ADOLPHE STERN

INSEMNARI DIN VIAŢA MEA

VOLUMUL I

EDITURA „CERCULUI LIBERTATEA"

BUCUREŞTI

TIPARUL ATELIERELE SĂRINDAR

1921

www.dacoromanica.ro

INSEMNARI DIN VIATA MEA

www.dacoromanica.ro

PREFAŢA

Volumul de faţă întârziat prin războiul mondial, este urmarea celui dintâiu, apărut la 1915, sub titlul: „Insemnări din viaţa unui Evreu-Român" [1]*). Acest titlu a întâmpinat oarecari critici, dar îşi avea rostul său: era un titlu combativ. Ne aflam atunci în toiul luptei politice pentru „chestia evreiască" şi pentru recunoaşterea evreilor români, sau „pământeni", a cărora fiinţă se tăgăduia morţiş de bărbaţii noştri politici împătimaţi, şi până şi de istoricii noştri, în ciuda adevărului istoric. Regretatul Dr. Steuerman-Rodion, în studiul aprofundat şi prea entuziast ce a consacrat volumului întâi (în Infrăţire No. 4—51, 1915, şi No. 2, 1916) a zis:*

„Dar cu deosebire însemnat ar fi să se anunţe pregătirea unui al doilea volum, conţinând povestirea în continuare a vicisitudinilor şi frământărilor prin care a trecut viaţa evreului-român pe tărâmul politic şi cultural, dela „căderea cortinei" peste tragi-comedia din 1879. Cine cunoaşte oamenii şi lucrurile mai bine decât autorul care ne-a dăruit primul volum de Insemnări"?

Eu însă, în Prefaţa întâiului volum (scrisă la 1912), vorbind de moartea neaşteptată a lui Caragiale, spuneam: „ca şi dânsul sunt în vârsta când moartea pândeşte în fiecare clipă, şi prin urmare se cade să mă grăbesc".

Şi iată că mi-a fost ursit — printr'un rar hatâr al soartei — să supravieţuiesc şi marelui război care, ca un

1) A doua ediţie a acestui volum va apărea în curând în editura „Viaţa Românească".

www.dacoromanica.ro

potop năpraznic, după ce a răsturnat toate întocmirile omenirei și a nimicit valorile culturei, și-a retras apele, lăsând îndărătul lor: mălul în care omenirea se zbate năucită, și criza năpraznică care pare a ne rostogoli în haos...

Și am trăit să scot acuma al doilea volum, ba — să sper contra speranței, cum zice englezul, că voi avea zile să termin și pe al treilea, cu care să închei povestea vieței mele!

Deși nu pot zice, ca Tacit, că am scris sine ira et studio, quorum causas procul habeo, *căci cauzele m'au atins de aproape, totuși am credința că și în acest al doilea volum m'am silit a fi nepărtinitor și sincer, și a-l face oglinda, neaburită de patimă, a adevărului.*

Mi-a fost sortit să trăiesc ca să-mi văd îndeplinit idealul pentru care am dus o luptă aprigă de mai bine de o jumătate secol: încetățenirea evreilor Români. Conștiința datoriei împlinite este un izvor de lumină care înseninează amurgul vieții mele.

www.dacoromanica.ro

Memoriei sfinte a iubitelor mele moarte:

PAULA, NELLY.

www.dacoromanica.ro

Insemnări din Viața mea

Călimănești, 20 Iulie 1915

Sunt trei ani de când am început aceste *Insemnări* la Kissingen. Incep acum partea a doua din ele, iarăși într'o stație balneară din țară. Războiul titanic care însângeră acum omenirea și trece civilizația noastră prin sabie și foc tocmai azi se împlinește un an, de când s'a început prăpădul — a făcut să rămâie în țară mulți dintre noi cari, odată vara și vacanța sosite, treceau hotarele zorind spre stațiunile din apus. Astfel, stațiunile noastre s'au trezit - *à quelque chose malheur est bon* — cu o năvală neașteptată de oaspeți. Nefiind în deajuns pregătite, firește că s'au ivit neajunsuri și nemulțumiri din partea lumei noastre așa de răsfățate și pretențioase — în țară (căci între străini suntem blânzi ca mielușeii).. Totuși își face drum un fel de pricepere uimită că avem în țară un belșug de stațiuni climaterice și balneare prețioase și ele vor reține, fără îndoială, în viitor, o parte din clientela locurilor streine. In deosebi Călimăneștii, prin izvorul *Căciulata*, la ale căreia ape „miraculoase" era să se adape bietul Impărat Napoleon, dacă nu și-ar fi găsit Sedanul, și prin poziția sa pitorească și clima sa dulce, este chemat la mari destine. De pe balconul meu din Hotelul Statului pot îmbrățișa cu vederea frumosul parc smăltat cu răzoare de flori în care furnică lume peste lume, printre care sunt foști miniștri, înalți magistrați, profesori, avocați și reprezentanți ai *high-lifului*. In unduirile acestui șivoi se deslușesc valurile albe ale sexului frumos de toate vârstele, și cele abia înmugurite și cele în floare și în pârg și cele coapte și —numai bune de mâncat, înzorzonate, decoltate de sus în jos și de jos în sus, și deșteptând iluzia

www.dacoromanica.ro

eleganței pariziene. Zarva glasurilor abia este acoperită de muzica militară care cântă *fortissimo*. Apoi privirea călătorește mai departe peste teii de pe șosea până la Olt, care-și joacă apele repezi în clipiri de soare, până la munții pădurоși ce-și trag dungile creștetelor pe cer, și până la verdele *Ostrov* pe care Oltul îl cuprinde între brațele sale — un smarald legat în argint — . Deodată izbucnesc și se înalță până la mine chiote și sunetul viorilor, — ridic ochii și o vedere negrăit de gingașă mi se arată. Pe fața Oltului vine, legănată domol, o plută împodobită cu brazi și steaguri tricolore, purtând un grup de veseli excursioniști cari, pornind din Brezoi, fac această plimbare pentru a sărbători ziua de Sft. Ilie. De pe plută, mânată de brațele vânjoase ale vășlașilor, lăutarii zic cu foc și se cântă „Ja arme" (între călători se văd câteva uniforme de militari), iar de pe mal se răspunde cu urale și fluturări de batiste și pălării. Urmăresc pluta până când dispare la o cotitură a bătrânului fluviu.

Nu știu de ce mi-a umplut sufletul de melancolie vederea plutei șubrede lunecând pe valuri — mi se pare icoana vieții noastre efemere, pe care o cârmuește o putere străină de noi, robii unor legi fatale, și care se scurge neîncetat până când, undeva, cândva, se mistue în zarea neființei de unde am venit. Și mă doare simțul nimicniciei noastre, neputând eul meu să se mângâe cu veșnicia pe care ne-o hărăzește filosofia după care eu n'aș fi decât un grăunte neținut în seamă al unei grămezi vitale... Mă copleșesc doruri și visuri și speranțe, lumini ale fantaziei băsmuitoare, care n'aș voi să se stingă vreodată și să mă lase în întuneric...

I

Intoarcerea în țară. — Naturalizarea mea (1879—1880)

Din Paris, unde îmi urmam studiile, am urmărit cu înfrigurare peripețiile dramei în care se juca soarta evreilor români și pe care am schițat-o în Vol. întâi al *Insemnărilor* mele, sub titlul „Jalnica soartă a articolului 44 al Tratatului din Berlin". In Iunie 1879 boala mea încă se înrăi, căzui la pat cu o gastrită gravă pe care în zadar se străduiră să

www.dacoromanica.ro

o birue tinerii studenți medicinişti din țară, prieteni ai fratelui meu Iosef. In cele din urmă ei înduplecară pe profesorul lor, doctorul *Peter*, să mă vază, mulțumindu-se, în hatârul elevilor săi, cu modestul onorar de 40 franci. Mă îndreptai într'atâta încât putui pleca la Karlsbad, unde se afla bunul meu prieten, Adolf Weinberg, și de unde merserăm la Gastein. Dar nici faimoasele ape ale Karlsbadului, nici termele din Gastein nu putură combate cumplita boală. La Gastein, în creerii Alpilor, ne ajunse vestea revizuirei art. 7 din Constituția noastră, care ne părăsi la bunul plac al Adunărilor Legiuitoare.

Hotărâi să mă întorc în țară. Ajuns aci găsii o stare de lucruri destul de tristă. La evrei o dureroasă desamăgire: ei eșiseră sdrobiți din luptele date în potriva lor în Parlament și presă ; iar lumea noastră politică stetea, cu resufletul oprit, așteptând veștile Europei privitoare la recunoașterea independenții noastre. Rusia și Austro-Ungaria se daseră pe brazdă. Italia era gata a le urma, numai blocul Triplei Înțelegeri — Anglia, Franța, Germania — ce ciudată pare această grupare în momentul de față ! — rezista încă și cerea „garanții" ; dar în acest bloc se vedeau spărturi cari prevesteau o prăbușire apropiată...

Indată după revizuirea art. 7 din Constituție, cererile de naturalizare din partea evreilor începură a curge. Cei dintâi cetățeni evrei votați au fost — *bancherii mari*. Se desină astfel, dela început, că nenorocitul sistem adoptat de art. 7, va duce la o *tarabă*, care va băga un nou ferment de corupție în viața noastră publică. Și era lesne de prevăzut că așa *trebuia* să se întâmple. Orice legiuire de clasă, croită pe nedreptăți și inegalități, un *jus singulare*, surpă temeliile statului și știrbește conștiința dreptului în popor, dar *legile personale*, cum sunt acele ale împământenirilor individuale, au nu numai darul de a zdruncina simțul dreptății, dar stârnesc pofte nesănătoase și ajung o *formidabilă mașină de exploatație*, de *persecuție* și de *răzbunare*. Iar pentru nefericiții candidați la cetățenie, ajunge un canon cumplit. Căci ei nu se înfățișează înaintea unor magistrați cari judecă după legi și sub chezășia jurământului lor, și înaintea cărora ei se pot apăra, ci înaintea unei răsadnițe politice de sute de oameni, cari lucrează fără răspundere, după

www.dacoromanica.ro

placul lor, mânați de curente și interese și fără dreptul de apărare. S'au văzut de atunci scandalurile întâmplate. S'au văzut de multe ori învinuindu-se nu numai deputați și particulari, dar chiar miniștri ai țării, de a specula cu naturalizări și acest rost demoralizător al sistemului nostru constituțional este așa de înrădăcinat, încât se oglindește și în literatura noastră.

Astfel *Vlăhuță* (în File Rupte) vorbește de un parazit căruia „*croitorul i-a făcut al cincilea palton în socoteala unei împământeniri care în toate iernile se punea la ordinea zilei*". *Brătescu-Voinești* (în *Lumea Dreptății* p. 69) zice despre un deputat că „*deputația nu era de cât un prilej de gheșefturi, ca afacerea indigenatelor*", iar năpraznicul *N. Iorga*, într'o întrunire ținută în Iași la 19 Martie 1906, vorbește de *grecobulgărimea „trecută prin împământenire de merit sau de corupție*".

Urmează de aci că chiar din punctul de vedere al moralei publice ar trebui ca aceste legi personale să piară cu o oră ma înainte din legiuirea noastră, fără a mai vorbi de cerințele poruncitoare ale *egalității religioase*, pe care art. 7 le nesocotește.

După oarecari șovăeli, mă hotărâi să-mi încerc norocul. Știam perfect că voi întâmpina mai mari greutăți în cale decât oricare altul. Eram doar deochiat ca apărător al cauzei evreilor și aceasta era un păcat mortal în ochii patrioților noștrii adânci și superiori, cari socotesc robia evreiască drept piatra unghiulară a clădirei statului român. Dar în Comisia de indigenate, întâia etapă în drumul spinos al candidatului la cetățenie, îmi răsări pe negândite un puternic ajutor. Avusesem grijă să trimet fiecărui membru al Comisiunii traducerile mele românești din *Clopotul* de Schiller, *Hamlet* și *Iuliu Cesar* de Shakespeare (traducerea acestei din urmă drame o tipărisem de curând) și ele pledară pentru mine pe lângă intelectualii din Comisiune, între cari erau P. P. Carp, P. S. Aurelian și dr. Kalenderu, cu mai multă elocuență decât toate celelalte *titluri* ale mele.

Țin bine minte că după ce îmi terminasem cuvântarea n fața comisiunei — căci am fost primit să-mi apăr pricina eu însu-mi, — Președintele, P. S. Aurelian, zise: „un om care ne vorbește și scrie limba astfel *este român*".

www.dacoromanica.ro

Şi iată cum căpătai un raport favorabil.

Intâiul hop era sărit, dar rămânea lupta cea mare, în Parlament. Văzusem pe mulţi din deputaţi şi aveam făgăduiala multora, totuşi rezultatul era mai mult decât îndoelnic. Simţiam clocotind o duşmănie mocnită, surdă, împotriva mea.

Cererea veni la ordinea zilei în şedinţa din 8 Decemvrie 1879. Prezida *Dimitrie Geani*. Eminentul avocat îşi arătase încă în Constituantă firea sa luminată, liberă de îngust sectarism. Era îndatoritor şi prietenos şi mă puteam bizui în sprijinul pe care mi-l făgăduise, când îmi declarase fără înconjur că după părerea sa intelectualii evrei ar trebui recunoscuţi ca români.

Mă strecurasem în tribuna parlamentară şi aşteptam rândul meu cu inima svâcnindă. In sfârşit, se dă citire raportului meu. Iată-i textul:

Domnilor Deputaţi,

D-l Stern Adolf, dr. în drept, a cerut a i se acorda împământenirea, iar pentru susţinerea cererei sale, a prezentat următoarele acte (urmează enumărarea).

Comisiunea,

Considerând că d-l Stern Adolf este născut la Bucureşti;

Având în vedere şi testimoniul liceului Matei Basarab, că şi-a făcut studiile liceale în Bucureşti şi a săvârşit cu succes toate clasele;

Având în vedere că pe lângă *profesiunea de advocat ce o exercită în virtutea diplomei de doctor în drept* [1]) s'a dedat şi studiilor literare înavuţind literatura noastră prin traduceri în versuri a mai multor opere ale lui Shakespeare;

Considerând că părintele d-sale nu s'a bucurat de vre-o protecţie străină, plătind către stat toate dările, după cum rezultă din diferitele chitanţe produse;

Pentru aceste motive comisiunea în unanimitate găsind că cererea este în condiţiile p. II lit. b. art. 7 Const. a admis etc.

Abia s'a citit acest raport şi zăresc pe un deputat sculându-se de pe locul său şi zorind spre tribună. Este reprezentantul Severinului, *Ilariu Isvoranu*. Ce gânduri are? Cum părerile antisemite ale acestui meşter retoricesc s'au dat în vileag cu prilejul desbaterilor în Camera de revizuire, puteam prevedea că se pregăteşte o luptă crâncenă împo-

1) Aci s'a strecurat o ciudată greşală a Comisiunei: nefiind cetăţean nu puteam *exercita profesiunea de advocat.*

www.dacoromanica.ro

triva mea. Dela cele dintâi cuvinte se vede că presimțirea mea nu m'a înșelat, și că oratorul și-a ales arma cea mai tăioasă spre a mă doborî: *Alianța Israelită*, gogorița tuturor patrioților. Oratorul începe astfel:

„Vă aduceți aminte că lupta cea mai teribilă ce ni s'a făcut a fost o societate — *Alianța Israelită*. Eu unul cred că *o persoană care până eri făcea parte din acea societate nu poate într'un timp atât de scurt să-și metamorfozeze naționalitatea și să devie cetățean român, cu sentimente românești*".

De aceea oratorul roagă pe deputați „să le lase timp pentru a se mai putea răcori de entuziasmul ce puneau până eri în serviciul unei asociații ostile" și sfârșește cerând „a se cerceta toate broșurile Alianței și a vedea dacă persoanele cari cer împământenirea sunt trecute în ele sau nu".

Va să zică nu eram luat la țintă numai eu (care de altminteri nici nu eram membru al Alianței) ci era vorba de o proscripție a tuturor celor cari au aparținut vreodată Alianței Israelite. Săgeata înveninată slobozită de arcașul formidabil al Severinului o nemerise bine. Un freamăt străbătu prin emiciclu, și un murmur cobitor se ridică. Cred partida pierdută. Trăgând cu ochii spre banca ministerială, văd pe miniștrii în picioare, agitați și gesticulând și pe primul președinte vorbind cu ministrul de externe, B. Boerescu. Și iată că acesta, după o clipă de nedumerită încordare, cere cuvântul. Nu-i vine, firește, la socoteală guvernului ca, încă în toiul tocmelii cu Marile Puteri pentru recunoașterea independenții noastre, să se dea pe față ce păcăleală este cu noul art. 7 revizuit și în ce chip înțeleg reprezentanții țării acea „aplicare largă și *leală*" făgăduită atât în Parlament cât și în cuvântările ministrului de externe.

Boerescu începe cuvântarea sa ridicându-se împotriva teoriei generale a lui Isvoranu prin care se creiază *o cauză de incapacitate, pentru membrii Alianței*. Nu există această incapacitate în Constituție, strigă el, și urmează astfel:

„Noi am admis într'un mod clar revizuirea art. 7 din Constituțiune în sensul acesta ca să piară orice piedică ce ar proveni din diferența de religie... Majoritatea Adunării și minoritatea mai cu deosebire, au declarat că *vor da probe de sincera lor voință de revizuire și nu se vor mulțumi numai cu înscrierea unui princip în Constituție, ci vor ține la apli-*

www.dacoromanica.ro

carea lui. Astfel că azi Europa se așteaptă a vedea o aplicare tot atât de frumoasă cât a fost și înscrierea principiului în Constituție. De aceea, d-lor, *în fața unei asemenea declarațiuni, făcute nu numai în această onor. Adunare, dar și înaintea Europei întregi, nu cred că adunarea va ține seamă de acele cauze de exclusiune invocate de d. Isvoranu*".

După această dăscălire, furtuna stârnită păru a se potoli și puteam crede că Charon, măcar că nu primise nici un obol de la mine, mă va duce în câmpiile fericite ale cetățeniei.

Mă înșelasem.

Abia acum veni iureșul împotriva *persoanei mele.* El fu dat de *Pantazi Ghica*, îndestul cunoscut cititorilor mei. Iată groaznicele învinuiri pe care mi le făcu acest energumen:

1. Că am fost „până mai alaltăeri" Vice consul și secretar al Consulului American Peixotto, care „aruncă calomnii și insulte asupra României".

2. Că sunt redactorul ziarului izraelit din țară, *die Epoche*, care „sunt trei luni de când nu lasă nici o invectivă să n'o arunce în contra țării".

3. Că nu s'a dovedit că nu m'am bucurat niciodată de vre-o protecție streină".

In judecata lui Pantazi Ghica lupta nobilului Peixotto pentru emanciparea evreilor români era, firește, o campanie de „calomnii și insulte asupra României" ! Și eu fiind secretarul lui eram complicele lui în această crimă.

Cât despre „Epoche" pretins ziar „israelit" nu-avusesem niciodată nimic nici în clin nici în mănecă cu el, ba în cele trei luni de care pomenește Ghica, nici nu fusesem în țară !

In această clipă de cumpănă un ilustru apărător sări în ajutorul meu. Nimeni altul decât P. P. Carp ! Când îl auzii cerând cuvântul parcă îmi veni inima la loc. Reproduc acea parte a cuvântării sale, care are o valoare actuală de princip. El zise:

„Un om care nu s'a bucurat niciodată de o protecțiune străină, unde să se ducă el, la care consulat, ca să-și procure actul de care are nevoe d-l P. Ghica? Voiți ca comisiunea dv. să ceară dela fiecare evreu un atestat că nu a fost nici odată supus străin? Aceasta nefiind scris in lege, este evident că comisiunea nu poate să o pretindă.

In comisiune ni s'a intâmplat următorul caz. Aveam un atestat

www.dacoromanica.ro

dela o primărie oarecare unde se spunea că cutare evreu nu s'a bucurat nici odată de protecţiunea străină, şi vine un alt caz unde aceiaşi primărie zice că s'a bucurat de protecţie străină. Vedeţi dar că asemenea chestiuni sunt foarte delicate în care nu se poate face o teorie aşa încât să zicem că nu numai că avem convicţiunea morală sau probele din dosar, dar să ni se aducă şi atestate dela toate Puterile că nu a fost supus străin.

P. Ghica. A tras cel puţin la sorţi?

P. P. Carp. D-l Stern a prezentat actul său de naştere şi a prezintat chitanţe ale părintelui său, şi fiindcă străinii nu plăteau nici contribuţiune personală, nici şosele, de aceia l'am admis nesupus unei protecţiuni străine".

In cât priveşte complicitatea cu Peixotto, d. P. P. Carp răspunse lapidar:

„Dacă voiţi să puneţi păcatele d-lui Peixotto asupra evreilor din ţară atunci nu veţi împământeni pe nici unul".

Cu toată intervenţiunea aceasta era mai mult decât sigur că împământenirea mea, pusă la vot în această şedinţă, s'ar fi prăbuşit. De aceea deputatul N. Dimancea (fără îndoială cu învoirea guvernului) propuse amânarea până când comisiunea va veni cu informaţiuni mai complecte.

Amânarea fu primită.

Abia la 19 Ianuarie 1880 împământenirea mea reveni la ordinea zilei în Cameră şi măcar că comisiunea nu venise cu acele „informaţiuni mai complecte", cari motivaseră amânarea, împământenirea fu votată cu o majoritate de — trei voturi. (Votanţi 69, majoritatea regulamentară 37, bile albe 40, bile negre 29). In Senat trecui, fără desbatere, cu aproape unanimitate. Tocmai notorietatea mea îmi cucerise izbânda în această luptă... „Cui cu cui se scoate" îmi spuse deputatul Perieţeanu-Buzeu, cu un rânjet pe buze.

Cum plâng pe acei cari mă vor urma pe acest calvar! După atâtea umilinţi, gudurări şi temeneli, de cele mai multe ori se vor pomeni nu numai cu cererea lor respinsă, dar şi batjocoriţi şi cu cinstea lor terfelită...

II

Efectul sufletesc al împământenirei. — Debutul meu în Lumea Dreptăţii

Intrasem în cetatea română! Nu în pântecele „calului lui Ulysse", după cum clasicul deputat Codrescu a numit

www.dacoromanica.ro

lista evreilor împământeniți în Constituantă, ci pe drumul prăvălatec al legii personale. Ce schimbare s'a făcut atunci în mine? In ceeace privește simțirea mea pentru țară și neam, nimic nou. De când am învățat a simți și cugeta, m'am știut în gând și simțire, român, indisolubil legat de țară prin fire țesute în taina sufletului, pe cari nici o putere lumească (nici chiar una — legiuitoare!) nu le poate rupe. Pururi a trăit în mine acea rază în care lumina divină se resfiră mai măreț în lume, cum zice *Fichte*, iubirea pentru pământul pe care m'am născut și am crescut, pentru neamul a cărui limbă — floarea ceă mai curată a sufletului fiecărui om ca și a întregului neam — era graiul meu matern. Dar prin naturalizarea mea, act de târzielnică dreptate, recunoaștere a unei stări preexistente, căzuse acel hotar care mă ținea departe de viața publică a țării. Nu mai eram *copilul nimănui*. Aveam *o patrie*, și negreșit că o undă de mare fericire îmi umplu inima. Dar îmi dedeam perfect seama că deși acest hotar căzuse *legalmente*, de fapt el va dăinui înainte în vârtejul prejudecăților tagmei noastre stăpânitoare, și va opri împărtășirea mea la viața publică, atâta timp cât toți evreii pământeni nu vor fi recunoscuți ca fii buni ai țării. Este aici o solidaritate pe care numai cei orbi și nevolnici nu o văd. Mulți Români obicinuesc a ne lua în nume de rău, nouă evreilor încetățeniți, că ne mai interesăm de soarta coreligionarilor ținuți la poarta cetății, ca *fiind evrei* și deci *streini*.

Este de prisos a combate această absurdă părere după care noi ar trebui să adoptăm erezurile și prejudecățile împotriva fraților noștri de credință — ca și când n'ar fi dreptul și datoria oricăruia să lupte pentru dreptate și libertate nu numai pentru conaționalii și coreligionarii din țară, dar pentru oamenii de toate neamurile și de toate cultele din lume! Dar un fapt recent va învedera, mai tare decât orice vorbărie, solidaritatea strânsă cari ne leagă pe toți evreii din țară, cetățeni sau nu: în luna Mai a acestui an, guvernul a ordonat a se alunga din comunele de lângă fruntarii pe toți „străinii și **evreii**". In acest ordin se află, pentru întâiași dată, dela 1866, într'un act oficial, cuvântul de *evrei*, în loc de a-i ascunde și lovi, ca până acum, sub denumirea de străini. Se vede că războiul mondial a făcut de

www.dacoromanica.ro

s'a lepădat fățarnica mască. In urma acestui ordin au fost goniți din acele comune nu numai evreii pământeni, așezați acolo din tată în fiu, nu numai evreii concentrați veniți în concediu, dar chiar *evrei cetățeni*, veterani din războiul independenței!

Motivul acestei măsuri, care este și o flagrantă călcare a Constituției, ni l'a spus presa oficioasă: *evreii* (toții evreii!) *sunt primejdioși pentru siguranța statului*, adică bănuiți, *ca evrei*, că ar fi trădători și spioni!

Această supremă insultă, această odioasă măsură, n'ar fi fost cu putință, dacă în mintea puternicilor zilei, *evreu* n'ar însemna *străin*. Și această mentalitate isvorește tocmai din împrejurarea că marea massă a evreilor pământeni este încă robită. Acei evrei naturalizați (din fericire, puțini la număr) cari, după vorba brutală a unuia din ei, *se abțin*, adică se leapădă de coreligionarii lor, se ascund în zadar prin unghere: antisemitismul îi descoperă în ascunzișurile lor, îi târăște de urechi afară, și adaogă urei, disprețul. Să poftească la fruntarii acești nemernici și când vor fi goniți ca spioni, vor învăța poate că soarta lor morală în această țară este strâns legată de aceia a celorlalți frați de suferință. Cu păținii nu numai proștii se învață, cum crede bunul Homer.

Dar era vreme să-mi croesc un temei în viață. Pân'aci trăisem, de bine, de rău, cu ajutorul părinților și cu ce câștigam întâmplător cu condeiul. Acu, putui să mă înscriu în barou. Depusei jurământul înaintea Primului Președinte al Curței de Apel: Adolf Cantacuzino. Cariera își deschidea porțile, după unsprezece ani de așteptare, dar bănuiam că nu-mi va fi presărată cu roze. Eram întâiul advocat evreu! Un pionier chemat a face dâră printr'un hățiș des de deprinderi de gândire adânc cuibărite. Apoi știam că atotputernicia politică, care ca faima „pășește cu picioarele pe pământ și cu capul ascuns între nori", își face mendrele și în templul Justiției, că avocații nu se aleg după destoinicia și știința lor, și că, cu schimbarea guvernelor, se văd răsărind și apunând avocații după culoarea politică a partidului de la putere. Ce mă aștepta pe mine, biet om politicește amorf, și învăluit în prejudecăți sociale ale mediului de a căruia influență inconștientă nu poate scăpa magistratul cel mai nepărtinitor, la urma urmelor, om și el?

www.dacoromanica.ro

Era firesc ca nu numai creştinii, dar nici evreii, şi mai ales ei, să nu se grăbească a-şi încredința cauzele mie, şi, într'adevăr, luni de zile trecură până când se prinse întâiul client.

Un neamţ naiv, adus la mine de cumnatul meu. Era vorba de o simplă acţiune posesorie, înaintea judecătorului de pace şi neamţul era pârât. Ar fi greu să descriu înfrigurarea ce mă cuprinse. Până la ziua înfăţişerii, răscolii toată biblioteca mea şi toate caetele mele, făcând excerpte şi adăogând mereu note mărginaşe şi glose la aceste note, încât, la sfârşit, aveam un volum întreg. Chiar noaptea mă obseda acţiunea posesorie. De multe ori îmi închipuiam lupta în instanţă: pe judecător, aspru şi sfredelitor, pe adversar, răutăcios şi luându-mă la vale cu un zâmbet de superioritate, şi scoţând la iveală, din vre-un autor sau vre-o jurisprudenţă necunoscută mie, o întâmpinare, o *excepţie* nouă, şi mă vedeam bâlbâind, neînstare să răspund, ruşinat, perdut. Şi mă treziam scăldat în sudoare. Ziua cea mare şi temută sosi. Mă sculai cu noaptea în cap şi când veni clientul—cum blestemam în mine pe bietul neamţ care mă făcuse aproape neom! pornii cu capul roiu, cu ochii ferbinţi, aproape prostit. Când ne veni rândul şi ne strigă pricina, mi se puse un nod în gât.

Sării de pe bancă parcă îmbrâncit de cineva şi înaintai până la o măsuţă din dreapta, pe care aruncai ghiozdanul, din al cărui pântec umflat se revărsă o bibliotecă întreagă. Judecătorul se uită cu vădită neplăcere la această invazie ameninţătoare. La stânga mea răsări „adversarul". Era un tipicar pe care-l auzisem înainte îndrugând la verzi şi uscate într'n ţâţâit grecesc.

Acest lucru mă cam linişti. Incepui, bâiguind întâi, din ce în ce mai sigur de mine. Parcă se ridicase o perdea de pe ochi. O luai razna prin meleagurile şi văgăunile dreptului roman, ale celui francez, ale dreptului nostru vechiu şi nou, citii din autori şi jurisprudenţe, combătui cu înverşunare părerile contrarii şi susţinui cu adâncă convingere pe cele favorabile mie cu atâta lux de vorbe, încât judecătorul, răposatul Capitolin, atent la început, începu să clipească din gene şi mă rechemă, din înălţimile unde pluteam, la chestia

www.dacoromanica.ro

de fapt, foarte simplă în sine, dar pe care o uitasem cu desăvârșire...

M'am așezat, buimăcit, istovit. Abia mai aud răspunsul pârâtului, căci în creerul meu muncit, repet pledoaria mea, și-mi fulgeră deodată prin minte că am uitat un argument, care, bine înțeles, mi se păru tocmai ca cel hotărâtor, și mă gândesc că din vina mea se va perde procesul! Iată însă că turuitul avocatului încetează — o tăcere chinuitoare — și se aud cuvintele sacramentale: „judecata respinge acțiunea". Un val de bucurie mi se sue în piept. Clientul, radios, îmi mulțumește pentru izbânda, pe care el o atribuia nu dreptății cauzei sale, ci magistralei mele pledoarii. M'am strecurat afară și am mers întins acasă unde, la vestea marei izbânde, ai mei îmi făcură o primire triumfală. Vedeau în mine pe Cremieux al României.

Dar pizmași sunt, vai, zeii nemuritori

III

Boala.—Zionul.—Cura.—Dr. Tausig.—10 Mai

Boala mea făcu uriașe progrese. Nu mă mai puteam hrăni. Vedeam bine că un rău cumplit îmi seacă izvoarele chiar de viață și mă cuprinse o jale de mine însumi. Să mor tocmai acum, când îmi era lumea mai dragă, când mi se deschidea priveliștea unei munci rodnice, care trebuia să-mi dea acea prețioasă și mult râvnită independență, părticica de autonomie pe care ne-o îngădue firea noastră și alcătuirea noastră socială! Voi disputa morții tânăra mea viață! Și începu acea luptă în care aveam un ajutor neprețuit: mama! Când toată lumea mă socotea perdut, și doctorii clătinau din cap, mama n'a desperat și, vitează în sfânta ei dragoste, a găsit într'însa minuni de alintare și de alinare a suferințelor mele. Ea m'a învăluit cu grija ei neadormită și m'a ferit de orice adiere de vânt protivnic. Ea pregătea și drămuia cu mânile ei mâncarea pentru mine și noaptea o vedeam, în somnul meu prefăcut, cum, intrând în vârful degetelor în odaia mea, se pleca asupra-mi ca să-mi asculte răsuflarea, îmi pipăia fruntea și, după ce trăgea binișor plapoma peste mine, se strecura pe nesimțite afară. Și cum își ascundea

www.dacoromanica.ro

chinul ei de mine, sub un zâmbet stânjenit, pe când ochii arşi trădau lacrămile vărsate şi în grabă şterse! Dragă, sfânta mea mamă! Prin negura anilor îmi surâde încă icoana ta iubită şi pururi trăeşti în mine, până când se va stinge această viaţă pe care mi-a dat-o a doua oară!... Şi în această harţă crâncenă, nemiloasă, dacă n'am răpus cu totul pe duşman care m'a pândit mereu la răscruce, am izbutit totuşi să câştig răgazuri şi să-mi port zilele până acum când alaiul sinistru al bătrâneţii mă vesteşte că mi se împlineşte veleatul..

Reluai funcţia mea de Ilustru Sofer (secretar general) în Sanhedrinul „Infrăţirei Zion" şi luai parte la a cincea Adunare generală, ţinută la 25—27 Decembre 1879. Raportul general cetit de B. V. Vermont, care-mi ţinuse locul, în timpul lipsei mele îndelungate din ţară, recheamă purtarea strălucită a evreilor în timpul războiului pentru independenţă şi, mai ales, serviciile aduse armatei de *Ambulanţa Zion*. Adunarea trimise lui Ad. Weinberg următoarea telegramă la Viena:

„Adunarea simte cu durere lipsa D-v. Mii de mulţumiri în numele întregei Infrăţiri. Mii de salutări şi urări de a vă vedea curând în mijlocul nostru".

Aceasta era o amintire a cuvântului ce-mi dedese la Paris, de a reveni în ţară după revizuirea Constituţiei. Şi în Ianuarie 1880, el se şi întoarse, dar pentru ca, peste puţină vreme, să părăsească ţara pentru totdeauna...

In această Adunare „Constituantă" care se ocupa mai mult cu chestii de organizaţie, se ivi pentru întâiaşi dată o mişcare separatistă, propuindu-se ca „Sanhedrinul" să fie împărţit în două secţii, una pentru Muntenia şi cealaltă pentru Moldova, cu scaunul în Iaşi sau Galaţi. Urzire nesăbuită a unor ambiţioşi care, dacă izbutea, trebuia să ducă la prăbuşirea unităţii şi a rostului Ordinului. Din norocire propunerea nu a fost votată, ci recomandată adunărei generale viitoare, după propunerea vice-preşedintelui *David Gabriel* care, în lipsa Preşedintelui titular, a presidat adunarea. David Gabriel! Mă bucur că pot să rechem amintirea acestui om de inimă, care, în sfera lui şi în felul lui, a fost un semănător de bine. Prin rarul său bun simţ şi dreapta sa judecată, precum şi prin cinstea sa şi curăţenia caracte-

www.dacoromanica.ro

rului său, se impusese respectului și câștigase simpatia tuturor. Și așa se ridicase până la demnitatea de Vice-Președinte al Ordinului și în lipsa noastră a cârmuit Infrățirea. Îi se cuvine un loc în analele ei..

In Martie 1880 plecaĭ la sanatoriul vegetarian al lui *Theodor Hahn*, din *Obere Waid*, Elveția. Citisem scrierile acestui apostol al vegetarianismului, pe care el și discipolii lui, îl slăveau nu numai ca leac suprem în bolile trupești, dar ca o panacee pentru toate relele cari bântue omenirea și ca singurul mijloc de prefacerea și însănătoșirea ei etică și socială. După o lungă și obositoare călătorie sosii la Obere Waid, așezat între St. Galles și Rohrschach pe lacul Konstanz. Hahn, dupăce ascultă istoria boalei mele și-mi făcu un examen scurt, îmi prescrise tratamentul: ca dietă: lapte, ouă, legume, făinoase, fructe, pâine de Graham — va să zică nu regimul vegetarian intransigent care oprește orice vine de la animal — și oarecari proceduri de hidroterapie. Dar starea mea, departe de a se îndrepta, se înrăi mereu.

Este straniu că am avut răbdarea să țin un fel de cronică în care am înscris zilnic, cu migala unei autopsii, senzațiile mele! Am regăsit caetul cu filele lui îngălbenite de vreme, care poartă titlul de: „Istoria suferinței mele la Obere Waid" și cetindu-l, mi se pare că aceste rânduri scrise cu mâna tremurată, sunt o poveste din vremuri depărtate, spuse de altcineva. Găsesc acolo și corespondența dintre mine și *Hahn*. Nefiind, de multe ori, în stare să mă scol din pat, îi trimeteam în scris observațiile și întrebările mele și el îmi răspundea tot în scris.

Foarte curios și instructiv și tristeste acest pomelnic, și nu l-am putut citi fără înduioșare. Se vède în el, cum, în rarele răgazuri senine ale boalei, speranța mea renaște, spre a se stinge apoi și a da loc la izbucniri de desnădejde. Mereu revin însă accentele mișcătoare ale dorului de acasă și spaima de a nu mai revedea pe ai mei. La data de 1 Mai, găsesc o notă cu o cruce, spre a-i arăta greutatea, următoarea însemnare: „1 Mai! Ce jale! Afară e ger și fulgii de zăpadă acoperă brazii și vin prin fereastra deschisă până la patul meu, parcă voind a-l preface într'un giulgiu alb... Am un dor de ducă neobicinuit. Scăpa-voi de aci cu viața?" Și, după ámiază, aceste rânduri: „Hahn m'a sfătuit să mănânc carne!

www.dacoromanica.ro

Nenorocitul! Toată încrederea mea în el s'a năruit. Plec. Plec!" Şi am plecat. Incotro? La Zürich, la profesorul *Iosef Weil*, autorul unei lucrări intitulate: „Masa pentru bolnavi de stomac". Acesta mă trimise pe muntele *Uetli* de lângă Zurich, unde, într'un mare hotel, bolnavii săi urmau regimul prescris de dânsul. Starea mea de slăbiciune ajunsese aşa de mare, încât umblam târâş şi nu puteam ridica ochii ca să văd lanţul Alpilor cari tivesc cerul, îmbrăcaţi în zăpada eternă. Lumea mă ocolea, afară de un preot scoţian, adevărat om al lui Dumnezeu, care cu vorbă blândă şi miloasă, mă mângâia şi mă îmbărbăta. Amintirea acestui om, şi a bunei sale soţii, cari mi-au luminat bezna suferinţei, mi-a rămas pururi scumpă şi sfântă.

După două săptămâni de cură fără nici un folos, plecai iar. De astădată la Ischl, unde cunoşteam pe doctorul *Hertzka*, proprietarul unui stabiliment de hidroterapie. Avui norocul să găsesc acolo pe bunul meu prieten, răposatul doctor *Tausig*, genialul medic din Iaşi, căutat pe vremuri în toată Moldova pentru arta sa, temut pentru satira sa tăioasă, iubit pentru bunătatea inimei sale, care-l făcu idolul bolnavilor săi. El şi doctorul Hertzka credeau, când mă văzură întâi, ca fiind în ultimele faze ale ftisiei. Apoi începui cura cu apă rece, aşa cum se practica atunci, cu temperaturi de 8 şi 10° Reaumur. Şi se întâmplă că eu, care tremuram la soarele dogoritor de vară, nu numai că puteam suporta aceste băi, ci începui a simţi o uşoară, inperceptibilă îmbunătăţire! La sfârşitul lui August, când se închise stabilimentul, plecai cu Tausig, spre a continua cura, la *Kaltenleutgeben*, în vestitul stabiliment al doctorului Winternitz. Pe la sfârşitul lui Septembrie, gerul iernii mă sili să mă întorc în ţară.

IV

Proclamarea Regatului şi încoronarea. Azilul Elisabeteu. — Moartea fratelui meu Leopold. Plecarea lui Adolf Weinberg (1880—1882).

Acasă, în grija odihnitoare a mamei, parcă mă mai înviorai. Putui, în răspasuri scurte, să scutur aromeala care mă învăluia, să citesc, să lucrez câte ceva, să fac muzică.

www.dacoromanica.ro

Dintr'o scrisoare a doctorului Tausig, datată din Iaşi, 27 Octombre 1880, se vede că într'adevăr mă simţiam mai bine. Reproduc o parte din această scrisoare, care va interesa pe numeroşii prieteni şi admiratori ai răposatului, şi în care se oglindeşte spiritul şi humorul lui (Originalul e în germană):

„Rândurile d-tale mi-au adus o adevărată bucurie: în sfârşit eşti iar d-ta însuţi. Iţi doresc ca îndreptarea să fie trainică însănătoşire şi ca să ai pe lângă plăcerea de lucru şi lucru de plăcere, Mie îmi merge, înconjurat de liniştita iubire a soţiei mele, mai bine decât la Kaltenleutgeben unde n'am găsit decât nelinişte fără iubire.

Lucrez puţin, căci n'am mai găsit nimic din *aurea praxis*, pe care o cunosc numai ca un mit. Vizitez cu plăcere spitalul drag pentru mine şi pentru bolnavi. Clientela particulară s'a scurs şi o las să curgă încotro vrea.

N'am început încă în chip sistematic studiile ce mi le-am propus, dar sper să le încep.

Ai de gând să te asociezi cu un avocat, sau vrei să te risci pe largul mării fără colac de salvare?

Trimite-mi câte odată ştiri, şi dacă scrii lui *Adolf Weinberg*, salută-l te rog din parte-mi şi hotăreşte-l să se intereseze de naturalizarea lui".

Prin studiile de care se vorbeşte în această scrisoare Tausig înţelege o însemnată lucrare medicală pe care vroia să o scrie şi despre care îmi vorbise. Moartea prea timpurie la împedicat să-şi îndeplinească această dorinţă.

Am putut în cursul acelui an memorabil să iau parte la două mari serbări: aceea a *Proclamării Regatului* şi a *Incoronării*. La 17 Martie avu loc manifestaţia evreilor, dornici să aducă prinosul lor celui dintâi Rege al României.

Incepuse a însera când delegaţia noastră putu răsbi prin mulţimea învălmăşită. Când ajunserăm la Palat, strigăte de „Trăiască Regele" şi „Trăiască Regina" isbucniră din toate piepturile şi Suveranii se arătară pe balcon. Apoi furăm primiţi în sala Tronului, în care, prin ferestrele larg deschise, năvăleau sunetele imnului naţional şi freamătul poporului care roia afară. La un semn dat, sgomotul conteni ca prin farmec, şi în tăcerea ce se lăsă, rostii următoarea cuvântare:

„Prea Inălţate Rege,

„Prea Graţioasă Regină,

„In mijlocul concertului obştesc de mărire şi felicitări entuziaste cari răsună acum în tot cuprinsul ţării, ascultaţi

www.dacoromanica.ro

şi glasul Israeliţilor Români cari, împărtăşind bucuria generală, vin a saluta cu dragoste şi respect falnica Coroană Regală pe care, după ce a cucerit-o cu preţul sângelui fiilor săi, România, bucuroasă şi recunoscătoare, o pune pe fruntea Augustului Duce ce a condus oştile sale spre glorie şi izbândă.

„După zile lungi şi cernite, România a văzut răsărind pentru dânsa zile de lumină şi sărbătoare, mai ales sub Domnia Majestăţilor Voastre: sub dânsa s'au îndeplinit visele sale cele mai înalte ; sub dânsa ea a străbătut o cale uriaşă, dela întărirea Unirei până la Neatârnare şi până la Suveranitate, drum pentru care a trebuit veacuri altor popoare ; sub dânsa, România şi-a afirmat puterea braţului pe câmpul de luptă, puterea minţei în artele păcii ; *sub dânsa, deasemenea, s'a deschis Israeliţilor Români privelişţea intrării în cetăţenia românească, prin reforma constituţională, căreia Regatul Român îi va da o aplicaţiune largă şi generoasă.*

„Domnia Majestăţilor Voastre este dar pentru România amintirea vie a gloriei trecutului şi simbolul măririi viitoare. De aceea astăzi orice inimă românească bate cu dragoste pentruAugusta pereche, care împodobeşte mândrul Tron Regal şi din toate unghiurile ţării sboară şi se opreşte în faţa Majestăţilor Voastre urarea: ca să stăpâniţi ani mulţi şi fericiţi, conducând naţiunea, *sub scutul libertăţii şi al dreptăţii, la lumina culturii şi a civilizaţiunii*, spre îndeplinirea măreţei meniri ce-i este rezervată în viaţa popoarelor".

Aceste cuvinţe părură, cu tot rostul lămurit al părţilor privitoare la evrei, a face o plăcută impresie asupra Regelui şi au fost pe deantregul reproduse în Monitorul Oficial.

După mine mai vorbiră dr. M. Beck, în numele Comunităţii de rit occidental şi Jacques Cohen, pentru Comunitatea spaniolă, şi după ce Majestăţile Lor ne mulţumiră călduros, părăsirăm Palatul, salutaţi de muzica şi aclamaţi de poporul din Curtea Palatului şi în străzi, cari acum străluceau în scânteieri de lumină, în podoaba lor feerică de lampioane, steaguri şi ghirlande. Clipe înălţătoare, cari au lăsat urme în suflet, deşi vorbele atunci rostite cu speranţele trezite s'au uitat împreună cu entuziasmul acelei zile ! Apoi când veni 10 Mai, Evreii sărbătoriră ziua încoronării. In

www.dacoromanica.ro

cortegiul istoric care a defilat în acea zi, carul alegoric al evreilor stârni admirație. El închipuia încoronarea Regelui Solomon. Pe treptele tronului stăteau culcate fiarele răpitoare, îmblânzite, la picioarele Regelui, asupra căruia plutia un porumbel cu ramura de măslin, simbolul păcii universale proorocită de profeți. In preajma regelui, se vedeau Marele Preot în veșmintele lui sacerdotale, Profetul și înalții sfetnici ai Statului. O gardă de onoare purta steagul tricolor, în fruntea carului, iar în urma lui veneau delegațiile evreilor din toată țara, în cap cu reprezentanții *Zionului* cari, ca la toate prilejiurile mari, pusese la care această măreață manifestație patriotică, simbolizând în chip așa de fericit, urarea adusă de evrei Regelui, ca domnia sa să fie o domnie de glorie și pace, ca aceea a Înțeleptului Rege, clăditorul Marelui Templu, ursitorul sublim al Cântării Cântărilor în care iubirea vorbește în veșnice accente.

In ajun o delegație compusă de Dr. A. Blumenfeld și de mine, s'a înfățișat Reginei Elisabeta, rugând'o să primească ca să se dea numele ei *Azilului de bătrâni*, întemeiat de evreii din Capitală pentru amintirea încoronării. „Aceasta" zice adresa predată atunci Reginei, „va fi podoaba sa cea mai scumpă ; sub acest nume va crește și va înflori și binecuvântările bătrânilor, adăpostiți în el, se vor îndrepta pururi către Regina Elisabeta".

Și *Azilul Elisabetheu*, născut într'o zi mare și într'un ceas bun, a crescut și a înflorit și este azi așezământ falnic, o minune a filantropiei evreești.

Urmează acum doi ani de lâncezeală, doi ani în cari văd ca printr'o pâclă întâmplările vremii. Puține icoane răsar mai lămurite din acea lungă noapte. Mai întâi un doliu zguduitor ; moartea fratelui meu Leopold. Se însurase cu Bella Lempart la care, după nașterea primului copil, isbucni acea crudă boală care seceră atâtea tinere vieți. In Martie 1881 o telegramă îl chemă la Menton unde se afla soția sa. Plecă în grabă, și ajunse tocmai la vreme pentru a închide ochii nenorocitei femei și a sorbi de pe buzele ei, într'un ultim sărutat — molima boalei. Când se întoarse, acest om care, puțin înainte, se despărțise de noi, plin de tinerețe și vlagă, era bolnav pe moarte. Pe obrajii săi uscați înflorea sinistra „roză de cimitir", în ochii sei negrii ardeau frigurile ;

www.dacoromanica.ro

o tuse chinuitoare îi sguduia trupul și vocea sa, acea voce caldă și vibrătoare, cu colorit de orgă, prin care de pe scenă răpise publicul și când vorbea vrăjea auditoriul, își perduse strălucirea. Cu înspăimântătoare repeziciune veni sfârșitul: el se stinse la Nissa, la 10 Ianuarie 1882, departe de ai săi, fără a mai revedea copilul său, rămas orfan, și cu el se stinse un spirit ales, o inimă nobilă și se prăbușiră toate lucrările literare pe cari le plănuiam împreună. Incepusem, dupe îndelungate pregătiri, un dicționar româno-german pe care marea casă Brockhaus din Lipsca se'nvoise să'l editeze, și el avea în lucru o dramă „Mihai Viteazu", pentru care culesese tot materialul istoric, și din care avea scenariul gata și multe scene scrise. Intr'însul causa evreilor perdu un luptător care, în bogăția darurilor sale, cu greu se putea înlocui. A fost înmormântat la Nissa: doi-trei prieteni numai din țară l'au însoțit pe ultimul drum și au fost față când l'au culcat în pământ strein. Mulți ani mai târziu, în Octombrie 1889, am fost la mormântul său, pe acel încântător *Château*, unde, în acea magie de frumusețe și de viață, nu'ți vine să crezi că, alăturea, dincolo de înalta împrejmuire de piatră, în grădina de mirți, chiparoși și flori, se află lăcașul morții... O coloană sfărâmată de marmoră albă, plânge pe movila înflorită sub care doarme acest frate adorat, și pe lespedea culcată se citesc aceste cuvinte:

„Ci-jît Leopold Stern
Docteur en philosophi
Né à Bucarest Avril 1842.
Décédé à Nice le 10 Janvier 1882",

iar dedesubt stau aceste versuri, închinate iubitului său prieten, de *Saniel Marcus*, în ebraica:[1]

Aici zace

Înțeleptul doctor în filozofie, Iehuda Arje, fiul domnului Gedalia Stern din București, care s'a adunat întru poporul său în ziua a treia[2] *la unsprezece ale lunei Tebeth 5642*[3].

1) Traducerea acestui epitaf e datorită d-lui Dr. M. Beck.
2) Marți.
3) La 10 Ianuarie 1882.

www.dacoromanica.ro

Iehuda

Ţie ţi-aduc prinos fraţii tei, asupriţii, pentru a cărora mântuire, în [pulere te-ai îmbrăcat,
Ca un leu te-ai înfăţişat înaintea Puternicilor României, cari prăpădul [lor voiau.
Şi cu pana ta, pana cărturarului, lovita-i pe cei ce vesteau ruina lor,
Tu binelui lor slujit-ai, înaintea Regilor afirmat-ai vrednicia lor,
Intr'adevăr, ca focul vorbele tale aprins'au inimile lor,
Drept aceea,
Amarnică jale înalţă părinţii şi surorile tale,
Podoaba şi fala lor răpit-ai de pe fruntea lor.
Vai şi vai! strigă fii lui Sion, din depărtare.
Lăcrămează de obidă, sufletul lor şiruie de lacrămi.
Tu luceferel Ascuns-ai lumina ta.
Nici odată amintirea ta nu va pieri din inima lor
Pururi vei vieţui pe înălţimi, vei afla
Pace în lăcaşul tău.

Incă o împrejurare tristă din acea vreme a fost plecarea din ţară pentru totdeauna a lui *Adolf Weinberg*. După întoarcerea sa el, în urma stăruinţelor noastre, făcu cerere de naturalizare. In mândria lui refuză însă să facă vre-o stăruinţă, nu vroi să se milogească, crezând că n'avea nevoe de proptelj, el care înfiinţase *Ambulanţa Zion*, care primise *Coroana României* pentru patriotismul şi filantropia lui, care în lumea politică şi printre membrii Parlamentului avea numeroşi prieteni, şi mulţi pe cari îi îndatorase. Dar se înşelă amar în credinţa că naturalizarea se dă după merit, şi nu după hatâr! Camera respinse naturalizarea lui. Şi atunci nici o rugăminte din partea noastră nu mai putu birui scârba şi desamăgirea sa. La încercarea mea de a'i mai schimba hotărârea de expatriare el răspunse cu un zâmbet trist: Expatriare! Dar n'am patrie! Am citit traducerea d-tale din Regele Lear de Shakespeare [1]), şi îţi voi da răspunsul ce'l dă Kent Regelui Lear care'l surghiuneşte pentru că a îndrăznit să'l înduplece a nu desmoşteni pe Cordelia:

„Rămas bun, Lear. Aşa de vrei să fii,
Aiurea's liber, surghiunit aci".

Şi părăsi ţara fără gând de întoarcere.

1) Această traducere a mea a apărut în 1881.

www.dacoromanica.ro

Din Palatul Justiției. — Tribunalul comercial. — Romeo și Julieta și Eminescu la Maiorescu.

Am povestit debutul meu norocos în „Lumea Dreptății", reprezintată întâi printr'o judecătorie de pace. Inceputul era făcut și deschidea privelişti măgulitoare. Tăbliţa de avocat, nouă nouță, se lefăie pe stâlpul portiței caselor din Calea Craiovei, unde ședem (acuma Calea Rahovei). Când intru și es fur o privire către tăbliță și din fereastră pândesc trecătorii, cari o citesc. Tata nu lipsește niciodată să se oprească o clipă ca să se uite la ea cu o pală de mândrie în ochi. In salonașul dinspre stradă mi-am rânduit un colț de biurou, cu o masă pe care se grozăvește volumul pântecos al Codului B. Boerescu, un dulăpior pentru dosare— viitoare, un altul pentru mine și câteva scaune pentru clienții—ce vor veni.

Aceștia nu mă prea năvălesc. Și e firesc lucru. Pentru trei motive: întâiu sunt începător, al doilea evreu, cel dintîi care a pătruns în sfânta tagmă a avocaților și se înfățișează să pledeze înaintea judecătorilor români, și însfârșit, nu fac parte din nici un partid politic, mare cusur într'o lume unde politica este stăpână pe tot și hatârul atotputernic. Prin chipul păcătos de recrutare a feţelor judecătorești, aceștia sunt la cheremul puternicilor zilei. Și soarta avocaților atârnă în bună parte de partidul dela putere: după cum sunt la cârmă liberalii sau conservatorii, împricinații alerg la avocații liberali sau conservatori. Dacă în vre-o secție sunt judecători de amândouâ vopselile politice, impricinatul cuminte (dacă'l iartă mijloacele) se asigură luându-și avocați din amândouă partidele. Știința de carte cântărește ușor în cumpăna dreptății. Și eu cântăresc ca fulgul pe apă. Totuși stavila sporește râvna. Și nevoia n'are lege: trebuie să merg înainte, și să nădăjduiesc că prin muncă cinstită îmi voi croi un drum.

Și iată că se prinde un client. Tot neamț din Viena. Are omul de luat niște bani dela un negustor de seamă din București. Cu poliță, mă rog! Insărcinase pe un avocat cu acest proces, care se tărăgăna de doi ani de zile și acum era „chemat personal la interogator". Nu pricepe neamțul

www.dacoromanica.ro

treaba asta în ruptul capului, că la ei asemeni pricini se judecă repede și se pot deslega în trei zile. Bănuește dar pe avocat, care, nenorocitul de el, s'a războit pe cât l'au iertat puterile, dar a avut în fața lui pe un fruntaș al baroului, meșter în bucătăria procedurei cu toate șurubăriile și sforile ei, și mai ales, om cu mare trecere în partidul dela putere. Și de aceea a trebuit sărmanul creditor să ia drumul la București pentru a răspunde la interogator, deși avocatul ceruse după cum îngăduie pravila, o „comisie rogatorie". Aceasta însă nu făcea socotcala pârâtului, fiind vorba de o simplă șicană.

Neamțul, recomandat de nu mai știu cine, veni vijelie la mine, îmi spuse pățania, aprinzându-se la vorbă și găfăind ca un foale, de mă temeam să nu-l apuce alte alea. Primii procesul de silă, de milă, și simțind o leșuială la inimă, gândindu-mă cât se încrede omul în mine ca să scot eu carul înnomolit. Par'că mă mustra cugetul că nu-l sfătuesc să ia alt avocat! Nu e vorba, încercai, cu fereală, propunerea să mai ia încă un avocat. Dar atunci sări de pe scaun răcnind că lui nu-i trebue doi avocați pentru un simplu proces cambial!

A doua zi, într'o vreme mohorâtă și friguroasă de Februarie, pornim spre Tribunal. Când ne scobòrâm din trăsură, la „Palatul Justiției", din intrarea Cișmigiului, neamțul, la vederea acelei șandramale infecte și hodorogite, rămâne crucit. Ne înfundăm prin boltă în curtea murdară. La stânga e ușa spre vechiul Ateneu, la dreapta urcăm două trepte șubrede și pătrundem într'o săliță de unde se vede sala de jos: o hrubă scundă, cu pardoseala de pământ bătătorit. In penumbra alburie, abia străbătută de un sul luminos care se cerne printr'o singură fereastră zăbrelită, forfotă o lume eteroclită. Pe jos, sgribuliți în cojoacele lor, cu capetele'n piept, șed țărani, nepăsători, păcăind din lulele, și samsarii le dau târcol. — La stânga, latrinele fără ușe duhnesc o putoare acră. — In acest beciu sunt așezate undeva două secții ale Tribunalului!

Târăsc după mine pe clientul buimăcit și suim scara din stânga, care scârțâe a jale, în catul întâi, în „sala pașilor pierduți", luminată printr'un felinar din tavan. Lumea bâzâe ca un roi. La dreapta se află o cameră fără ferestre: „camera

www.dacoromanica.ro

avocaților", în față Tribunalul de comerț. Intrăm repede. Sunt ceasurile unsprezece, dar camera e goală. Magistrații intră când vrea Dumnezeu, sau mai bine când vor judecătorii negustori, — cari vin târziu, și uneori de loc, așa că adesea ședințele se amână din pricina asta.

Eu mă așez la măsuța șchioapă din incinta rezervată avocaților, despărțită de o parte prin zăbrele de locul destinat împricinaților și de alta de estrada magistraților, și repet în minte pledoaria pe care am nigălit-o în lunga noapte, când somnul nu mi se lipise de gene.

Mi-e capul morișcă!... Mai caut a-mi depăna în minte mișcătoarea perorație cu care trebuia să înfund pe adversar, și să uimesc pe judecători. Clientul, stând la spatele mele, începe a mormăi și strigă: „Iessus Maria, kommen denn die Leute nie?".

In răstimp, camera începe a se popula de public și avocați. Intre aceștia, zăresc intrând repede pe avocatul pârâtului, fruntașul șmecher și meșter în mânuirea armelor din arsenalul Procedurei. El se uită la mine și la mutra străină din spatele mele, pe care ghicește de sigur că e nenorocitul „chemat la interogator" și — pleacă.

Pe la unu — în sfârșit — intră Tribunalul: Președintele, urmat de doi negustori, din cari unul se întâmplă să-mi fie prieten de liceu și, — prietășugul plămădit pe băncile școalei, în anii tineri ai rodirei sufletului nostru are o viață lungă — el mă salută zâmbind. Președintele, cirac al unui ministru, ciocoi fudul, mă sfredelește cu o privire.

Se strig mai multe pricini — tot cambiale — cari se judecă repede, și în parte se amână, așa că ne vine rândul iute. Cum, la citirea numelui pârâtului, acesta nu răspunde, Președintele zice:

— Aprod, strigă afară pe domnul X.

Hm, prost început! Până atunci nu s'a strigat afară nici o parte.

Aprodul răcnește de trei ori.

Nimeni!

—Strigă pe d-nul avocat *R*,—poruncește Președintele.

Din rău în mai rău!

Iarăși răsună glasul răgușit al aprodului.

Nimeni!

www.dacoromanica.ro

Președintele, necăjit, mai așteaptă o clipă, cu ochii țintiți spre ușe și apoi spune grefierului să citească ultimul jurnal.

— Aveți cuvântul!

Mă scol ca picat cu lumânarea. Dar nu apuc să rostesc o vorbă și Președintele mi-o ia din gură, întrebându-mă, tăios: „Sunteți avocat d-voastră? (apăsând pe „d-voastră"). Îi arăt cartea mea de avocat.

— Bine — zice el atunci — aveți cuvântul! Și se răstoarnă pe spătarul jețului, plictisit. Purtarea asta avu asupra-mi un efect neașteptat: mi se păru că era o clipă istorică această întâia înfățișare a unui avocat evreu înaintea unui tribunal român, că atât persoana mea, cât și tot neamul meu este în joc și că „Europa" mă privește. Mă reculeg dar, însă multă sămânță de vorbă nu este în lipsa pârâtului și tot discursul meu cel frumos rămâne nespus. Cer dar, condamnarea și cheltueli mai simțitoare, ținându-se seama de tărăgăneala și de spesele clientului cu venirea anume din Viena. Tribunalul condamnă la capete, dobânzi și *20 lei cheltueli de judecată*.

Când lămurii clientului acest rezultat și că pârâtul mai are calea opoziției și a apelului, el se făcu foc și în aceiași zi se învoi — ticălosul! — cu datornicul său. Uită însă a mai da pe la mine...

Văzui că n'o să duc zile albe sub domnia acestui President. Nu pierdui însă curajul și mă așternui serios pe lucru. De la început mă lovisem de un neajuns: vedeam ce rol însemnat avea „jurisprudența", adică deciziunile Curții de Casație și, în parte, ale Curților de Apel. Dar, pentru a o cunoaște, trebuiau răsfoite numeroase volume ale Buletinului Inaltei Curți și colecția ziarului „Dreptul". Cine însă își dedea osteneala, în îmbulzeala trebilor, să facă asta? Nici avocații și nici magistrații. De aci nedumeriri și contraziceri și nesiguranță vătămătoare dreptății. Mă hotărâi dar să adnotez codurile cu această jurisprudență, cu grije rezumată și metodic așezată sub fiecare articol, după lucrările de acelaș fel ale lui Tripier, Riviere, etc.

Nu părăsii nici predilectele mele citiri și lucrări literare, urmând mai ales cu traducerile din Shakespeare. Publicasem în Octombrie 1879 pe *Iuliu Cesar* [1]), închinată neui-

1) Tipografia Națională, C. N. Rădulescu.

www.dacoromanica.ro

tatului meu amic Adolf Weinberg şi pe *Regele Lear* [1]), dedicat lui T. L. Maiorescu şi isprăvii pe *Romeo* şi *Julieta*, însă pe aceasta din urmă în versuri alexandrine, din pricina criticei ce întâmpinase versul alb al traducerei mele din Hamlet.

Din această traducere a lui *Romeo* şi *Julieta* citii un act într'una din serile literare dela d. T. L. Maiorescu. In acea seară avui fericirea să cunosc pe marele nostru *Eminescu*. Era atunci în plina floare a geniului său. Ciudat însă că prin pânza anilor nu-i deslușesc lămurit chipul. Văd numai o față palidă. luminile adânci ale ochilor, şi o frunte de cugetător pe care plutește melancolia, taina înscrisă de mâna nevăzută a soartei. Avea un surâs dureros de fină ironie în colțul gurii — şi-mi aduse aminte de Heine. Semăna cu el, de la care s'a inspirat şi în altă privință: liricul nostru, cu vorba dulce, mângâietoare, putea şi el — şi cu ce măestrie! — să biciuiască moravurile. Ne-o dovedi chiar în acea seară, cetindu-ne „Cugetările sărmanului Dionis" şi încă aud glasul cu care ne zise aceste versuri:

„De-ar fi lumea un stol de mâțe, zău că'n el te-aş pune vornic.
Ca să ştii şi tu odată, boeria ce-i, sărmane".

Îl ascultarăm cu evlavie, spânzurați pe buzele lui, şi la sfârşit aplauzele izbucniră. Toți alergară să-i strângă mâna.

Era firesc ca după ce simțisem fâlfâitul de aripi al geniului, eu să mă sfiesc a citi traducerea mea. Dar gazda stărui. Cetii dar, şi Iacob Negruzzi îmi ceru manuscrisul pentru „Convorbiri Literare". Insă cel mai bogat dar au fost vorbele pe cari mi le spuse, încet, ca un suflu, Eminescu: „faci bine că ne dai pe Shakespeare în românește. Şi aşa de bine". Le păstrez ca nestemate în sertarul amintirilor mele scumpe...

La Maiorescu făcui cunoştința şi cu doamna *Mite Kremnitz*, colaboratoarea Carmen Silvei şi autoarea cărții: Memoriile Regelui Carol [2]). Ea mă invită la seratele ei literare şi artistice. Şi într'una din ele am citit traducerea mea

1) Editura I. Weiss.
2) Intâia ediție zicea: «de un martor ocular». Ediția apărută în 1915, poartă însă numele autoarei, care a păstrat secretul ei până după moartea Regelui Carol.

www.dacoromanica.ro

germană a poeziei „Pe marea lină“ de Alexandri, bine primită.

Fiindcă am pomenit de Memoriile Regelui Carol, notez că în rezumatul Memoriilor, publicat de cunoscutul scriitor *Sidney Whitman* [1]), am găsit următoarele nostimade:

„Cremieux, la 14 Iunie 1866, a oferit Prinţului un împrumut de lire sterline 100.000 pentru a se schimba legea şi a se da evreilor dreptul de a poseda moşii (!)“.

Şi:

„La 1866 articolul din proectul constituţiei care prevedea că: „religia nu este o piedică la naturalizaţie“ si „o lege specială va prevedea admisiunea graduală la împământenire a evreilor domiciliaţi în ţară“ *a fost retrasă după reprezintările evreilor cari se temeau de excese*“. *Aşa se face istorie!*

1883

Tribunalul de Comerţ. — S. Borosnai. — Pake Protopopescu. — Un sindicat. — Episodul Ion Rădoiu. — Codul adnotat. — În peţit. — In peţit la Odessa: Logodna şi căsătoria.

Răstimpul dela 1880 şi până acum a fost pentru mine o cale a Patimilor, o lâncezire într'o boală grea, în timpul căreia candela vieţii mele sfârâia şi era aproape să se stingă. Sunt aproape restabilit. „Capul d-tale a biruit stomacul“ mi-a zis D-rul Kremnitz, şi este foarte adevărat c'am dus o luptă crâncenă cu nemilostivul duşman, care căuta să mă răpună şi — am biruit.

Dar vai! primăvara vieţii, vremea rodirei şi a iubirei, cea mai frumoasă a scurtei noastre vieţi, am pierdut'o. Ea înfloreşte numai odată şi nimic mai trist decât să fii tânăr şi să nu o poţi fi...

Mi-am deschis iar biroul de avocatură, în casele peste drum de grădina Bisericii Sft. Gheorghe. O întâmplare norocoasă mi-a făcut vânt în meserie. Directorul general al Băncei României (azi Bank of Roumania) Demeter de Frank, urmaşul d-lui de Herz în capul acestei mai vechi

1) Reminiscences of the King of Roumania. (Tauchnitz. 1899).

www.dacoromanica.ro

și mai însemnate instituții financiare din țară, m'a numit avocat al Băncei. Prin această numire, pe lângă câștigul material, a crescut și prestigiul meu. La Tribunalul de comerț, unde am cele mai multe pricini, doi avocați sunt mai cu vază: Cel dintâi e *Scarlat* de *Borosnai*. Ungur de naștere și naturalizat român, el este una din cele mai simpatice figuri ale Baroului: înalt, cu părul castaniu undulat, cu ochii albaștri luminoși, cu gura fină, are pe lângă erudiție juridică (a făcut studiile la Universitatea din Viena) o serioasă cultură generală, un caracter leal. Nu-i lipsește nici darul vorbei (căreia nu'i strică un mic accent străin) nici ironia fină, nici replica fericită. Curând o caldă prietenie a răsărit între noi. Ne-a apropiat o oarecare asemănare în situația noastră: dacă el are folosul de a fi creștin, are ponosul de a fi strein ; nu are legături în magistratură, nici influență politică ca să dispue de hatâruri. Se poate bizui numai pe hărnicia sa. Are biroul cel mai bine organizat din țară, și actele și contractele compuse de el sunt pilde de claritate, deși cam prolixe și cu întorsături nemțești.

Celalt este: *Pake Protopopescu*. Cu totul alt tip. Trupeș, spătos, cu părul negru, cu ochii negri cărora paloarea feții le dă un foc mai viu, el are destulă carte, învățată la Paris, vorba ușoară, dacă nu aleasă, glasul cald și vibrător și-o situație politică.

Intre acești doi protagoniști trebue să-mi fac un loc. Numai în „cauze celebre", adică grase, se rătăcesc pe la Tribunalul de comerț „fruntașii" baroului. In schimb roiesc fățele mărunte. Le atrage balta „Sindicatelor". Aceste sindicate se dau după hatâr. Ce pleașcă! Faliții și creditorii sunt la cheremul sindicului avocat. Arareori se aleg cu ceva. Debitorii faliți adesea rămân pe drumuri, concordatele se încheie cu mari jertfe și supraquote, iar singurii folosiți sunt sindicii și samsarii lor.

Bine înțeles că eu n'am avut niciodată parte de un sindicat. Ba, de unul. Și iată în ce împrejurări.

Un negustor chiabur din mahalaua Oborului, murind în urma unuia din acele chefuri zdravene pe care obicinuia să le tragă cu un bun prieten al său, acest prieten scoase la iveală un act prin care răposatul îi vinde toată averea, cu prăvălie cu tot. Prietenul puse stăpânire pe toată averea

www.dacoromanica.ro

și lăsă pe drumuri pe nenorocita văduvă cu copiii ei. Reposatul Dumnealui — despre cauza morții căruia umblau în mahala svonuri ciudate — voise desigur să păcălească pe creditorii săi, dar rămase păcălit el. In numele mai multor creditori cerui declarația în faliment *post mortem*. In timpul pledoariei mele văduva îndoliată, care era de față cu copii ei, plânse cu hohot. Președintele Giuvaru mă întrebă, cu un zâmbet ironic, dacă primesc sindicatul. Răspunsei îndată că nefiind activ în massa falimentului și un bine de făcut, primesc. Și am dus o luptă înverșunată pentru dărâmarea actului vădit fraudulos. Dar complicele, bătăuș al partidului liberal, arestat de un judecător de instrucție conservator, fu pus în libertate de unul liberal și, apărat de un fruntaș al partidului, eși basma curată. Eu m'alesei cu munca și cheltuieli din punga mea. Iată în ce condițiuni mi „s'a dat un faliment".

Domnește o oarecare criză pe piață. Ca totdeauna anume creditori, sau samsarii lor, trântesc cereri de declarare în faliment pentru a speria pe datornicii în strâmtoare și a trage spuza pe turta lor. Tribunalul, în loc de a zădărnici această manoperă, fiindcă avocați ahtiați pândesc bucățica grasă, declară cu destulă ușurință, mai ales când e vorba de ovrei. Aceasta a stârnit în cele din urmă o vâlvă pe piață și a aruncat turburarea în negoț, și—lucru ne mai pomenit!—Ministrul de Justiție a numit Prezident al Tribunalului pe un magistrat dintr'un oraș de provincie care s'a făcut cunoscut printr'o carte de drept populară și are un renume de nepărtinire și de cinste. Apoi e eșit din popor și n'are legături cu gașca din Capitală. Acest magistrat, Ion Rădoiu, și-a văzut de treaba lui. Criza s'a liniștit, însă omul s'a vârât într'un viespar. Nemulțumiții, cărora le-a stricat socotelile, au început să facă zâmbre și-l pasc. A rezistat omul multă vreme, dar în cele din urmă protivnicii izbutiră, și pricina nevinovată am fost, în parte, eu! Acest episod, simptom al vremei, merită să fie povestit aici, deși s'a întâmplat mai târziu.

Clientela mea sporise repede în țară și în străinătate, așa încât se zicea în Camera avocaților, că eu „am pus stăpânire pe Tribunalul de comerț". Mai mult. De oarece nu primiam decât pricini care mi se păreau drepte, aveam

www.dacoromanica.ro

mai totdeauna câștig de cauză. Pe lângă aceasta, cum stima reciprocă născu o legătură de adevărată prietenie între mine și Rădoiu, îi propusei să scoatem împreună codicele adnotate, lucrare migăloasă și prea anevoioasă pentru mine singur. Rădoiu, încântat de această lucrare, primi. Dar avui imprudența să vorbesc de această plănuită colaborare unui confrate liberal, care se grăbi s'o comunice Ministrului. Prilejul mult căutat era găsit. Auzi? Frate de cruce și colaborator al unui avocat evreu care — oroare! — câștigă „toate" procesele!. Hm, aici nu e lucru curat. Și bârfelile curseră gârlă, și bunul judecător, poftit la masă la Ministrul de Justiție, fu sfătuit de acesta a mai slăbi prietenia cu mine și a nu-și pune numele alături de al meu pe o carte de drept. Puțin după acea Prezidentul fu — mutat și după puțin timp părăsi magistratura.

Vă închipuiți ce întipărire făcu acest episod asupra mea? Nu era glumă să muncești într'o așa atmosferă de ură și dușmănie!

Un alt fapt caracteristic îl notez aici în treacăt, pentru a desăvârși tabloul: când bunul meu prieten Al. Samurcaș — căci aveam și de aceste păsări rare între colegi — îmi smulse învoirea ca să mă propună ca membru în Clubul Tinerimei, Club al magistraților și avocaților, evreul fu respins.

Am urmat dar singur adnotarea codicelor și în Sept. 1883 apăru Partea I-a. Procedura codicelui civil. In prefață zic între altele:

„Avocatul va găsi, sub articolul de lege respectiv, jurisprudența Română, în parte și cea Franceză, Belgiană și Genoveză. Magistrații asemenea, atât în Camera de consiliu cât și spre a se rosti *séance tenante*, vor avea un puternic auxiliar în autoritatea jurisprudenței. In sfârșit, prin această ținere în evidență a jurisprudenței se va ajunge la o mai mare uniformitate și stabilitate a ei". Cartea a găsit o primire excelentă și „Codul Stern" este pe mesele tuturor judecătorilor și în mâinele tuturor avocaților.

Dar împreună cu clienții încep să mă năvălească și petitorii. Tagma acestor petitori (Sadchunim) este o străveche instituție la evrei. Ei alcătuiesc un fel de tovărășie internațională care'și comunică „partidele" din ținuturile lor. Multe snoave și năzbâtii se povestesc pe seama acestor

www.dacoromanica.ro

oameni, a căror meserie cere însă multă pricepere, iscusinţă, cunoştinţă de oameni şi răbdare. Şi căsătoriile de ei mijlocite nu s'au dovedit cele mai rele, nici mai puţin trainice decât căsătoriile „din dragoste". Prea adesea iubirea, chiar dacă a fost cea „adevărată" cea „mare", se iroseşte prin puterea obicinuinţei şi focul moare pe vatră, şi nu rămâne decât cenuşa. O spune şi bunul Homer:

„Totul pe lume urmat e de saţ, şi iubirea şi somnul". Dar dacă, alături de dragostea împătimată dela început există înrudirea firelor, respectul şi stima reciprocă şi prielnice condiţiuni materiale — acestea devin temelii pentru o căsătorie trainică, cum o descrie Ibsen în Comedia Iubirei ; soţii se fac atunci „buni tovarăşi", despre care zice Guido Gozani, în poezia sa „il buon compagno" (din „Colloqui"):

„Scende l'oblio; immuni da languori
Si prosegue piu forti pel sentiere;
Buoni compagni ed alleati sempre".

Bine înţeles că eu, trăit în lumea romanticismului — cu toate atingerile mele cu proza vieţii — visam de o iubire izbucnită într'o clipă, bunăoară pe un vârf de munte, în rumencala răsăritului ,pentru o fecioară dalbă, cu ochii azurii, cu pletele aurii, cu vre-o Loreley, de care cântă Heine:

E 'n aer răcoare, asfinţeşte,
Domol curge falnicul Rin,
A muntelui creastă sclipeşte
In focul amurgului lin;

Cea mai minunată femee
Stă sus, o vedere din rai,
Podoaba'i de aur scânteie,
Ea 'şi peaptănă părul bălai.

Ceeace nu împedică pe Rabinul Tauber din Iaşi, care, caşi alţi confraţi ai lui, pe lângă slujba păstorească cu care abia îşi ţinea zilele, se mai îndeletniceşte şi cu meseria mai bănoasă şi nu mai puţin sfântă pentru înmulţirea neamului lui Israel — de Şadhen, ca să vie să-mi propuie „o partidă". Şi ca totdeauna această „partidă" este înzestrată cu toate darurile şi toate virtuţile. Vă închipuiţi ce primire primi la mine nenorocitul Rabin ; numai să nu'l dau

www.dacoromanica.ro

afară — ei, dar adevăratul Șadchen, acel vrednic de acest nume, acel genial, care ca și poetul, *nascitur non fit*, nu se dădu bătut cu una cu două. El stărui.

— In zadar, domnule Rabin. Te rog înțelege că pentru mine numai iubirea sfințește căsătoria. Orice târg, orice tocmeală o pângărește.

— Iubire, Domnule doctor? Bine înțeles că la un om ca d-ta nu poate fi vorba de altceva. Numai că nu pot eu să vă propun iubirea. Din nenorocire n'am marfa asta de vânzare. Eu vă dau însă materialul din care se poate clădi talpa casei — iubirea e treaba D-voastră. Dacă răsare între d-voastră și aceea pe care o propun — bine, dacă nu, pace bună. Voi încerca în altă parte. până să vie părdalnica de iubire, bat'o Dumnezeu s'o bată!

— Dar iubirea trebue să fie *spontană*, nu pregătită prin mijlocire străină.

— Nici decum. D-ta o aștepți să lăstărească din senin, ca întâmplarea să te puie față în față cu iubirea — ei bine, eu fac rolul *întâmplării* atâta tot!

Hahamul evreesc împărtășea părerea „Vicarului de Wakefield", care-și alese soția, cum era rochia ei de nuntă, adică pentru fața frumoasă și pentru trăinicia ei la purtare!

Spiritul talmudic nu mă sgudui însă și rabinul plecă. Dar nu se lăsă. Părinții, puși de el, începură a-mi da zor și așa, în Octombrie 21, plecai în pețit la Odesa! La Ungheni trecui Prutul și intrai pentru întâiași dată în Impărăția Țarilor. Ne luară în primire jandarmii cu lungile lor mantale, în cismele lor înalte mirosind a iuft, cu bărbile lor cânepii, și cu năgaicele în mână. Ei ne luară întâi pașapoartele, apoi ne deteră drumul într'o odaic unde începu cercetarea bagajelor, sub ochii pânditori ai șefului, un om cât un munte, care se plimba țanțoș în trufia sa de mic satrap. Mă cuprinse groaza văzând acest alai de sbiri ai poliției rusești. O tăcere căzuse pe toți călătorii, cari furau priviri sfioase în preajma lor. Cuferele fură răscolite până'n fund și jandarmii, decâteori dădeau de ceva supus vămii sau cenzurii, se opriau și o arătau șefului. Acesta se apropia atunci, tacticos, și se uita la obiectul cu pricina fără a-l atinge, apoi făcea un semn cu mâna — o poruncă mută. La mine se descoperi ceva deosebit: Note de cant. Jandarmul scoase caetul, triumfător.

www.dacoromanica.ro

Şeful se repede. Note muzicale — treacă! Dar cuvinte? Şi în limbi streine? Vama Ţarului e doar mai mult o streajă pentru a opri contrabanda *gândirii libere*, caşi smoala cenzurii în gazete, Ohrana şi Sibiria. Nerod şi şubred zid de apărare! Când vor suna trâmbiţele Ierihonului se va prăbuşi acest zid clădit pe nisipul robirei şi va îngropa despotismul sub dărâmături, căci, cum zice *Carducci* (Canto del Amore):

„Poporul e un câine, ştiţi prea bine,
Şi pietrele ce nu le poate\arunca,
Cu dinţi le roade; mai vârtos el ţine
La o cetate colţii a'şi cerca,
Şi o sdrobeşte . . . .

Şeful se uită la note, citi titlurile şi — o minune! faţa lui întunecată se înseninâ deodată, şi el exclamă: „Schubert et Schumann, ah, que c'est beau!". Apoi porunci sbirului aiurit să puie caetele la loc şi să mi se deschiză uşa dela peronul gării. O, muzică făcătoare de minuni, niciodată nu te-am slăvit mai mult! In birtul gării — curat şi bine ţinut— fierbe un samovar uriaş de alamă şi pe masa lungă din mijloc odăii stau înşirate paharele pentru ceai. După trei ceasuri de aşteptare un jandarm mă strigă pe nume şi-mi dă paşaportul. Pornim. Vagoane comode, curate, încălzite cu sobe de tuciu şi luminate cu lumânări de stearină, pe cari conducătorii le schimbă noaptea când încep să sfârâie. Vagonul are jeţuri cari se desfac noaptea şi se preschimbă în paturi. Din păcate călătorii fumează cu nemiluita şi curând se răspândeşte în vagon un fum acru şi înnecăcios, în a căruia pâclă cenuşie ard luminiţele roşii ale ţigărilor. Pe lângă aceasta, cei suiţi în vagon la staţia Chişinău, moşieri şi negustori români, au poftă de vorbă şi se încinge între ei o vorbărie nesfârşită, amestecată cu hohote de râs. Vorbesc un fel de măciniş ruso-român pe care eu îl înţeleg anevoie în duruitul asurzitor al roţilor. Totuşi aţipesc într'un târziu şi în faptul zilei ajungem la Odessa. M'aşteaptă cu trăsura fratele aceleia pe care veneam s'o peţesc. Scoborâm în şuerul tăios al crivăţului pe strada Puşchin, apoi străbatem Bulevardul, în faţa portului, unde se ridică, la poalele scării de piatră, statuia ducelui de Richelieu, întemeietorul oraşului. Portul e prins de ghiaţă. Trag la Hotel St. Petersburg,

www.dacoromanica.ro

colț cu Bulevard și strada Catarina. După amiază sunt în str. Nadejdinskaja — str. Speranței!. Intru în salonul cel mare prin ale cărui ferestre se vede întinderea mării și unde mă primește doamna Elisabeta Weinstein. Purtând doliul adânc pentru bărbatul ei, mort acum doi ani de zile, la al cărui mormânt se duce zilnic în duios pelerinaj, ea are portul distins și fața ei poartă încă urmele frumuseții de odinioară. Durerea pentru pierderea soțului iubit îi dă un nimb de majestate impunătoare. După o scurtă convorbire intră ea — Paula. Oare ne vedem pentru întâiași dată, sau sufletele noastre se regăsesc ca două raze despărțite din același soare, ca două doruri cari au rătăcit prin univers căutându-se și acum se împreună? Logodna noastră se făcu la 24 Oct., căsătoria civilă la Consulatul Român, în ziua de 3 Ianuarie 1884 de către Consulul nostru, Pictorul Voinescu, asistat de secretarul Lambrino (Căsătoria No. 1 în registrul Consulatului), iar cununia religioasă în Marea Sinagogă, cu mare alai, de către eloquentul rabin Dr. Schwabacher. Și nicicând căsătorie n'a fost mai fericită: iubita mea mi-a făcut din pământ un cer și a fost soarele zilelor și luceafărul meu... Cronica tinerii noastre dragoste am însemnat-o, în goana zilelor, ca s'o citesc ei, când, îmbătrâniți, vom sta la gura sobei, trezind amintirile acelei vremi fericite. Dar acum, când scriu aceste rânduri, trupul ei este de mult în țărână și nu voi răscoli aceste amintiri. Scrisorile schimbate atunci între noi, legate cu panglici de mătase, de mâna ei, de draga ei mână albă, fină, catifelată, dăltată parcă de un Praxitel, și a căreia atingere era o desmerdare, sunt mormântul palpitelor noastre...

Dar iubirea plămădită în acea fericită clipă a întâei noastre întâlniri, trăiește, usque ad mortem et ultra...

Căci astfel este scris în cartea sorții,
Dela întâiul leagăn la morminte:
Să treacă lutul prin durerea morții,
Iar sufletul să meargă înainte . . .

(P. Cerna)

1884

Starea evreilor. — Legea comerțului ambulant. — Goane. — Expulsări.

Anul acesta este cu deosebire cumplit pentru evrei: Guvernul și sbirii săi își fac de cap. Deoparte vestitul Radu Porumbaru, directorul fabricei de hârtie Letea de lângă Bacău, o întreprindere național-liberală, a schimbat această fabrică într'o cetățuie de tâlhari.: de câte ori un evreu se apropie de ea, lucrătorii, asmuțiți de maniacul director, tabără pe el și-l stâlcesc în bătăi. Deunăzi un birjar a fost bătut și *tatuat* în față cu un lichid coroziv. Nenorocitul fiind adus în Capitală, l'am fotografiat. Și dau aicea această fotografie spre veșnică pomenire. Justiția tace și călăul dela Letea urmează nesupărat isprăvile lui.

Legea comerțului ambulant se pune în lucrare cu străşnicie împotriva evreilor. Când vre-unul din ei, sub imboldul nevoii, este descoperit că vinde chiar din lucrurile permise de lege, se fac procese-verbale de contravenții, și justiția, de obiceiu așa de zăbavnică, se rostește cu iuțeala fulgerului. In aceeași zi: osânda la amendă, apoi urmărirea, constatarea insolvabilității, schimbarea amenzii în închisoare, și băgarea la gros! In timpul acesta „oltenii" și chiar țiganii își urmează nesupărați negoțul lor ambulant.

Goanele din sate s'au înteţit și se fac cu așa cruzime în cât nu se dă izgoniților nici vremea ca să-și încarce bruma de avere ce o au în bordeiele pe cari trebue să le părăsească, nici răgaz, când vremuiește și viscolește, așa că s'a întâmplat că au murit dintre ei. Intre județele cari se disting prin sălbăticia lor sunt, ca întotdeauna, cele din Moldova, și între acestea Dorohoiul și Botoșanul.

„Jelui-m'aș și n'am cui" își zice evreul oropsit. Toate jălbile trimise stăpânirii rămân fără rezultat. Prefectul Poliției Capitalei d. Moruzzi — faimosul satrap din Dorohoi — a trimis doi evrei la dubă fiindcă se plimbau pe Calea Victoriei. Aceștia: *Hakel der Roiter* și *Nută Gherman*, au avut nenorocirea ca mutrele lor jidănești să nu placă Cneazului de la Poliție!

La 8 Mai, Prefectul de Piatra, Gorovei, a dat ordin ca

www.dacoromanica.ro

în comuna Hângului să se adune la Primărie toți jidanii. Și când fură strânși, în totul 29, a început a striga: „Jidanilor, ce stați aici? De când stați aici? Ce gheșefturi faceți?“ Și evreii răspunzând că sunt toți născuți în târgușor, cum o întărîră și primarul și consilierii.el a dus pe câțiva într'o odaie de alături și a poruncit să fie legați și isgoniți în termen de cinci zile. Numai după stăruințele țăranilor, și pe chezășia primarului, au fost îngăduiți încă patru zile și apoi trimeși în lanțuri din comună și lucrurile lor lăsate pe drumuri. Și s'a deșertat și sinagoga care există de 80 ani!

In *Dumbrăveni*, evreii fugind, nevestele lor au fost necinstite, în fruntea bestiilor stând vătășelul Costache Hudeț.

In *Drăgușani* un tată de familie cu 7 copii a căzut victima izgonirii brutale. Pe moșia Târgului (Botoșani) evreii au fost aduși legați la Botoșani.

„Vocea Botoșanilor“ din 19 Mai (ziar creștin povestește astfel o scenă de izgonire din plasa Siretul. : „Evreii nevoind a eși din casă, s'au suit oamenii pe casă, au spart acoperișul și familia cu copiii au fost alungați în ploaie și expusă la înec. In altă comună s'au întrebuințat *animalele* ca agenți de executare și expulzare, primarul a introdus porcii în casă și cu râturile lor i-au scos.“ Vorba ceea: numai cu vitele se scoate sărăcia din casă...

Dar o culme este că un anume Ciobotaru, tatăl unui fiu naturalizat în urma războiului Independenții, venind în satul său din județul Botoșani, a fost trimes sub escortă de milițieni până la Burdujeni și prădat de tot ce avea!

Pe lângă aceasta se refuză evreilor pașapoarte. Și cum? Iată cum: Se știe că evreii sunt porecliți „străini fără protecție străină“. Și Prefectul de Roman a trimes subprefecților o circulară în care zice: Conform ordinelor d-lui Ministru al afacerilor streine No. 13732 și 13759 din 1883, Prefectura nu poate admite străinului calitatea de nesupus vre-unei protecții; sau este supus străin, fie că posedă un pașaport sau nu, sau este naturalizat“. Bravo Prefect! Căci pune chestia așa cum trebue după logică și combate, fără s'o vrea, teoria absurdă a „străinilor nesupuși străini“. Apoi cum rămâne cu evreii pământeni? Ce fel de ființe sunt ei?

www.dacoromanica.ro

De, sunt niște fameni, ceva între om și dobitoc și deci n'au nici drept la pașaport și nici drept de locuință în sate!

Plângerile către stăpânire rămân fără răspuns. Mai mult. Cei cari îndrăznesc a se plânge sunt arestați și izgoniți din țară.

Așa un I. Botez, primarul comunei Fântânele, a poruncit Primarului comunei Silișteni din jud. Fălticeni ca având ordinul Ministrului de Interne, de a trimite peste frontieră pe evreul Adam David Schaffer și familia, „cu onoare îl poftește a-l trimete lui cu înadins om, căci i se cere!"

Nenorocitul Schaffer a îndrăznit să se plângă!

Totuși, cum guvernele române nu au descoperit încă vama care să împiedice eșirea din țară a știrilor despre cele ce se petrec în ea, s'a întâmplat ca să se afle în străinătate grozăviile săvârșite. Și la 8 August o deputație a evreilor din Englitera compusă din Sir Julian Goldsmith, Sergent Simon, Leopold Rothschild și alții, a fost primită de Marchizul de Salisbury, căreia i-a expus situația politică și economică a evreilor din România și prigoanele a căror victimă sunt. In răspunsul său nobilul Lord a conchis astfel:

„Puteți fi liniștiți că guvernul M. S. va face tot ce-i stă în putință și dacă mă opresc de a spune tot ce-aș vrea să spun și să intru în amănunte pe cari aș dori mult să le discut cu dv., veți înțelege că nu nepăsarea este cauza, ci interesul— călăuzit de cunoștința chestiei — pentru nenorocita rasă israelită din România".

Mare vâlvă și zumzet a izbucnit aici când vestea aceasta a ajuns în țară. Urmarea? Ca totdeauna. Departe de a renunța la goanele sălbatice, cari îngrașe ura unora și lăcomia altora, se cere evreilor *să dezmintă*! Viclenirea și prostia veche! Cine în străinătate crede asemenea giumbușlucuri? Evreii însă, cu toate amenințările, refuză să iscălească asemenea desmințiri. Și atunci guvernul nostru a născocit un alt mijloc inept de *a convinge lumea*: s'a apucat să prinză cu hapca pe câțiva evrei dintre cei mai pârliți, să-i fotografieze cu de-asila și să trimiță fotografiile lor Legațiilor noastre din străinătate ca să arate aceste mutre. Ce nerozie! Câțiva evrei săraci, cu bărbi încâlcite și caftane soioase, aleși tocmai dintre victimele prigoanelor, departe de a justifica această prigoană, o dovedesc și o osândesc mai mult! Același lucru

www.dacoromanica.ro

ar fi a face o fotografie a sătenilor noştri, bieţi robi şi iobagi, şi a bordeielor lor mizerabile, şi a le trimete în străinătate, nu pentru a dovedi că-şi merită soarta, ci pentru a înfiera pe stăpânitorii cari lasă talpa ţării în aşa hal.

Şi vânătoarea omenească urmează.

1884 (urmare)

Naturalizările, — Două liste. — Făina din Mihăileni. — Legea pentru vânzarea moşiilor Statului. — O danie a lui Iacob Neuschotz şi Oda lui Jacob Negruzzi. — De Paşti la Odessa şi Cherson.

Cum se putea prevedea, naturalizările evreilor, la început rare, aproape au încetat. Parlamentul „trânteşte" pe mai toţi evreii. Deputaţii de Moldova au o pică deosebită pe ei : la arendările moşiilor statului evreii le-au suflat pe cele mai multe, oferind preţuri mai bune, şi ei se răzbună pe candidaţii la cetăţenie. Ce calvar e această naturalizare individuală, rod nenorocit al tratatului din Berlin. Ce umiliinţi pentru candidat şi ce mezat ruşinos în Parlament ! Naturalizările se votează numai Sâmbăta — dacă e vreme. S'au întocmit două liste: aceea a „fraţilor de dincolo", botezată a *recunoaşterilor* şi lista *evreiască*. Candidaţii din cea dintâi listă se votează cu toptanul, cei dintr'a doua sunt, deobicei, „trântiţi" sau, după cum se zice în crudă zeflemea, sunt *împământeniţi*. Dar şi contra fraţilor *de dincolo* se ivesc icicolo împotriviri (nu a zis I. C. Brătianu că ar vrea Transilvania fără Transilvăneni?). Aşa, în şedinţa din 8 Martie, deputatul Boldur Lăţescu a sfătuit să nu se primească cu prea mare uşurinţă pe fraţii de dincolo în cetatea română, pentru că altfel: 1. se sporeşte numai funcţionarizmul în ţară şi 2. se slăbeşte elementul român în Ardeal. La care Vasile Ureche a răspuns că în schimb ei sunt o protecţie contra celorlalţi străini (citeşte: evrei) din ţară ! Florile monomaniei antisemite !

In aceeaşi şedinţă s'au votat alte două proecte de lege, din şirul nesfârşit al celor ticluite pentru „a nu slăbi elementul român" — vorba lui Ureche - şi anume: unul privitor la un impozit asupra făinei la intrarea ei în comuna Mihăileni. Ce are a face, veţi zice, făina cu evreii? Are ! Totul

www.dacoromanica.ro

în ţara asta are a face cu evreii! Şi motivul cel mai puternic pentru acest impozit este, ne-o spune verde raportorul legii, fostul procuror general Petre Borş [1]) „Pentru că din 800 familii din Mihăileni 600 sunt evrei cari au proprietăţile cele mai mari şi prin urmare este logic şi drept să contribue şi ei la sarcina bugetară".

Se poate, într'adevăr, ceva mai logic şi mai drept?

Dacă această lege loveşte însă numai făina marilor proprietari evrei din Mihăileni, a doua are o însemnătate mai mare. Este legea privitoare la vânzarea *moşiilor Statului*, care nu permite, bine înţeles, vânzarea decât la cetăţeni români şi în art. 64 zice:

„Oricine îşi va împrumuta numele spre a cumpăra imobile rurale pentru persoane cari nu au drept după lege, va fi pedepsit cu amendă de lei 5000 până la 10.000 şi cu închisoare corecţională dela 2—6 luni. Vânzarea va fi nulă".

—Bancherul din Iaşi, Iacob de Neuschotz, vrând să facă o danie de 46.000 lei în folosul unui aşezământ filantropic, m'a rugat să cer guvernului autorizaţia pentru acele aşezăminte de a primi darul. Răspunsul a fost că nu se poate da această autorizare, deoarece între donatari se găsesc şi aşezăminte evreeşti cari nu sunt „persoane morale". Tot aşa s'a refuzat autorizarea „Societăţii pentru şcoli" a evreilor din Brăila, în urma căruia fraţii Schwartzmann, cari au dăruit un teren şi o clădire pentru şcoala comunală israelită din acel oraş, n'au putut autentifica actul de danie! Mi s'a spus însă la Minister, că Regele ar fi rostit dorinţa ca d-l Neuschotz să facă ceva pentru Academia Română. Am scris'o d-lui Neuschotz adăogând că poate s'o păţească ca bietul Hillel Manoach, al căruia legat lăsat Academiei pentru burse la tineri studenţi fără deosebire de religie, se dă deobicei la studenţii creştini...

Epilog: Camera a respins mai târziu cererea de naturalizare a d-lui Neuschotz! Şi a fost doar o inimă nobilă, un filantrop iubit, încât, la moartea sa, întâmplată la 26 August 1888, Iaşul fu îndoliat şi Iacob Negruzzi văzu ura lui antisemită topindu-se în căldura filantropică a lui Neuschotz

1) Acelaş Petre Borş, care, ca procuror în procesul din Buzău pentru excesele din Basarabia (v. Volumul I al Memoriilor mele pag. . . .) a vorbit în termeni aşa de nobili!

www.dacoromanica.ro

și-i închină o odă în care rostește durerea sa pentru pierderea acestui „prieten al poporului" în numeroase stihuri elegiace. Citez următoarea strofă:

Tristă veste, tristă veste ne lovește cu putere !
Un oraș întreg în doliu, un norod întreg cernit.
Tristă, dureroasă veste! Zi de jale și durere,
Jaques de Neuscholz nu mai este, Jaques de Neuscholz a murit.

Și după ce cu același lirism, pomenește de văduvele sărmane, de bătrânii fără putere, de familiile în nevoie și de orfanii pe cari i-a ajutat Neuschotz, închee tânguios:

„Plângeți tinerilor, plângeți, tinerime iubitoare.
Plângeți, voi bătrâni, vădane, îmbrăcați-vă 'n linșoliu,
Căci Jaques Neuscholz filantropul, patriotul, omul mare.
Astăzi pentru veci ne lasă ! Plângeți. căci e zi de doliu"!

Și acestui om i s'a respins în urmă de Camera deputaților naturalizarea ! Și dacă inspiratul scriitor al elegiei de mai sus era în Cameră, ar fi votat în contra filantropului, pentru că el, Negruzzi, este „in princip" contra naturalizării evreilor .....

O altă pacoste este refuzul de pașapoarte la *evreii-pământeni*. Am hotărît a face o petiție Regelui și Parlamentului în această chestie — zadarnică osteneală !

Aprilie

Trei luni de miere s'au scurs ca un dulce vis ! Iubita mea n'are pentru mine decât surâsul în sorii ochilor ei senini, pe florile buzelor ei. Despărțirea dela tot ce a iubit, dela scumpa ei mamă, dela rude și prieteni, și din mediul unde a crescut cu trupul și cu mintea. apoi mutarea în Capitala noastră cu jalnica ei poziție pe malurile năpădite de bălării ale Dâmboviței murdare, cu străzile ei nepavate, acoperite cu noroaie sau praf. cu mirosurile ei fără nume din cârciumi și băltoace, contrastând așa cu mândrul oraș de pe țărmul Mării Negre, unde ea a copilărit, și, mai ales, ghetto-ul social în care noi evreii trăim aicea. ea a purtat tot cu resemnare, căci iubirea birue tot. S'au călătorit trei luni și ea simte acum o viață nouă tresărind într'ânsa și tânjește de dor după mamă. De aceea am plecat cu dânsa la Odessa, de sărbătorile Paștelui. Nu voi încerca să descriu revederea între mamă și copil. Au urmat

www.dacoromanica.ro

zile senine de bucurie ; toți se întrec a ne sărbători și suntem prinși într'un vârtej de petreceri. Adesea ne strecurăm, soția mea și cu mine, prin locurile cari au văzut zorile iubirei noastre, la „Fântâna Mare și Mică", pe cerdacul dela „Lanjeron", unde, singuri în fața mării nemărginite, ne-am dat întâia sărutare.

Colind orașul. Mulțimea roește în străzi, și prăvăliile gem de lume, mai ales băcăniile cu mezeluri, așa de scumpe Rușilor. Cumnata mea, Maria Saker, îmi povestește turburările împotriva evreilor de acum opt ani—și de atunci evreii aicea sunt îngrijorați când vin sfintele Paști. Pe Bulevard în fața palatului Guvernatorului se adună o mulțime mare de săraci. După o vreme ușile Palatului se deschid și es oameni cu coșuri cu merinde din cari împart la săraci. Așa se urmează în fiecare an: banii însă pentru aceste pomeni nu se dau de părintească ocârmuire, ci se strâng prin colecte publice. Cu aceeași bani se dau poporului ospețe pe piețele publice. In acelaș timp trupe cutreeră străzile : prin soldați și mâncare Guvernatorul crede că va izbuti a împiedica răscoale și pogromuri.

In dimineața zilei de 9 Aprilie văd orașul ca mort, străzile pustii, și pe podul de lângă noi stă un pâlc de soldați, în adâncă tăcere, la pândă. După amiazi ne ducem la Piața Mare din fața gării, unde e un fel de Moși: dulapuri, călușei, circuri cu artiști și clovni poftind lumea să intre în sunetul tobelor și trâmbițelor : oameni beți îmbleticindu-se pe trotuar sau lungiți pe jos, și peste tot — polițiști cu cnutul în mână. Poliția pretutindeni, ca o pecingine. Ce mă revoltă este „dvornicul", portarul caselor, pe care-l plătesc proprietarii, dar care e spionul poliției!

La 12 Aprilie am fost la Cherson, unde cumnații mei au o moară și o fabrică de cherestea. La 8 dimineața ne-am urcat pe vaporul flotei voluntare rusești. „Mitridate". Marea părea lină, vremea era senină, nici un suflu de vânt, toate semne bune, făgăduind un drum liniștit, Dar abia eșiți în larg, găsirăm o mare rostogolită și vaporul începu a sălta ca pescărușii pe talazuri. Totuși nu ne-am plătit birul lui Neptun, cu tot drumul de patru ceasuri. Am stat mereu pe coverță, admirând privelișteа mării sbuciumate, cu valurile ei rotitoare, negre-verzi, sclipitoare. Un cârd

www.dacoromanica.ro

de „Junkeri" intonară coruri ca acelea ce le-am auzit cântate de soldaţii ruşi în trecerea lor prin Bucureşti spre câmpul de răsboiu din Bulgaria. Aceleaşi sunete, când trăgănate şi melancolice, când izbucnind în năpraznică veselie — ecoul sufletului rusesc. Trecem Oceakof, oraş vechiu pe ţărmul stâng, de unde ne ajunge o luntre spre a preda şi lua călători şi mărfuri. Peste drum de Oceakof se află un ostrov artificial slujind ca fort pentru străjuirea intrării în Nipru şi Bug. Se mai lucrează la el ; el a înghiţit multe milioane din cari nu puţine au intrat în punga întreprinzătorului şi după datinele ţării — a administraţiei. La miezul zilei intrăm în aşa numitul „Liman", format de mare şi de cele două fluvii, şi îndată mişcările sbuciumate ale mării încetează, aşa că ne putem coborî pentru a lua dejunul (bun şi ieftin, 80 copeici). Apoi intrăm în Nipru, majestos, mai larg decât Dunărea, dar cu maluri foarte joase. Pe la şase se arată Cherson, pitoresc aşezat pe o înălţime. La debarcader sumedenie de lume, mai ales evrei. Directorul morii ne aşteaptă. Vizităm moara, apoi facem o plimbare prin oraş. Vedem capela la arsenal în care se află mormântul lui Potemkin, Bulevardele, grădina publică, în care se plimbă evreimea gătită de sărbătoare, şi unde se ridică statuia aceluiaşi Potemkin. Apoi vizităm casele în care s'a născut soţia mea şi pe unchiul Lempart, un bătrân cât un munte, cu barba lungă şi albă. El este văduv şi are trei fii, toţi uriaşi: unul avocat, celălalt secretar al guvernatorului. (Cherson este capitala guvernământului) al treilea medic. Seara luăm masa la „Hotel D'Odessa" cu tatăl cunoscutului violonist Adolf Brodsky, acum profesor la conservatorul din Lipsca, care s'a înfiors tocmai dela vizita făcută fiului său, şi ne povesteşte de acel oraş unde am petrecut anii fericiţi de student.

A doua zi plecăm. Suflă un vânticel dela miazăzi şi se prevede o mare agitată. Dar eşind pe larg găsim o pânză de apă liniştită şi vaporul pluteşte „ca'n palmă". Aproape de Odessa însă o perdea deasă de ceaţă se lasă deodată de sus, înecând zarea şi înghiţind oraşul. Căpitanul pierde cursul şi opreşte vaporul. Fluierul de abur fiind stricat nu se poate da semnalul de alarmă decât cu glasul clopotului, care însă nu deşteaptă nici un răspuns. S'aude însă

www.dacoromanica.ro

lămurit șuerul locomotivelor din port. Un marinar este trimis pe catarg și dela înălțimea lui zărește uscatul și turnul unei biserici. Dar iată că, făr-de-veste, ca printr'un farmec, perdeaua albă se rupe și vederea circulară a Odessei se ridică înaintea noastră ca o falnică panoramă!

1884 (urmare)

Audienţă la Rege în chestia ambulanţilor — şi ministrul D. Sturdza. — Un proces de moştenire. — Viena. — Paris. — Londra. — Berna. —Congresul de Pace. — O naştere.

Maiul a sosit și cu dânsul punerea în lucrare a *legei asupra comerțului ambulant* din 17 Martie 1884, care oprește cu desăvârșire în comunele urbane comerțul ambulant afară de produsele de agricultură, silvicultură, grădinărie și de industrie casnică, adică acele ce nu se vând de evrei ci de țărani și olteni, și îngăduie acest comerț în comunele rurale, adică acolo unde evreii se află în număr mic, și de unde sunt mereu goniți, O nouă și grea pacoste pe capul celor mai nevoiași din acest neam asuprit, lovit în puținele mijloace de agoniseală ce le-au mai lăsat legile antisemite. In zadar ne-am dat în vânt ca să împiedicăm această nouă urgie, în zadar am apelat la Rege, arătând urmele cumplite ale acestei măsuri pentru mii de familii evrecești. Legea a intrat în vigoare și se execută cu strășnicie. Mizeria și jalea celor loviți este îngrozitoare ; din toate unghiurile ne vin vaiete și cereri de ajutor din partea nenorociților părinți de familie care se văd muritori de foame.

Pentru a ne putea chibzui asupra măsurilor de luat în vederea acestei pacoste, am convocat adunarea generală a Înfrățirei „Zion" și ~~am cerut și o audiență la~~ Rege pentru Rabinul Dr. Beck și mine. Adunarea generală s'a întrunit la 27 Maiu, și chiar din sânul ei am plecat la audiență, care a avut loc în palatul Cotroceni.

Arătai pe larg Regelui urmările dezastroase ale legii, numărul mare de oameni loviți de dânsa — aproape zece mii, — mizeria cumplită și neputința noastră de a veni în ajutorul victimelor, și cerui ajutorul Statului. Mai adăogai

www.dacoromanica.ro

că se refuză pașapoartele evreilor cari vor să părăsească țara pentru a-și căuta o pâine aiurea.

Spre mirarea noastră Regele, oarecum impresionat, ne spuse că nu știe că legea s'a pus în lucrare și că este aplicată cu asprime, și exclamă:

— Cum, se refuză pașapoartele?

— Da, Sire. Și nu înțelegem rostul acestei măsuri. Dacă acești oameni sunt judecați de guvernul Majestății Voastre ca vătămători țării, atunci logica cere ca, departe de a le opri plecarea, să li se dea toate înlesnirile pentru a scăpa de ei. Se poate ceva mai neomenos? Mai mult. Se refuză pașapoartele tuturor evreilor, chiar celor bolnavi cari vor să plece în străinătate pentru căutarea sănătății.

— Se poate! exclamă Regele. Puteți numi cazuri concrete?

— Da, Sire. Printre alții pot cita pe cunoscutul mare comerciant Saniel Marcus.

Regele rămase puțin gânditor, apoi ne zise că are să vorbească cu miniștri și ne întinse două degete cu abia zărită închinare a capului.

Eșirăm încredințați că, și de rândul acesta, ne-am plâns de-a surda. Dar nu apucarăm a scoborî o treaptă a scării de piatră care duce în curtea Palatului, când ne pomenirăm cu un aghiotant care ne ajunse în goana și ne spuse că Regele dorește să vorbim cu Ministrul de Externe, care se află tocmai în Palat.

Acest ministru de externe este: *Dimitrie Sturdza*, faimosul mâncător de evrei, căruia gura poporului îi dă un alt nume.

Firește că am stat în cumpănă dacă trebue să avem vorbă cu acest fanatic. Dar era porunca Regelui și trebuia să ne călcăm pe inimă.

Ne întoarcem dar, și aghiotantul ne duce într'o odaie unde, într'un cerc de militari și civili, se află „Conu Mitiță", viitorul stăpân atotputernic al Partidului Național Liberal, un omuleț cu chipul șters, a cărui urâțenie resfrânge răutatea firei sale. Aghiotantul ne prezintă adăogând că suntem trimiși de Majestatea Sa.

Sturdza, după ce ne măsoară cu o privire rece, ne întreabă, scurt și tăios, ce dorim.

www.dacoromanica.ro

Îi expui în puține cuvinte despre ce e vorba și îi arăt nevoia cumplită a acelora, cărora legea le-a răpit mijloacele de trai.

El ascultă fără a trăda vreo mișcare, par'că încremenit, și după ce sfârșesc, îmi spune (copiez textual după însemnările mele zilnice):

Apoi legea pune capăt unei stări barbare. Ambulanții sunt *vagabonzi*, și au greșit socoteala crezând că legea nu se va aplica!

— Dar, d-le ministru, așa, fără nici o tranziție?

— Aș! Ce tranziție! Trebuia să se pregătească din vreme d-lor.

Și ce o să facă acum familiile aruncate pe drumuri?

— Ajutați voi, sunteți destul de bogați.

— Ba, suntem săraci, și comunitățile, care ar putea da ajutor, sunt dezorganizate.

— Ah, ha! (cu un râs răgușit), iar comunitățile! Iar exclusivismul evreesc! La Hamburg a fost vorba să se facă un cimitir general, dar jidanii au cerut un loc deosebit. Așa sunteți voi! Care altă obștie religioasă cere în țară o situație excepțională?

Și întrebând aceasta, Conu Mitiță se uită triumfând la persoanele din cameră, cerând par'că admirativa lor aprobare.

Eu, cu un ton în care tremura revolta, răspunsei:

— Ne plângem tocmai că d-v. *ne faceți o situație excepțională, nu în cimitir, ci în viață.* — Dar n'am venit să aflăm sentimentele d-v. în această chestie, ci după dorința Majestății Sale....

Atunci ministrul izbucni:

— Ei bine, ați țipat să vi se dea drepturi. Iată *le aveți, le aveți*! De ce ați venit în țară cu duiumul?

Inainte când am fost slabi v'am tolerat, acum, când *suntem tari, nu vă mai tolerăm.*

Rămânem uimiți. O tăcere stânjenită se lăsă în odaie: până și pe fețele persoanelor de față se zugrăvește uimirea.

Dr. Beck zise atunci:

— Dar nenorociții vor tocmai să vă facă pe plac și să plece din țară; aici nu mai au cu ce se hrăni, căci nu sunt lăsați nici să muncească pământul.

www.dacoromanica.ro

Sturdza:—Ba aşi! Pământul îl pot munci, dar nu vor.

— Se poate, d-le Ministru, să spuneţi aşa ceva? Când goniţi pe evrei din comunele rurale, şi în Dobrogea au fost opriţi de a lucra pământul?

Sturdza, la aceasta, nu răspunse nimic.

Eu atunci adăogai că nu se dau paşapoartele nici ambulanţilor, cari vor să părăsească ţara. nici altor evrei pământeni.

— Şi bine vă face. — scrâşni Sturdza. — Paşapoartele se dau numai *supuşilor Români.*

— Şi evreii pământeni ce sunt?

— *Supuşi de fapt*, răspunse Sturdza.

Simţii că-mi sare ţandăra, şi zisei înfipt: vă mulţumim, d-le mimistru ; suntem dumiriţi.

Apoi îi întoarserăm spatele şi apucarăm spre uşă. Dar înainte de a ieşi auzirăm pe ministru strigând după noi: „Faceţi o statistică a ambulanţilor şi aduceţi-mi-o la minister".

Epilogul acestei nevrednice scene veni în Septemvrie al aceluiaş an. Statistica cerută se făcuse de prietenii noştri din judeţe şi mă dusei la Ministerul de externe spre a o preda lui Sturdza. Trimisei cartea mea de vizită, pe care avusei grija să scriu că aduc statistica cu pricina. Aştept. Se perindă tot felul de lume: diplomaţi, deputaţi, alegători, intră şi ies din cabinetul Ministrului. Aştept, din ce în ce mai nerăbdător. In sfârşit întreb pe uşier dacă a dat cartea mea Ministrului. Uşierul, care de câtva timp se uita cam pieziş la mine, se scărpină în cap şi îngână: Da, Domnule! — Ei, şi? — Apoi, d-nu ministru mi-a poruncit să vă spun că *nici nu vă ştie nici nu v'a chemat.*

Un val de sânge mi se sui în faţă.

Cu această batjocură se sfârşi incidentul. Insă întâlnind în acea zi la tribunal pe T. L. Maiorescu şi povestindu-i lucrul, el îmi spuse că veninosul ministru s'a răsbunat aşa, fiindcă am dat în vileag convorbirea noastră din Palatul Cotroceni.

Ce s'a ales din miile de oameni rămaşi pe drumuri în urma legii ambulanţilor? Câţi s'au putut căpătui, câţi au plecat, câţi s'au prăpădit?

www.dacoromanica.ro

Iunie.

Tușnad.—Iată-ne aici pentru sezonul de vară. In acest colț al Transilvaniei, pitoresc culcat între Olt și munții îmbrăcați cu brazi, având izvoare de pucioasă și fier, dar cu instalații primitive. Am închiriat, în marginea pădurii, un fel de chalet, ca să nu zic bordeiu, destul de încăpător, cu cerdac de jur împrejur, și cu vederea frumoasă de o parte pe culmile verzi, și de alta în Valea Oltului. Aici am petrecut câteva zile cu soția mea și mă pregătesc pentru o călătorie la Londra unde mă cheamă o afacere de moștenire interesantă nu numai ca chestie de drept, dar și pentru împrejurările de fapt: unul din acele romane pe cari le urzește așa de des fantazia vieții reale.

Băietanul Solomon era unul din cei șapte copii din casa părintească care, cum se întâmplă așa de des în casele evreești, avea belșug de guri și de sărăcie. Mai era și o mamă vitregă acolo. Nu ducea zile albe bietul copil, și într'o bună dinimeață se făcu nevăzut și-i se pierdu urma. După o lungă și furtunoasă pribegire prin țări și peste mări, el ajunse în Burma, unde în curgerea anilor își agonisi o însemnată avere. Dar lunga rătăcire în străini, rostogolirea în vârtejul vieței, opintirea în lupta pentru trai, îi sdruncinară sănătatea și se văzu silit a părăsi Burma și după sfatul medicilor din Viena se duse la băile Franzensbad din Boemia, pentru căutarea sănătății. Aici se afla și doamna Debora Bluman din Brăila. Intr'o dimineață ședea pe o bancă pe promenadă, când iată se oprește în fața ei un domn înalt, deșirat, galben la față și cu barbă rișipită — un tip de gentleman — care scoțându-și pălăria o întrebă dacă nu e doamna B. din Brăila și dacă cunoaște pe un frate al său din Galați anume . . . . . Doamna răspunzând afirmativ streinul o rugă să dea fratelui său o sumă de bani și o scrisoare. Doamna consimțind, streinul îi aduse a doua zi banii și scrisoarea. Această scrisoare era iscălită „John Goldenberg", fără arătarea unei adrese.

Curând după această întâlnire, ziarele engleze publicară știrea despre moartea unui John Goldenberg care prin testamentul său a lăsat toată averea sa, cam 160.000 lire sterline, unei biserici și unor spitale din Londra. Nu

www.dacoromanica.ro

ştiu prin ce împrejurare fraţii şi surorile din ţară aflară de moartea fratelui lor şi câţiva din ei, de prin Mizil şi Buzău, veniră la mine ca să le apăr dreptăţile. Chestia era complicată. A răsturna un testament făcut de notar la Londra, desigur foarte valabil în formă,, şi în folosul unor aşezăminte de utilitate publică şi al unei biserici! Slabă nădejde, şi — legată cu cheltueli enorme, pe cari trebuia să le fac eu, clienţii fiind oameni foarte săraci, meşteşugari cari se ţineau abia deasupra nevoilor. După oarecare cercetare mă hotărâi totuşi să primesc: dacă John Goldenberg ş'a păstrat supuşenia sa de origine. adică cea română, testamentul era vulnerabil întru cât legatele erau făcute la persoane juridice care n'aveau capacitateaa legală după legea noastră.

Şi de aceea mă hotărîi a merge la Londra.

Luându-mi ziuă bună dela soţia mea, nu fără înduioşare şi lacrimi din amândouă părţile, — eram doar căsătoriţi numai de şase luni şi o nouă vieaţă tresărea în sânul ei, — plec la Londra, prin Viena şi Berlin. Dau mai jos câte ceva din scrisorile trimise de mine soţiei mele în timpul călătoriei.

Viena 8/20 Iulie.

„Scumpa mea soţie. Trebue să-ţi spun mai întâiu că, pe aceste călduri, cele mai multe din persoanele cu care doream să vorbesc sunt plecate care încotro, la băi, la munţi, la ţară. Am găsit însă pe bătrânul Cavaler Iosef de Wertheimer, reţinut aici printr'o piedică vremelnică. M'a primit în chip cordial şi m'a rugat ca pentru reducerea cheltuelilor de călătorie a emigranţilor noştri să vorbesc cu un alt membru al comitetului, Cavaler David von Guttmann, un bărbat activ, de treabă şi practic, cum mi-a zis Wertheimer, care îmi dete şi următorul bilet de recomandaţie:

„Imi permit a vă prezenta pe mie favorabil cunoscutul Dr. A. S., Preşedintele Soc. Sanhedrin (?) din Bucureşti care doreşte înţeleptul d-tale sfat în chestia greu obâjduiţilor noştri coreligionari români, pentru care a făcut deja foarte mult".

Trebue să mă duc la Baden lângă Viena, unde acest baron Cărbune (cum i se zice aici) are o vilă împărătească.

www.dacoromanica.ro

Drumul dela Braşov la Viena a fost îngrozitor. E cu neputinţă să-ţi spun cât am suferit de căldură. Viena am găsit-o. dogorâtă de arşiţă şi Hotelul Mueller pe Graben părea un cuptor.

Am luat un bilet circular pentru drumul Viena-Ischl (unde mă duc să văd pe scumpul meu prieten Adolf Weinberg) Berlin-Anvers-Ostanda Londra-Colonia-Constanz-Berna. Vezi dar că am de gând să mă duc la Congresul de pace din Berna.

Am văzut aseară „Hugenoţi", cu doamna Lehmann— minunată ; orchestră neîntrecută !".

Iulie

Berlin 28. — „Ţi-am scris azi dimineaţă, dar cu creionul,în vagon, pe drumul dintre Praga şi Berlin. Am sosit aici la unu dimineaţa. Vederea gării în valurile luminii electrice este feerică. Totul vorbeşte de măreţia capitalei unui imperiu victorios. Dar nu-i Parisul ! Lipseşte *pulsul vieţii.* La ora sosirii străzile erau aproape pustii şi începeau să stingă o parte din felinare. Scoborându-mă din gară pe scara cea mare, un sergent se ţinea smirna — toţi oamenii aici au un aer de grozăvire plictisitoare — cu o legătură de plăci de aramă cu numerile trăsurilor. „Erste oder Zweite"? întrebă el. Tot una, îi răspunsei, şi atunci omul poliţiei îmi dete sau mai exact hamalului meu, numărul unei trăsuri de clasa I-a, care mă duse destul de repede la Hotel Central. La ora 7½ dimineaţa m'am scoborât în restaurant pentru a lua dejunul, vestitul Bluemchenkaffee.

După aceea făcui câteva curse la:

1. Dr. Franckel, Rabinul, plecat la Carlsbad.
2. Consilierul de justiţie Makower, la băi.
3. Bancherul Gerson von Bleichroeder, lipseşte.
4. Consilierul Sanitar Dr. Kristeller, care mă primi cu braţele deschise. Am redeşteptat amintirile din vremea Congresului din Berlin, când Kristeller făcea parte din „Comitetul român" împreună cu alţi notabili între cari poetul Berthold Auerbach. Câte speranţe atunci, câtă desamăgire acum ! Kristeller, albit de tot, dar încă plin de vlagă şi avânt, mi s'a plâns de ura ce domneşte aici împotriva evreilor. Cei doi fii ai lui au slujit în armată. Unul

www.dacoromanica.ro

din ei a trecut examenul de ofiţer, dar a venit porunca să nu i se dea gradul. Celălalt a fost înaintat „Feldwebel" fiindcă nu se ştia că e evreu. Aproape ca la noi, vai! De altminterea lucrurile se îndreaptă. Negreşit când bătrânul Wilhelm se va duce, şi pastorul Stoecker cu el, situaţia se va schimba aici. Nu însă aşa de repede în ţările unde, ca la noi, pilda dată de Berlin a cuibărit fanatismul religios. Bismarck este învinuit pe faţă de această uneltire vinovată. Dr. Kristeller lucrează acum la „Deutsch-Juedischer Gemeindebund" al cărui preşedinte e, şi ale căruia birouri le-a aşezat chiar în casele lui. El mi s'a plâns de lipsa de organizaţie a evreilor din ţară, şi mi-a arătat o scrisoare, primită chiar în acea zi, care anunţă pentru a doua zi trecerea prin Berlin a 250 emigranţi evrei din România cărora li se vor da aici merinde. Mi-a spus că „Comitetul Român" este însă în fiinţă şi m'a sfătuit de a ne pune în comunicare cu el.

Iulie

Londra. — Afacerea John Goldenberg. Am pus afacerea Goldenberg în mâna solicitorului Herbert Lousada şi a avocatului Lang, un irlandez cu o rară agerime de spirit. După un studiu amănunţit colegii au împărtăşit părerile mele: dacă Goldenberg avea încă „domiciliul" în România, adică a fost născut în România fără să fi căpătat indigenatul în altă ţară, testamentul poate fi atacat cu sorţi de izbândă. Colegii primiră dar procura mea, cu atât mai mult cu cât, după legea engleză, avocaţii ambelor părţi au dreptul a fi plătiţi din averea succesorală depusă la tribunal. Lupta începe: grea, inegală; deoparte aşezăminte publice, puternice, de alta eu, luptând a dărâma un act autentic şi trebuind înainte de toate să dovedesc rudenia clienţilor mei cu reposatul. Lucru nu tocmai uşor, fiindcă pe vremea naşterii testatorului şi a surorilor nu erau registre de stare civilă în România. Pentru a nu mai reveni la diferitele peripeţii ale acestei afaceri şi la concluzia ei, o voi povesti toată aici. Pe lângă greutăţile sus pomenite se mai adaogă altă pacoste: toţi Goldenbergii din lume, din Austria, Germania, America, dădură buzna la tribunal pretinzând a fi ei adevăraţii moştenitori ai bietului John! Scrisoarea

www.dacoromanica.ro

dată d-nei Blumann la Franzensbad se dovedi însă aicea nepreţuită: ca ne ajută să înlăturăm, după şase ani de luptă, pe toţi falşii peţitori, şi să se recunoască clienţii mei ca singurii „next-of-kin" adică rudele cele mai apropiate. Acum începu adevărata harţă în jurul domiciliului de origină. Noi prezentarăm tribunalului declaraţii făcute sub prestare de jurământ înaintea tribunalelor române de numeroşi martori, cum că John s'a născut în România. Adversarii nu se mulţumiră cu asta: ei cerură să se supună aceşti martori la „cross-examination", adică acel sistem de adevărată tortură inquisitorială, în care advocaţii englezi sunt meşteri, aşa în cât „witness-box" (cuşca martorilor) e spaima lumii în Englitera şi adesea năuceşte astfel pe martori în cât ajung să spuie altceva decât adevărul. Şi cum tribunalele engleze nu admit comisiile rogatorie, se delegă un judecător spre a merge în ţările unde se găseau martorii ca să-i interogeze la faţa locului. Acest judecător însoţit de avocaţi şi de solicitatori merse astfel la Viena, Bucureşti şi Odessa. Avocaţii spitalelor izbutiră a înfunda pe mai toţi martorii noştri, şi produseră alţi martori după cari John s'a născut în Basarabia pe când era încă rusească, — şi după legea rusească testamentul era valabil! Toată clădirea noastră ridicată cu atâta muncă şi cheltueală se năruí. Insă tocmai împrejurarea că advocaţii erau plătiţi din averea moştenirii se dovedi mântuirea noastră: cheltuelile şi onorariile lor erau aşa de mari încât dacă cearta ar fi mai urmat înainte, averea toată era să fie mâncată de ei. Acest motiv şi trebue s'o mărturisesc spre cinstea reprezentanţilor spitalelor — sentimentul moral că ar fi o nedreptate de a lipsi pe fraţi şi surori, oameni trăind în neagră mizerie, de orice parte din averea lăsată de fratele lor, înlesni o învoială (tocmai la 1888.

Iulie

Londra, 29. „Prea iubita mea. Aseară, întorcându-mă dela „Drury Lane Theatre" am găsit scrisoarea ta din 22 crt. care m'a bucurat foarte mult, căci văd că nu-ţi mai faci grijă. M'am sculat la 6½, m'am scoborât la 7½, dar nu mi-a fost cu putinţă nici să mă rad, nici să dejunez, toate

www.dacoromanica.ro

birturile şi prăvăliile fiind încă închise la ora asta. Mă folosesc dar de acest răgaz silit pentru a'ţi scrie câteva rânduri.

De Londra ce să-ţi spun? Sunt năucit şi parcă simt o ameţeală în acest vălmăşag omenesc, în acest roi unde insul se simte pierdut şi înghiţit de mulţime. Trecerea dela Ostanda a fost destul de furtunoasă. Multă lume bolnavă pe bord. Cât pe aci s'o păţesc şi eu ca vecinii mei. Sguduelile vaporului erau grozave! El jucă un danţ nebun pe munţii de apă cari se înălţau şi cădeau val-vârtej peste noi, pe când ploaia pârâia şi presărea marea de smarald cu miriade de clăbuci. Corabia se scufunda, trosnindu-şi coastele, în gropi şi se ridica gâfâind, svârcolindu-se şi încolăcindu-se ca un balaur. Spectacol măreţ şi înfiorător! O bătrână englezoaică, înaltă şi uscată, cu cârlionţi murdari şi şorţ aşişderea, slujea pe doamne şi le aducea faimosul lighian. Eu mă ţineam pe puntea căpitanului unde mişcările vasului erau mai slabe. In sfârşit coasta cretoasă a bătrânului Albion se ivi în zare şi toată lumea învioră. Abia la 4½ putem acosta. Un impiegat al vămii Dover îmi prezintă o foaie tipărită în care călătorul e rugat, în englezeşte şi franţuzeşte, să declare dacă are: „sigars, tobacco, silver plate, eau de cologne, spirits and liquor". Trenul se urneşte şi sboară din ce în ce mai repede ; la cotituri sticleşte încă marea, la vederea căreia simt din nou noduri în gât. După o fugă ameţitoare în care stâlpii de telegraf făceau un grilaj din amândouă laturile drumului, sosim la Londra ; un *cab*, una din ciudatele „luntre" ale Londrei, cum le zice Disraeli, mă duce la De Keyser's Royal Hotel, în colţul splaiului Victoria, unde un „perfect gentleman", cu ifosul de hidalgo, îmi dă numărul odăii. Urc cu liftul, fac puţină toaletă şi mă dau jos la dineu. Masă prea lungă. Iţi trimit acest menu fără sfârşit.

Am scris numai decât lui Solomon Schechter şi am făcut o plimbare prin Fleet Street, Uliţa Gazetelor. Am văzut multe femei bând „gin" în cârciumi privelişte nespus de penibilă. In vremea dejunului Schechter (de care voi vorbi în altă scrisoare) a venit să mă vază şi plecarăm împreună la Reverend A. Loewy, Secretarul lui „Anglo-Jewish Association", marea societate a evreilor englezi pen-

www.dacoromanica.ro

tru apărarea și ajutorarea evreilor din toată lumea. D-l Loewy nu era acasă. Ne întoarserăm și merserăm acasă la Schechter. Acolo găsii pe un evreu din Moldova — al cărui nume îmi scapă — care s'a făcut rabinul unei mici comunități evrecști de aici, și predică în jargon. Toate existențele sunt cu putință aici.

A doua zi am mers cu drumul de fier subpământean la Moorgate Street, în City, unde am intrat la agenția Băncii României. Secretarul m'a primit foarte prietenos. O plimbare prin City urmă: curat Babilonul! Un colcot, un forfot, un foșnet de oameni, animale și trăsuri cu zumzet amețitor. Banca Engliterii și Mansion House se ridică falnic peste această mare omenească. In această babilonie învălmășită se circulă totuși fără primejdie: căci veghiează sergentul, grav, serios. La un semn al baghetii lui curentul se oprește ca prin farmec; se face o uliță, oamenii trec, polițistul ia de mână copii și femei și le petrece dincolo; apoi la un alt semn al lui valurile oprite se revarsă iarăși.

Seara am văzut la teatru pe „Negro Minstrels", niște cântăreți autentici.—înegriți la față cu scrum de plută! M'am prăpădit de râs".

Iulie

Londra, 30. —„Scumpa și draga mea, Eri am găsit pe Reverend Loewy, cu care am avut a lungă convorbire. Va îngriji să asist la o ședință a lui „Anglo-Jewish-Association". Mi-e dor de tine, dragă, și-mi vine să las toate baltă și să mă întorc. Dar datoria!"

August

1. „Eri am fost cu Loewy la Baronul Nathaniel de Rotschild, care ne-a primit în biuroul său particular. Regele banilor, aristrocratic fără ifos, cu fața rotundă și rumenă, încadrată de păr alb ca zăpada, m'a ascultat cu mult interes. Apoi îmi spuse „Gladstone e dușman al evreilor (părere pe care o împărtășește și Loewy); chiar Disraeli a avut mult de luptat din cauza originei sale evreești, și numai în ultimii doi ani a cucerit poporul. Dacă stăm mai bine în Englitera cauza este dragostea englezului pentru libertate. Adesea ori am intervenit pentru evreii

www.dacoromanica.ro

din România, şi nu voiu negocia nici odată un imprumut pentru guvernul român şi rusesc cât timp vor prigoni aşa pe evrei". Apoi Lordul mi-a predat o sumă pentru emigranţi, s'a sculat repede şi a plecat cu un „Adio, domnilor".

Inainte de a pleca din ţară primisem dela prietenul meu Dr. Wilhelm Loewenthal ştirea că la Berna avea să se întrunească, în luna August, „Asociaţia Internaţională de arbitraj şi pace", şi invitarea de a lua parte la acel congres. M'am hotărît să mă duc la Berna deşi mă ardea dorul soţiei mele. In ajunul plecării cumpărai la un anticvar din vecinătatea Bisericei Sft. Paul, 3 volume groase: „Anna Karenina" şi „Răsboi şi pace" de Tolstoi, în minunată traducere englezească. Aceste romane ale marelui scriitor rus, cel dintâiu cea mai fină analiză psihologică a femeei, al doilea cea mai mare epopee modernă, mă robiră în aşa chip în cât n'am simţit lungimea şi oboseala drumului.

August

Berna 4. — Congresul de pace. Palatul Federal. „Mult iubita mea soţie. Ţi scriu din sala cea mare a Palatului Federal, unde s'a deschis azi congresul. Prietenul Dr. Loewenthal, care m'a primit la gară, m'a prezentat d-lui Ruchonnet, fostul Preşedinte al Elveţiei şi acum ministru de justiţie. El a deschis congresul printr'o cuvântare plină de sentimente şi vederi înalte. După el, d-l Pratt a citit adeziunile oamenilor eminenţi din Englitera, între cari acea a lui John Bright, a mai multor episcopi, bărbaţi de stat, etc., în totul aproape 50. Apoi comunică pe cele franţuzeşti, însă pocind numele în mod îngrozitor, şi pe rând cele din alte state ale Europei şi Americei. Pe urmă citi raportul lucrărilor ultimului congres din 1882, ţinut la Bruxelles şi sfârşi cu vorbele lui Bérenger: „Peuples, formez une sainte alliance et donnez vous la main", urmate de aplauzele adunării.

D. von Buehler, membru al Reichstagului german, a zis că poate asigura cum că poporul german fără excepţie este pentru pace. Dacă celelalte naţiuni vor fi tot aşa de iubitoare de pace ca Germania, deslegarea pacinică a tu-

www.dacoromanica.ro

turor neînțelegerilor va veni dela sine. El anunță că de curând alți patrù membri din Reichstag au aderat la opera congresului și a dat cetire numelor în mijlocul aplauzelor generale.

A urmat la tribună Don Pedro Lamas, din Argentina, și Marchizul Alfieri, din Italia. Apoi veni rândul României. Era înțeles că un alt român, un domn Armășescu, tânăr militar care se află aici din întâmplare, să vorbească, dar sosind eu, biruol hotărî să iau eu cuvântul, fără însă a mă preveni. Stam foarte liniștit, ascultând pe orator, când președintele Ruchonnnet mă chemă pe nume. Îți închipui uimirea mea! Dar nu era chip de scăpare, și a trebuit să spui câteva cuvinte salutând congresul. Pe mâine urmarea".

5. „Scumpa mea. Ți-am trimis eri o scurtă dare de seamă a ședinței de deschidere a congresului, nu știu dacă te va interesa mult, dar voiu urma a te ține în curent, mai vârtos, pentrucă, absorbit de lucrările congresului, n'aș putea să-ți scriu altceva. In acest moment suntem întruniți, la 9 dimineața, în sala ședințelor. Mi s'a făcut o primire măgulitoare, căci se pare că mica mea cuvântare de eri a plăcut.

D-l Pratt citește chestiunile care se vor supune desbaterilor congresului. Sunt următoarele:

a) Dezarmarea prin reduceri proporționale.

b) Un tribunal internațional.

c) Reforma dreptului maritim.

d) Chestia canalului Panama.

Pedro Lamas, președintele unui comitet al Americei latine, face istoricul arbitrajului convenit între statele Americei de Sud, și conchide la trebuința unui tribunal universal, cu sediul la Berlin.

Intre alte chestiuni pe care nu le voi mai înșira aici, mai pomenesc că d-l de Laveleye a trimis câteva memorii și că eu am fost numit în comisiunea pentru arbitraj și dezarmare.

Masa am luat-o la o berărie, cu Loewenthal și dr. Engel, acesta un om plin de paradoxe, dar și de erudiție și spirit. Apoi am văzut orașul, interesant cu casele sale bătrânești

www.dacoromanica.ro

și arcadele sale scunde. Pe urmă merserăm la „Schaenzeli", minunat asezat pe o înălțime de unde se vede lanțul Alpilor cu gluga lor de vecinică zăpadă. Seara ne-am întrunit în grădina Cazinoului. Mulțime forfota în străzile împodobite cu steaguri, pentru sărbătorirea aniversării de 50 de ani dela întemeierea Universității, pentru care au sosit numeroși delegați dela alte universități. D-l Ruchonnet stă cu noi la masă și avem în fața noastră mesele lungi la cari șed studenții, în costumele lor pitorești, și profesorii. Berea spumegă în bărdace, muzica revarsă undele ei armonioase, studenții cântă Liederii lor amintindu-mi anii mei studențești din Lipsca — paharele se ciocnesc și se rostesc toasturi. Unul — minunat ca formă și ca coprins de profesorul Moritz M. Lazarus, renumitul filozof care împreună cu profesorul Steinthal a intemeiat psihologia colectivă și căruia am avut fericirea să fiu prezentat. La sfârșit, cântat de toată mulțimea în picioare, răsună imnul național: „Levez vous, enfants de l'Helvétie" plutind pe valurile muzicei militare. Efectul e măreț pe acel colnic verde sub cerul azuriu și în fața crestelor înzepezite!".

6. „Mult dorita mea. Azi a fost o zi trudnică pentru mine căci am reușit să se puie la ordinea zilei chestia *neutralizării Dunării*, fiind ales și raportor eu. Acum, la ora patru, în ședință publică am citit proiectul susținându-l printr'o cuvântare primită cu lungi aplauze. Proectul meu a fost votat cu unanimitate.

D. Appleton, savantul secretar al congresului mi-a cerut discursul spre a-l trimite ziarului „Times". Eu am trimis o dare de seamă lui C. A. Rosetti, pentru „Românul" [1]).

7. „Mult iubita mea. Azi am avut iar o ședință interesantă despre care nu-ți voi mai da amănunte, cari te pot plictisi.

In sala de lectură a Hotelului am citit în „Times" din 4 crt. întrebarea ce a adresat-o Baronul Worms în Camera Comunelor în privința evreilor din România. Va face mare vâlvâ la noi și ne vom alege cu atât!

---

1) Nici *Românul* nici vr'un alt ziar român n'a tipărit vr'un cuvânt de propunerea mea și de rezoluția Congresului!

www.dacoromanica.ro

Azi am făcut cunoştinţă cu profesorul Ludwig Büchner, faimosul autor al lui „Kraft und Stoff", şi propovăduitorul materialismului à outrance, care explicând exteriorul fenomenelor pretinde a înţelege şi vieaţa sufletului. Este un om scund, robust, cu părul cărunt şi ochi suri, cari par morţi ; dar când vorbeşte faţa sa învie. Intre alţi membri sosiţi în urmă este şi generalul Türr. Telegrame de felicitare s'au trimis „marelui bătrân" Gladstone şi lui Mancini. Şi acum am isprăvit. Las toată baltă şi mă întorc drept la tine! Căci n'am aripi ca să sbor la răcoarea Tuşnadului şi în căldura braţelor tale!"

Octomvrie

24. Toată noaptea am stat la patul dragei mele, ţinând în braţele mele capul ei iubit. Sarcina a fost grea. Dar viteaza mea soţie a răbdat în tăcere. Azi dimineaţă aniversarea logodnei noastre — am auzit glasul pruncului - vestind sosirea sa pe această lume. Faţa mamei se netezi deodată. O lumină se revărsă în ochii ei înseninaţi şi parcă un nimb sfânt se coborî pe ea. Sublimă taină a maternităţii! Cine poate descrie fericirea tinerii mame din a cărei vieaţă s'a desprins o nouă viaţă hrănită cu sângele ei! Am plâns şi râs de bucurie. Fetiţa e bine desvoltată cu ochişori albaştri, cu păr negru, cu mânuţe gingaşe desinate după acelea ale mamei. O nouă speranţă, o nouă legătură între noi!

26. Sf. Dumitru. Acum un an eram la Odessa, în toiul fericirei mele de mire şi acuma glasul copilei îmi vine ca un ciripit de pasăre din camera vecină. I-am pus numele Emanoila, după dorinţa mamei soacre, întru amintirea repausatului ei soţ. Dar noi îl vom desmierda în acel de Nelly.

Am primit răspunsul rabinului Dr. Kayserling din Budapesta despre istoria jurământului aşa zis *more-judaico*. Aflu astfel că acest jurământ a fost desfiinţat în Elveţia, după ce el, ca rabin, a refuzat templul şi sulurile legii pentru asemenea scop. Tot aşa a făcut, cum se ştie, Rabinul Isidore la Colmar, în Alsacia, ceeace a avut drept urmare faimoasa decizie a Curţii de Casaţie din 1846, care, după pledoaria lui Cremieux, a desfiinţat acest jurământ odios.

www.dacoromanica.ro

Aşa prefacerile adânci, politice şi sociale se produc prin fapta curagioasă şi conştientă a indivizilor, fără de care omenirea n'ar face un pas înainte. La noi acest jurământ nelegiuit, spre hula şi înjosirea evreilor, se impune de mai toţi judecătorii, mai ales în Moldova.

Noemvrie

9. Abia azi îmi revin în fire. Ce zile şi nopţi de jale şi spaimă! După trei zile dela facere soţia mea căpătă febră care a ţinut 16 zile, puindu-i viaţa în primejdie. In desperarea mea am alergat la dr. Capşa, eminentul mamoş. L'am găsit pe bătrânul profesor în cabinetul său din str. Sfinţilor: el îmi răspunse că fiind însuş bolnav nu poate veni, nici urca cele două scări până la mine. Am stăruit însă atât că medicul, care are o inimă duioasă, se înduplecă şi mă însoţi acasă. Aici, după o scurtă cercetare, se făcu foc în contra medicului curant pentru ignoranţa şi neglijenţa lui şi numai să nu lovească pe moaşă! Constată formaţiuni difterice şi luă toate măsurile pe care ştiinţa şi experienţa sa îl sfătuiau: lui îi datoresc viaţa soţiei mele şi-i păstrez veşnică recunoştinţă.

Alegerile s'au sfârşit prin izbânda candidaţilor guvernamentali. Conservatorii s'au abţinut. Opoziţia liberală (C. A. Rosetti, D. Giani, etc.) şi partidul Dimitrie Brătianu au căzut. S'au ales însă candidaţii la minister ai *Junei Drepte*: Maiorescu, P. P. Carp,-Vecinic acelaş lucru: cu păcătosul nostru sistem cenzitar, ţara e pururi guvernamentală.

De altminteri spiritul liberal pare a se opri pe loc pretutindeni. La Siegen, Germania, pastorul Stoecker, şarlatanul in talar, a bătut, cu ajutorul naţional-liberalilor, pe candidatul liberal la alegerile pentru Reichstag, iar la Viena d-nii Szeps şi Hahn, redactorii lui „Wiener-Tagblatt", au fost osândiţi la patru săptămâni închisoare pentru că numitul ziar a îndrăznit a scrie despre vajnicul antisemit Schoenerer că „e tare cu cei slabi şi slabi cu cei tari". Inaintea juraţilor s'a înjurat mereu „semiţii" şi un martor, deputatul Heinrich Wagner, a fost mereu numit de un cirac a lui Schoenerer: Herş-Wagner, în hohotul lumei din sală.

www.dacoromanica.ro

15. Astăzi, deschiderea Camerii. Sadea Liberalo-Brătienistă, primenită cu tineri de talent ca Dimitrie (Tache) Ionescu, C. Arion și câțiva membri ai Junimei, aleși de mila guvernului, în capul căruia a rămas omul fatal I. C. Brătianu. Partidul său se înfruptă cu toate bunătățile, și mănâncă ca șobolanii din cașcavalul public: Banca Națională este împănată cu creaturi brătieniste. Agiul este 15—16%. Aceasta se numește: desvoltarea economică pe bază națională!

Decembrie

30. In zilele de 26 si 27 a avut loc la Galați și Brăila adunarea generală a „Infrățirii Zion". In lipsa prezidentului, Adolf Weinberg, care a părăsit țara așezându-se la Viena, am prezidat eu, ca vice-președinte. Cu toată situația grea pentru evrei, am găsit la membri încredere în viitor. Nădăjduiesc că prin pilda și cuvântul nostru, am deșteptat în chip trainic la membrii localnici și delegații din județe dorul de muncă pentru înfăptuirea idealurilor noastre.

1885

Armand Lévy

Ianuarie

6. De vreo zece zile m'am întors din Odessa unde ne-am dus la înmormântarea bunei mame a soției mele, care m'a iubit ca pe un copil al ei. Boală nemiloasă a răpit-o prea de vreme dragostei copiilor, dar într'însa s'a luptat durerea de a-și părăsi copiii și dorul de a-și regăsi bărbatul mort.....

Armand Lévy. O pagină de amintire. Anul trecut, într'o dimineață de Mai, am văzut intrând în biuroul meu, un strein care, dela întâia vedere, mă impresionă adânc. Era înalt de stat, mlădios, și firav: un cap mare înrâmat cu păr moale, buclat, de acea culoare albă-gălbue care deosebește părul bătrâneții; o frunte largă, înaltă, de paloarea fildeșului, care da feței o expresie de mare intelectualitate, ochii suri, mari, senini, mustață stufoasă, pe o gură fină. Streinul, strâns într'o redingotă

www.dacoromanica.ro

neagră cam roasă la coate, ţinea în mână un joben lăţos, galben, şi se opri, zâmbind, răsucindu-şi barba cu o mână albă, nervoasă. Mă sculai fără voie în faţa acestei figuri impunătoare, din care se desprindea nu ştiu ce fluid de simpatie şi bunătate. Rămaserăm câteva clipe uitându-ne unul la altul, muţi: eu răscolind încordat o amintire vagă, de demult, care se chinuia să răsare la pragul conştiinţei. Deodată mi se lumină mintea şi exclamai: *Monsieur Armand Lévy* ! — Era el. Il văzusem pe la 1867, când împreună cu fratele meu Leopold, scotea a doua serie a ziarului *Israelitul Român*, şi-şi avea redacţia şi locuinţa în Calea Şerban-Vodă.

Ne cuprinserăm în braţe, înduioşaţi, fără a ne-o spune, de amintirea acestui frate, stins fără de vreme, şi pe care Lévy l-a iubit ca pe un copil al său.

De ce s'a întors în România, după atâta vreme? Mi-o spuse numai decât: mânat de dorul ca să urmeze lupta pentru emanciparea evreilor români. Şi zicând aceasta ochii săi se încărcară de lumină.

Se va găsi doar istoricul acestei vieţi aşa de bogate şi de frământate ; în rama acestor însemnări nu pot decât prinde câteva trăsături din icoana acestui om de elită.

Levy se născu la 1827 în Côte d'Or şi fu botezat, de părinţii săi evrei, în legea creştină, dar mai târziu se întoarse la judaism, în sânul neamului caruia se simţea înrudit, şi legea căruia i păru că răspunde mai bine râvnei şi convingerilor sale. La vârsta de 17 ani studiă la Paris şi sorbì învăţăturile lui Michelet, Quinet şi ale poetului Adam Mickiewicz, profesori la colegiul Franţei, cu care se împrieteni, şi se aruncă cu toată arşiţa temperamentului său în vâltoarea revoluţiei din 1848, ca membru al comitetului revoluţionar studenţesc. Refugiat în Belgia şi Anglia, se întoarse în Franţa la 1850, dar după lovitura de Stat trebui să fugă din nou, şi la 1855 îl găsim în Turcia, unde plecase cu Adam Mickiewicz, şi inrolat în legiunea polonă. Dar marele poet polon murind de holeră în braţele lui, Levy readuse corpul lui la Paris.

Imprietenit cu fruntaşii partidului naţional român, C. A. Rosetti. I. C. Brătianu, fraţii Goleşti, cari trăiau în exil la Paris, Levy, după stăruinţa lor, căci hrăneau

www.dacoromanica.ro

cea mai mare admirație pentru talentul tănărului democrat francez, se înduplecă să meargă în țară spre a îndruma acolo mișcarea liberală. Cu acest prilej cunoscu pe Doctorul *Iuliu Barasch*, și din prietenia aceasta lăstări *începutul luptelor pentru emanciparea politică* a evreilor. După îndemnul lui, Comunitățile, în vederea întrunirii *divanurilor ad hoc*, adresară petiții prințului caimacam Ghica, Sublimei Porți și Consulilor, și o delegație a evreilor fu primită de caimacam, care le făgădui a sprijini cererea atât față de Poarta Suverană, cât și către ambele divanuri. Tot atunci, și anume la 22 Martie 1857, apăru *Israelitul Român*, ziar săptămânal scris în românește și franțuzește, redactat de Barasch și Levy, pentru revendicarea drepturilor evreilor români. In Mai al aceluiaș an acest ziar publică faimoasa scrisoare a lui C. A. Rosetti, datată Rusciuc, 11/23 Maiu 1857 (reprodusă de *Românul* din 1868[1]. In această scrisoare Rosetti spune că după un exil de nouă ani li s'a dat voie lui și prietenilor săi, de a se întoarce în patrie, că a șeasa zi a călătoriei lor, cu inima arzândă de dor, cu buzele setoase de o îmbrățișare frățească, cu ochii înflăcărați de iubire „săriră țărmul făgăduinței", dar fură siliți a trece pe partea dreaptă a Dunării spre, „a începe un exil nou". Rosetti mulțumește comunității spaniole din Rusciuc pentru ospăția ce le-a dat, și termină astfel:

„Să ne unim dar, fraților, și spălând împreună cu lacrimile noastre rănile trecutului, să ne punem cu frăție deplină și cu credință nestrămutată a rezidi din temelie templul unității, al dreptății și al libertății pe altarul căruia să *junghiem toate iresurile, toate nedreptățile* și toate patimile cele rele ce fură cauza principală a suferinții noastre".

Și când te gândești că tocmai autorul acestei ditirambe și prietenii săi de luptă și de surghiun, departe de a junghia aceste „irezuri" le-au primenit, sporit și înăsprit!

Pe lângă lupta începută pentru evrei, Levy desfășură o activitate rodnică în sfatul capilor mișcării liberale din țară, care se folosiră de agera sa judecată, de simțul său

1) Și publicată de mine în *Revista Israelită* din 1886, pag. 165.

www.dacoromanica.ro

politic şi experienţa sa, jucând un rol precumpănitor în lupta pentru înfăptuirea Unirei Principatelor.

Isrealitul Român apăru numai în 24 numere şi încetă la 20 Septemvrie 1857, când Levy se întoarse în Franţa, şi urmă, prin vorbă şi în presă, lupta aprigă pentru cauza democraţiei şi a libertăţii popoárelor. El publică atunci, pe lângă altele, şi mai multe broşuri în favoarea României şi a Poloniei. Când, în 1867, după noua Constituţie din 1866, Brătianu inaugură prigoana evreilor, Lévy se grăbi să se întoarcă în România, spre a ajuta pe coreligionarii săi obijduiţi. Sosind aci, scoase iar *Israelitul Român* şi în timpul şederii sale în ţară, el, cu învoirea oficială a ministrului de interne, *Mihail Kogălniceanu*, făcu, întovărăşit de Rabinul Antoine Lévy, o călătorie prin ţară spre a studia starea evreilor şi a supune Ministrului o dare de seamă de rezultatele studiului lor. Despre păţaniile călătorilor în această călătorie Antoine Lévy spune următoarele în cuvântarea rostită la înmormântarea lui Armand Lévy:

„In timpul celor cinci luni cât ţinu călătoria noastră, noi am fost înconjuraţi de mii de curse şi primejdii, de reaua voinţă a administraţiei, de duşmănia protivnicilor cauzei israelite şi n'am scăpat de primejdii şi arestarea noastră decât mulţumită curajului tău, sângelui tău rece, marei tale inteligenţe şi cunoştinţei tale de oameni şi lucruri"'.

La această a doua serie a „Israelitului Român" colaborâ şi fratele meu Leopold şi la întoarcerea mea dela studii din Lipsca, avui fericirea să fac cunoştinţa acestui bărbat care mă fermecă prin eloquenţa sa măiastră, prin spiritul său scânteetor şi bogăţia cunoştinţelor sale.

La Septembrie 1869 eu plecai la Paris şi puţin după aceea în ajunul declarării războiului franco-german, Lévy se întoarse în patrie. Republican înfocat, el luă o parte activă la proclamarea Republicei şi mişcarea Comunei şi după înăbuşirea ei, izbuti să fugă deghizat şi trăi multă vreme la Roma. Acolo se afla încă când, în Martie 1879, C. A. Rosetti veni în Oraşul Etern spre a îndupleca guvernul Italiei ca să primească art 7 revizuit al Constituţiei noastre ca o executare a art. 44 din Tratatul dela Berlin, şi să recunoască independenţa României. Misiunea

www.dacoromanica.ro

lui Rosetti — cum am povestit în volumul întâiu al memoriilor mele (pag. 256) — dădu greș mai ales în urma străruințelor lui Armand Lévy pe lângă miniștrii *Depretis* și *Cairoli* și numeroșii săi prieteni politici.

Și acum, îndrăgostit de idealul tinereții, s'a întors în România spre a ne sprijini în apriga noastră luptă pentru cucerirea emancipării!

Ideolog înflăcărat și sincer și prețuind pe oamenii după sine, el tot mai nădăjduește a trezi în sufletul vechilor săi tovarăși de luptă, o scântee din curatul foc de altădată. In capul guvernului, mai puternic decât oricând, aproape stăpân absolut pe țară, se află doar I. C. Brătianu! „Din nenorocire C. A. Rosetti, care dintre acești doui era cel mai sincer și leal, a murit". îmi spune Lévy, — „dar și Brătianu nu va putea să nu mă asculte".

Văduva lui C. A. Rosetti a găzduit la dânsa pe vechiul prieten, în locuința ei din Calea Victoriei, peste drum de Poliție. Dar I. C. Brătianu a refuzat de a-l primi! Și Lévy i-a adresat o scrisoare deschisă în care-l șfichiuește amarnic pentru renegarea vechilor credințe.

Lévy a devenit oaspele nostru zilnic, și soția mea și eu îl primim cu drag. Vine mai în fiecare seară și se joacă cu fetița noastră, care-i întinde brațele ca s'o pue pe genuchi și s'o salte cântând „au pas, au trot, au galop", pe când ea, drăguța, bate din mânuțe și îi râde ochișorii și gurița. Cât de repede trec serile acestea de vară când el ne povestește din romanul vieții sale sbuciumate, cu vorba lui molcomă și vocea sa cântătoare! Cu toate furtunile prin care a trecut și desamăgirile ce le-a încercat, și-a păstrat, ca scânteea sub spuză, toate visurile sale din tinerețe. Și adesea, în răcoarea lină a serii, ne scoborăm și ne așezăm, sub lumina lunei, pe o bancă din grădina Sfântul Gheorghe, și urmăm vorba noastră până când soția mea, din fereastra de peste drum, îmi flutură batista ca să-mi amintească scurgerea orelor.

Lévy se interesează, bine înțeles, de situația evreilor din țară, și ia adesea parte la consfătuirile noastre, la feluritele incidente ce le urzește starea lor nenorocită. Mai are prieteni în rândurile oamenilor noștri politici, care își

www.dacoromanica.ro

amintesc de marile servicii făcute de el țării. Unul din aceștia este *Mihail Kogâlniceanu*, acum în opoziție.

Am luat prânzul la el, împreună cu Lévy, în casele sale din șoseaua Kisselef. K. a venit cam târziu și fără chef, din pricina fiului său care zace de tifos la Iași. După masă i-am citit o scrisoare a lui *G. de Bleichroeder*, acel Bleichroeder care în timpul Congresului din Berlin ne-a dat un concurs prețios, — încă puțin cunoscut la noi și nu îndestul apreciat — privitoare la chestia evreească. In această scrisoare Bleichroeder sfătuește pe Kogălniceanu să vie la Berlin pentru a-l pune în legătură cu prințul Bismarck. K. rămase gânditor și apoi zise că acum trei luni un membru din opoziție a înduplecat pe un Ministru plenipotențiar german, cu mare vază, ca să predea prințului un memoriu asupra situației din țară și că acesta, după ce citi câteva foi, a pus memoriul deoparte cu observația că „autorul nu spune adevărul". „Nu voiu, adăoga K., să mi se întâmple ce am pățit odată cu prințul Metternich, care, după ce i vorbisem pe larg de țară, mă întrerupse plictisit, întrebând: „*Was ist der langen Rede kurzer Sinn?*" Bleichroeder să cerceteze întâiu părerea lui Bismarck și dacă acesta găsește că în România totul este *pour le mieux*, călătoria mea la Berlin n'ar avea nici un rost".

La întrebarea mea în privința evreilor, el răspunse: „Evreii nu pot decât câștiga la o schimbare de regim. Brătianu e un fanatic. Cei 300.000 evrei nu-i putem arunca în Dunăre. Rațiunea și interesul Statului cer dar să-i asimilăm și să regulăm situația celor nenaturalizați. Dar nici voi, evrei, nu faceți nimic. *Expulzații tac*! Ne-am așteptat la huiet, la interpelări în Parlament, etc. Dar nimeni nu se mișcă. Tăceți mâlc".

— Evreii nu îndrăsnesc să vorbească, răspunsei eu, de frica legii expulzărilor.

Atunci K., sărind în sus, strigă: „Dar par'că noi, ăștia din opoziție, stăm mai bine? Nu suntem prigoniți fără milă? Dacă nu se va îndrepta starea asta, are să se întâmple ceva neașteptat, care nu se va opri nici în fața tronului".

Hei, cât ne sunt prieteni politicianii noștri — în opoziție! Ba ne cer și ajutor — în streinătate... Așa K., în mo-

www.dacoromanica.ro

mentul plecării, m'a sfătuit să văd pe ministrul Germaniei Dr. Busch.

Tocmai atunci noi ne chibzuiam în chinuitoarea chestie a *Comunităţilor evreeşti*, dărăpănate în urma faimosului jurnal al Consiliului de miniştri din 3 Iulie 1862, prin care guvernul declară că în viitor nu se va mai amesteca în chestia comunităţilor „lăsând pe evrei liberi a-şi regula interesele religioase, cum se vor înţelege, dară *fără ca majoritatea să poată impune ceva minorităţii şi viceversa*".

Nu ştiau d-nii miniştri, cari au luat această hotărîre[1]) (sub preşedenţia Domnitorului) că nici chiar evreii n'au descoperit taina unanimităţilor şi că deci acest jurnal trebue să fie cioclul comunităţilor? Rostul adevărat însă ni-l trădează omul fatal, ministrul I. C. Brătianu, care, în circulara sa din 12 Maiu 1867, către prefecţi şi primari (Monitorul Oficial No. 107 din 1867), zice:

„Deşi predecesorul meu, n'a găsit de cuviinţă a se amesteca în afacerile comunităţii isrealite *de teamă, negreşit, că prin acest amestec să se poată presupune că guvernul ar recunoaşte existenţa unei comune extralegale alături cu comuna legală*".

Se poate ceva mai lămurit? D. Ministru nu recunoaşte *existenţa comunităţii*; o socoteşte *extralegală* (!), totuş în aceeaş circulară, poftеşte pe prefecţi şi primari *„a exercita o priveghere necontenită, un control asupra tuturor instituţiunilor de binefacere şi de instrucţiune ce cad în cercul comunei ce dirigeţi, fie ele fondate şi întreţinute din fonduri particulare*, căci măsurile de siguranţă *şi de igienă publică*, ca şi acele de obligaţiuni la învăţământ, sunt, după lege, de competenţa Dv.".

Aşa dar *Kahalul*, grozavul Kahal, este ilegal şi trebue supravegheat şi controlat! Concepţie sălbatecă într'un Stat a cărui constituţie proclamă libertatea conştiinţei...

Este firesc însă, că noi, cari ştiam că Comunitatea este singurul mijloc de a menţine aşezămintele noastre de cult şi cultură, şi a rezista puhoiului de legi tinzând să ne

1) N. Kretzulescu, Prinţul Cantacuzino, A. Catargi, T. Ghica, D. Cornea.

www.dacoromanica.ro

dea de râpă, să căutăm a reclădi aceste obşti pe temelii noi. *Infrăţirea Zion* dela înfiinţarea sa, s'a ocupat mereu de această chestie, şi Lévy ne aduse şi acuma sprijinul sfatului şi luminilor sale. El luă parte la chibzuirile noastre şi ne propuse întocmirea unui *Consistoriu* după felul celui din Franţa. Intr'o întrunire publică din sala Baraşeum, în ziua de Duminică 1 Septemvrie, el, într'o cuvântare magistrală (reprodusă în *Românul*) după ce spuse că el, ca şi acum 29 ani, cu acelaş devotament pentru Israel şi aceeaş iubire pentru Români, este preocupat numai de interesul general, adăogă: „Este evident că modul după care s'au întreţinut Comunităţile Israelite, în timp de veacuri, nu s'ar putea restabili. Sistemul modern de consistorii este mai acceptabil, pe cât mi se pare".

Nu apucase să sfârşească cuvântarea sa, primită cu aplauze, când, se auzi afară un huiet, urmat de izbiri în uşe ; acestea se deschiseră şi năvăli în sală o bandă de derbedei, care se repeziră în spre tribună, ţipând şi răcnind: „Jos Lévy! Jos bogătaşii! Jos jefuitorii sărăcimii!" O învălmăşală mare urmă în întâiele clipe de buimăceală, dar îń scurt publicul din sală se prăvăli asupra derbedeilor şi îi luă la goană.

Isprava asta nu ne venise cu totul neaşteptată. Simţisem de câtăva vreme că cinstita Stăpânire îi purta gând rău lui Lévy.

Câteva ziare evreeşti atacară pe tema consistoriului, nu numai pe Lévy, dar şi Comitetul Central al Infrăţirei Zion, şi se iscă o fierbere, urzită de elemente suspecte. De aceea nu voiam ca Lévy să umble prin oraş decât întovărăşit de prieteni. In seara de 3 Septemvrie, pe la orele 10, el plecă dela mine cu frate-meu Iosef Sterian, care îl însoţi până la locuinţa sa din palatul Dacia din Lipscani. Se opriră o clipă în colţul străzii înainte de a se despărţi. Şi atunci o umbră se deslipi de lângă zidul din faţa Băncii Naţionale şi se repezi în spre ei vânturând o măciucă care deodată se abătu şuerând pe spatele bătrânului Lévy. Acesta scoase un ţipăt de durere şi-şi puse mâna la spate, clătinându-se. Fratele meu, lăsând pe cel lovit, se luă după agresor, care fugea în spre strada Doamnei. Mai sprinten decât bătăuşul, îl ajunse în strada Stavropoleos şi-l plezni aci cu bastonul

www.dacoromanica.ro

său până ce acesta se rupse în bucăţi, apoi îi puse mâna în ceafă strigând pe sergentul care se arătă sfios în colţul străziĭ. Acesta apucă pe bătăuş de un braţ, fratele meu îl ţinea de celălalt şi aşa se îndrumară spre Poliţie. Dar nu făcură decât o bucată de drum când bătăuşul se plecă şoptind ceva în urechea sergentului. Numai decât acesta spuse răstit fratelui meu să lase braţul agresorului, căci îl va duce el, singur. Merseră până la intrarea poliţiei, unde deodată, omul se smuci şi făcându-şi vânt trecu alergând prin curte şi se înfundă în Prefectură, a căreia taină întunecoasă îl înghiţi.

Fratele meu se luă după el şi întâlnind un comisar îi spuse cele întâmplate. Acesta trimise să caute pe bătăuş prin tainiţile poliţiei dar i-al de unde nu-i, sau de unde nu vrei să fie! — „O fi fugit prin ulicioară în spre strada Belvedere" zise comisarul, blajin, dând din umeri. „P'aicea nu e, domnule. Şi dus a rămas!

Vestea atentatului mişelesc se lăţi a doua zi prin oraş şi *Românul* din 4 Septemvrie publică întâmplarea sub titlul: *Un atentat laş*, cerând cercetarea şi pedepsirea aspră a acestei fapte „spre a nu lăsa să planeze gravé bănueli asupra administraţiei noastre. Ca români simţim cea mai mare indignaţiune şi cerem să se dovedească odată că ospitalitatea română nu este numai un cuvânt". Iar *Naţiunea* din 4 Septemvrie zicea: „Mişelia este aşa de mare încât nici nu poate fi calificată. Ceeace ne surprinde este că... agresorul a putut scăpa din mâinile a câtorva agenţi poliţieneşti şi a se face nevăzut chiar prin curtea prefecturii poliţici. Sperăm că mişelul agresor va fi prins şi îi se va aplica pedeapsa cuvenită, altfel răspunderea poliţiei va fi mare".

Se făcu o părere de cercetare şi — bine-înţeles — agresorul a rămas nedescoperit în mâinile ştiutoare ale poliţiei.

Cum această agresiune tâlhărească şi alte veşti ce le primeam ne dovedeau că stăpânirea este hotărîtă a se scăpa cu orice preţ de acest oaspe nepoftit şi nedorit, noi stăruirăm pe lângă Lévy să părăsească ţara. Şi aşa el plecă, după un timp, purtând pe trupul său ca singură răsplată pentru serviciile sale aduse cauzei române, vână-

www.dacoromanica.ro

tăile făcute de bătăuşul prietenului I. C. Brătianu, vânătăi care îl vor însoţi până la sfârşitul vieţii.

Guvernul nu se mulţumi cu atât. El abuzând de legea expulzărilor din 1881, aplicabilă numai străinilor propriu zişi, expulză acum din ţară pe câţiva intelectuali, evrei pământeni şi anume: pe *Dr. M. Gaster*, autorul *Literaturii Populare Române* şi a *Chrestomatiei Române*, pe *Dr. E. Schwarzfeld* directorul curagios al ziarului *Fraternitatea*, secretar al Sanhedrinului Infrăţirii Zion şi autor al mai multor monografii istorice, *Dr. M. Brociner*, ziarist şi autor dramatic de mare talent, redactor la „Bukarester Tagblatt", *I. Fior*, redactor la „Vocea Botoşanilor" şi alţi ziarişti. Vina lor? Au scărmănat pe d. Brătianu pentru politica sa barbară contra evreilor, şi d-sale nu-i plac evreii cari dau glas plângerilor acestui norod oropsit, că apoi nu mai poate — *desminţi în streinătate!*

Iată un model de decret de isgonire:

REGATUL ROMÂNIEI

DECIZIUNEA No. 1

Consiliul Miniştrilor

„Având în vedere dispoziţiile art 1 din legea din anul 1881 asupra străinilor

Decide:

Elias Schwarzfeld, *aflător în Capitală* (!) va fi expulzat din ţară în termen de 24 ore dela notificarea ce se va face pe cale administrativă, conform art. 2 din lege.

Condamnatul la expulzare în caz de a reintra în ţară va fi supus la consecinţele art. 5 din invocata lege.

Această deciziune se va executa din ordinul d-lui ministru secretar de stat la Departamentul de Interne".

Vedeţi şiretenia lucrului? Aceşti condamnaţi la expulzări, sunt *aflători în Capitală*, fără naţionalitate, fără căpătâiu. Nu mai sunt nici „străini fără protecţie străină", altfel nu li s'ar putea aplica legea asupra expulzării străinilor!

Şi au trebuit să plece în termen de 24 ore, aceşti tineri culţi şi harnici, cari promiteau a aduce spor ţării şi cinste neamului lor. In dimineaţa zilei de 20 Octomvrie expulzaţii plecară. La gara Târgovişte, astăzi Gara de Nord, era adunată o mulţime enormă şi trenul se puse în mişcare în strigătele de: „Trăiască expulzaţii! Trăiască România!"

www.dacoromanica.ro

Fierberea între evrei a ţinut multă vreme şi chiar comerţul s'a resimţit de această spaimă aruncată în populaţia evreiască prin acest act nelegiuit al guvernului.

Mai trăi încă cinci ani de zile Armand Lévy, purtând cu voie bună şi în mândră tăcere, lipsa în care se sbătea de când îşi cheltuise averea în lupta pentru crezul său de toate zilele, şi se stinse la Paris la 26 Martie 1891. El a fost însoţit la mormânt de fruntaşi ai lumei politice şi parlamentare, de membrii presei şi coloniilor italiene, polone, române, de marele Rabin al Franţei şi membrii Consistoriului, de marii demnitari ai Masoneriei şi de delegaţii muncitoreşti.

Cuvinte de laudă pentru acest suflet curat şi lacrimi s'au răspândit pe sicriul lui, şi eu i-aduc, în aceste rânduri fugare, atât de sărace faţă de bogăţia vieţii sale. prinosul meu de dragoste şi admiraţie. In letopiseţul evreilor români Armand Lévy va avea un loc de frunte între crainicii libertăţii lor..

Am trimis Reginei traducerea mea germană din Ovidiu de Alexandri şi am primit următoarea scrisoare:

„Traducerea dv. a piesei d-lui Alexandri am dat-o M. S. Reginei, care a şi citit-o cu mare plăcere, fiind traducerea atât de bună, în cât adesea e, ceeace zice germanul, mai „markig" decât originalul şi îi măreşte frumuseţea. Ce e drept, sunteţi în destul de cunoscut Maiestăţii Sale prin traducerile dv. precedente şi a fost destul să vă afle numele sub lucrare pentru a fi sigur de bunătateă ei. Insă Maiestatea sa a văzut cu bucurie, că şi de astă dată aţi reuşit a reproduce într'o limbă nouă piesa d-lui Alexandri.

Mulţumindu-vă dar în numele M. S. Reginei pentru trimiterea cărţii, vă rog să primiţi încredinţarea înaltei mele stime.

Palat, 11/23 Dec. 1885.

Livia Maiorescu

Traducerea mea făcută în versuri albe nu ajunge, nici pe departe, frumuseţea originalului, şi complimentul d-şoarei Maiorescu trebue luat ca compliment.

1886

Poveste de Sf. Silivestru

Decemvrie

10.—Am ţinut în sala societăţii de gimnastică germană (Turnverein) o conferinţă în limba germană despre poetul Vasile Alexandri şi în deosebi drama lui „Ovidiu" ci-

www.dacoromanica.ro

tind și părți din traducerea mea germană care a apărut în „Romaenische Revue" a d-rului Diaconovich, trasă apoi în broșură deosebită.

31. — Cerul e negru. Ploaia pârâie și se prelinge pe geamuri și strada e acoperită de o mâzgă neagră. Frumoasă vreme pentru ajunul anului nou! Ședem singuri acasă, soția mea fiind iar în doliu în urma morții fratelui său Michel. Îmi spune o istorie de anul nou: cum a fost cu sora mea Clara într'o fundătură dosnică din mahalaua Dudești, la o lehuză săracă, ca să-i dea un ajutor din fondurile „Soc. Carolina Loebel pentru lehuze" a cărei președintă este. Cum a găsit femeea într'o odăiță strâmtă și scundă în care pe un mindir de paie se afla ea cu pruncul nou născut, acoperită cu borfe, iar pe podeaua de pământ bătătorit era culcați doi băiețandri jumătate goi și rupți, și pe o canapea sdrențuită un al 4-lea copil, o fetiță cu părul vâlvoi, care se uita la ele cu ochi smeriți. Cu micul ajutor pus în mâna mamei a adus în casă bucurie și belșug! Cu vorbe în care tremura o lacrimă îmi povestește ea scena, mulțumirile îngânate, bucuria copiilor, cari au crezut neapărat că trebue să fi revenit un înger din cer la ei.

Mica poveste ne-a înduioșat: mila, darul minunat al omului ne-a deschis inima, mila care

„Pică din cer ca o lină ploaie
Cu îndoită binecuvântare
Sfințind pe cel ce dă și cel ce ia" [1]).

Și în această clipă a intrat madama copilului, o săsoaică foarte de treabă, care se duce la o familie de prieteni spre a prăznui seara de sf. Silivestru, și lasă copilița în grija noastră. Drăguța ne întinde mânuțile ei în care ține o carte de basme și ne cere să-i spunem istoria lui „Struwelpeter" și ascultă cu ochi mari și mirați, și apoi strigă: „încă una: istoria lui Gaspar, citește, papa....", dar curând prinde a-și freca ochișorii cu dosul mânilor, are ..... „nisit" în ochi, zice ea. O ducem în cămăruța ei, o desbrăcăm binișor și culcând-o în pătucul ei alb, îi cântăm „nani, nani. puișor....." și pleoapele se lasă pe ochișorii ei, pe când un surâs plutește încă pe guriță.. dormi, puișorule, la mulți ani!

1) Din „Negustorul de Veneția" de Shakespeare.

www.dacoromanica.ro

Ceasul din perete bate 12. Ne cuprindem în braţe: te salutăm, an nou, în tăcere. Ce ne mai aduci în traista ta, pribeag urzit de om din noianul veşniciei?

1887

Congresul antisemit. — Procesul Moroiu-Dr. Beck. Un exequatur. — Un moştenitor

Fevruarie

25. — Din Italia şi Franţa meridională sosesc ştiri de groaznice cutremuri în care s'au prăpădit vieţi şi averi....

La Silistria şi Rusciuc au izbucnit revolte sângeroase împotriva regenţei, de bună seamă puse la cale de Rusia. Guvernul Brătianu pune ţara la cheremul bandelor bulgăreşti pentru a pregăti revolta. Hitrovo, ministrul Rusiei, dă mari serate la care lumea noastră oficială şi high-liful petrec de minune.....

Agiul s'a urcat la 20; stăm bine de tot.

27.—Cu toate semnele războinice viforul politic pare a se potoli. Rusia scrâşneşte din dinţi faţă cu nerușinata „independenţă" a regenţii bulgare, dar se vede că nu vrea, sau nu poate, să ia armele împotriva ei. Măicuţa Rusie ştie să aştepte.

Martie

28.—In galeria mea de antisemiţi fruntaşi (culeg numai portretele acestora lăsând în plata domnului cărdul făţelor cari plescăie în apele turburate de fruntaşi), sunt tipuri felurite: fanatici, demagogi, păcăliţi, gheşeftari şi şarlatani, etc. Infăţişez aici pe unul din ei, spre a-l pironi la stâlpul nemuririi, întru cât biata mea scriere îl poate duce la aceasta. In ce raft trebue pus? Să judece cititorul.

O foiţă antisemită din Bucureşti „Veteranul" publicată de căpitanul *Moroiu*, a înştiinţat pe cititorii săi şi publicul român în genere că, „la 16 August se va întruni în ospitaliera capitală a Regatului Român un congres antisemitic". La acel congres—zicea „Veteranul" — afară de delegaţii români vor lua parte d. Edouard Drumond, ce-

www.dacoromanica.ro

lebrul autor al scrierei „La France Juive", d. Stoecker, predicatorul Curţii imperiale din Berlin, d. Istoczy, deputat în camera Ungarici, Baronul Simony, Ernst Schemnitzer din Dresda, Dr. Koenig din Witten şi peste vreo 20 capi ai societăţilor antisemite din Germania, Franţa, Ungaria, Austria, Rusia, Cavalérul Carboni de Sposeti şi alţi bărbaţi „celebri".

Ce caută în mica Românie faimoşii crainici ai antisemitismului? Se vede că vor să mai înveţe aici, în ţara clasică a crezului lor sălbatic. Şi, doamne, au şi ce învăţa!

Guvernul, cum era firesc, a dat tot sprijinul său acestui congres care onorează ţărişoara noastră. A pus la dispoziţia acestor ucenici ai omenirei Ateneul Român: ca să dea operii de civilizaţie o mai mare strălucire prin lăcaşul muzelor. Şi prefectul poliţei, nu mai puţin faimosul Moruzzi, s'a plimbat în faţa Ateneului spre a veghea ca nimic să nu turbure pe cinstiţii mâncători de oameni în danţul lor indian.

Congresul s'a deschis la 27 August. S'au perindat la tribună căpeteniile ebreofagilor români; hoccegiul antisemismului, Chir Polihroniades (neaoş român din Fanar), bătăuşul colectivist Nae Ulmeanu, împrumutat de guvern pentru acest scop, apoi celebrul (?) francez de Biez, şi un d. Stănculescu din Giurgiu, venit „de pe marginea Dunării", cum s'a numit el însuşi în modestia sa. A mai îndrugat ceva năzbâtii prietenul nostru ungur Istoczi, vrednicul urmaş al eroilor tragicei comedii cu plăzmuitul „omor ritual" din Tissa Eszlar. Cel mai amuţitor succes l'a avut însă, fără contestaţie, *căpitanul Moroiu*. El a vorbit pe şleau, afirmând cu sinceritatea convingerii sale luminate, că evreii beau sânge de copii creştini, că otrăvesc băuturile, că sunt hoţi şi tâlhari, şi a citit „Catehismul antisemit" care orânduieşte în câteva articole lămurite, armele de luptă sfântă contra semiţilor, anume: *dinamită*, *cuţitul* şi *gloanţe*.

Congresul a primit cu entuziasm această evanghelie nouă şi *Voinţa Naţională*, organul oficios al guvernului, în numărul său din 2 Septemvrie, salutând cu bucurie Congresul, deplânge lipsa Marilor Moguli Edouard Drumond şi pastorul Stoecker, zicând între altele: „Succesul congresului este netăgăduit: o legătură s'a stabilit deja între antisemiţii români şi antisemiţii din Franţa şi Ungaria, şi acest

www.dacoromanica.ro

Congres, ca şi mişcarea antisemită pornită în timpii din urmă în Germania, Franţa şi Ungaria *va servi cauza noastră*" (!)

Pentru cinstea ţării un număr însemnat de gazete s'au ridicat împotriva acestui canibalism, iar bătrânul Dimitrie Brătianu, în „Naţiunea", a zis: „Chestiunea antisemită este cu totul inoportună, afară numai dacă guvernul, încurajând-o ca să măgulească oarecari rele pasiuni, voeşte să-şi facă dintr'însa o armă în noile alegeri comunale".

Bătrânul Ahile retras în corturile sale ştie doar ce zice!

Congresul acesta a avuţ două epilogguri: unul la Craiova. Aici, a doua zi după congres, cu ajutorul P. S. S. Diaconului Elefterie, au propovăduit evanghelia lor lupească urlând în sala Bellevue contra jidanilor (onorabilul Jacques de Biez a învăţat repede şi el acest cuvânt dezmierdător), punând la cale bătaia evreilor şi spargere de geamuri la case şi la Templu, sub blajina complezenţă a stăpânirii.

Celălalt a fost un proces al căpitanului Moroiu contra rabinului Dr. M. Beck, redactorul „Revistei Israelite", hoţul de păgubaş. De când acest onorabil căpitan şi-a deschis taraba sa, noi, ştiind bine că toţi aceşti energumeni antisemiţi au câte un defect moral, am început să scormonim trecutul său, şi am descoperit cusurul. Iată-l:

CAROL I

Prin gratia etc.

Asupra raportului Ministrului nostru la depart. de resbel,
Am decretat şi decretăm:
Art. I. — Căp. Moroiu Const. din reg. No. 4 de linie, se pune în poziţiune de neactivitate prin retragerea funcţiei.
Dat în Bucureşti 25 Iunie 1871

Şi în raportul său, Ministrul de Răsboi, General Florescu, arată că Consiliul de Revizie ostăşesc i-a raportat că conduita căpitanului Moroiu, cu ocazia unui proces, a fost *cu totul afară din regulamentele militare şi chiar nedemnă de un ofiţer*; că consiliul de anchetă a judecat cu 4 voturi contra unuia că nu este caş de reformă, dar că în faţa unui asemeni opinii care *lasă nepedepsită reaua conduită* a căpitanului Moroiu, propune ca Moroiu să fie pus în poziţie prin retragerea funcţiei.

Aşa fiind, „Revista Isrealită" a tipărit acest decret,

www.dacoromanica.ro

ceeace a avut însă darul să supere rău pe căpitanul în retragere silită, în cât el, omul tuturor îndrăsnelilor, reclamă pe redactorul revistei, d-l dr. Beck, la parchet, pentru „calomnie". Și o nimeri rău, căci procurorul îl trimise la plimbare. Dar vajnicul căpitan în retragere nu se retrase, ci intentă un proces de presă împotriva d-rului Beck care se înfățișă înaintea Curții cu Jurați la 20 Oct. Moroiu, tare de dreptul său, se apără singur. El arătă mai întâiu că decretul în chestie a fost o lovitură ce i s'a dat de *mizerabilul* Ministru General Florescu.

Aici Președintele Curții, J. D. Economu, l'a întrerupt cu cuvintele: „Termenii dv. să fie moderați, căci sunteți înaintea Justiției, iar nu în adunări de acelea unde v'ați putea exprima astfel". Moroiu urmă povestind că în urmă, la 17 Aprilie 1872, a fost rechemat în serviciu, a servit încă 8 luni și acum e pensionar, deci nu în retragere silită. Și ridicând glasul exclamă că jidanii lovind în el au voit să lovească *românismul, nu individul.* După care perorație sublimă lămuri că dacă a cerut 2.000 lei despăgubiri este pentrucă scoate o gazetă care s'a discreditat și astăzi nu se mai citește. Conchise că jidanii îl urmăresc fiindcă el „a provocat congresul și lucrează cu toată Europa ca să scăpăm de lepra jidanilor".

Imbrăcat în această mantie patriotică Moroiu se așeză triumfător.

Dr. Beck era asistat de advocații Gr. Petroni; T. L. Maiorescu și C. Mille. Dar jurații declarându-se luminați după scurta cuvântare a lui Petroni, ceilalți avocați nu mai avură parte la cuvânt, și după o jumătate de oră se citi verdictul de culpabilitate cu circumstanțe ușurătoare Curtea *condamnă pe Dr. Beck la 200 lei amendă și 700 lei daune în folosul lui Moroiu.*

Apostolul romanismului găsi însă că 700 lei nu răsplătesc îndeajuns jertfele sale în slujba Romanismului și deci făcu recurs. Curtea de Casație casă verdictul și trimise afacerea la Curtea cu Jurați din Ploești.

La 6 Martie 1886, înaintea Curții din Ploești, marele Moroiu, căpitan în *retragere*, se arătă vrednic de porecla sa. declarând Curții că-și *retrage* plângerea și „nu mai are nici o pretenție morală sau materială deoarece și-a primit *satisfacția cuvenită*".

www.dacoromanica.ro

Ce satisfacţie? O retractare? Un duel? Nu. Această „satisfacţie cuvenită, morală şi materială", s'a făcut prin — lei noi.

Aprilie

Regimul de teroare, pus în lucrare de Brătianu şi Moruzzi prin aplicarea abuzivă a legii expulzărilor la evreii pământeni, priviţi ca străini, a umplut de spaimă pe mulţi dintre ai noştri, ştiind că simplul fapt de a se apăra în contra asupririi poate fi un motiv de alungare din ţară. Ştiu prea bine că cei de sus fac zâmbre că nu pot aplica acea lege şi mie.

— Adunarea generală a „Infrăţirei Zion" ţinută la 29 Decemvrie anul trecut m'a ales Preşedinte al Infrăţirei. Am primit şi-mi voiu face datoria.

14.— Aniversarea proclamării Regatului. Perechea Regală se află la Berlin unde se sărbătoreşte aniversarea a 90-a a Impăratului Wilhelm, care, în ciuda tuturor svonurilor, nu şi-a împlinit veleatul şi, rigid în uniforma sa, ia parte la toate serbările. Aici nici un entuziasm, numai un alai oficial. Regatul n'a înfiripat până azi vre-o speranţă: doar cheltueli mai mari.

15.— Ne-am mutat în casele noastre din str. Mihai-Vodă, foaste Xantho, şi ne bucurăm mai ales de grădina mare şi frumoasă cu tufişurile de liliac, cu salcâmi şi tei, cu pomi roditori şi potecile sale umbroase.

Regele Carol, ducându-se la Iaşi pentru târnosirea Mitropoliei a fost fluerat de mulţime şi bombardat cu mere murate. Mare tevatură: va înţelege Regele că e vremea să dea drumul oamenilor dela putere, cărora s'a robit? Fără îndoială opoziţia este puternică şi campania dusă cu atâta talent şi curaj de G. Panu în ziarul său *Lupta* a găsit mult răsunet.

20.—*Povestea unui exequatur.* Prin mijlocirea lui Pedro Lamas cu care am vorbit despre aceasta la Congresul Păcii din Berna — am fost numit Consul al Republicei Argentine. Mai mult cu menirea de a îndruma emigrarea evreilor români spre acea ţară unde li se dă mari înlesniri, pământ şi unelte şi libertate. Dar prevedeam că guvernul îmi va refuza exequaturul, precum a fă-

www.dacoromanica.ro

cut-o înainte când am fost numit Vice-Consul al Statelor-Unite. Atunci ca şi acum tot Mitiţă Sturdza este în capul bucatelor. Am încercat totuşi, şi am cerut Regelui consimţământul înainte de a cere oficial autorizarea dela guvern. Regele m'a primit la 18 cor. şi m'a întrebat întâiu dacă un pământean poate fi consul,—ştia de numirea mea—şi dacă sunt precedente. Îi răspunsei că aceasta este perfect admisibil după dreptul ginţilor şi că se urmează aşa în toate Statele. Şi atunci Regele îmi declară că va da consimţământul său îndată ce Guvernul îi va supune chestia. Ducându-mă mai târziu la Ministerul de Interne, Ministrul M. Ferikide mă rugă să trec în cabinetul de alături, zicându-mi: „Je serai bientôt à vous". După o scurtă aşteptare mă pomenii însă cu directorul Ministerului, Gr. Ghica, care, cam jignit, îmi spuse că ministrul având treabă mă roagă să-i spun lui ce doresc (parcă n'o ştia). Şi după ce mă ascultă, îmi răspunse, tot pe franţuzeşte, că guvernul îşi păstrează dreptul de a judeca oportunitatea unei asemenea misiuni, cu un ton care'mi arată lămurit ce mă aşteaptă. La 20 Iunie am primit răspunsul Ministrului prin care refuză autorizaţia cu următoarea motivare:

„Dacă guvernul regal ar fi fost prealabil întrebat îi s'ar fi dat ocaziune de a opina că din situaţia actuală a relaţiunilor între ambele State nu reese deocamdată ca neapărată înfiinţarea unui Consulat al Republicei în Bucureşti, precum nici din partea României la Buenos Aires".

Ca sinceritate şi gramatică un cap de operă. Sturdza-Ferikide au descântat pe Rege.....

Mai

18. — Din audienţa pe care am avut-o cu Regele la 18 crt. mai pomenesc următoarele: La observaţia mea că valurile patimelor politice sunt furtunoase şi că o parte a opoziţiei este violentă, Regele răspunse: „Da. Şi aceasta este cu atât mai trist că o fac tocmai conservatorii. Ce se va întâmpla dacă partidul popular (?) va ajunge în opoziţie? Atunci se va culege furtuna". Şefii opoziţiei nu iau parte la această ceartă, zisei eu, şi atunci regele exclamă: „O, nu! Sunt tinerii. Din păcate oameni neisprăviţi răzbesc în viaţa politică. Se începe aici unde aiurea se sfârşeşte. Aşa e şi în

www.dacoromanica.ro

Justiție: necoptul licențiat se face deadreptul judecător de instrucție și procuror, adică capătă o putere uriașă în mâna sa neînvățată".

Am felicitat apoi pe Rege pentru *Noul Cod de Comerț* tradus aproape pe deantregul după noul cod italian, care e o operă da mare valoare, și a urmat vorba despre justiție și legislație în genere.

Regele ține mult la magistrații dela Curtea de Casație și a pomenit mai ales pe Th. Rosetti, Degrea, Schina. „Când am venit în țară" — zise el — „Curtea de Casație n'avea nume bun. Din nenorocire românii sunt querulanți. Domeniile Coroanei au cel puțin 300 procese în curs, iar domeniile Statului cel puțin 4000. E un mare rău acesta, care se mai înăsprește prin belșugul de avocați. Ei sunt de vină, cred, dacă reforma legilor judiciare este așa de anevoioasă și dacă nu se poate înființa notariatul, pe care eu personal l'aș dori mult în interesul general".

Iulie

La 29, 7½ seara, s'a născut fiul meu. Flăcău de toată frumusețea. Noul născut, nenumit încă, a mâncat cu poftă bună întâiul său prânz pe care i l-a dat, — nu o voi ascunde spălătoreasa! Am dar un moștenitor. Il văd urmaș al numelui, al meseriei, poate și al luptei mele. Că de! E cetățean român, acest prunc intrat cu atât tărăboi în lume. Și cetățean făcut — de mine, în pofida art. 7 din Constituție! La asta nu s'a gândit Constituanta din 1866. Vezi șiretenia ovreiască? Naturalizezi individual pe unul din ei, și te pomenești că ai naturalizat doi, trei, patru, cinci și că se pun să facă într'adins -- băeți! Dar, bun e D-zeu! Cum jurisprudența a hotărât că femeea și copiii evreului împământenit rămân străini, de ce nu s'ar hotărî așișderea și pentru cei născuți în urma naturalizării tatălui? Ce oprește?

www.dacoromanica.ro

1888

Din streinătate (scrisori către soția mea).—Kaltenleutgeben. — Londra. — Tamisa. — Schechter și Gaster. — Cazul I. G. Fior

Februarie

6. — Sănătatea tatii, care din Noembrie 1887 începuse a slăbi, a urmat a se înrăi. Așa se va curma o viață plină de muncă, tocmai când el ar fi putut să ducă zile mai bune în atmosfera de dragoste a copiilor săi, pentru cari s'a jertfit mereu. Ne hrănim mereu cu speranța că va veni vremea repauzului, când ne vom bucura de rodul muncii noastre: dar pentru cei mai mulți vremea asta nu vine! Moartea ne surprinde cu nepusă masă...

7.—Astăzi ședința Camerei. Se află într'însa 60 membri din opoziție, printre cari mulți fruntași, buni de gură, spre groaza guvernului, căruia majoritatea de 120 glasuri nu-i dă mare siguranță. Ne așteptăm la o zarvă de mâna întâi. Pe cei de afară toată vâltoarea asta nu-i interesează: roș sau alb e tot una, pe câtă vreme schimbarea persoanelor nu înseamnă o schimbare a sistemului nostru electoral cenzitar dând puterea în mâna câtorva mii de oligarhi.

Mai mulți prieteni au rostit dorința de a reîntemeia comunitatea israelită din București. Propunerea a găsit răsunet și s'au întrunit delegați ai tuturor sinagogilor cari au întocmit statute. In lipsa mea am fost ales președinte al comitetului provizoriu. Zadarnică încercare! De atâtea ori reînoită, nu a izbutit niciodată, parte din pricina zâzaniei din năuntru, parte din pricina nepăsării sau chiar ostilității guvernelor, cari se tem de faimoasa stafie a — Cahalului!

Aprilie

Tata a murit. Nimic nu a putut opri sfârșitul fatal. Doctorii nu pot spune ce anume boală a avut: s'a stins în vârstă numai de 62 de ani, prea de timpuriu pentru el și pentru noi. Mama și-a pierdut pe duiosul tovarăș al vieții: ne vom sili, noi copii, să-i împlinim golul lăsat de el.....

www.dacoromanica.ro

Maiu

Viena. — „Scumpa mea soție. Am fost la profesorul Ultzmann care mi-a spus că e vorba de un fenomen nervos și m'a sfătuit s'o mai slăbesc cu treburile și să fac o cură de hidroterapie. Plec dar mâine la Kaltenleutgeben, unde stăpânește încă prof. Winternitz. Pot să-mi închipui o plăcere mai mare decât a plescăi acum în apă rece! Dar ce să-i faci?

Kaltenleutgeben, 4. — „Am părăsit Viena la orele 2, scurtându-mi drumul până aici, pe o vreme mohorâtă și ploioasă, cu cetirea cărții lui Leo Tolstoi „Cei doi Husari". Ce contrast înfățișează acum stabilimentul cu îmbulzeala din sezonul mare! E așa de liniștit și de pus tiu! Și vegetația abia trezită. Suntem cu toții vreo 50. Adio, dragă. Baia mă chiamă și pas de rezistă farmecilor acestei sirene!"

6.—„Eri am văzut pe pontiful, prof. Winternitz, care cu glasul său de trâmbiță mi-a prescris două „semi-băi" pe zi și desăvârșită abținere dela băuturi spirtoase și excitante. De dimineață au venit aici nepoții mei Oscar și Hugo (Staadecker) cu care am făcut o plimbare pe jos până la Radaun, unde am luat masa. Să fi văzut băieții îmbucând! In pensionul lor din Viena nu se înfruptă ei așa.

Dar eu mănânc și beau puțin și tot lucruri sarbede; în schimb mă satur cu romane! După Tolstoi, am citit „Năluci" și „Factorul" de Turgenieff, și acum sunt vârât până în gât în „Domnii Golowiew" de Saltykow-Scedrin. Vezi că plutesc cu pânzele pline în literatura rusească, care are pentru mine nu știu ce parfum proaspăt, viguros și fraged în acelaș timp, ciudat și totuși profund, natural și omenesc. Și mai au un farmec acești poeți: sunt poeții tăi iubiți.

Am pregătit de citit „Taras-Bulba" de minunatul Gogol ale căruia „Suflete moarte" mi-au deschis întâi lumea literaturii rusești. Apoi mai ciugulesc din Schopenhauer pe care, mi-e rușine s'o spui, îl cunosc numai din alte scrieri".

14.—„In sfârșit vremea s'a îndreptat. Soarele poleiește cuprinsul și fură covoarelor verzi de pe poeni îmbătătoare miresme. Plimbându-mă printre brazi și molift mi se strânge

www.dacoromanica.ro

inima gândindu-mă la tine şi la necazurile tale care te-au făcut să-mi scrii că eşti „într'o stare nervoasă teribilă". Înţeleg ce înseamă aceasta la tine, şi că trebue cu orice preţ să te scap pentru o vreme de grija gospodăriei. Dar cum, D-zeule, cum? Ştiu că dacă ţi-aş propune să vii aici ai răspunde: „dar ce o să facă copiii? Dar la Octomvrie e hotărât, plecăm împreună în Italia.

Eri am citit „Fiica Căpitanului", de Puşkin, un capodoperă, de o simplicitate delicioasă, plină de farmec şi emoţiune fragedă. Acum am început „Potemkin la Dunăre" de Danielewsky, care mă interesează prin subiectul istoric şi scena întâmplărilor. Dar lipseşte — cum să zic? — suflul eternităţii".

17.—„Azi am primit două scrisori dela tine, din Sinaia. Curios că e aşa de cald la munte acuma! Va să zică ai fost două zile acolo ca să cauţi casă —tot eşti câştigată şi cu atât, căci mă îngrozesc la gândul ce aer respiraţi pe splaiul Dâmboviţei. Caută de pleacă cât mai repede. De când am schimbat cura, înlocuind temperaturile joase cu băi căldicele (24 grade) şi bând apă minerală (Salvator) mă simt mai bine. Dar tânjesc de dorul tău. De ce nu vii? Şi când mă gândesc că trebue să mă duc la Londra pentru părdalnica aia de moştenire John Goldenberg!

Cu vremea frumoasă vizitatorii încep a veni aici. In curând vor fi sutimi şi voi fi fericit a pleca înainte de potop.

Iţi trimit o solie de dragoste: o rămurică de asperulă (Waldmeister — mi se pare că pe româneşte îi zice: mama pădurii) ce am cules-o în pădure. Spune-mi dacă şi-a păstrat parfumul pe lungul drum până la tine.

27. —„Iţi mărturisesc păcatele şi primesc orice canon ai vroi să-mi dai. Am făcut aici cunoştinţa unui tânăr medic italian din Milano, Carlo Cattani, venit aici să studieze practica hidroterapiei, care mă sfătueşte să viu în Italia la iarnă. El îmi vorbeşte de poezia şi literatura italiană care aproape n'o cunosc. Mi-a comandat poeziile lui Giosuè Carducci — cel mai însemnat poet italian modern, şi „Nerone" de Pietro Cossa. Vom citi împreună, căci singur n'aşi putea să-i înţeleg. Acuma — păcatul. După îndemnul lui Cattani am mers la operă la Viena! S'a cântat „Memistofele" de Boito — pe care nu l-am prea gustat

www.dacoromanica.ro

având prea mult patos şi prea puţin melos, pentru gustul meu. Ne-am întors noaptea, dela Liesing în trăsură, pe un clar de lună minunat. Drumul acesta prin liniştea nopţii sub hlamida albastră bătută cu stele, avea ceva nespus de dulce, dar îmi trezi în suflet dorul de tine şi de copilaşi.

In acest moment primesc o telegramă din Londra dela avocatul, Lousada, care'mi spune că e nevoe să viu acum acolo. Plec dar mâine acasă ca să te îmbrăţişez întâi",

August

Viena. — „M'au aşteptat la gară Julius Schein şi Dr. Marco Brociner, cei doui expulzaţi de guvernul Brătianu. Acesta din urmă, care şi-a făcut o frumoasă poziţie în lumea literară de aici — foiletoanele lui din „Wiener Tagblatt", pline de avânt liric, sunt mult apreciate — mi-a povestit multe lucruri curioase şi hazlii din lumea oamenilor de litere din Viena. A doua zi după sosirea mea am mers cu Schein la „Riedhof", un restaurant lângă prof. Ultzman pe care voiu să-l consult iar. Curând sosi şi d-rul Brociner pe care îl invitasem asemenea. Şi cum stam la masă văzurăm intrând pe T. L. Maiorescu cu sora sa. Şi zărindu-ne el veni şi se aşeşă prieteneşte la masa noastră. Am vorbit de multe până când veni chelnerul să-l previe că supa e servită. După stăruinţa mea el dete lui Schein (pe care-l cunoştea încă din timpul când era redactor la „Rumaenische Post") o scrisoare către Legaţia Română de aici ca să i se dea un paşaport spre a se putea reîntoarce în ţară. Ce noroc pentru bietul om, pierdut aici în streini! Şi ce deosebire între Ministrul acesta şi regimul Brătianist!

Plec la Londra".

Londra, 15. — „Canalul a fost iar mânios şi am avut un drum primejdios pe apele înfurtunate. Vaporul se sbuciuma pe valuri; când şi când se făcea nevăzut în ele. Talazurile căzeau în cascade pe noi, cari stam pe punte, zgribuliţi în mantalelele de cauciuc împrumutate dela marinari, şi dârdâind de frig. Am mulţumit lui Dumnezeu când am putut ieşi la Dover, muiaţi în salamură până la oase.

www.dacoromanica.ro

Hotelul meu „Metropole" e splendid. Am început numai decât cursele mele. Avocatul Houghton mi-a scris poftindu-ne pe amândoi (credea că ai venit cu mine) pentru „week-end" la casa lui de vară, dorind să ne arate „the river" adică Tamiza, și viața de Duminecă pe malurile ei. Se zice că e o privelişte unică".

16.—„Cerul e plumburiu, nici o rază de soare, frig — te-ai crede în toamnă. Eri am vizitat pe Houghton în ale lui „Chambers", cum se zice aici biuroului avocaților. El m'a primit cu multă prietenie și a regretat că n'ai venit cu mine — văd că ai cucerit pe toți acești bravi oameni de legi englezi în timpul trecerii lor prin București și drumul nostru la Odessa. El a stăruit să petrec o zi cu ei la țară, și a trebuit să promit, și voiu pleca dar Sâmbătă dimineața. Am să cunosc astfel viața familiară englezească la țară și am să văd unele din părțile cele mai gingașe ale Engliterei. Take Ionescu, avocatul spitalelor legatare ale lui John Goldenberg, a petrecut și el cu soția sa câteva zile la Haughton.

19.—Doamna și D-l Haughton m'au primit la vila lor în chipul cel ami cordial. In aceeaș seară m'au luat cu ei la un prieten al lor, un „chartered accountant" (expert-socotitor) anume Brown, a cărui vilă cochetă se află pe malul Tamisei. De aici am făcut o plimbare pe Tamisa, într'un yacht drăguț, dela Taplow până la Westminster. Ce mândrețe! Malurile fluviului sunt numai grădini zâmbitoare și parcuri și păduri. Era Duminică și fața râului acoperită de mii de bărci și luntre cu oameni veseli în — flanelă albă. Căci Dumineca tot englezul care se respectă este în flanelă albă la tennis, la foot-ball, la golf sau în luntre pe Tamisa. După prânzul de gală ne-am luat rămas bun dela gazda noastră și ne-am întors în trăsura lui Houghton, drum de trei ceasuri, pe lună, în tăcerea și răcoarea nopții senine, prin meleaguri băsmuitoare, cari deșteptau vedenii istorice: Windsor, Eaton, etc. Au înviat înaintea mea figurile cărora Shakespeare le-a dat nemurire.

Aici confratele Lang m'a primit asemenea ca vechiu prieten. Și el și Haughton se zice că vor fi numiți înalți magistrați, ca încoronare a unor cariere strălucite. La noi se începe unde se sfârșește în Englitera!".

www.dacoromanica.ro

Schechter și Gaster. — La Londra se află doi tineri evrei din România, amândoi ajunși la înalte demnități, dar deosebiți între ei. Unul este: *Salomon Schechter*, despre care am vorbit înainte. Voi adăoga însă următoarele amănunte: de fel din Focșani, Schechter mi-a fost recomandat, sunt mulți ani de atuncia, de Loja Zion din acel oraș, spre a fi trimis în streinătate pentru a urma studiile rabinice în cari, după judecata oamenilor competinți, avea o erudiție rară la vârsta sa. Ținând seamă de aceste împrejurări Sanhedrinul Infrățirei Zion îi încuviință o bursă cu care băiatul plecă la Berlin. Primit în școala superioară pentru științele Judaismului. el uimi și pe profesorii săi cu vasta sa știință talmudică, și curând era fruntașul școlarilor în acea renumită Academie. După câțiva ani se făcu ca d. Claude Montefiore din Londra, un nepot al marelui filantrop Moses Montefiore, și ca și el îndrăgostit de limba și istoria neamului său, dorind de a-și adânci cunoștințele în literatura ebraică, se îndreptă Academiei din Berlin cerând un profesor pentru acest scop. Direcția școalei recomandă pe al nostru Schechter, și iacă cum acesta s'a așezat la Londra. Pe lângă învățătura dată distinsului său școlar, Schechter făcu cercetări în acea comoară de cărți și manuscrise care se numește British Museum și a editat scrieri ebraice, necunoscute până acum, cu comentarii cari dovedesc vasta sa erudiție și spiritul său critic. Aceste lucrări au lățit faima lui și au dus la numirea sa ca profesor de literatură judaică la Universitatea din Cambridge, una din cele mai înalte și mai de seamă școli superioare din Englitera. Indată ce află de sosirea mea la Londra el se grăbi a veni la mine și mă pofti la masă în „modesta sa casă". Îl găsii în locuința sa dosnică, în odaia sa de studiu, înconjurat de cărți așezate în rafturile cari căptușesc pereții, în teancurile risipite pe mese și scaune, în vrafurile răspândite pe jos. Simplu și modest, el, cu toate studiile sale speciale, nu are gândirea teologică, ci mai mult filozofică. Judecând oameni și lucruri cu bunăvoință și blândețe, nu-i lipsește ironia fină și cuvântul aspru de dojană pentru răutatea conștientă. Am vorbit de tot și toate și totdeauna el a găsit o cugetare care să arunce lumină asupra chestiei.

Ce fericire curată de a sta de vorbă cu o atare minte,

www.dacoromanica.ro

cu un asemenea suflet! Fireşte că el se interesează de neamul său şi în deosebi de soarta evreilor din România. El îşi rosti duioasa sa recunoştinţă pentru ajutorul ce a primit din partea Zionului, căruia, cum zise el, „datoreşte cariera sa" şi nu conteni a lăuda în cuvinte calde lupta noastră pentru fraţii din ţară.

Cel de al doilea este d-rul *Moses Gaster*, cunoscutul autor al „Crestomatiei Române". El a ajuns Rabin, „haham", al congregaţiunii evreo-spaniole din Londra. Iată unul care a câştigat în urma legii expulzărilor! Perderea este toată a ţării şi a literaturii române. Nu l-am văzut de rândul acesta".

Paris, 25. — „Iată-mă, dragă, pe drumul de întoarcere. Canalul Mânecei de rândul acesta a fost cuminte: am mers ca în palmă. Intre Dover şi Calais coasta nu se pierde din ochi. Luminile ţărmurilor englezeşti n'au dispărut încă şi se zăresc cele franceze trimiţând razele colorate, albastre şi fosforescente. Am sosit aici la 6 dimineaţa şi o trăsură m'a adus în oraş prin străzile Lafayette. Chabrol, Bleue. unde am locuit ca student şi care m'au legănat cu amintiri. . . . . La orele 10 am fost la Pedro Lamas care mi-a spus că n'a comunicat Ministrului Argentinei că guvernul român mi-a refuzat exequaturul ca consul, ci a vorbit numai de o amânare. Mâine ne vom întruni la el cu reprezentantul Băncii Argentine în chestia emigrării evreilor şi colonozării în Argentina.

La 11½ a venit Francisque Greif tânărul advocat originar din Bucureşti, care s'a aşezat aici şi are un viitor, atât în barou cât şi în ştiinţă, având mult talent şi o vastă cultură. Am dejunat la Hotel şi am făcut apoi o plimbare până la Quartier Latin. Am revăzut străzile aşa de bine cunoscute, casa din strada Racine unde am şezut ca student, Panteonul, „Ecole de droit" ; apoi am mers la Armand Lévy şi la Dr. E. Schwartzfeld, pe care nu i-am găsit acasă".

Viena, 18. – „Dacă la întoarcerea din Londra Parisul mi s'a părut mic faţă de imensitatea Londrei, şi Grand Hotel sărac şi meschin pe lângă hotelul Metropole, Viena mi se pare un sat. Cu toată expoziţia de arte şi meserii din Prater. In parcul expoziţiei, plutind într'o mare de lumină şi roind de lume, m'a interesat mai ales un cântec.

www.dacoromanica.ro

din noua operetă „Mikado" cântată cu o vervă scânteetoare de capela condusă de vecinic dănțuitorul „Edi" Strauss. In privința muziciî orașul împărătesc rămâne fără pereche".

Bucureşti. La 12 Octomvrie a căzut întâia zăpadă; iarnă timpurie. Dar e mare fierbințeală în spirite din pricina alegerilor. Azi au avut loc alegerile din colegiul I: am votat pentru candidații partidului conservator-liberal (vorbele se bat la cap!) adică dela guvern, anume: P. P. Carp, general Manu, G. Vernescu, Protopopescu Pake, M. Ghermani, care au răușit cu mare majoritate. Colectiviștii, în cap cu Brătianu, s'au prăbușit. Până când se vor urca iarăș în scrânciobul politic. Pentru o vreme oarecare au venit la cârmă oameni mai de treabă, și mutrele catilinare au intrat în gaură de șarpe. Evreii pot nădăjdui a fi mai puțin hărțuiți.

Acum câteva zile am început cursul meu de drept internațional privat la „Școala liberă de științe administrative și politice", al căruia întemeietor și director e Em. Protopopescu Pake. Cursurile se țin în sălile Universității, și sunt bine frecuentate de oameni de toate clasele și felurile: funcționari, preoți, militari, femei.

15.—Cazul I. H. Fior. Intre cei goniți din țară acum doui ani se află și *I. H. Fior*, fost redactor la „Vocea Botoșanilor". Jidanul acesta obraznic și incomod, care dăduse în vileag ticăloșiile Administrației județului Botoșani și matrapazlâcurile ei, a fost dat peste frontieră. Doi ani de zile a pribegit omul în bejenie, îndeletnicindu-se mai cu una mai cu alta, dar neputându-se împăca, el, pământean get-beget, de a rătăci ca vagabond strein, și mânat de dorul de a-și vedea soția și părinții, s'a întors în țară, hotărît să intre în luptă cu stăpânirea. Luptă pentru dreptate, dar nebună, între oala de pământ și cea de fier, din care cea dintâiu trebiua să iasă în cioburi. Se gândi bietul om că va avea a se războ numai cu justiția, nu însă că toți zăvozii stăpânirii vor fi sloboziți la el, ca să-l învețe minte, pe el și pe semenii lui, să mai crâcnească. Și așa luă drumul patriei, dar ajuns la frontieră la Mamornița, fu înșfăcat și asvârlit până una alta în beciurile poliției din Dorohoiu, unde stăpânea încă prefectul Cortazzi, pe care-l biciuise Fior prin gazetă și care prin urmare îi purta sâm-

www.dacoromanica.ro

betele. De acum începu un adevărat martiriu pentru el. Până să fie judecat fu tratat în arestul poliției mai rău decât un tâlhar. Tribunalul îl condamnă la 15 zile închisoare și o nouă isgonire. Fior făcu apel la Curtea din Iași. Curtea respinse apelul, hotărînd, ca și tribunalul Dorohoiu, că deciziunile de expulzare luate în Consiliul de Miniștri, nu sunt supuse controlului instanțelor judecătorești, că nu pot critica decretul de expulzare, nici chestiunea dacă cel expulzat este sau nu strein. Făcându-se recurs, Inalta Curte, secția II-a, după pledoariile advocaților D. Giani, fost ministru de justiție și Take Ionescu, care arătară că cu sistemul admis de Curte orice Român ar putea fi gonit din țară până când va plăcea unui guvern să revoace decretul, introducându-se astfel pe furiș pedeapsa exilului. Curtea casă decizia.

Considerentul de frunte al deciziei este că Curtea de Iași urma înainte de toate să constate dacă apelantul e strein, și nefăcând-o, a nesocotit îndatoririle ce-i incumbă într'un proces penal și rău a interpretat art. 5. din legea dela 5 Aprilie 1881. Procesul fu trimis spre a fi judecat din nou la Curtea din Galați.

Intors la Galați, Fior fu băgat într'o hrubă, cu alți peste 40 criminali, și la cererea lui de a fi mutat și a i se da voie ca să comunice cu mama, directorul îi răspunse: „Unde stai, acolo ți-e locul, și cât privește mâncarea, ai cazanul, auzita-i"?

A doua zi fu ridicat din temniță și dus între baionete la cancelaria Direcției în marginea orașului, unde grefierul Ovidiu Gherghel, rudă cu maniacul antisemit Eduard Gherghel, îl acoperi de ocări și porunci *să fie pus în fiare*. Fu târât în curte, trântit la pământ; i se nituiră lanțurile cu ciocanul pe mâini și picioare și fu dus astfel înapoi prin oraș până la închisoare.

Cu toate aceste sălbăticii și cruzimi Fior nu dete înapoi. Pentru el deslegarea chestiunii nu mai era ceva personal ci privea pe toți evreii a căror existență e lăsată la bunul plac al guvernului. Sălbăticiile, înfierate de George Panu în „Lupta", avură de rezultat depărtarea fiorosului director al penitenciarului din Galați, un anume Ștefănescu-Priboiu, și Fior fu tratat de acum mai omenește.

www.dacoromanica.ro

In sfârşit, la 31 Octomvrie se înfăţişă procesul la Curtea din Galaţi. Pledă iar Dimitrie Giani. Desbaterile se amânară la 2 Noemvrie când mai pledară avocaţii baroului din Galaţi, Ressu, Victor Macri şi Leonida Stere. Curtea, admiţând teoria Inaltei Curţi şi judecând chestia în fond, hotărî ca legea din 7 Aprilie 1881 dă dreptul guvernului a expulza *pe streinul fără protecţie străină*, care nu poate fi considerat decât „ca un strein domiciliat în ţară iar nu ca pământean".

Fior făcu iarăş recurs, pe care-l susţinu, pe lângă D. Giani şi T. L. Maiorescu, şi excelentul meu prieten Grigore Petroni. Inalta Curte, sub preşedenţia lui Alex. Degre, prin deciziunea din 11 Ianuarie 1888, hotărî, după divergenţă, că în sensul legii din 7 Aprilie 1881, este străin „oricine nu e născut din părinţi români sau naturalizaţi" şi că exerciţiul dreptului de expulzare nu este supus unei prealabile cercetări judecătoreşti asupra calităţii de străin a celui de expulzat.

Aşa s'a isprăvit epopeea şi martirul lui *Iosub I. Fior* care după ce a stat închis patru luni şi a suferit cu răbdare maltratări barbare şi ocări, a trebuit să ia iar drumul bejeniei. Lupta lui viteză îi asigură un loc în pomelnicul evreilor din România.

1889

Paris. — Max Nordau. — Londra. — Adelina Patti la Albert Hall. — Marea Loje Bnei Brith în România

Ianuarie

Paris, 11. — „Draga mea. Aseară la orele 6 am sosit aici, iarăş pe o ploaie cu găleţi. Aşa m'a primit Parisul totdeauna. Deşi obosit de lunga călătorie am fost la „Comédie Française" şi am văzut „Henri III et sa cour", de Alex. Dumas Père. De prisos a-ţi spune că s'a jucat în perfecţie de trupa aleasă a casei lui Molière. Azi de dimineaţă am fost la prietenul dr. W. Loewenthal, dar nu'l găsii acâsă. Soţia sa îmi spuse că e la laboratoriul bacteriologic. Negăsindu'l nici acolo i-am lăsat un bileţel ca să vie la Hotel, am dejunat la Stabilimentul Boulant, (bogat

www.dacoromanica.ro

în amintiri din vremea de student), și acum îți scriu aceste rânduri. Imi pare rău că am pierdut o zi".

12. — Am petrecut aseară o serată delicioasă la Loewenthal cu *Max Nordau*, autorul „Minciunilor convenționale". Om de o universalitate uimitoare și un „causeur" fermecător. Dar prea te face să simți inferioritatea ta! Abia când a venit vorba de Kant, am avut și eu parte de cuvânt. E foarte vioiu și are fața rumenă și tânără, măcar că e încadrată de o barbă albă. Albeață timpurie ca zăpada căzută pe frunzișul verde. Noaptea târziu m'a însoțit la Hotel în trăsură, ținându-mă mereu sub farmecul vorbei sale, adânci și spirituale.

Mi-am plătit luxul unui dejun la Brebant, în „cabinet particulier", dar cu prietenul Vainberg și soția sa, deci nici o primejdie! Apoi am văzut pe celebrul dr. Guyon care mi-a pus un diagnostic favorabil, altul decât al d-rilor Asaky și Kremnitz dela noi.

Londra, 16. — „Iată-mă iar aici, după o trecere lină peste Mâneca cu vaporul, „Victoria". De rândul acesta stau la „Holborn Viaduct Hotel" lângă City. Azi am fost la solicitatorul Lousada, un gentleman adevărat: cult, serios, cu o creștere aleasă și știind mai multe limbi. Lucru rarisim la un englez. E un scoborâtor din evreii alungați din Spania, și are încă tipul.

In sfârșit am avut plăcerea de a vedea un „fog" la Londra. Dar se zice că e „slab". Renunț cu plăcere la cel adevărat, având prea destul cu această negură deasă, galbenă, fumurie, murdară, care mă învăluie ca un giulgiu".

22. — „Am petrecut eri o serată minunată la d-na și d-l Haughton. Cum primenesc casa lor din Londra, ei stau acum la Hotel Windsor. După masă cu șampania obligată — m'au dus la Teatrul Liric unde s'a cântat (sau, mai bine zis, jucat) o operă, mai mult o farsă comică numită „Dorothy". Lucru cu putință numai într'o metropolă uriașă ca Londra.

Iți scriu aceste rânduri în „full dress" pe care l-am luat cu chirie dela un croitor cu plata de 7 shilingi pentru seară — ca să mă duc la concertul Divei Adelina Patti, ultimul concert înainte de plecarea ei la America".

23. — „Am văzut și auzit pe Adelina Patti. Ce să-ți spun

www.dacoromanica.ro

de cântatul ei? Dumnezeesc iată cuvântul. Se zice că vârsta a slăbit întru câtva glasul ei, răpindu-i ceva din întâia ei frescheţă. Poate, dar eu, care o auzeam întâiaş dată, n'am putut face comparaţie, şi am găsit-o incomparabilă nu credeam că asemenea cascade de tonuri, un aşa foc de artificii muzical poate eşi din gura omenească. Biata privighetoare! Trebue să înveţe dela dânsa. . . . Şi ce sală! Imensul Albert Hall ticsit de vreo 10.000 de oameni, în „evening dress" pentru bărbaţi şi rochii de bal pentru femei, cu piepturile acoperite de giuvaeruri sclipitoare. Şi când diva a cântat, cum ştie numai ea, „Home, sweet home", sala era în delir".

31. „Eri, Duminecă, plictiseală neagră. Da, neagră, căci o pâclă deasă acoperea cuprinsul şi din el cădea o ploaie neagră şi o pulbere de cărbuni şi prin fereastra puţin deschisă curgea cerneală. Felinarele aprinse-păreau ochi de foc şi trimeteau o mică făşie de lumină prin sulurile negre cari se învălmăşeau. Nu se putea umbla pe străzi. Seara am crezut că mă voi putea despăgubi şi m'am dus la un teatru. ca să aflu, spre desperarea mea, că în serile de Duminecă nu se joacă"!

Intemeerea Marei Loji a Ordinului Independent B'nei B'rith în România.

Martie

In volumul întâi al acestor Amintiri (p. 143 urm.) am vorbit de înfiinţarea în ţară, la 1872, a „Infrăţirei Zion", de către fostul Consul al Statelor-Unite, B. F. Poixotto, şi am arătat că această Infrăţire, în gândul întemeetorului ei, trebuia să fie o şcoală pregătitoare pentru Ordinul B'nei B'rith (Fii ai Alianţei) întemeiat de Henri Jones în America, la 13 Oct. 1843. In 17 ani de creştere, Infrăţirea Zion îşi dovedise destoinicia şi vrednicia ei de a intra în matca Ordinului-mamă, şi această unire se impunea şi pentrucă „Districtul" din România nu putea, cu singurele sale resurse, să-şi îndeplinească înalta sa menire. De aceia eu am stăruit mereu pe lângă Poixotto ca să mijlocească la Comitetul Executiv al Ordinului pentru primirea noastră în sânul său.

www.dacoromanica.ro

Peixotto, care, după plecarea din România, a fost Consul al Statelor Unite la Lyon, este acum iar statornicit la New-York, unde publică Revista „Menorah" organ oficial al Ordinului, și ne-a păstrat nestrămutat interesul său și dragostea sa. El a stăruit dar pe lângă Marele Președinte al Ordinului. *Iulius Bien*, și încă din 1888 mă înștiință că cererea mea a fost încuviințată și că fratele Iulius Fenchel, fost întâiul Președinte al Marei Loji No. 8 din Germania, e numit delegat pentru instalarea *Marei Loji Zion No. 9 din România*.

In ziua de 2 Martie 1889 Fenchel a sosit la București. Trupește nu este la înălțimea soliei lui. Pe un trunchiu subțirel, dar mlădios, șade un cap mititel cu păr care începe a cărunți pela tâmple, ochii mici și vioi înseninează fața-i smeadă, care se termină cu un barbișon. Insă sufletește, cât de înalt este modestul negustor Berlinez ! Iți insuflă numaidecât acea simpatie și încredere care scapără într'o clipă din adâncimile bunătății ; o ghicești fără ajutorul minții, care nu poate judeca decât suprafața. Pe lângă aceasta, omul e citit și vorbitor destul de abil, măcar că potolit la vorbă, dar plin de sinceritate.

In cea dintâi întrunire, ținută la Bucuresti, în ziua de 2 Mai, Fenchel făcu un scurt istoric al Ordinului, deslușind că „secretele" sunt numai operele lui de binefacere și de cultură, și că învățătura călăuzitoare a Ordinului este „muncește și veghează". El instală apoi Loja „Fraternitatea" din București și în urmă Lojile din Brăila, Galați, Ploești, Craiova. T.-Severin și la sfârșit *Marea Loje Zion pentru România*, cu următorii demnitari: Mare Președinte, eu ; Vice-Președinți: Rabinul Dr. Beck și dr. A. Blumenfeld : Mare Secretar: I. Sterian ; Mare Trezorier: David Gabriel. Eu am fost ales, pe lângă aceasta, ca membru în Comitetul Executiv al Ordinului.

In raportul său oficial către Președintele Ordinului Fenchel vorbește în termeni entuziaști de larga ospeție a fraților din România, de valoarea noului contingent de membrii câștigați Ordinului, și, pomenindu-mă pe mine, găsește, în exagerarea condeiului său, că: „cauza Ordinului este sigură în mâinile mele, și că acestei „stele" se poate în-

www.dacoromanica.ro

credința cu liniște misiunea Ordinului". Iar Președintele Ordinului, în scrisoarea sa din New-York 28 Martie, zice:

„O mare dorință a Dv. cât și a noastră s'a înfăptuit, și împărtășim cu Dv. speranța că alăturarea fraților români pe lângă marea legătură frățească va aduce roade binecuvântate". Și mai departe: „Ne felicităm de noua noastră ramură; cu aceasta am câștigat un tărâm nou acolo unde lucrarea noastră este mai trebuincioasă, o redută prin care noi cu energica Dv, colaborare, putem spera că cu încetul vom sfărâma cetățuia ignoranței, superstiției și fanatismului, atât de înrădăcinată".

Întăriți prin această nouă putere, însuflețiți de această nouă speranță, privim cu mai multă încredere viitorul.

1891

Proiectul P. Poni. — Cabinetul L. Catargi.

Octombrie

16. — O lovitură și mai grea decât cea de până acum amenință pe evrei: Proectul de lege al Ministrului Instrucțiunii Publice, P. Poni, care prevede învățământul obligator și gratuit numai pentru *copiii cetățenilor români*. Tinde, cu alte cuvinte, la înlăturarea copiilor evrei din școlile publice. Am hotărât să prezentăm Ministrului-Președinte un memoriu în această chestie.

28.—Trecând pe la Palat, eri, am văzut pe membrii noului Cabinet Lascar Catargiu sosind și intrând pentru a depune jurământul. Născut cu multe dureri, este un cabinet „pur conservator" cum se zice acum, în care însă a intrat Take Ionescu, la Culte, un tânăr care s'a ridicat repede prin talentul său. E bine venit în locul lui P. Poni, care sper că a plecat împreună cu sceleratul său proect al instrucțiunei, care este un proect al destrucțiunei, voind să ia unei numeroase populații putința de a învăța carte. Ce politică criminală!

C. C. Arion mi-a spus eri la Curte că se vor disolva Camerile și va veni un cabinet pur junimist. Iată un tânăr de viitor. In chestia evreiască este unul dintre cei foarte puțini care osândește politica oarbă antisemită și are curajul să-și spue convingerea sa. Această însușire impune, chiar la noi, respect tutulor.

www.dacoromanica.ro

Decembrie

12.—Regele a acordat lui Lascar Catargiu dizolvarea Parlamentului. O clipă m'am temut că se vor întoarce naţional-liberalii la sacul cu grăunţe ; vom scăpa însă, sper, de această năpastă. E vorba ca conservatorii puri să se unească cu constituţionalii (junimiştii). Vernescanii se întind spre colectivişti.

26.—Crăciunul. Desgheţ deplin. Pomul de Crăciun, făcut de chiriaşul nostru pentru copii mari şi mici, parcă a sosit prea de vreme sau prea târziu, lipsindu-i iarna şi zăpada adevărată. Vremea moinoasă mai are şi un alt neajuns; ea e prielnică pentru noua boală care bântue omenirea: influenţa. Ea nu ucide prin ea însăşi ci prin trezirea altor boli în urma ei. Toţi ai noştri sunt de sărbători la Sinaia, şi mai mândră acum în găteala ei de zăpadă şi de soare.

1892

Eufrosina Popescu. — Delegat al mahalalei. — La Clubul Conservator. — „Călăul dela Letea" la aman. Panteliu Popasu şi „Delfinul". — Minciuna „Omorului ritual". — Bad Hall şi Ischl. — Dr. Raţiu şi Ungurii. — Goanele Conului Lascar.

Ianuarie

1. — Ajunul anului nou, seara de Sf. Silvestru am petrecut-o cu multă însufleţire la d-na Rosa Staadecker. Miezul nopţii a fost salutat cu şampanie în salonul, în care, după datină, se stinsese luminile. Muzica şi danţul ţinură pe musafiri până la ora 2 dimineaţa. O atracţie deosebită a avut serata prin prezenţa unei oaspe interesant: D-na Efrosina Popescu. Ea poartă de minune cei 70 de ani ai ei şi dacă chipul trădează vârsta, ea şi-a păstrat vioiciunea minţii şi verva tinereţii. Povesteşte bucuros şi bine cu sclipiri de humor şi spirit, din izvorul bogat al vieţi şi colindării sale prin lume. Laureată „Premier sujet" dela „Académie de musique" din Paris, sărbătorită ca artistă şi ca femee, în atingere cu fruntaşii societăţii internaţionale

www.dacoromanica.ro

În toate țările unde s'a auzit cântecul privighetoarei române, ea a avut de dascăl pe Rossini și posedă autografe dela el și dela Meyerbeer. A fost și o podoabă a Teatrului nostru Național. Vorbește cu multă competință de artă și literatură, pe când trimite în aer rotogoalele de fum din țigara nelipsită din mâna ei. Fumatul, nesănătos pentru toți și neestetic pentru femei, afară de anume moderne, cărora le dă aerul bătăios, celor tinere le ia farmecul femeiesc și pe cele bătrâne le face mai bătrâne; dar Eufrosinei Popescu parcă îi șade bine, poate pentru că mă făcea să uit că e femee. Rare ori am petrecut ceasuri așa de interesante ca în acest ajun de an.

10.—„Influența" își face de cap! Seceră cu nemiluita, mai ales pe cei mai în vârstă. Săptămâna trecută am avut 114 nașteri și 185 decese. Vremea e primăvăratică.

Am primit cele dintâi numere ale Revistei „Immaterialgueter" din Berlin, al căreia colaborator am primit să fiu, după cererea redactorului dr. A. Klein.

Lectură: „Elementi di diritto commerciale" de *Cesare Vivante*, o lucrare magistrală, care se deosibește de multe alte cărți italiane de drept prin sistem și conciziune, însușiri prin cari modernul autor italian se arată vrednicul urmaș al marilor jurisconsulți Romani.

Ianuarie

12.—Adie mereu un vânt de primăvară — după medici vreme priincioasă pentru influență. Școlile s'au închis din pricina asta.

Suntem în toiul alegerilor. Conservatorii și junimiștii deoparte, național-liberalii și Vernescanii de alta, își toarnă în cap oale - și nu goale. Guvernul conservator pune la Iași candidatura lui N. Ceaur Aslan, năprasnicul antisemit. Unii caută pricopseală prin antisemitsm, alții, mai puțini, prin filosemitism.

24.—Cum politica își vâră coada în toate! Camaradul meu de școală, Iancu Brătescu, zelosul prieten al lui Pake Protopopescu, s'a schimbat în conservator convins și a ajuns ajutor de Primar. Când i-am spus eri la Tribunal că sunt cel mai greu impus al circumscripției mele, el a strigat cu glasul lui răgușit: „Ce spui, mă, celebrule? dacă e așa, stai,

www.dacoromanica.ro

să vezi ce am să fac!" Şi azi m'am pomenit că mi-aduce numire mea ca „delegat al mahalalei"! Cea mai înaltă demnitate pe care am putut-o căpăta vreodată — ca şi băcanul din colţ.

Alta. Acelaş Brătescu a apărat eri pe câţiva negustori români chemaţi în faliment. Tribunalul a dat acestora trei amânări şi le-a încuviinţat o a patra, afară de unul, care a fost declarat. Era un liberal....

Februarie

Au trecut vre-o 7—8 luni decând D. R. Rosetti mi-a luat adeziunea pentru clubul conservator, al căruia Preşedinte este „Şeful" P. P. Carp. De atunci, atât d. Rosetti, cât şi secretarul Clubului mi-au afirmat că am fost primit membru. Rămas însă fără o înştiinţare oficială am pus să se întrebe secretarul Clubului, un domn Iacovache, care a răspuns că într'adevăr îşi aduce aminte că am fost primit, dar că—nu mă are trecut în registru. O scăpare de vedere ciudată. Când a aflat Carp despre aceasta a zis: „Iacovache nu prea iubeşte pe evrei" şi a dispus înscrierea mea.

Astăzi votează colegiul I-iu La locul alegerii am găsit pe Iancu Brătescu, înconjurat de statul său major, care îmi întinse plicul cu buletine, cu un: „să trăeşti". Mare dregoste! Şi pentru *un* vot — dar acela încai sigur.

22.—Azi de dimineaţă mi s'a născut al treilea copil. Îi vom da numele regretatei mele soacre: Elisabeta. Cu căpşorul a venit şi o mânuţă — „mi-a dat bună dimineaţa", a zis moaşa — dar n'a fost nici o complicaţie. Nelly şi Mişu au fost uimiţi când le-am vestit sosirea unei surioare, şi cea dintâi se supără: „de ce nu i-am spus-o mai dinnainte", iar Mişu, cu aerul său grav, întrebă comic „dacă barza a zburat pe fereastră". Şi nu şi nu, că vor să vază surioara numaidecât! Abia am putut să-i ţiu până după baia noii surioare şi apoi au dat buzna în odae, şi ce chiote de bucurie când au zărit trupşorul roz cu ochişorii jucăuşi în capul acoperit de păr negru!

23. — Dîn Berlin am primit o Revistă întitulată „Die Schmach des Jahrhunderts" (Ruşinea secolului), nume cu care, cum se ştie, Impăratul Frederic al II-lea a vestejit

www.dacoromanica.ro

antisemitismul. Redactorul Revistei, d-l R. Schneidt, îmi zice în scrisoarea sa: „poate că are oarecare valoare pentru d-ta să afli că nici eu, nici editorii, nu suntem evrei şi că publicăm Revista cu banii noştri. Aceasta îmi dă, în lupta grea pe care am întreprins'o din convingere cinstită, acea poziţie neatacabilă, de care am nevoe pentru a îndeplini scopul propus". Cum d-l Schneidt mi-a fost cald recomandat de altă parte şi văd din întâile numere ale Revistei că se dovedeşte scriitor bogat în idei, şi sincer în revolta sa împotriva acestei „ruşini", am să ajut după puterile mele pe acest om inimos. Va fi de mare folos dacă în Capitala Imperiului German vor suna şi alte clopote decât acele dogite ale antisemitismului sălbatic, care la noi a găsit un răsunet aşa de puternic.

Martie

3. — Nemesis! „Călăul dela Letea", vestitul *Radu Porumbaru*, acela care de ani de zile a vârât spaima între evreii din Bacău, acela care, ca director al fabricei de hârtie dela Letea, aparţinând unei societăţi naţional-liberale, a prefăcut această fabrică într'o cetăţuie de caznă pentru evrei, aşa încât niciunul din ei nu mai îndrăznea să se apropie de fabrică spre a nu fi snopit în bătăi de lucrători, acel care, prinzând pe un nenorocit birjar evreu, *i-a tatuat obrazul* şi l'a aruncat în apă, de unde abia a scăpat cu viaţă. Radu Porumbaru a venit la mine! Fiorosul mâncător de evrei, cu un rânjet de felină în faţa lui roşcovană ciupită de vărsat şi garnisită cu o barbă rară, semănând cu câlţi lipiţi— a venit să se milogească la mine şi să ceară un post! Ce naiba! Tocmai la mine! Cum se dau în brazdă aceşti energumeni caraghioşi îndată ce e în joc interesul lor! A aflat omul ca este vorba că un prieten al meu să ia cu chirie, dela Creditul Funciar Urban, fabrica dela Letea, dată de râpă de directorul antisemit, şi că eu sunt tovarăşul acelui prieten. Am rămas ca o stană şi m'am întrebat ce părere trebue să aibă el de nevrednicia noastră, dacă îndrăzneşte să vie la mine cu o asemenea cerere, cu toate păcatele pe conştiinţa lui! Şi când, după o tăcere stânjenită, eu neputându-mi stăpâni desgustul, l'am întrebat dacă cere postul ca să poată urma a schingiui pe evrei, el îmi răspunse

www.dacoromanica.ro

(reproduc textual vorbele lui): „Nu e adevărat că am făcut drăciile astea. Le-au făcut alții și s'au pus în socoteala mea, întocmai cum Brătianu a fost învinuit de tâlhăriile altora".

Tăgăduește dar lucruri de toată lumea cunoscute și dovedite! Nenorocitul birjar tatuat a fost adus de noi la București, văzut de medici la spitalul Colțea și fotografiat!

Ar fi o privelişte pentru zei ca să se vază „Călăul dela Bacău" plecată slugă a evreului... L'am trimis să se plimbe... [1]).

30.—Meseria mea, pe lângă umbrele ei, are și părți luminoase. Rabinul Dr. Beck mi-a trimes pe o femee săracă din Târgoviște al căreia bărbat, Iancu Solomon, după pâra falșă a doi pungași, din care unul evreu, că ar fi săvârșit cu ei un furt cu spargere, a fost osândit de judecătorii din Târgoviște la trei ani recluziune. In urmă, martorul evreu, ars de remușcări, dete mijlocul pentru a dovedi nevinovăția lui Solomon: anume că el, în ziua când ar fi săvârșit pretinsa hoție împreună cu Solomon, se afla închis în penitenciarul din Mislea! Făcui apel și azi Curtea a achitat pe bietul Solomon. Bucuria femeii era de nedescris: ea îmi sărută mâna, udând-o cu lacrimele ei, pe când o fetiță a ei plângea cu hohote. Bărbatul ei va putea prăznui cu dânsa „Sederul" de Paști deseară. Am depeșat știrea și bătrânei mame a lui Solomon.

Aprilie

1. — Prin Ianuarie am primit prospectul unui ziar „*Delfinul*", care cuprinde următorul pasaj: „In fine concursul cel mai loial și desinteresat în rezolvirea chestiunei evreești, prin măsuri energice și radicale, dar pe cale liniștită și constituțională". Iscălit: Panteliu Poppasu. Autorul unui pamflet veninos contra evreilor și unul din eroii bandelor cari au dărâmat Templul Coral din București la 1866.

Și iată că azi s'a înființat la mine acest improvizat „crainic dezinteresat" al libertății evreilor! Cu fuiorul lui de barbă albă, risipită până la piept, cu fruntea sa înaltă de pe care șuvițe răzlețe de păr alb se revarsă pe spete, cu

1) Notez aicea că fabrica reintrând în administrația societății acționarilor naționali-liberali, Poru nbaru a rămas la postul său de director și a urmat isprăvile lui infame împotriva evreilor.

www.dacoromanica.ro

fața sa veștedă și ochii sfredelitori sub tufișul sprâncenilor, e un tip de Silen bătrân. Îmbrăcămintea trădează sărăcia. Intră cu fereală și după ce își drege glasul, deapănă un lung preambul. Apoi îmi spune că se adresează la mine ca la „o persoană cultă și discretă" (mă închin) și urmează:

„Guvernul actual va trăi cel puțin patru ani. Sunt oarecari neînțelegeri, dar nu destul de serioase pentru a aduce o ruptură între ambele nuanțe. Partidul e numai nemulțumit cu doi: Take Ionescu și Al. Marghiloman, prea tineri și fără prestigiu. Dar cel dintâi va fi trimis Ministru la Londra, cum dorește, și celalt la Paris. Va veni Maiorescu în locul lui Take. Ori, partidului îi trebue un ziar bine făcut. De aceea „Delfinul" meu e subvenționat de guvern (îmi arată scrisoarea autografă a lui Lascar Catargiu către Prefecți în care îi învită a da concursul lor ziarului însă „fără a sili pe nimeni, nici a băga pe cineva în datorii") și susținut de partid (îmi scoate o listă de abonamente în care sunt iscăliți Generalul Manu și alți fruntași).

— Dar, dela mine ce dorești?

— Vedeți, până la intrarea abonamentelor, e nevoe de oarecare sumă și de aceia viu la d-ta, căci desigur dorești să ai un organ pentru propaganda ideilor d-tale în chestia israelită, și-ți pun la dispoziție gazeta mea, măcar că am avut de furcă cu Conu Lascar până să-mi dea voe ca să trec în program partea privitoare la chestia israelită".

— Dar acest pasaj este vag și în doi peri: „Concursul pentru rezolvarea chestiei israelită prin măsuri *energice* și *radicale*" poate însemna și o politică dușmană evreilor. Și fiind date antecedentele d-tale antisemite...

Poppazu mă întrerupe aicea, exclamând: „Nu, n'am fost niciodată antisemit. Când la 1863 am scris cunoscuta mea broșură, n'am făcut decât a semnala răul, arătând că ceva trebue făcut, fără însă á ațâța la persecuție. Alții au exploatat scrierea mea. Așa Cesar Bolliac a reprodus'o în „Trompeta Carpaților" însoțind-o cu comentarii veninoase. Și nu știi că am fost dat în judecată pentru broșura asta?"

— Nu. Când? De cine?

— De Ministerul C. Bozianu, la 1864. Bozianu fusese avocatul lui Hillel Manoach, care lăsase executori testamentari pe el și pe bătrânul Halfon. Acesta se plânse lui

www.dacoromanica.ro

Bozianu, atunci Prim-Ministru, și am fost dați în judecată pentru provocațiune și revoltă, eu și Bolliac ca complice.

— Și ce s'a întâmplat?

— Take Giani, atunci procuror la Curtea Criminală, stătea în cumpănă. Din norocire Ministerul Bozianu căzu și noul Prim-Ministru Cretzulescu, frate de cruce cu Bolliac, porunci închiderea afacerii.

Foarte interesant fapt, necunoscut de mine.

Astăzi o asemenea mijlocire a guvernului nici nu se poate închipui!

— Dar ați zis că ați avut de furcă cu Lascar Catargi?

— Firește. Trebue să știți că sunt două curente în cabinet: P. P. Carp cu ai săi, cari vor deslegarea chestiei evreești în sens liberal și Lascar Catargi, Olănescu și ceilalți cari sunt ostili, și, fără a voi persecuțiuni, ar îngădui un mic număr de naturalizări — două trei — pe sesiune.

Și Poppazu sfârșește propunindu-mi să fiu eu proprietarul gazetei, aducând 6000 de lei. Și după refuzul meu, el, înțepat, îmi cere un împrumut de 100 lei pe care mi-l va plăti peste trei zile. Acest împrumut i l-am dat, și, bine înțeles, patriarhul a uitat să-l înapoieze. iar vestitul „Delfin" s'a dovedit o „Rață".

Mai

19.—De eri avem căldură tropicală: 32° R. la umbră. Apoi belșug de praf și apă proastă. Capitala este aproape de nelocuit.

30.—A fost la mine tânărul Carol Kauffmann din Iași. E subofițer de administrație, clasa I-a, și acum s'a pomenit cu un ordin de zi al comandantului corpului IV de armată, Generalul de Divizie Budișteanu, care îi anulează reangajamentul pe motiv că nu întrunește condițiile art. 63 și 70 din legea de recrutare, dreptul de reangajare fiind rezervat numai Românilor sau celor naturalizați Români. Kaufmann a reclamat zadarnic Ministerului de Război. După 13 ani de muncă în „serviciul patriei", e lăsat pe drumuri.

Numai ce plecă Kaufmann, a intrat la mine un om încă tânăr care, cu lacrimi în ochi, mi s'a plâns că a fost izgonit fără de veste din comuna în care s'a născut, în jud. Focșani, și m'a implorat să-l ajut ca să se poată întoarce măcar ca să-și poată ridica bruma de avere ce a rămas în

www.dacoromanica.ro

sat. Omul e rupt de oboseală, istovit de foame și fără adăpost. Lascar Catargiu urmează dar sistemul barbar al goanelor din sate? Voi încerca să fac ceva pentru acest nenorocit.

— Așa nu trece mai nici o zi fără un act din tragedia ovreiască. Și eu sunt cel dintâi spectator, în sufletul căruia se resfrânge fiecare scenă...

Iunie

2. Moravuri judiciare! Intr'un proces la Curtea de Casație, adversarul meu, avocatul recurenților, îmi refuză amânarea pe care i-am cerut-o, fiind bolnav. Politicosul confrate face o vorbărie confuză și roagă aproape scâncind să se primească recursul. Când în răspunsul meu pomenesc o chestie de fapt, năbădăiosul confrate îmi aruncă în față cuvântul „neadevăr". Prezidentul, placid, nu găsește de cuviință a releva această necuviință și trebue s'o calific eu. Am plecat indignat, fără a aștepta publicarea deciziei.

Elocuența lăcrimoasă a confratelui n'a înduioșat însă Inalta Curte și i s'a respins recursul.

Judecătorul Ocol. I a venit la mine cu o plângere. De ce? Ziarul *Dreptul* a publicat, cu oarecari comentarii pișcătoare, o hotărâre a sa în care el respinge o cerere „pentrucă judecătoria este *prea încărcată*"! Intr'adevăr, o motivare foarte originală, care merită ca autorul ei să fie înaintat — afară. I-am spus omului că nici nu cunosc hotărârea și nici n'am scris notița în chestie. Am aflat în urmă că cartea de judecată pomenită a fost dată redacției de către ajutorul de judecător și că notița a fost scrisă de un redactor al ziarului. Acesta a avut cum să zic? — neobrăzarea, să se descarce pe mine.

Intâia încercare de compoziții a lui Nelly, scrisă deanpicioarele în vestibul când eu moțăiam în jeț:

„papa

Se leve, Lili dor, le grand jarde, fifi, la rose l'erbe. le tan et tre bo, il va plevo"?.

Bravo ortografie fonetică!

3. — „*Omor ritual*".—Iar umblă *stafia omorului ritual.* De rândul acesta nu la noi ci — în Germania.

Deputatul Wakerbarth, vrednicul cirac al pastorului Stoecker, a susținut în Dieta Prusiană — o rușine neștearsă! realitatea ritualului de sânge. Și ca mărturie a invocat pam-

www.dacoromanica.ro

fletul mișelesc al poreclitului rabin botezat Neofit, tipărit la 1803 în Iași sub titlul „Infruntarea jidovilor" (despre care am vorbit în volumul întâi al acestor Insemnări, pag. 19 urm.) Spusele acestui Neofit au fost culese de alții și raportate de A. Laurent în scrierea sa: „Relation historique des affaires de Syrie (1840—1843)". Astfel tot din România își trage hrana acest basm fioros! Dr. H. Hildesheimer, cunoscutul rabin din Berlin, redactorul ziarului „Juedische Presse" îmi scrie rugându-mă să cercetez și să dau deslușiri. Din întâmplare am în biblioteca mea această infamă plăzmuire, în ediția II-a, scoasă la 1839, și o a III-a de Iacovache Stoianovici, din 1870.

Cum pamfletul Neofitului nostru a ajuns evanghelia tutulor fanaticilor din toate țările, a trebuit să mă înarmez cu răbdare ca să străbat acest hățiș de minciuni și mistificări, muiate într'o zeamă lungă de citații din Biblie și Evanghelie, tălmăcite anapoda așa ca să dovedească „scoposul" monahului ignar și hain. Se dovedește iar că și diavolul poate cita Sf-ta Scriptură în folosul său!

Neofitul nostru, spre a găsi crezare calomniile lui, se poreclește „rabin botezat" Dar minte. Și aceasta reese limpede din următoarele împrejurări:

1. La sfârșitul cărții își dă în vileag numele adevărat și subscrie: *Dimitrie Antonovici Prubariu.* Și se dă de gol. Căci dacă pe „Dimitrie" ni-l putem explica prin botez, dar pe „Antonovici"? Dar pe „Prubariu"? Nume cu totul neevrecști? Este dar un lup în piele de oaie, vr'un popă pripășit de prin Rusia.

2. Acest fost Rabin citează frânturi ebraice, din Biblie și Talmud, transcrise cu litere cirilice, însă schimonosite, pline de greșeli, în cât e clar că nu cunoaște ebraica, și a copiat prost din vre-o altă carte. Apoi citează Talmudul pe capitole, paragrafe și secțiuni, ceeace dovedește că habar n'are de întocmirea Talmudului, și nu poate nici să-l fi văzut vreodată, necum să-l fi citit. Așa citează, pe un rabin Solomon (Shlome în ediția I-a) care nu există în Talmud, și în schimb îi atribue cuvinte (și încă mutilate) cari sunt ale Rabinului Simeon ben Iochai, și le falsifică traducând cuvântul „goin" prin „creștin"!

www.dacoromanica.ro

3. Neofitul zice că „întreprinde *cel dintâi* a descoperi taina luării sângelui măcar că nu i s'a întâmplat a o vedea în scris nicăieri", va să zică ştie toate din văzute şi făcute de el, totuşi la pag. . . . . zice: „iar cel ce vrea să ştie mai mult *să citească la cartea lui Pavel Medicus*, la cap. . . . . Listu . . . . . rândul al 8-lea". Va să zică neofitul n'a descoperit el *cel dintâi!* A copiat pe Pavel Medicus care, cu „rândul al 8-lea" foarte probabil este o născocire a cinstitulni Neofit!

4. Apoi şarlatanul zice că „această taină nu este ştiută de toţi jidovii, ci numai de rabinii, hahamii lor, de Cărturarii şi Fariseii lor, ce se numesc Hassidim".

Nimic nu poate demasca mai bine obrazul Neofitului. Farizeii au existat până la secolul al doilea d. Chr. Mai târziu poporul evreu adoptă doctrina Fariseilor, şi acest nume dispăru cu desăvârşire ca sectă. Deci nu mai există Farizei de 17 secole. De altă parte „Hassidimii" reprezintă o direcţie nouă cabalistică şi mistică între evreii poloni şi ruşi, care nu are fiinţă decât de vre-o sută de ani, prin urmare cuvintele „cărturarii şi farizeii ce se numesc „Hassidimi" au putut fi scrise numai de unul care habar n'are de evrei şi de istoria lor. Altfel, cum calomnia sângelui s'a zămislit tocmai în secolul al XII-lea, ar urma că Farizeii o practică de 700 de ani *după dispariţia lor* şi Hassidimii au practicat-o 500 de ani *înainte de ivirea lor* [1]).

Dar şi din cuprinsul chiar al pamfletului rezultă clar neruşinata născocire. Aşa în ce priveşte „scoposul" luării sângelui. Neofitul arată că sunt trei:

1. Pentru „marea urăciune ce au jidovii asupra creştinilor părându-le că făcând această ucidere aduc jertfă lui D-zeu".

2. „Pentru „multele desdemonii, adică pentru farmecele ce fac cu acest sânge".

3. „*Pentrucă sunt rabinii la îndoială poate că prin acel sânge ce iau dela creştin muncit* (?) *se vor mântui*".

Auzi? Să te stropeşti cu sânge de creştin pentru a-ţi

1) Vezi Dr. Chwolson, profesor la Universitatea din Petrograd, membru al Academiei Imperiale, profesor la Academia teologică polono-catolică, în cartea sa: „Minciuna sângelui", studiu istoric după isvoare, traducere germană după ediţia II-a, pag. 128 urm.

www.dacoromanica.ro

rezerva o portiță la mântuirea întru Christos, care doar, doar poate fi Messia! Dar n'am isprăvit. Mai e un alt „scopos". Iată-l: „Tot neamul jidovesc are blestem dela D-zeu spre pedeapsă, căci n'au primit pe mântuitorul . . . și de aceea evreii dela Evropa au *toți* râie la șezut, Iar cei dela Asia vedem (!) că *toți* au chelbe în cap. Iar cei dela Africa au *toți* rane la picioare, iar cei dela America au slăbiciune de ochi, le curg ochii și sunt foarte urâți. Și *mai toți* sunt *flușturatici*, și au aflat procleții de rabini *un leac*, ca să *se ungă cu sânge de creștin și se vor tămădui*". Pe cei din Oceania i-a uitat Neofitul, și pe semne că nu era încă descoperită pentru el. Dar Neofit prin ce dar știe că *toți* evreii suferă de beteșugurile pomenite? Bunăoară pe noi din Europa ne-a cercetat la toți râiele — iertați-mi expresia la șezut? Apoi grozava taină a sângelui este cunoscută doar numai Fariseilor și Hassidimilor, cum de o întrebuințează toți evreii ca leac? Și, în sfârșit, Neofitul care înainte de botez a fost „rabin învățătorul evreilor" trebue să fi suferit și el de râie la posterior. Se lecuise? Dacă nu, ce leac e sângele de creștin muncit? Dacă da, apoi cum *toți evreii*, căci *toți* întrebuințează leacul, mai suferă acele beteșuguri și blesteme?

Dar este de prisos să ne mai ocupăm de aceste inepții Și totuș cartea asta a ajuns, cum am zis, evanghelie, și se crede *quia absurdum*. . . . .

Nu voi răscoli cealaltă murdărie depusă de Neofit în cartea lui. El descrie cu deamănuntul vreo 12 *întrebuințări de sânge*: așa la tăierea împrejur, la cununie, la Pași, la moarte, etc. și, ce e mai caraghios, le explică schimonosind și silnicind texte din Moise, din psalmii lui David, din proverbele lui Solomon, din Isaia și Evanghelie.

Și este doar cunoscut că Biblia oprește cu pedeapsa de moarte nu numai *uciderea* dar și *furtul de oameni*.

„Cel ce va vărsa sângele omului, pentru sângele aceluia sângele lui se va vărsa, că după chipul lui D-zeu am făcut pe om". (Gen. IX, 6)

„Iar de va lovi cineva pe altul și acesta va muri, cu moartea să se omoare" (Exod XX, 12).

Afară de aceea Biblia oprește cu strășnicie gustarea sângelui. Astfel:

www.dacoromanica.ro

„Fără numai carne cu sângele sufletului să nu mâncați" (Gen. IX, 4).

„Și oricine din fii lui Israel sau din veneticii cari se află între voi va mânca sânge, voi pune fața mea asupra celuia care mănâncă sânge și-l voi perde pe el din poporul său". (Levit. XVII, 10)

„*Pentrucă sângele este sufletul fiecăruia trup* (Levit. Ibid. XI—14.—Vezi și Deut. XII, 16. XV, 25; XVIIII. 6. Vezi și Sam. XIV., 33). Rabinii au lărgit și înăsprit încă această oprire. (Vezi Chwolson, op. cit. p. 178 urm.).

Cei mai de seamă teologi creștini au combătut cu străsnicie această calomnie și, ce este mai important, din milioanele de evrei cari, în curgerea veacurilor, au trecut la creștinism, niciunul, afară de câțiva pretinși neofiți, n'au învinuit pe foștii lor coreligionari de acest rit sângeros. Iar convertiții ajunși la cele mai înalte ranguri în ierarhia bisericii catolice, s'au ridicat cu indignare contra acestei pări. Astfel, convertitul Dr. *August Neander*, episcop evangelic din Berlin, în broșura sa din 1840, combate calomnia și *întărește mărturia sa cu jurământ.* Tot așa *Veit*, botezatul predicator al Curții și Dominicanilor din Viena, a jurat cu *crucifixul în mână*, în biserica Sft. Ștefan, că omorul ritual este o minciună (Chwolson op. cit. p. 298). Și numitul profesor dr. Chwolson a scris cartea sa clasică, în care cu o bogăție de argumente și printr'o analiză amănunțită, biblică, talmudică și istorică, spulberă această minciună. Și este știut că niciuna din pretinsele crime rituale născocite în curgerea secolilor nu s'a dovedit ca adevărată.

Mulți Papi au condamnat acest basm, prin Bulele lor. Patriarhul ortodox Grigorie din Constantinopole, în circulara sa din 18 Februarie 1870 o numește „pâră mincinoasă care inspiră scârbă". Ea a fost combătută de arhiepiscopul din Lemberg, de principele arhiepiscop dr. Kopp din Breslau, de Cardinalul Manning din Londra, etc., dar — infama carte a Neofitului nostru, hulitoare a sfintei Scripturi și a Evangheliei, a eșit cu „blagoslovenia P. S. S. Chirie Chir Iacov. Mitropolit a toată Moldavia"! Și se poate înțelege cum această pecete a șefului bisericii a contribuit să sporească efectele cumplite ale pamfletului nelegiuit și cât sânge nevinovat evreesc a curs în urma ei!

www.dacoromanica.ro

Iunie

13.—Ce mai fierbere în oraș! Românii ardeleni, în cap cu dr. Rațiu, au predat Impăratului un Memoriu împotriva impilării din partea Ungurilor. Impăratul a primit în audiență deputația, ai căreia membrii au fraternizat în urmă cu plebea antisemită din Viena, pupându-se în bot cu dr. Lueger și Ernst Schneider. Ungurii, care nu înțeleg glumă, au urmărit pe membrii deputației pentru trădare. și colegii d-rului Rațiu l-au dat în judecată pentru „sper jur". In urma acesteia studenții noștri au publicat un apel către Europa și au trimis o telegramă Regelui Carol la Sigmaringen ca să ceară emanciparea fraților ardeleni de sub jugul maghiar. Au deplină dreptate. Insă Europa e bună când e vorba de apărarea „fraților de dincolo", dar când e vorba de evreii din țară nu mai puțin „subjugați", dacă ar îndrăzni a se adresa Europei (dacă mai există așa ceva) ce amenințări și ocări s'ar revărsa asupra evreilor „trădători" și ce proteste înflăcărate împotriva „intervenției în treburile interne ale țării"!

15. Eri s'a înmormântat Dumitru Brătianu, fratele lui Ion, căzut în disgrație. In acelaș timp s'a ținut întrunirea monstră de protestare a studenților împotriva maghiarilor.

De notat că aceeași studenți resping pe colegii evrei din societățile lor și mai deunăzi cu ocazia congresului lor din Botoșani au spart ferestrele sinagogii din acel oraș. Mă mir numai că cu prilejul acestei demonstrații patriotice evreii nu s'au ales cu ceva capete sparte.

August

Ischl. Am lăsat familia la Bad Hall, unde ne-au trimis doctorii pentru întărirea sănătății copiilor, și unde mișună Românii în „halul" cumplitei boli care reclamă cura cu iodul isvoarelor din acea stațiune, și eu am venit aici ca să fac iar o cură de apă rece în stabilimentul d-rului Hertzka. Aici a început, la 1880, îndreptarea mea din boala grea care m'a bântuit ani de zile.

2. — „Draga mea soție.

Iată-mă iar aici. Șezând pe terasa în care dă odaia mea, mă îmbăt de măreața panoramă care se desfășoară înaintea mea și de mirosul dulce al brazilor. Drumul dela

www.dacoromanica.ro

Hall aici abia l-am simțit, absorbit fiind de citirea cărții lui Emil Zittel: „Genezea Bibliei", cu idei originale. Dejunul l-am luat la gara Linz, observând îmbulzeala enormă de călători cari sosesc aici din toate părțile. Drumul dela Lambach la Attnang e minunat, mai cu seamă când se arată lacul Gmunden, căruia i se face ocolul timp de aproape o oră. Cu adâncă emoție am intrat în Ischl și am străbătut în trăsură drumul spre stabilimentul d-rului Hertzka. Amintirile dureroase din 1880 1881 și ale boalei care părea că nu iartă, mă obsedau. Pe ici mă târam, istovit și încovoiat, dârdâind la soare, o fantomă de care trecătorii se fereau. Hertzka m'a primit foarte cordial, mirat de însănătoșirea mea. M'a sfătuit ca să te aduc și pe tine cu copii aici, și zău, sunt de aceeaș părere. Veniți aici, vremea e minunată".

3. „Draga mea.

Ploaia încetând, am revăzut „Esplanada", hotelul Elisabeth și străzile bine cunoscute. Pretutindeni lume peste lume și mișcare sgomotoasă. Singur stabilimentul Hertzka, în singurătatea sa în inima pădurii, îți dă simțirea devălmășiei intime cu natura. De aceea și lumea iubitoare a naturii vine să se plimbe pe aici

La sosirea mea aici d-rul Hertzka mi-a spus: „Ți-am păstrat o surpriză, o interesantă româncă, d-na dr. Marcovici din Bacău. Te-am așezat la masă în fața ei. Bagă de seamă, că e dăruită cu toate grațiile". Am făcut cunoștința ei aseară și se pricepe, zău, bătrânul doctor! Sveltă, mlădioasă, cu ochi negri cuminți și sclipiri de spirit în vorbă înțeleg că a fermecat aici pe toți nemții din stabiliment. Am petrecut o seară delicioasă cu ea pe terasa sub cerul plin de stele, ascultând românească ei curată, vorbită cu un glas cântat.... .

Dar nu fii geloasă! E o femee de elită, care știe să ție la distanță pe oricine ar îndrăzni să uite respectul cuvenit. — Te aștept!

4. „Ploaia târâe într'una. Mă cule și mă destept în răpăiala asta: o ploaie deasă, măruntă, stăruitoare; brazii plâng, pâraiele cad repezi de pe coaste, drumurile sunt ude, soarele stă undeva în norii cenușii. E o mizerie hidroterapia în asemenea potop: apă afară, apă înăuntru.

www.dacoromanica.ro

Dar toate sunt trecătoare: pe când scriu această tânguire iată că se ivesc pete albastre pe cer și suliți de soare răzbesc prin pânza umedă. Cu toată vremea ásta ticăloasă — zestrea munților — mă aflu bine și vă aștept cu nerăbdare, pe tine cu copilașii. Când veți veni cerul meu se va înseni na, oricât s'a încrunta cel deasupra noastră".

5. — Azi Ischl s'a îmbrăcat în soare și veselie. Tot cuprinsul e surâsuri. Brazii sunt mai verzi, mai mirositori, aerul mai curat — pe așa vreme Ischl își arată toți nurii săi.

București, 3. — M'am întors singur din Sinaia lăsând familia încă acolo, din pricina holerei care se apropie. Ea bântuie în Basarabia, și se svonește că s'a ivit la Galați. Căldura de cuptor care stărue încă, ne poate aduce pe acest oaspe redorit.

Octomvrie

23. - Lascar Catargiu, ministru președinte, a trimis, așa din senin, o circulară prefecților ca să gonească pe toți evreii din sate. Ce i-a venit bătrânului boier, de altfel cumpănit și blajin și cinstit, să poruncească raita asta păgână? Prefectul de Iași, Ventura, cumnatul lui Catargi, procedează cu deosebită strășnicie gonind din vetrele lor pe evrei, cu femei și copii, acum în ajunul iernei. Și se isgonesc — lucru de necrezut — rezerviști, foști militari. Mai mult. Tineri concentrați pentru manevră găsesc acasă ordinele de isgonire. Toate mijlocirile noastre pe lângă Guvern și telegramele către Rege au fost zadarnice.

Acum câteva zile m'a vizitat un domn R. Scott Moncrieff din Londra, însoțit de un dr. Benzion. D-l Moncrieff este delegatul Soc. „For the relief of Jewish refugees" (pentru ajutorarea refugiaților evrei). A vizitat Palestina și coloniile și merge acuma prin România în Rusia. El m'a rugat să-i descriu starea de drept și de fapt a evreilor din România, și a plecat apoi la Iași. Eri am primit dela dânsul o telegramă prin care mă roagă să-i comunic dacă ministrul Engliterei este aici, și azi a apărut pe neașteptate la mine și mi-a povestit, cu glasul înecat de lacrămi, grozăviile ale căror martor ocular a fost la Iași. Aproape 3.000 de oameni, mi-a zis el, au fost goniți „with devilish

www.dacoromanica.ro

cruelty" (cu cruzime diabolică) și două femei au murit. Dela mine a plecat la ministrul englez și a trimis o lungă telegramă la Londra.

Noemvrie

9. — Conservatorii vor să întreacă pe colectiviști. S'au expulzat din țară doi evrei din Botoșani bănuiți de socialism și un mare bancher din acel oraș a scăpat de aceeaș soartă numai cu mare greutate și jertfe. Moncrief a fost iar la mine. El mi-a predat o copie după memoriul ce l'a dat Ministrului englez în care descrie expulzările și închee cu un protest înflăcărat împotriva barbarilor.

1893

Intrarea în Capitală a Prințesei Maria și «Visul unei nopți de vară».—Legile scelerate: Legea școalelor de meserii și asupra învățământului primar. — Goane din sate și talpa casei. — Sanatoriul și Majorul. — Istoria unei loterii pentru școli. — Un botez.— Unde dai și unde crapă. — În templu.

Ianuarie

23.—Gerul strașnic stărue. Azi dimineață un vânt ghețos fluieră năpraznic prin străzi și a încremenit toate, acoperind bălțile și băltoacele cu ghiață. Răul are și un bine. Căci astfel orașul poate face o primire —curată, prințesei moștenitoare Maria, care își face azi intrarea solemnă în Capitală. Primăria a făcut pregătiri mari. Calea Victoriei e împânzită cu steaguri. Mulțimea se îndeasă pe stradă. La ferestre și pe balcoane stau ciorchini de lume. La 1½ convoiul sosește la palat, prințesa e o minune de tinerețe și frumusețe. Flori, muzică și clopote salută pe nepoata reginei Angliterei și a Țarului, moștenitoarea tronului român. Cu dânsa intră în palat iar vraja femeei, în locul bietei Carmen Sylva pe care o voință dârje a trimis-o în surghiun. . . . .

24.—Aseară reprezentație de gală în Teatrul Național. S'a jucat „Visul unei nopți de vară" de Shakespeare.

www.dacoromanica.ro

Astă vară, la Sinaia, m'am pomenit cu I. Caragiale, pe atunci director al Teatrului Național rugându-mă să traduc această veselă comedie a marelui Will, pentru representația festivă în onoarea Prințesei. M'am codit întâiu dar n'am putut rezista stăruințelor poetului și prietenului și am făcut traducerea în șase săptămâni. In acest răstimp însă Ministrul Instrucțiunii Publice, T. L. Maiorescu, căzând dela putere, liberalii înlocuiră pe Carageale. M'am dus într'o zi la teatru ca să cercetez de soarta traducerii mele. Găsii comitetul teatrului întrunit sub președenția noului director Gr. G. Cantacuzino. Și la întrebarea mea d-nii membri se uitară stânjeniți unul la altul și însfârșit d. Dumitru Stăncescu îmi spuse că manuscrisul meu fiind prezintat prea târziu (!) s'a pus în repetiție o altă traducere, făcută de inginerul Sterian, membru în comitet. Am înțeles și mi-am luat manuscrisul înapoi. Curios să aud această traducere, am izbutit să mă strecor în galerie, dupe la ora 7½, ca să pot apuca un loc mai bun. Sala strălucea în lumină electrică a toaletelor și uniformelor. Prințesa covârșia pe toți prin farmecul frumuseții. Dar piesa! Ce bătaie de joc! O tâlmăcire după o proastă traducere franțuzească adaptată. Dar era „națională".

Legile scelerate. — O lovitură nouă, lovitură de moarte pentru evrei. Până acu au fost despuiați de drepturile politice, hârțuiți și sdrobiți în viața economică, acuma se urzește să li se onoare *spiritul*. In ședința din 9 Fevruarie s'a discutat în Camera Deputaților proectul asupra *școlilor* de *meserii*, prezintat de ministrul P. P. Carp. Cine ar fi crezut că tocmai acest bărbat de stat, statornic apărător al evreilor dela intrarea sa pe scena politică, va fi sortit a da naștere loviturii celei mai crude împotriva lor? Istoria are aceste ironii dureroase. . . . Când se începu discuția proectului, A. Stolojan, fostul ministru colectivist, deschise focul propunând să se excludă streinii (citește evreii) din aceste școli. Carp combătu din răsputeri această propunere.

A doua zi am scris lui Carp felicitându-l și mulțumindu-i pentru bărbătească sa apărare. Dar vai! m'am pripit. Legea reveni în discuțiune la 14 Martie și, cum din opoziția colectivistă și din sânul partidului guvernamental amendamentul Stolojan găsi dârzi apărători, Carp — spre a-și păs-

www.dacoromanica.ro

tra portofoliul sau poate chiar a scăpa cabinetul — își călcă pe suflet și căzu la învoială într'o chestie de principiu în care învoiala este o trădare, și primi sistemul rusesc adică ca streinii să fie admiși în proporție de unul la cinci. Numai socialistul V. Morțun, și d. C. Costaforu, se ridicară cu energie și căldură în contra acestui atentat la libertatea școalei. Glasul lor a fost un glas în pustiu. Camera ny a urmat decât vorba pătimașă a fanaticilor A. C. Cuza și Nicu Ceaur Aslan, și legea, cea dintâiu din șirul legilor scelerate - s'a votat.

Excluderea evreilor din școlile de meserii a fost însă numai un smerit început. Programa era: alungarea lor din toate școlile Statului. In Martie, ministrul Take Ionescu prezintă Camerii proiectul asupra *reformei învățământului primar*. A. C. Cuza, sărind iar cu gura, după o cuvîntare plină de venin și stupiditate, propuse următorul amendament la art. 1.

„Invățământul primar este obligatoriu și gratuit *pentru români*". Străinii, afară de cei cari locuesc în Dobrogea, vor plăti o taxă ce se va fixa prin regulamentul legei de față. Ministrul, în cazuri excepționale, va putea acorda dispensă. In caz de insuficiență de locuri se vor preferi copiii români".

Iscăllt: **A. C. Cuza, A. D. Holban, D. C. Butculescu, I. Rosetti Tetzcan, A. Delimarcu, C. Vlădoianu, St. Belloiu, N. Filipescu.**

Un maniac în cap. un fanatic la coadă și sectari între ei — ce poate veni bun dela așa cârdășie?

Tendința propuitorului e vădită. Cum școlile Statului nu sunt înecăpătoare nici pentru „copiii de români", copiii străinilor vor fi de fapt excluși din ele.

D. M. Săulescu, președintele comitetului delegaților, anunță că comitetul a primit amendamentul Cuza-Filipescu, iar ministrul Instrucțiunii Publice, Take Ionescu, declară „că este indiferent dacă se va primi sau se va respinge amendamentul, nefăcând din aceasta nici o chestiune". Și Camera s'a grăbit a primi acest pled monstruos. . . . și marea operă națională este împlinită.

Aproape năuciți de această lovitură, și conștienți de slăbiciunea noastră față cu dușmanul neîmpăcat care ne-a jurat peirea, era să disperăm. Totuși ne-am îmbărbătat în fața datoriei și răspunderii noastre. și în ședințele Or-

www.dacoromanica.ro

dinului B'nei Brith se hotărî a protesta împotriva legii. Am fost însărcinat eu cu redactarea acestei petiţiuni care a fost tipărită şi trimisă în provincii. Ea se acoperi de mii de iscăliturі. Numai evreii spanioli din Bucureşti se abţinură, pentrucă Carp ar fi spus lui Halfon, preşedintele comunităţii spaniole, că acest pas ar putea produce „agitaţii". George Panu, eminentul publicist, îmi făgădui să ia cuvântul în Senat şi să citească după tribună petiţia noastră sau o parte dintr'însa, ca să nu fie îngropată. In ziua de 7 Aprilie am prezentat petiţia acoperită cu aproape 1.500 iscălituri (mulţi evrei n'au iscălit de frică) Preşedintelui, Grigore Cantacuzino. Nababul mă primi cuviincios şi îmi făgădui a anunţa Senatului sosirea petiţiei, dând ordin directorului Cancelariei să împartă senatorilor cele 150 de copii. Şi se ţinu de cuvânt: de pe tribună am văzut mai ales pe Inalţii Prelaţi citind petiţia cu băgare de seamă. Lascar Catargi ciuli urechile când secretarul anunţă prezintarea petiţiei.

Când legea veni în desbaterea Senatului, raportorul Laurian avu buna cuviinţă să zică despre principiul înscris în art. 1 al legii, câteva cuvinte apoase, iar G. Panu, ţinându-se de cuvântul dat, rosti o cuvântare admirabilă, osândind proiectul.

Dar, cum am putut prevedea, maturul corp votă legea fără nici o schimbare. Şi Regele, ca totdeauna, sancţionă această lege scelerată, cum o va numi mai târziu chiar antisemitul profesor şi deputat dr. Istrati.

Cei cari cunosc dedesubturile şi curentele ştiu prea bine adevăratul rost al legii. Vom lupta din răsputeri pentru a împiedica aceasta. Tot ce e mai scump evreului, taina supravieţuirii neamului în vultoarea veacurilor, este învăţătura. Ne trebue şcoli, şcoli!

Şi pe când se pune la cale goana evreilor din şcoli, se urmează cu goana lor la sate. Fugarii, cărora li s'a luat şi cenuşa din vatră, rătăcesc cu femei şi copii pe drumuri. Aceia care acoperă ţara de această ruşine şi seacă un isvor de muncă, vor plăti odată neomenia lor: va veni ziua răfuelilor. Şi de rândul acesta ţara, adevărata ţară, talpa casei — şi aceasta este o mângâiere în obida noastră — nu vrea această ticăloşie. In mai multe comune ţăranii se

www.dacoromanica.ro

împotrivesc goanelor. Într'o comună din jud. Suceava Consiliul comunal adunându-se ca să delibereze asupra cererii subprefectului de a izgoni pe un evreu născut în comună și iubit de locuitori, încheie un proces-verbal prin care *respinge aceasta cerere.* A doua zi, sosind subprefectul, și furios de îndrăsneala sătenilor, toarnă cerneală peste procesul-verbal, întoarce foaia și scrie unul nou declarând că evreul e periculos, vătămător, exploatator s. c. l. Apoi chiamă pe membrii Consiliului și le cere să iscălească. Aceștia se împotrivesc, dar în fața amenințărilor subprefectului, sunt siliți să iscăliască. Aflând însă locuitorii de această ispravă, se scoală cu toții, protestează, amenință: consilierii înfricoșați se adună din nou, anulează al doilea proces-verbal și încheie un al treilea și astfel evreul a rămas în comună iar consiliul a fost dizolvat de Inaltul Guvern! Și în alte comune s'au repetat aceleași lucruri.

Ah, dacă ar scăpa din iobăgie bietul țăran român! Cu firea lui blândă și dreaptă, cum ar mătura acest putregai de politicieni, străini de gândirea modernă, care necinstesc țara. Mai ales prefectul Ventura se distinge prin sălbăticia lui. Dar P. P. Carp a convocat Consiliul de Miniștri care a hotărît să se lase în pace măcar pe rezerviști. In privința celorlalte izgoniri și a chipului cum se execută, Carp s'a mulțumit a le califica de „gugumănii", — Glumeț, conul Petrache! Dar e vremea glumelor?

De altminteri aflu că guvernul pregătește reforma legii comunale și că într'însa se va prevedea că autorizația pentru așezare și ședere în comunele rurale a „străinilor" se rezervă Ministerului. Rostul acestei dispoziții sare în ochi: se vor curăța comunele rurale de evreii cari ar mai fi rămas în ele.

Aprilie

5.—Pentru a da comunelor venituri mai mari guvernul a depus în Cameră o lege care sporește maximul impozitelor comunale. De aci mare zarvă între negustori, industriali, etc. loviți de această măsură. Iar liberalii-naționali din opoziție se folosesc de această mișcare pentru a pune la cale una din acele „manifestații" în care ei sunt meșteri. Cetățenii „indignați" au dat iureș pe dealul Mitropoliei și

www.dacoromanica.ro

s'au oprit înaintea Camerii vociferând: când trupa a încercat să-i respingă, o ploaie de pietre s'a abătut asupra soldaților și asupra miniștrilor si deputaților care ieșau din Cameră. Aceștia s'au strecurat prin drumuri dosnice. Iar câțiva soldați, între care și caporalul evreu, Simon Rosen, au fost onorați cu pietre.

14. Aseară am văzut pe Agata Bârsescu, în „Intrigă și Amor" de Schiller. De mulți ani văd iarăș ceva de Schiller. Piesa tinereții lui e slabă în clădirea caracterelor: neștirea lumii se trădează pretutindeni, și totuși geniul razbește, se vede, se ghicește. Rolul e mai puțin potrivit Bârseascăi: figura, glasul, jocul prea tragice și prea patetice. Dar în scena scrisoarei din ultimul act a dat măsura puternicii sale individualități.

De Sf. Gheorghe am fost la Sinaia să caut case pentru vară. N'am găsit locuință, dar în schimb: vânt ploaie, zăpadă și frig.

O observație făcută de micuța Nelly: „Se vede bine că nemții iubesc războiul, până și literile lor sunt ascuțite ca baionetele".

27. In Senat se discută *legea clerului*. G. Panu a zis cu această ocazie.

„Toleranța stă în raport invers cu cultura. Acum 50 de ani noi eram mai inculți, cu toate acestea mai toleranți decât azi, contra streinilor, contra evreilor în deosebi. Primul doctrinar devine totdeauna fanatic și intolerant".

Regele ar fi dispus ca ziua onomastică a Reginei să nu fie sărbătorită de loc sau numai în chip restrâns. Ce mare păcat a săvârșit Carmen Sylva ca să fie astfel umilită?

A murit Pake Protopopescu în floarea vârstei. Păcat! Se bucura de multă simpatie. A întemeiat școala liberă de studii politice și administrative și Bulevardul Pake rămâne mărturia hărniciei sale ca Primar al Capitalei.

Iulie

Sinaia 6. Sunt de vreo două săptămâni aici. Sdrunginul sufletesc a înăsprit vechea mea boală: acum sufăr îndoit de ea, căci nu pot pleca la Paris și Londra ca să caut mijloace pentru întemeerea de școli. Dar am să plec mai târziu: nu va izbuti planul diabolic de a lua evreilor

www.dacoromanica.ro

români pâinea învățăturii. S'a pregătit un memoriu asupra chestiei școalelor, pe care-l tipărim la Brașov.

Purkersdorf, 23. — A trebuit să plec ca să mă caut. Profesorul Krafft-Ebing m'a trimis la acest sanatoriu, unde vine să dea consultații, și are o bogată recoltă. Diagnosticul lui e „neurastenia cerebrală". Cura: băi și franclinizare. Mi-o face medicul ajutor dr. Anca, român din Banat, rudă cu bactereologul dr. Babeș, a căruia mamă cum mi-a afirmat dr. Anca — este sau a fôst evreică. Bărbat cult, serios și îndatoritor.

In acest sanatoriu bine instalat și bine întreținut, se găsesc toate formele de boli nervoase. Azi am văzut pe un conte polonez, ataxic, urcând pentru întâiaș dată scara spre salon, rezemat în bastonul său cu vârf de cauciuc. Ce bucurie în ochii bietului om! Și totuș e pierdut. Ceva mai târziu l-am întâlnit de vorbă cu un alt tabetic: un maior B., român. Vorbeau de elixirul lui Brown-Sequard, pe care contele vrea să-l încerce. Bolnavul se agață și de un paiu.

7.—Dr. M. Beck și I. I. Schoenfeld au fost la mine aici. Cel dintâiu mi-a predat câteva exemplare din memoriul tipărit la Brașov cu titlul „Despre nevoia de a veni în ajutorul evreilor din România". Am convenit ca el să meargă la Franzensbad spre a înmâna memoriul d-lui David von Gutmann. Azi am fost la Viena unde Dr. Beck mi-a spus că Gutmann l'a primit bine și i-a făgăduit să intervie pe lângă Baronul de Hirsch, căruia trebuia să-i trimitem memoriul împreună cu o scrisoare. Baronul sosește la Viena la 15 Septemvrie.

11.—Bunii mei compatrioți! Maiorul B. cu nevasta și sora, căruia i-am cedat odaia mea, a spus unei familii polone de aici niște infamii pe seama mea, încât aceștia au oprit pe fiica lor să vorbească cu mine. Fata în nevinovăția ei, (a ieșit de curând din mânăstire) a spus-o unui prieten al meu (și el evreu) că sunt un „jidan ordinar și parșiv". Ce-scârbă! Injură pe un ovrei într'un sanatoriu dirijat de un ovrei unde a fost trimis de un profesor ovrei (Benedikt). Dr. Anca, căruia i-am povestit lucrul, e furios.

București, 28. — **Istoria unei loterii.** Intors din streinătate mă simt mai bine, mai proaspăt la trup și suflet —

www.dacoromanica.ro

și sunt prins îndată în vârtejul luptei, care mereu se înteţeşte. Grija noastră cea mai mare este chestia şcoalelor. Intre altele am hotărît organizarea unei loterii pentru înfiinţarea unui seminar care să crească dascăli pentru şcolile noastre. Am predat cererea de autorizare d-lui P. P. Carp, ministru de interne ad-interim, în lipsa lui Lascar Catargi. I-am zis că este o întâmplare providenţială că tocmai el ţine locul ministrului de interne şi că suntem încredinţaţi că ne va acorda cu plăcere cererea care este răspunsul evreilor la îndepărtarea lor din şcolile Statului. Carp zâmbi şi ne rugă să venim a doua zi după răspuns. Când a doua zi ne-am prezintat la el, ne spuse că, din nenorocire, nu poate rezolvi el singur cererea care, după legea loteriilor, trebue supusă aprobării Prefectului, procurorului şi primarului. şi că — ca naiba! — tocmai azi se întoarce Catargiu. „N'aveţi noroc", adaugă el, dar făgădui să sprijine cererea noastră la colegul său.

Şi s'a ţinut de cuvânt. A dat ordin să se facă numaĭ decât adresele şi le-a iscălit în aceeaş zi. Prefectul de poliţie, colonelul Rasti, şi primul procuror Vlădescu aprobară cererea care apoi fu trimisă spre aprobare primarului *Niculae Filipescu*. Trimiţând pe secretarul meu la Primărie, funcţionarul respectiv îi dete în mână adresa ministerului ca s'o supuie Primarului, şi acesta puse pe dânsa următoarea rezoluţie, care merită a trece la posteritate: iat-o:

„*Sunt în contra acordării acestei autorizaţiuni, deoarece consider că tinde a ocoli spiritul Legei Instrucţiunii Publice*".

Această rezoluţie brutală (pe care Conu Nicu nu bănuia că va încăpea pe mâna noastră) trădează adevăratul rost al legii: nu numai depărtarea din şcolile Statului a evreilor dar şi împiedicarea lor de a învăţa chiar în şcolile lor proprii. O politică mai ticăloasă nu s'a rostit niciodată cu asemenea cinism.

Dar ascultaţi sfârşitul: Consiliul de Miniştri luând în cercetare cererea noastră, în şedinţa dela 19 Octomvrie a *respins-o*. Necrezutul la noi este realitatea. Faraonii noştri, cu spoiala de cultură modernă, fac politică egipteană, şi ziarul „Timpul", zeflemist fără voie, a lămurit că guvernul ne-a refuzat loteria „pentrucă ministrul poate dis-

www.dacoromanica.ro

pensa pe streini de taxele şcolare". Raţiunea de Stat cere dar ca să n'avem şcoli.

Nu ne dăm bătuţi însă, căci n'avem dreptul s'o facem, noi aceia care am luat asupra noastră sarcina, şi trebue s'o îndeplinim cu orice preţ. Încă din Mai am propus înfiinţarea unei societăţi pentru a întemeia şi susţine şcolile noastre. Astfel s'a întocmit *Statutele societăţii pentru învăţătura israeliţilor români* şi s'a trimis un apel în toată ţara. Chemarea a găsit un răsunet puternic şi între evreii din Moldova. Din toate părţile am primit adeziuni, şi dela cei mai săraci şi umili, ba mai vârtos dela aceştia.

Noemvrie

29. Un botez. — Între timp am avut vizita unui domn din Iaşi. Fiul unui cucernic Rabin, un bogat bancher din Iaşi l'a ginerit. Aşa era vechea datină: bogătaşii evrei îşi alegeau ginerii tineri dintre flăcăii crescuţi în şcolile rabinice, îngălbeniţi la faţă, aduşi de spete, care stteau încovoiaţi pe Tora şi Talmud şi cari, străini de cele lumeşti, puteau să îndeplinească mai bine porunca Domnului de a înmulţi pe fii lui Israel ca nisipul de pe ţărmurile mării. Domnul în chestie ia o parte vie în chestiile evreeşti şi e membru al Lojei Ordinului nostru din Iaşi. El îmi declară că se pune cu persoana sa în serviciul cauzei şcolare; nu e destul, zise el, ca să se lucreze numai cu vorba tipărită şi scrisă, ci trebue vorba vie, persuasivă, cum a avut-o apostolii bisericii creştine, şi că este gata a se însărcina el cu aşa misiune în Europa şi America. Mişcat de nobilul său entuziasm am întrunit comitetul nostru, care însă a crezut că deocamdată să nu se trimeată delegaţi în streinătate. Domnul s'a arătat foarte amărât de această amânare şi după trecerea unui oarecare timp, acest înfierbântat mucenic al lui Israel — se botează. Ca să capete o catedră într'o şcoală publică. Apostazia pentru interes, degradă totdeauna, dar a părăsi legea şi neamul, în toiul luptei, este felonie. Precum la popoarele din vechime, în India, Persia, Grecia, Egipt, Roma, religia era naţională, precum la Roma se tolerau toate religiile şi s'au persecutat creştini nu pentru religia lor ci pentru că refuzau să se închine la statuiele împărăteşti, aşa şi în ţară religia ortodoxă este

www.dacoromanica.ro

religia de Stat, și Românul prayoslavnic privește inconștient pe cel eterodox ca strein: religia si națiunea sunt socotite ca identice. Aceasta explică în parte și antisemitismul la noi și faptul că îndată ce un evreu va trece la legea creștină orice prevenție cade, și el este „îmbrățișat" și împământenit. Așa la noi evreii din țara care suferim și luptăm *ca evrei*, întrucât și pe cât timp suntem evrei, religia este oarecum identificată cu neamul, și acela care o leapădă în toiul luptei este un dezertor.

L'am întâlnit pe apostatul mai în urmă într'o cafenea din Berlin: apa botezului nu-l schimbase. Este unul dintr'aceia despre care zice englezul că ei „Change their name of Moses, but do not change their noses" (și-a schimbat numele de Moise dar nu și-a schimbat nasul .

I-am întors spetele. . . . .

Decemvrie

3.—In Cameră s'a discutat proiectul pentru *Banca Agricolă*, și firește că nu s'a uitat de evrei. Deputații A. C. Cuza și C. I. Stoicescu (avocat mult căutat de evrei) au propus ca Banca să împrumute *numai pe agricultorii români*. Dar banii pentru înființarea Băncii se vor prinii și dela jidani. Intâlnind la tribunal pe elegantul și sclivisitul Stoicescu i-am spus:

M'am mirat că te-ai dovedit eri strașnic ebreofag.

— Cum asta? Când?

— La discuția în Cameră a proiectului Băncii Agricole.

Ah! (ironic): De, am fost *național*. Am vorbit de streini în genere. Dar în realitate am avut în vedere pe greci și mai vârtos pe Ministrul Ghermani.

— Ei, trebuia să precizezi. altfel unde dai și unde crapă. . . . .

Și intră în sala de ședințe a Tribunalului ca să-și apere clientul evreu al căruia avocat cu anul este.

10.—Cu prilejul desbaterii în Senat asupra răspunsului la Mesaj, Catonul politic, G. Mârzescu, a destăinuit într'unul din logosurile lui emfatice, un fapt interesant, privitor la art. 7. din Constituție. El a povestit că formula actuala a numitului articol se datorește „energiei patriotice" a

www.dacoromanica.ro

liberalilor din Iaşi, cărora s'a asociat un grup de conservatori (între cari A. Lahovari). P. P. Carp, care era membru al comisiunii de iniţiativă parlamentară în chestiunea israelită dela 1879, a propus următorul proiect:

1. In virtutea art. 129 din Constituţie se suprimă pur şi simplu aliniatul art. 7 din Constituţie, care începe cu cuvintele: „numai străinii".
2. „Al. 8 şi 9 se suprimă şi se înlocueşte prin Art. 16 la care se adaugă următoarele: „Asemenea vor fi dispensaţi de stagiu evreii cari, născuţi în ţară, nu se vor fi bucurat de o protecţie străină",
3. In legea comunală se introduce un nou articol în următoarea cuprindere: „Israeliţii pământeni vor putea exercita drepturile comunale fără a fi obţinut împământenirea cea mare. Prin israeliţi pământeni se înţeleg acei cari, născuţi şi crescuţi în ţară de două generaţii, nu s'au bucurat niciodată de vre-o protecţie streină.
4. In privita drepturilor civile, pentru streini, se menţine legea din 19 August 1864.

Şi d. Mârzescu a încheiat această parte a cuvântării sale astfel:

„Acestea zise în chestia israelită, în interes istoric, o las acum deoparte, căci această chestie are să mai vie pe tapet ; nu poate rămânea art. 7 din Constituţie astfel cum este astăzi. Şi deci vom avea ocaziune a discuta din nou chestiunee israelită".

Ce înseamnă aceste vorbe sibiline din gura d-lui Mârzescu? Timeo Danaos . . . . .

12. — Aseară a avut loc în Templul „Baron Hirsch" din Crucea de Piatră, o adunare în chestia soc. şcolilor. S'a anunţat că voi vorbi eu. Când sosii, însoţit de dr. Beck, găsirăm sala ticsită. E un templu mic dar drăguţ clădit de evrei săraci, în centrul populaţiei evreeşti. De pe amvon am putut cuprinde lumea adunată: jos bărbaţi şi tineri în haine umile, sus în galerie femei în broboade şi testemeluri, fete cu pălării împanglicate. Ochi mari, ochi negri şi albaştri larg deschişi mă privesc ţintă: o evlavioasă tăcere se lasă. Vorbeşte întâiu d-rul Beck, apoi eu. Ei ne ascultă cu o încordată atenţie. Eu sorb inspiraţia din ochii lor şi la sfârşit izbucneşte o furtună de aplauze. Lumea dă năvală ca să-mi strângă mâna, să-mi mulţumească. Scena îmi va rămânea neuitată. Această „prostime", desmoşteniţii soartei, îşi vor da cei din urmă bani pentru învăţătura copiilor. Am simţit că ceeace vibrează în ei la vorbele mele, nu este înţelegerea numai, e ceva mai adânc

www.dacoromanica.ro

în sufletul lor care îmi răspunde: învățătura profeților, plămada veacurilor — aș fi vrut să mă descoper înaintea majestății acestui norod al cărții - dar eram în Templu. . . .

1894

La Viena: Dr. Bloch. — Veneția în zăpadă! — Roma. Columna lui Traian. — Camera s'a liniștit! — O revoltă împotriva mea. — Impărat și Galilean. Ziua Unirea Creditorilor.

Ianuarie

Viena 3. - „Draga mea soție. Ca totdeauna rămâi în zilnică comunicare cu tine : deși trupul meu se îndepărtează, gândurile mele se întorc mereu spre tine ca steagul pe care călărețul îl poartă împotriva vântului (ca să întrebuințeze frumoasa imagine din Sakuntala de Firdusi).

Până la Predeal m'a condus soarele. Cum Sinaia era mândră în haina ei albă, cu brazii scăldați de soare și presărați cu flori de zăpadă! Și am avut o clipă ispita de a rămânea acolo. Dar tovarășul meu de călătorie, nepotul Hugo, s'a împotrivit: lui nu-i arde de Sinaia, ci-l mână dorul coastei de azur. Dela Predeal vremea s'a schimbat brusc: cerul s'a făcut plumburiu și a început iarăși a fulgui. După o noapte în vagonul de dormit ne-am trezit iarăși în desmierdarea soarelui, până la Buda-Pesta. De aici vremea s'a încrâncenit și la Viena ne-a primit gerul Bobotezei.

Azi am fost la d-rul Bloch, redactorul lui „Oesterelchische Wochenschrift", în care se apără cu atâta vigoare și curaj cauza evreilor

Vajnicul erou al procesului Rohling, în care a demascat pe acest profesor șarlatan, curagiosul și elocventul membru al Reichstagului unde a rostit discursurile sale răsunătoare, ziaristul predestinat prin percepția sa repede a chestiilor și situațiilor și elaborarea lor repede m'a primit cu mare cordialitate, cu cuvintele: „ești un om celebru". S'a declarat gata să publice în fruntea ziarului său apelul nostru în folosul școalelor. Apoi am luat masa cu Adolf Weinberg, ca totdeauna fericit de a mă revedea. Mă gândesc cu drag la tine și la copilași.

www.dacoromanica.ro

Veneţia, 5. — „Iată-mă iarăşi în acest oraş vrăjit! Dar mai bine îmi urmam drumul spre Milano-Nissa. Căci Veneţia este ca o dragoste îmbătrânită. E aproape dureros a o revedea, pe ea „mireasa strălucitoare a mării", troenită de zăpadă şi încremenită în gheţuri, fără diademul şi beteala ei. Gondola a săltat nebuneşte pe valurile răsculate şi la răspântii un crivăţ năpraznic ne-a ars ca cu biciul, şi mai, mai să ne răstoarne. La hotelul Brittania am găsit o primire — rece, într'o cameră neîncălzită. Imbrăcându-mă repede m'am dus la Piaţa San Marco. Un zăbranic fumuriu acoperea minunile ce-o încadrează. De pe Piazzettă vederea spre mare era păienjenită şi valurile posomorâte clipotau melancolic în coastele gondolelor priponite. În Biserică un val de sunete umplea interiorul şi se răspândea în bolţile înoptate; făcliile îşi resfrângeau blânda lor lumină fâlfâindă pe aurul mozáicurilor şi candelele ardeau leneşe înaintea icoanelor. Multă lume îngenuchiată în faţa icoanei Fecioarei Prea Curate, care în biserica catolică, a detronat pe Tata şi pe Fiu. Am îmbrăţişat totul cu o privire şi m'am înfundat apoi în strâmtoarea „Merceriei" care mişuna de lume; dar frigul ne-a gonit acasă. E lugubru. Şi la teatrul Malibran este — repoſo. Măine plec.

Nissa, 9. — Sunt aici de două zile şi parcă visez încă. Coasta de azur nu se desminte. Vremea e minunată; pe Promenada Englezilor lume peste lume, cocoane în toalete bătăioase. Ce mai bulendre! Ce bani aruncaţi cari s'ar putea întrebuinţa mai cu folos în alt chip! Ca şi armatele femeile ar trebui să — dezarmeze.....

După masă am fost la Château. Chiparosul ce l-am sădit pe mormântul fratelui meu, creşte binişor. Dar din el ce-a rămas? Portarul cimitirului m'a recunoscut. El mi-a spus că ţine minte feţele bărbaţilor, nu însă pe cele ale femeilor, pentrucă „elles changent trop de toilettes". Ce dureros contrast între viaţa palpitantă din preajma şi acest cimitir cu sălaşurile lui tăcute? Trist am coborât dealul pe scara cea mare de piatră, pe care o cunoşti, prin chiparoşi, migdali, agavi, magnolii şi cactuşi. Am stat pe Promenadă privind mulţimea pestriţă forfotând, până când soarele s'a coborât îndărătul munţilor tivind orizontul cu

www.dacoromanica.ro

o dungă de foc. Deodată s'a lăsat răcoarea și lumea, îmbătată de soare, a fugit. Am intrat în „Jetée Promenade" unde se cânta un concert simfonic. Dar lumea sta îngrămădită și împătimată la mesele de „petits chevaux" și „rouge et noir". Mai vârtos femeile se îmbulzesc la mesele verzi.

Seara n'am mai eșit.

Vezi, dragă, că nu uit sfaturile tale, și caut mai mult un farniente. Mi-ar trebui un repaus de cel puțin două luni în acest aer, dar vai! nu se poate ce faci tu, dragă, în Bucureștiul plictisitor și prozaic și fără orizonturi? Dar ai copiii — un izvor bogat de bucurie și plăceri, mai scumpe decât toate frumusețile lumei".

10. — „Soarele s'a războit mereu cu norii și cu ploaia. Părțile, neputându-se birui, au încheiat un armistițiu. Soarele își cerne acuma razele prin vălul negru și norii își picură stropii mărunți. . . . Hotelul d'Angleterre abia începe a se popula. Sunt opt persoane la masă. Un englez bătrân prezidează; lângă mine un american („captain" bineînțeles!) cu nevasta, și un domn cu două cucoane, germano-americane îmbrăcate cu un lux nemai pomenit. Diamantele lor reprezintă o avere".

14. — „Te plângi de raritatea scrisorilor mele? Dar îți scriu în fiecare zi. Vina e a poștei. Cât despre *cuprinsul* scrisorilor mele, nu pot face mai bine. Impresiunile fugare din cursul zilei, le scriu seara, între veghe și somn, cu pleoapele grele. Îți scriu ce se petrece în mine, și dacă, cu toate acestea, găsești că: „Je ne te gâte pas sur ce point", îmi pare foarte rău. Plecăm în Italia cu nepotul Hugo".

Roma, 21. - Drumul până la San Remo l-am făcut în strălucirea soarelui. De acolo până la Genova, pe lună, care dădea sceneriei o înfățișare fantastică. Marea părea argint topit. Dar la Genova ne-a primit ploaia. Am hotărît să pornim înainte și am putut găsi un compartiment pentru noi singuri. Dar la Pisa, — la 3 dim. — când era să aținesc — ne-am pomenit cu conductorul deschizând sgomotos ușa și strigând: „Si cambia per Roma" Ne urcasem într'un vagon care se oprește la Pisa. Ah! conductorii ăștia italieni sunt inepți. A trebuit să ne coborâm de zor și să ne vârâm într'un compartiment ticsit de călători, cari, treziți din somn, ne-au primit cu priviri dușmănoase.

www.dacoromanica.ro

Insfârşit se lumină şi puturăm vedea peisajul care fugea înaintea noastră. Se ivesc urmele antichităţii. Iată Apeninii cu castelele medievale, iată Campagna, şesul cu mlaştini prăsitoare de malaria, nesfârşită, monotonă ; întinderi nelucrate pe care pasc numeroase turme de oi. Iată valea Tibrului şi cupola aurită a bisericii Sf. Petru, scânteind în soarele dimineţei. Inima îmi tresaltă. Dar nu pe tine te salut, Roma barbară, Roma italiană, ci Roma latină, pe tine, născătoare a gintei, limbei, legei, care mi-a legănat anii tinereţii şi al căreia cetăţean mă simt.

Iartă această ditirambă care este însă răsunetul credincios al unei stări sufleteşti adevărate.

La ieşirea din gară văd îndată la dreapta marei pieţe, uriaşele ruine ale arenelor lui Diocleţian, în inima cărora Michel Angelo a clădit o biserică. Abia scoborâţi la hotelul Minerva în faţa căreia se ridică un obelisc cu un elefant şi o biserică cărora abia le dăruiesc o privire grăbită luăm dejunul şi — fuga pe strada Ara Coeli. La capătul ei ni se arată Capitoliul (Italienii l-au schimbat în Campidoglio). Suim scările de piatră, trecem colivia în care se sbuciumă o lupoaică, ajungem la statuia lui Marc Aurel, şi de lângă clădirea vechiului Senat, astăzi municipiul, aruncăm o privire devale, în Forum Romanum — şi un fior mă cuprinde la vederea măreţelor ruine ale unei istorii măreţe. Ce zic, ruine? Fantazia mea reclădeşte dărămăturile glorioase şi le umple de viaţă aevea. Aud în Senat „delenda" lui Caton şi „quousque" lui Cicerone! Văd Senatori, tribuni ai plebei, judecători, negustori, văd temple şi coloane de marmură, arcuri de triumf, prin cari trec imperatorii şi eroii încununaţi, cu captivi după ei, şi urcând spre a sacrifica în Templul lui Jupiter. Am străbătut această istorie împietrită până la arcul lui Titu, ridicat la anul 70 d. Chr. în amintirea distrugerii Ierusalimului: ca printr'o minune singurul arc de triumf păstrat aproape întreg, şi văd în reliefuri evrei purtând pe umeri candelabrul şi vasele sfinte din Templul lui Solomon, şi iată, pe înălţime, Coloseul, gigantic teatru din cari Papii au scos pietre şi ferăria pentru a clădi nenumăratele lor biserici: „ce n'au făcut Barbarii au făcut Barberinii". Aici gladiatorii şi prinşii se luptau cu fiarele sălbatice şi înainte

www.dacoromanica.ro

de încaerul mortal se opreau în faţa Împăratului salutând pe Cesar. Se văd încă celulele gladiatorilor şi cuştile fiarelor. Închipuirea se înfioară. Dar erau alţi oameni atunci".

Columna lui Traian, 26. „Nu încerc a descrie nici o parte infinitezimală a impresiilor primite aici. Am văzut Columna lui Traian. Cu inima zvâcnindă, am coborât treptele de piatră cari duc din Via Nazionale la Forul lui Traian. Ce desamăgire dureroasă! Intr'un dreptunghiu înfundat, înconjurat de străzi înguste şi case urâte moderne, având la dreapta biserica Sf. Maria di Loretto şi la stânga S. Nome di Maria (unde nu sunt biserici la Roma?), se ridică, la dreapta, coloana Marelui Imperator. Baza ei stă în acea adâncime presărată cu coloane hodorogite, şi slujind ca adăpost pisicilor. Odinioară coloana se înălţa în mijlocul unei pieţe vaste, împodobită cu un arc de triumf, cu coloane de marmoră, cu Basilica Ulpiana. Astăzi a rămas stingheră într'o vecinătate prozaică şi meschină. Din interiorul piedestalului urna de aur cu cenuşa Împăratului a dispărut de mult, ca şi statuia lui de bronz de pe creasta coloanei, înlocuită azi prin aceea a S-tului Petru .... E drept că pentru Italienii monumentul n'are însemnătatea istorică şi sentimentală ca pentru români, de oarece brâul de reliefuri deşirate în spirală în jurul ei povesteşte, cu cele 2500 figuri ale sale, istoria lapidară a cuceririi Daciei. Eu aveam şi un alt interes, personal mie, în această columnă, căci ea după cum am povestit în volumul I) mi-a inspirat, în clasa IV gimnazială, întâia baladă prin care, într'o sumedenie de versuri epice, am cântat moartea ultimului rege al Daciei, Decebal, şi căderea capitalei sale, Sarmisegetuza. Dar şi în această privinţă am fost crud dezamăgit, căci n'am putut pătrunde cu ochiul până la înălţimea unde, pe *Columna Centenară* (ea măsoară 100 picioare romane = 29 m. 626), moare eroul meu.

Noroc că am putut vedea, în muzeul Saint Germain, minunatele fotografii după copiile în ipsos ale reliefurilor, făcute din ordinul lui Napoleon al III-lea la 1861, pe cari le-am privit auzind lămuririle savantului director al acelui muzeu. Solomon Reinach. Astfel am putut vedea pe Daci cu pletele şi bărbile şi căciulele lor semănând aidoma cu ţăranii noştri, şi contempla tabloul care reprezintă pe De-

www.dacoromanica.ro

cebal, cu alți voevozi Daci, fugărit de Romani și căzând sub un copac unde își face singur seama. Va să zică așa cum i-am descris moartea în băiețeasca mea fantazie! Un singur amănunt am omis atunci: aducerea capului eroului în tabăra Romanilor.....

Nu'ți voiu vorbi de biserici, de Vatican, de muzee și galerii—mi-ar trebui volume pentru aceasta. Și toate acestea văzute în câteva zile. Sunt năucit. E puțin, aproape nimic, ce-am văzut, și totuși așa de mult. Menționez numai că am văzut Palatinul, Panteonul, Via Appia. Și într'o după amiază am fost la Pincio, plimbarea lumei chic. Șoseaua noastră. Dar vremea se stricase și am văzut mai cu seamă pâlcuri de popi și seminariști, un furnicar de toate culorile. Aseară am fost la Colosseu (franțuzit: Colizeu) în adierea unui vânt molcom primăvăratic. Imensele ruine băsmuiau în misterioasa tăcere, năluci se strecurau pe băncile de piatră, se cățărau pe ziduri, și de jos, din bezna cotloanelor și beciurilor, parcă vuiau țipetele gladiatorilor și urletele fiarelor flămânde, și peste tot plutea un cântec, un basm din bătrâni..... Dar niște ticăloase mandoline și chitare au început a țârâi dulcegi viersuri neapolitane și farmecul pieri.

In aceste uriașe ruine, mărite încă peste măsură de lumina lunii, se rostește izbitor fala Romei. Cum Romanii au împrumutat artele frumosului dela Eleni, așa și architectura, căreia i-au adăugat numai bolta pentru a da clădirilor lor măreția potrivită firii lor de popor politic și răsboinic, dornic de a cuceri lumea.

— Tu regere imperio populos, Romane, memento cântă Virgil.

Mâine voiu lua rămas bun dela Roma, abia întrezărită Dar voi reveni cu tine; n'am făcut decât o recunoaștere. Am o comoară de impresii în mine. Ți le voiu spune de viu graiu, și mi-e dor și zor să ți le împărtășesc. De aceea nu mai merg la Pompeii: mă întorc deadreptul la tine și la copii: ce fericire de a vă revedea după ce v'am putut părăsi!"

www.dacoromanica.ro

Martie

Bucureşti, 7. — Numeroşi evrei din judeţe năvălesc în Capitală, unde se simt mai siguri de prigoane şi hârţuiri: se zice că populaţia evreiască din Bucureşti a sporit la 50.000 de suflete.

Dar în şedinţa Camerii de azi faimosul A. C. Cuza s'a plâns că nu toţi evreii au fost isgoniţi din comunele rurale, şi vorbind despre cauzele scăderii populaţiei româneşti a găsit mai întâiu alcoolismul, şi al doilea — evreii Indurerat el a exclamat: „dar nu ne dăm seama de exproprierea a cărei victimă suntem, căci pe când noi, pătura cultă de aici, ne batem pe stradele Bucureştiului pentru a ne înlocui unul pe altul, e un popor care, încetul cu încetul, prin activitatea sa, ne înlocuieşte pe toţi". Parcă auzi pe Faraon zicând Egiptenilor: „iată, neamul fiilor lui Israel se înmulţeşte foarte, şi se întăreşte mai mult decât noi. Veniţi dar cu vicleşug să-i împilăm pe dânşii (Eşire, 1, 9—10). " Camera a aplaudat ca şi Egiptenii pe Faraon. Apoi ministrul cultelor Take Ionescu, răspunzând, a constatat că în cea mai parte a ţării, cel puţin dincoace de Milcov, comercianţii de băuturi spirtoase *sunt buni români*, şi în ceeace ce priveşte goanele din sate: „D-l ministru de interne (Lascar Catargi), din contră se deosebeşte prin *aplicarea riguroasă a măsurilor de izgonire*".

Camera s'a liniştit.

Septemvrie

O revoltă împotriva mea.. — Furtuna deslănţuită împotriva mea a început a se potoli. S'o povestesc. Văzând că starea evreilor merge înrăindu-se şi excesele împotriva lor se înmulţesc, am hotărît să scoatem o gazetă zilnică, în franţuzeşte şi româneşte, care să apere cauza noastră şi să denunţe abuzurile. Secretarul comitetului, redactă circulara ce trebuia trimisă în judeţe şi o tipări cu iscalitura: „pentru comitet, Dr. A. Stern". Aceste circulări fură predate unui domn din Bacău, însărcinat să strângă abonamente în judeţe. Un exemplar din această circulară, nu ştiu prin ce împrejurări, ajunse tocmai în mâna poliţiei Capitalei care o predă ziarului guvernamental „Timpul" Acesta o publică şi se legă de cuvântul „a denunţa" din

www.dacoromanica.ro

circulară spre a însinua că evreii vor să ponegrească țara în streinătate, să facă treaba ungurilor, etc. și se năpusti mai cu seamă asupra mea., țapul ispășitor al tuturor păcatelor. Și o nimeri cât mai bine. Căci era tocmai în toiul unei mari fierberi din pricină că juriații din Cluj osândiseră pe d-rul Rațiu și alți patrioți ardeleni pentru memoriul predat Impăratului la Viena. Studenții, azmuțiți de „Liga pentru cultura românilor", arseră steagul unei societăți ungurești ai căreia membri plecaseră la Teiu pentru o serbare câmpenească, manifestară înaintea consulatului Austro-Ungar, devastară redacția ziarului „Adevărul" care desaprobase aceste manifestări. și bătură pe d-rul Hans Krauss, redactorul ziarului german din București. Se lăți svonul că gazeta noastră urmărea scopul de a denunța Liga în streinătate și a-i stingheri acțiunea. Aceasta era uleiu în foc. Studenții indignați, cu derbedei tocmiți de clubul liberal, țineră întruniri de indignare și tot orașul era în colcot. In ziua de 14 Mai un membru al clubului liberal, prieten mie, îmi comunică că studenții se pregătesc a mă ataca, iar procurorul general S. Populeanu îmi trimise vorbă prin secretarul meu *să mă dau deoparte.* Insoțit de doi nepoți ai mei, armați cu revolvere, străbătui orașul prin străzi dosnice și ajunserăm nesupărați la gară. Putui trece granița și mă oprii la Brașov, ca să aștept desfășurarea evenimentelor.

Pe când stam la Brașov - în prada celui mai cumplit sbucium - în București furtuna crescu și se făcu vifor. Presa se năpusti asupra mea cu furie, afară de gazetele din opoziție. cele roșii, cari tăcură, nu din dragoste pentru mine, ci pentru că toată zarva era „treaba conservatorilor". Numele meu era în gura tuturor. Fui învinuit ca trădător de țară, și, câteva zile după plecarea mea o bandă veni noaptea la casa mea, smulse de pe stâlpii porții tăblița mea de avocat și aflând că lipsesc, se retrase. Noroc că copii și soția mea se aflau în streinătate.

A doua zi mai mulți avocați (de a doua mână) sub conducerea bătrânului profesor Danielopolu, se adunară și după o împătimată discuție profesorul C. Dissescu propuse ștergerea mea din Barou. Se credea însfârșit că a venit prilejul de mult căutat de a mă pierde.

www.dacoromanica.ro

Din Braşov, unde întâlnii pe d-l Boemchis, redactorul ziarului „Bukarester Tagblatt", fugit şi el, plecai la Viena şi de acolo la Karlsbad unde întâlnii pe soţia mea. Pe la începutul lui Septemvrie ne întoarserăm acasă. Cu ce svâcniri de inimă trecui graniţa! Consiliul de disciplină, sub preşedenţia decanului Take Giani (căruia îi scrisesem explicându-i chestia) respinsese cererea de ştergerea mea din barou, dar furtuna, potolită pe suprafată, era ascunsă încă în adâncuri. La tribunal întâlnii numai răceală şi priviri piezişe. Prietenii de altă dată abia mă salutau: unde mă arătam râjete şi şopteli. O adevărată catirisire, cum a zis confratele Baroşnay. Multă vreme n'am mai dat pe la Palatul Justiţiei.....

Şi toate acestea din pricina unei circulări anunţând apariţia unei gazete şi într'o limbă străină, care să denunţe nedreptăţile săvârşite în contra evreilor! De un ziar în limba ţării nu s'ar fi sinchisit nimeni, în ţară evreii pot ţipa, dar în limba franceză? Asta-i altă socoteală. Aceasta însemna a „trăda" ţara. Trebue adevărul înăbuşit.

Faptul cel mai dureros în această răsmiriţă, şi care m'a amărât mai adânc, a fost că şi câţiva evrei s'au ridicat împotriva mea, învinuindu-mă că agit opinia publică, şi câţiva scribi evrei, banditi venali ai condeiului, m'au atacat împroşcând şi viaţa mea privată. Acel domn secretar Aurel Turcu, autorul acelei nenorocite circulări, se grăbi să publice că eu am citit şi iscălit circulara lui, pe care în realitate o iscălisem fără s'o citesc. Dar „de mortuis nil nisi bene", a murit bietul om şi pe patul de moarte a rugat pe o doamnă pe care o ştia prietena mea să-mi ceară iertare de acest fapt care-i apăsa cugetul..... Il iertasem de mult.

16.—Indată după întoarcerea mea am întrunit o Adunare Generală a soc. şcolilor; am fost ales ca preşedinte al ei. Rămâi neclintit la postul meu. In şcolile publice, primare şi secundare, nu se mai primesc copii de evrei, şi mulţi din ei au rămas fără mijloc de învăţătură. Părinţii săraci năvălesc desperaţi la mine cerând şcoală.

17.—Trilogia „Impărat şi Galilean" de E. Ibsen, mi se pare o operă Shakepeareană. Adânc ca cugetare, suflu dramatic şi plasticitate, lupta în sufletul lui Julian apostatul,

www.dacoromanica.ro

magistral desfășurată, și culoarea locală minunat zugrăvită. In actul al V-lea din I-a parte a trilogiei Impăratul zice lui Maximos: „o, el e teribil, acest enigmatic, acest necruțător Dumnezeu - Om!..... Omenescul a ajuns ceva neiertat din ziua când Prorocul din Galilea a ajuns la cârma lumii. A trăi înseamnă la el a muri. A iubi și urâ este a păcătui. Oare a schimbat el carnea și sângele omului?"

Aceste rânduri îmi amintesc următoarele versuri din „Intrjo biserică gotică", de Carducci:

Adio, zeu semitic! Pururea
Domnește moartea'n ale tale taine.
O, inaccesibile al spiritelor rege,
A tale temple soarele alungă:
Martire restignit, tu pe om restignești,
Tu de tristețe molipsești văzduhul.

24. — La Podul Turcului, cu o deasă populație evreiască, a izbucnit un foc care a mistuit aproape tot târgul. Vreo 400 familii evreiești sunt fără adăpost. Nenorociții au fugit in satele învecinate, dar au fost respinși pentru că evreii n'au dreptul să stea în comunele rurale! Așa bieții fugari n'au putut nici să poposească și au trebuit să pornească înainte, muritori de foame și cu disperarea în inimi, până când au ajuns într'un alt oraș. Acolo evreii i-au primit și adăpostit deocamdată, cum au putut. Și — sinistră ironie! — la manevrele ce au loc tocmai acum la Vaslui, iau parte sute de tineri evrei ai căror părinții și surori se află poate între incendiații goniți. Am alcătuit un comitet de ajutor.

28. — Ziua Lungă! Ziua Impăcăciunii. Spre seară am fost la Templu. Credincioșii se închină și postesc și speră iertarea păcatelor lor. Ei se simt uniți în D-zeu, lămuriți, împăcați cu sine și cu toți oamenii. Ce mișcătoare este scena din curtea Templului, unde după încheerea rugăciunilor prin trâmbița bine vestitoare, se revarsă credincioșii. Părinți și copii, surori și rude se sărută, schimbă între ei urări și amintesc cu duioșie pe cei cari lipsesc, vii și morți, Mama a plâns pe dragii ei morți. A, morții! Din ce în ce înțeleg mai bine adâncul cuvânt al lui Auguste Comte: „l'humanité est surtout composée par les morts".

www.dacoromanica.ro

Octombrie

24. — Acu vreo două săptămâni a sosit întâia ştire despre îmbolnăvirea grea a Ţarului Alexandru al III-lea, la Livadia. Straniu că Grand Rabbin din Paris a rânduit în toate sinagogile rugăciuni pentru însdrăvenirea acestui sângeros călău al evreilor! Dar, de! e marele aliat al Franţei. Aşa motivele politice prăsesc făţarnicie. Azi însă se vesteşte moartea autocratului rus. Sfârşitul acestui stăpân al celui mai mare imperiu, în floarea vârstei, are ceva tragic: dar orice mişcare de compătimire tace, căci omul care s'a cufundat acum în vecinică tăcere, a fost o urgie pentru mii şi mii de oameni in orbul său fanatism naţional şi religios. Nicolae al II-lea, fiul şi urmaşul său a puplicat un manifest în care zice:

„Să nu uite poporul că puterea şi tăria Sfintei Rusii stă în unirea sa cu noi şi în devotamentul nemărginit pentru noi".

Aici vorbeşte autocratul, dar nu mai rău decât alţi monarhi în Europa. Mai important este pasagiul următor:

„Să facem jurământ sfânt ca să avem pururi înaintea ochilor drept ţel unic desvoltarea paşnică, puterea şi slava scumpei Rusii şi fericirea tutulor supuşilor noştri credincioşi".

O vestire de pace într'adevăr. Dar sunt — vorbe. Să vedem ce se va alege din ele...

Noembrie

La 2 crt. Majestăţile lor s'au întors din Sinaia şi au fost primite cu mare alai. Carmen Sylva s'a întors iar în capitală după lungul său exil, pentru a prăznui nunta de argint. Steaguri, flori, paradă, luminaţie, muzici. Sanhedrinul Ordinului B'nei Brith a predat Majestăţilor o adresă de felicitare ; asemenea şi Comitetul Azilului de bătrâni „Elisabeteu" pe care Regina, deşi Azilul îi poartă numele, nu l'a vizitat niciodată. N'am vrut să fac parte din delegaţiunele cari au prezentat adresele. „Monitorul Oficial", din 4 crt. publicând o dare de seamă despre primirile ce au avut loc la Palat, tipăreşte pe deaîntregul adresa redactată de mine şi citită de D-rul Blumenfeld în numele Azilului.

www.dacoromanica.ro

Apoi se zice:

„D-l Adolf Stern prezintă o adresă de felicitare prin care zice că Soc. filantropică „Zion" se asociază la bucuria generală produsă de această fericită aniversare, şi urează ca a tot puternicul să acorde Majestăţilor lor favoarea de a sărbători şi nunta de aur, înconjuraţi de iubirea unui *popor de fraţi*, *egali* în *drepturi*, precum sunt uniţi cu inima şi cu gândul, în dragoste şi devotament, pentru Patrie şi pentru Ţară".

Aici surprinde reproducerea în Gazeta Oficială a părţii subliniate — aluziune străvezie la chestia evreiască — şi afirmaţia că adresa ar fi fost rostită de mine, care nici n'am fost la Palat. De unde această greşală din partea oficialilor dela Palat, aşa de migăloşi în asemenea chestii?

Azi a venit la mine d-l. I. I. Schoenfeld, Preşedintele Comunităţii Templului. Bătrânul, înalt şi deşirat, cu ochii săi vioi în faţa sa de o paloare de ceară, cu fuiorul său de barbă albă, este o figură patriarhală, din soiul acelor oameni cărora vârsta nu le birue nici trupul nici mintea. Profund devotat credinţei şi neamului, el a luat pururi o parte activă în daraverile comunităţii şi stăruinţelor lui se datoreşte mai cu seamă că s'a câştigat acel proces scandalos, posibil numai în ţara noastră, în care moştenitorii locului pe care e clădit Templul, au revendicat acel loc pe motiv că Comunitatea nu este persoană morală. Bătrânul octogenar a intrat la mine în prada unei mari agitaţii. Abia aşezat în jeţ îmi povesteşte, cu glasul său răguşit, primirea dela Palat a reprezentanţilor Comunităţii Israelite. „Preşedintele Comunităţii evreilor spanioli" — îmi spune el. — " a zis Regelui că israeliţii îşi pun nădejdea în el, la care Regele a răspuns: „In România nu este intoleranţă". Am rămas ca trăsnit", urmează bătrânul cu glasul sfârşit şi lăsând capul în piept. „Suntem pierduţi!"

Ca să-i mai fac inimă am spus bătrânului că Regele a voit desigur să vorbească numai de intoleranţa *religioasă*, aceea ce n'au încetat niciodată guvernele şi diplomaţii noştri să repete în străinătate. Parcă intoleranţa, în orice formă şi din orice simţimânt, ar fi mai nobilă!

www.dacoromanica.ro

Decembrie

14. — Presa a găsit nou prilej pentru o nouă campanie împotriva mea. Acest *prilej este* „Unirea Creditorilor", o societate intemeiată de un mare număr din negustorii noştri de frunte, după pilda celei din Viena, pentru a apăra interesele comerţului în falimentele din ţară, ticluite de samsari. Ea avea de scop a apăra interesele creditorilor cinstiţi în contra matrapazlâcurilor sindicilor asupra quotelor şi altor abuzuri cari păgubeau pe creditori şi aruncau discreditul asupra comerţului nostru. Pe lângă aceasta Unirea mai înfiinţase un serviciu de informaţie ca să stârpească informaţiile interesate şi falşe date de anume indivizi. Ca avocaţi ai Uniunei am fost numiţi Dr. Boroşnoi şi eu, numai, bine înţeles, pentru partea juridică. Din pricina însă a ocupaţiunilor mele m'am retras de timpuriu din acest post. Samsarii de falimente, proprietarii unor anume biurori de informaţii, începură o luptă înverşunată în contra Uniunei. Se întâmplă ca ea să dea o informaţie defavorabilă despre solvabilitatea unui fost ministru care, aflând aceasta, puse în mişcare parchetul. Acum se trezi în presă o zarvă împotriva „tălhăriei evreeşti" deşi în Comitetul Uniunei erau fruntaşi negustori creştini şi creştinul avocat Dr. Boroşnoi. Mai mult: atacurile fură îndreptate mai ales în contra mea. O întâmpinare prin care arătăm că numai sunt avocatul Uniunei de mai mulţi ani, a fost refuzată de ziarele care mă atacau, care nu o publicară decât cu plată. Numai omul de treabă, Em. Lahovary, proprietarul ziarului „L'indépendance Roumaine", mi-o tipări fără plată.

Se făcu perchiziţie la Uniune, scriptele fură cercetate şi nu se descoperi nimic incorect; totuşi Societatea se desfăcu şi atâta doar se urmărea!

Şi de rândul acesta m'a amărît mai mult purtarea nevrednică a doi oameni pe care îi pusesem eu în pâine la Uniune: unul, Dr. în drept, neîmpământenit, şi altul vechiu prieten, care fusese expulzat din ţară şi, întors în urma mijlocirii mele, a fost angajat de mine la Uniune. Amândoi aceştia la instrucţiunea urmată au căutat să arunce vina asupra mea. Cumplit muşcă dintele ingratitudinei.

www.dacoromanica.ro

1895

Reichenhall. — Woerishofen: Pastor Kneipp.

Iunie

4. — N'am mai însemnat nimic din anul trecut, din pricina boalei copilei mele. Doctorii de aici şi din Viena se contrazic, adică nici unii nici alţii nu înţeleg boala. Abia întoarsă, soţia mea a trebuit să plece iar la Viena, pentru a consulta alţi profesori.

Dela gară m'am dus la Vila Băicoianu, Filaret, în grădina căreia a avut loc o serbare pentru binefaceri. Tocmai la orele patru începu să plouă, organizatorii însă nu pierdură răbdarea, nici doamnele din chioşcuri, nici domnişoarele vânzătoare de flori. Cerul răsplăti atâta jertfitoare vitejie ; el rămase posomorît dar nu plânse, şi lumea a început să năvălească aşa în cât spre seară grădinaer a ticsită. Vânzătoarele făcură un dever strașnic cu obiectele şi cu — zâmbetele lor. Şi tombola a fost roduică.

De notat că a trebuit mari stăruinţe ca să se capete autorizaţie pentru această serbare. Prefectul Poliţiei, Colonelul Capşa, a declarat deschis: „Aveţi duşmani la minister, nu vor să vă dea voe să faceţi o tombolă pentru şcoli".

Iulie-Septemvrie

Reichenhall. La sfârşitul lui Iulie am sosit cu soţia şi trei copii la Reichenhall, drăguţa staţiune din sudul Bavariei, aşezată la poalele munţilor înverziţi şi având renumita „Casă gradată", un perete înalt de scânduri căptuşit cu vreascuri peste cari picură de sus apa din saline în miriade de diamante, răspândind o răcoare delicioasă. Lumea se plimbă în galeria dinprejur şi jos în parc, şi respiră aburii săraţi şi aerul împrospător. Străzi curate sticlă, grădini, flori, plimbări frumoase pe potecile pădurilor vecine, muzică, tot aparatul unei staţiuni moderne. Locuim în *Curtea Trandafirilor* (Rosenhof), o vilă a unor germâni din provinciile Baltice, compusă din părinţi şi 4 copii, 2 fete: Mimi şi Annie, şi doi băieţi: Fritz şi Franz. Ne-am împretenit şi suntem oaspeţii răsfăţaţi: facem muzică şi excursii îm-

www.dacoromanica.ro

preună şi zilele trec ca un vis. Intr'o zi am pornit pe muntele *Zwiesel*, o culme zimţuită a muntelui Stauffen, care ne ispitea de mult. Patru ceasuri suim, cântând şi chiuind şi de ce urcăm de aia veselia sporeşte, zarea se întinde şi sufletul creşte. Pela 7 seara o ceaţă groasă ne învălue. Fritz însă găseşte drumul pe dibuite. Deodată vine de sus un chiot — e gazda Hotelului de pe Zwiesel, care ne-a simţit urcând şi ne călăuzeşte cu chemarea sa. Peste căteva clipe am ajuns pe poiană, deasupra ceţii şi sub un cer de catifea ţintuit cu diamantele stelelor, se înalţă măreţe culmile tăcute, ca degete mari ridicate spre cer. Luminiţele desinează jos orăşelul culcat în strâmta vale. Ne primeşte Heinrich, gazda, o namilă de om, tânăr, voinic, vesel, cu capul şi pieptul gol: copilul înălţimelor tiroliene. El ne dă un „Gruess Gott" şi ne duce în casa cuprinsă, încăpătoare, caldă. .În gang răspund odăile pentru oaspeţi şi o bucătărie, pe vatra căreia pâlpâie un foc viu, respândind suluri de lumină roşie pe faţa femeii, care găteşte: e nevasta lui Heinrich, văduvă trecută, puhavă, cu obrajii moi — hm, Heinrich, ai luat-o ca să te faci stăpân pe Hotel, şi mă tem că ţii mai mult la Resel, servitoarea, fetişcană voinică, rotundă, roşcovană, cu lungi plete, care ne aşteaptă la uşa „odăei de musafiri" arătându-şi din gura largă şi senzuală dinţii albi ca fulgul... Intrăm în sala scundă, cu tavanul de grinzi, cu ferestrele mici, şi după ce ne-am desfăcut de „Rucksack" şi am aruncat bastoanele, ne aşezăm pe băncile dela masa lungă, şi curând fumează înaintea noastră biftecurile cu cartofii rumeniţi şi Bayerische Knoedel—specialitatea casei — şi spumegă în ulcele berea bavareză, despre care am păstrat o dragoste din vremea studenţească. Şi Heinrich cântă „Schnadahuepfel", acompaniându-se din chitară şi apoi se învârteşte în vals cu fetişcana roşcovană, care surâde fericită, şi prinde apoi a juca cu Mimi şi cu Annie până la ameţeală... Intr'un târziu, istoviţi, ne lungim în paturi, după ce nevasta lui Heinrich ne-a făgăduit un premiu de 10 mărci „pentru fiecare purice prins". iar Fritz se trânteşte în fânul mirositor din pod şi adoarme sforăind. In faptul zilei ne trezim, ne suim pe un dâmb, de unde vedem gloria născândă a soarelui întinzând curcubeele sale, ne spălăm cu apă rece din adă-

www.dacoromanica.ro

pătoarea, şi după o gustare, o tulim la vale spre Reichenhall unde sosim pela prânz, îmbătaţi de înălţimi ca de un turburel generos...

Wörishofen. Aşa s'au călătorit zilele. După trei săptămâni când copila era încă suferindă şi eu mereu bolnav, am hotărît să mergem la — Popa Kneipp. Vestea despre cura Kneipp se lăţise pretutindeni, şi după atâte cure al cărora folos l'au tras numai medicii, m'am hotărît să încerc şi pe asta. Plecai dar cu soţia, Nelly şi Mimi, căreia părinţii îi deteră voe ca să ne însoţească. La München găsirăm gara neagră, împuiată de popi — se isprăvise tocmai congresul catolic: preoţii plecau acasă. Aud un domn spuind tovarăşului său şi arătând doi preoţi care se plimbau în gară: „iată popa Kneipp cu Priorul lui". Surprins şi curios mă uit la această pereche: unul, preotul Kneipp — voinic, spătos, pieptos, înalt, cu faţa rotundă, rumenă, veselă, celalt — Priorul şi asistentul lui — deşirat, pipernicit, cu fruntea înaltă, cu faţa ascetică şi o expresie placidă pe care o au mulţi preoţi catolici din obiceiul meditaţiunii. Ei se urcară în acelaş tren, şi pe drum, la o staţie, intrai în compartimentul lor, mă prezentai lui Kneipp, îi povestii boala fetiţii şi a mea, spunându-i că ne ducem la Wörishofen. Kneipp mă primi şi mă ascultă cu bunătate şi atenţie, şi îmi spuse la urmă: „Las c'om face noi", şi-mi dete întâlnire pentru a doua zi, sfătuindu-mă să consult numai decât un doctor care să-mi puie diagnosticul. „Aşa cere legea", zise el cu un zâmbet ironic.

Wörishofen e un sat ajuns oraş, cu hoteluri, stabilimente de băi, spitaluri, şi o lume pestriţă din toate unghiurile lumii, care se plimbă în sandale sau desculţ, cu capul gol şi pantalonii scurţi. După ce am luat odăi în „Hotel Kreutzer", am consultat pe D-rul Baumgarten şi a doua zi ne-am dus la consultaţia prelatului Kneipp. După ce am făcut coadă în sala de aşteptare am pătruns în fine la marele Tămăduitor. Intr'o sală largă, luminată de ferestre înalte, se află o masă lungă îmbrăcată cu postav verde, la care şade, în mijloc, Kneipp, având în dreapta lui pe Prior, la stânga pe medici — oamenii ştiinţii se supun ordinelor lui Kneipp în ceeace ce priveşte terapia. Şi Kneipp aruncă o privire pe bolnav, pune câteva întrebări,

www.dacoromanica.ro

și prescrie cura: atâte aspersiuni reci, cutare regim, umblatul cu opinci sau desculț pe iarbă și în apă curgătoare, și ceaiuri, ceaiuri de tot felul. Căci Kneipp cunoaşre de minune toate plantele și ierburile și leacurile cari zac în ele. Aceste ceaiuri se pregătesc de călugării dintr'o mănăstire vecină și dau un frumos venit. Celor care suferă de ochi Kneipp le unge ochii cu o alifie a lui care se zice că face minuni. După ce s'a sfârșit consultația poți arunca obolul tău într'o cutie a milelor: căci Kneipp face totul *in majorem dei gloriam*. Tot pentru slava lui D-zeu se svonește că se face o propagandă pentru câștigarea bolnavilor la singura mântuitoare Biserică catolică. A două zi, la 6 dim. începem cura: aspersiuni scurte, repezi, de apă 6⁰, pe șira spinării, pe pulpe, etc.; apoi îmbraci cămașa de pânză groasă, fără a te șterge, apuci un băț și începi a dănțui până simți o căldură umedă pe trup. Văzând pe toți acești dănțuitori te crezi în balamuc! Apoi plimbare, desculț pe iarba albită de roua rece care-ți arde mai întâi tălpile până când se încălzesc, și într'adevăr un simțământ neobicinuit de bună stare te cuprinde. E de necrezut ce efect înviorător a avut cura asta asupra mea!

După trei săptămâni, mult mai bine, am părăsit isvorul tămăduirei, oprindu-mă la München, unde am văzut „Feele" de Wagner, cea dintâi operă a maestrului, încă sub stăpânirea școalei clasice. M'am îndrumat spre casă, lăsând la Wörishofen pe soția cu fetița, de care Kneipp se interesează cu deosebire.

Octomvrie

București, 10. — P. P. Carp și ceilalți doi membrii junimiști ai cabinetului au demisionat, ceeace a pricinuit căderea guvernului și a adus iar, pe neașteptate, la putere, pe colectiviști. Fatalul Dimitrie Sturdza e iar Ministru-Președinte — păzea, evrei!

Noemvrie

9. — Dimineață mohorîtă, rece și umedă, și întâia zăpadă sfioasă, vreme potrivită pentru un rămas bun. Soția mea, după o ședere de abia 5 săptămâni acasă, pleacă iar la Viena pentru căutarea sănătății copilului. Ce eroine

www.dacoromanica.ro

face dragostea maternă din femei! Această dragoste, cel mai sfânt simțimânt omenesc, emanația cea mai curată a dumnezeirii, ridică femeile la înălțimi la cari bărbatul nu poate niciodată ajunge...

Decemvrie

15. — Pe drum la Viena. M'am smuls treburilor ca să plec: am presimțirea că copila e iar bolnavă. Plec pe o ploaie torențială. La Baicoi începe a se însenina și soarele râde pe munții pleșuviți prin copacii dezfrunziți. O dezmierdare a ochilor după zilele sure din București! Nici urmă de zăpadă, chiar pe culmi... La Predeal ne primește un vânt de primăvară. Vorbesc cu șeful de vamă pe care l'am întâlnit la Popa Kneipp. A avut bune rezultate din cura asta și-mi spune că a înființat aici un stabiliment Kneipp, care e binișor cercetat și dă rezultate bune. Laudă aerul curat și temperatura lină a Predealului, mai vârtos iarna — atât numai că e prea lungă, iarna. Un anunț pe tabla din gară chiamă pe național-liberali la o întrunire la Sinaia, în care va vorbi Dobrescu-Argeș.

Trezindu-mă a doua zi la Buda-Pesta, mă așteaptă o surprindere: o iarnă strașnică cu flori de ghiață pe geamurile vagonului, câmpiile acoperite de zăpadă înaltă, poleită de soare.

La Viena îmbrățișez pe soția mea care mă așteaptă la gară și mă liniștește în privința copilei, care se află mai bine.

1896

O vizită în Anglia.

Ianuarie

La 5 Ianuarie am plecat din Viena în Anglia, chemat de clienții mei proprietari ai unei, mari fabrici de ață. Soția mea m'a însoțit la gară. Expresul Constantinopole-Ostanda-Londra pleacă cu o întârziere de 30 minute, dar ne păstrează alte suprize pe drum. La Passau ne scoborîm din vagon pentru a mai respira aer proaspăt și a ne dezmorți membrele, dar abia pe peron ne pomenim cu

www.dacoromanica.ro

un pocnet îngrozitor ca și când gara ar fi fost asvârlită în aer. Văzduhul se cutremură. Lumea aleargă îngrozită, și în capul trenului, la mașină, se încheagă un ghem de oameni către care dau năvală impiegații și conductorii. Ce e? Cazanul a făcut explozie și vedem pe bietul slujbaș care a vrut să ungă roțile, dus pe o targă, strivit și însângerat. Are nevastă și cinci copiii. Și te cutremuri gândind la scena când va fi adus acasă... După o jumătate de oră o nouă mașină e înhămată și pornim, ca și când nu s'ar fi petrecut nimic, și am simțimântul că trenul trece peste cadavrul nenorocitei victime. O scenă trecătoare, curând uitată pentru noi, dar vecinică durere pentru acei care și-au perdut pe soț și tată...

Dar n'am isprăvit .De abia pornit trenul se oprește iar, pe câmp. Ce-o mai fi? Nu-i abur. Mașina e prea mică și trebue să mai răsufle gâfâind.

Dar noroc că de la Bruxelles, unde sosim cu 90 minute întârziere, trenul câștigă mereu din timpul pierdut și sosim la Ostanda la vreme: Vaporul „Leopold al II-ea" ne așteaptă. Mergem numai decât pe bord și corabia își ridică ancora. Vremea e splendidă. Vasul se urnește cu fereală ca să iasă din port, apa însă fiind scăzută el trebue să se întoarcă înapoi odată. A doua oară merge mai bine: fâșia, care desparte canalul de larg, este ajunsă și vasul se leagănă majestos pe luciul abia încrețit al mării. Se desfășoară panorama Ostândei, apoi țărmul dispare. Mă sui pe covertă: o slabă briză adie și se simte abia ritmul valurilor, respirația mării, ca și când am fi pe Dunăre sau pe Rin. De 15 zile ține vremea asta așa frumoasă, îmi spune controlorul. Curând se ivește o dungă de stânci cretoase, apoi se lămuresc cu încetul, și din talazuri se zămislește Dover cu puternica digă de piatră. Eșim pe uscat· domnii vămei răscolesc cuferile cumsecade. Mă sui în trenul care ne așteaptă. Un băietan se apropie și mă întreabă dacă nu voi să telegrafiez, întinzându-mi și un blanchet. Telegrafiez Paulei cuvintele convenite: *All right* O goană turbată a trenului: câmpiile, copacii, casele, stâlpii dispar într'o grabă amețitoare. Țipând răgușit și cu un huruit asurzitor intrăm în gara Holborn. Bubuie bolta de fier și în ceața amestecată cu aburii și fumul locomotivei se sbuciumă

www.dacoromanica.ro

o mulțime nedeslușită de oameni și de vehicule. Eșind în stradă mă înghite negura. Directorul Hotelului Holborn Viaduct mă primește cu vorbele: „ce mai faceți, domnule Doctor", în românește. A fost înainte director la Hotel Bulevard din București... Inchei ziua la Palace Theatre unde văd pe vestita choreografă Loy Fuller, un trio francez, care cântă acompaniându-se singur cu trei instrumente, și o englezoaică îndrăcită care cântă șansonetele ei îndrăsnește cu un aer de mironosiță. Una din acestea, cari mi-a plăcut mai mult, este: „Văduvioara veselă" pe care a cântat-o și dansat-o ridicând rochia cernită ca să arăte fusta de mătase roșie, repetând mereu refrenul „I'm a widow". Sala elegantă hohotează și aplaudă.

A doua zi masă la Palmerston Tavern cu mai mulți confrați. Unul din ei, octogenar, încă rumen la față și cu floarea la butonieră ; e furios pe D-rul Jameson: „ar trebui spânzurat" strigă el „și autorizatia lui Chartered Company anulată. Oamenii ăștia n'au dreptul să ne bage în încurcătură". E cel dintâi Englez pe care-l aud vorbind așa. Toți se rostesc în doi peri, sau scuză procedura lui Jameson în Transvaal.

Confratele Herbert Lousada m'a poftit la masă pentru Luni. Dar trebue să plec la Shaw, unde m'a invitat clientul meu, d. Lees-Milne. In ziua de 8 plec cu trenul fulger la Manchester. Pe drum cer negru, toată preajma neagră. Manchester face aceeași impresie ca Londra: clădiri uriașe care se ridic în noaptea văzduhului ca niște stafii. Suluri de ceață plutesc: negre, sure, cenușii: o învălmășeală de umbre.

A doua zi, deșteptat de dimineață, mă uit prin fereastra lui „Queen's Hotel": negură sură, prin care răzbește huruitul vechiculilor grele, cari hodorogesc pe asfaltul murdar. Es ca să vizitez pe Consulul României, Goldschmidt, și abia pe stradă mă întâmpină doi domni care se uită mirați la mine și mă salută cu respect — desigur evrei din țară. Pe la prânz mă întorc la Hotel și plec la gară. Călătoria se urmează în negură și fum ; pretutindeni, cât bate ochiul, coșuri înalte care trimit in aer suluri de fum gros. Asta e industria, In gropile de pe lângă fabrici aburează apa dela mașini... Din aceste fabrici se trimit

www.dacoromanica.ro

mărfurile în lume și în ele milioane de oameni își petrec viața în robia muncei. Un călător îmi spune: „dacă n'am avea fum, n'am avea ce mânca".

Ajuns la Shaw, d-l. Lees-Milne vine întru întâmpinarea mea, și mă duce la fabrică. Intr'o sală imensă, infierbântată și plină de sbârnăitul infernal al mașinelor, lucrează mai mult femei și copiii, câte zece ceasuri pe zi. Copiii dela zece până la 14 ani muncesc numai o jumătate zi. Mă chinuește impresia copiilor care-și încep și-și închee viața în acest iad. Mașinele au înrăit numai starea muncitorilor.

Pe o înălțime, pitoresc așezată, stă „Crompton-Hall". O casă spațioasă în stil englezesc, cu rafinat confort. Când intru în odaia mea găsesc valiza mea deschisă, fracul meu și o cămașă curată pregătite feciorul și-a făcut datoria. Luăm prânzul singuri, căci familia se află la țară.

M'am perpelit toată noaptea și a doua zi mă scol obosit, dar baia mă înprospătează. Spre seară plecăm la Wallingwells, proprietatea lui Lees-Milne. In salon găsesc familia. Doamna, trei băieți, voinici și înalți, două nepoate drăguțe (orfane un frate a lui Lees, avocat, o verișoară sprințară și un tânăr moșier vecin. După masă se face muzică, verișoara cântă din Chopin, eu aria lui Sarastro din „Flautul vrăjit" de Mozart, o nepoată ciripește romanțe franțuzești. Apoi mai cânt eu „Cei doi Grenadieri" de Schumann mare succes. La 11 ne retragem — eu, foarte bucuros, căci mă obosise lunga conversație în englezește.

A doua zi, Duminică, tineretul merge la biserică. Eu mă plimb prin grădină și parc și vizitez grajdurile. Iarba înverzește, florile dau în mugur, iasomia își împrăștie mireazma — în Ianuarie!

După „lunch" trebue să-mi scriu numele în cartea aniversării domnișoarelor, și în albumul uneia din ele să desemnez cu ochii închiși o pasăre. Ese o pasăre fabuloasă pe care o botează „o pasăre românească".

Azi, la 13, sunt iar în Londra, și mă pregătesc de plecare. Directorul mă cinstește cu un prânz de adio, și șampanie. In „bar" vorbim nemțește și băgăm de seamă că lumea se uită pieziș la noi: asta e isprava Impăratului

www.dacoromanica.ro

Wilhelm cu nesăbuita sa telegramă către președintele Krueger din Transvaal. Ura împotriva nemților e strașnică aici.

Septemvrie

București, 16.— Reîntors din Sinaia. Eri abia o ploaie binefăcătoare a gonit căldura ce ne copleșia. Azi a sosit împăratul Franz Iosef ca să viziteze pe Rege, Dela Vârciorova până aici monarhul a fost primit la toate stațiile de autorități. Și Capitala a pus straie de sărbătoare.

Dar vremea nu vrea să surâză acestei zile: plouă cu găleata. Presa își revarsă bucuria în articole ditirambice.

1897

Ar. Pascal și art. 7 Const. — Nepotul meu Ernest. N. C. Aslan pocăit? — La Odessa. — Războiul Greco-Turc.—Reichenhall: Iulius Bien.—Un proiect al generalului Berindei, excese studențești și moartea lui G. E. Lahovary. — Revizuirea procesului Dreyfuss

Ianuarie

14. — Ne-am întors dintr'o călătorie în Italia, neizbutită din pricina vremii: ploaia ne-a urmărit mereu, și a trebuit să ne mulțumim cu muzee, galerii și teatre. Numai pentru Pompei am avut parte de o zi frumoasă, dar și acolo ne-a muiat un nor trecător. In schimb am găsit aici în țară un cer albastru și aproape mai multă căldură decât în sudul Italiei. Sunt încă cu gândurile în lumea vrăjită a artei.

A treia ediție din a mea „Procedură civilă" adnotată, a apărut, și am început un comentar la codul de comerț pentru care lucrare am cumpărat în Italia literatura complectă.

31. — Profesorul Aristid Pascal, fost raportor al proectului de Constituție din 1866, ar dori să capete în streinătate un împrumut cu ipotecă asupra moșiei sale, și să facă pe această moșie o fabrică de zahăr, dar pârdalnicul art. 7 și dispozițiile codului comercial asupra societăților

www.dacoromanica.ro

anonime streine sperie capitalul strein. Pascal m'a vizitat în această chestie şi osândeşte energic această legiuire xenofobă: „ce rău ne-a făcut şi ne face" zice el, „spaima de evrei ne paralizează toate mişcările. Parcă streinii aşteaptă numai ca să ne mănânce pământul. Până la revizuirea Constituţiei străinii, departe de a acapara pământul nostru, şi-au vândut moşiile ce le aveau precum Baronul Sina, Nicolici, etc. Astăzi jurisprudenţa se pronunţă în sensul că moşiile nu pot fi moştenite de străini: deci confiscarea. Regele a zis că pe cât timp va fi pe tron nu va tolera aşa spoliaţie".

29. — Am scris eri nepotului meu Ernest, fiul răposatului meu frate Leopold, care în Martie împlineşte 21 de ani. Cum aleargă vremea! El e la Academia de Arte din München şi face mari progrese în pictură. Cum adesea soarta omului atârnă de o întâmplare! Băiatul fusese trimis, după moartea părinţilor, de bunicul său, la şcoala superioară de comerţ din Viena, el dorind să-l aibă numai decât ajutor şi urmaş în negoţul său. Intr'o zi fiind la Viena şi văzând nepoţelul trist, îl întrebai ce are pe suflet şi el îmi răspunse sfios că nu crede că vocaţiunea sa este negustoria şi că simte că poate fi artist. Intrând în casă îmi arătă mai multe desenuri după natură, care mă impresionară, şi a doua zi mă dusei cu el la directorul unei şcoale de pictură, căreia îi spusei că aş vrea să ştiu dacă băiatul are un adevărat talent, rugându-l să-l primească la cursurile sale serale. După patru luni, fiind iar la Viena, mă dusei iar la acest director ca să-i cer părerea. Acesta fără a sta în cumpănă îmi răspunse: „în cuget curat vă pot spune că băiatul are un frumos talent — nu ştiu dacă va ajunge la culmea artei, dar va ajunge ceva de seamă". In urma aceasta Ernest plecă la München, fu primit la Academie între cei dintâi 20 de candidaţi şi ajunse elevul favorit al maestrului Stuck. Cu mintea ageră şi bun observator, are darul rar al caricaturii: desenurile sale în „Simplicissimus" şi alte foi umoristice sunt azi foarte gustate. Ce fericit sunt că l-am putut ajuta să-şi desvolte talentul cu care natura l'a dăruit: fie aceasta o pildă pentru alţi — unchi.

www.dacoromanica.ro

Martie

In şedinţa din 20 Fevruarie antisemitul Nicu Ceaur Aslan a anunţat următoarea interpelare:

„Am onoare a interpela pe d-l Ministru de Interne asupra actelor reprobabile ce se petrec în sânul unora din comunităţile israelite in Regat cu ocaziunea administrării şi încasării numeroaselor fonduri de care ele dispun pentru instituţiunile lor de cultură şi de binefacere, dacă acele acte sunt la cunoştinţa sa?

„Dacă d-sa crede că e o chestiune de ordine publică ca să se determine situaţia de drept a unor asemenea instituţiuni şi ca prin dispoziţiuni legale să se pună capăt unei stări de lucruri care constitue o gravă atingere atât intereselor acelor comunităţi cât şi misiunei de siguranţă şi de control care intră în atribuţiunile esenţiale ale fiecărui Stat".

S'a pocăit vajnicul antisemit? Îi s'au aprins călcâile pentru comunităţile israelite, sau, îi s'a turnat apă în vinul antesimitismului său?.... Ca urmare la această interpelare deputatul V. Cogălniceanu a adus azi în Cameră un proiect de lege pentru organizarea comunităţilor israelite. Citirea propunerii a fost primită cu murmure....

Johannes Brahms a murit. Şi aseară Alfred Grünfeld a cântat aici, între altele, cu neasemănată vervă şi fineţă, o compoziţie a maestrului mort ; am fost zguduiţi... Acasă am cântat „cântecile serioase" ale maestrului, acea melopee sfâşietoare care a fost cântul său de lebădă. De ce mor asemeanea oameni? Dar oare mor ei?

Aprilie

Odessa, 23. — Dela 9—17 Aprilie suntem, ca de obiceiu, cu nevasta şi copiii la Odessa, ca să petrecem paştele aici, în palatul somptuos al cumnatului meu, Grigore Weinstein. Bucuros petrec aceste zile în sânul familiei care mă primeşte cu atâta drag. Paştele se celebrează cu toată solemnitatea tradiţională, care îmi trezeşte amintirile duioase din copilărie.

A sosit ştirea că războiul a fost declarat oficial între Grecia şi Turcia, război al cărui pretext este prigoana fraţilor greci din Creta. Fără îndoială Grecii se bizuiau pe Rusia, deşi aceasta dezaprobă, chipurile, mişcarea. Ziarul „Nowosti" de aici conjură Rusia a da ajutorul ei nobililor creştini în lupta lor contra necredincioşilor „spre a ajunge astfel la îndeplinirea politicei orientale tradiţio-

www.dacoromanica.ro

nale". Deci poate un marş al Rusiei la Constanţinopole. Brrr! Când te gândeşti că „tătucu" ar putea pune stăpânire pe Bizanţiul, te îngrozeşti de soarta milioanelor de evrei cari trăiesc nesupăraţi în necredincioasa Turcie, pe când în Rusia pravoslavnică starea lor este din ce în ce mai tristă. Ca şi în drept-credincioasa Românie, în Rusia evreii au fost excluşi din profesiile libere, sunt primiţi cu greu în şcolile publice etc. Totuşi există o deosebire fundamentală între evreii Ruşi şi Români: cei dintâiu sunt recunoscuţi ca Ruşi, pe când ceilalţi sunt vagabonzi.

Mulţi greci plec de aici pe câmpul de răsboiu. Ştirile de aseară spun că lupta este nehotărîtă. Grecii se ţin bine. Concertul European a reţinut braţul Turciei până când Grecia a putut fi gata pentru răsboiu.

Botezurile la evreii de aici s'au înmulţit aşa, încât botezaţii sunt primiţi în societatea evreiască ca şi când ar mai fi evrei. Sunt botezuri politice.

Iunie

23.—Călduri înăbuşitoare. Plec cu familia în străinătate, după ce Nelly şi Mişu au trecut examenul de clasa IV primară, pregătiţi de excelentul pedagog Dulbergher, care a ştiut să trezească în copii bucuria şi ambiţia de învăţătură.

Iulie

Reichenhall. — Iarăşi aici în „Curtea trandafirilor". Câteva zile după sosire am avut plăcerea să fac cunoştinţa lui *Julius Bien*, marele preşedinte al Ordinului B'nei Brith, care se află aici cu soţia sa. M'a primit cu frăţească prietenie. O mare bunătate şi sinceritate radiază din ochii săi, vibrează în vorba sa simplă, domoală, plină de bun simţ şi de dreaptă judecată. Soţia lui, americană de baştină, înaltă, cu părul cânepiu şi faţa pistruie, e creştină, dar poartă un viu interes Ordinului. Nu am putut vorbi căci sosiră alţi „fraţi" care se află aici în cură. Sunt membrii din Lojile din Germania, Austria şi Egipt (aceştia din urmă originari din România). In zilele următoare Bien mi-a spus multe amănunte interesante despre viaţa Ordinului: ce tact, înteligenţă şi înţelepciune se cere pentru a împăca şi rostui pe oameni! La Berlin a împăcat pe

www.dacoromanica.ro

Fenchel, acela care a instalat Marea Loje în România şi care, nemai căpătând situaţia ce i se cuvenea ca intemeetor al Ordinului în Germania, s'a supărat .....

In ziua de 17 Bien cu soţia sa au părăsit Reichenhall: ne-am despărţit în mod călduros la gară, unde se găseau toţi „fraţii' aflători aici. Soţia mea a dat flori d-nei Bien şi eu am rostit, în numele tuturor fraţilor prezenţi, o cuvântare de adio, care l'a mişcat adânc. Ne despărţirăm ca buni prieteni şi cu făgăduiala lui că-mi va dă tot concursul în munca noastră din ţară. Din Frankfurt pe Main am primit apoi fotografia lui şi a soţiei sale, cu o scrisoare prietenească în care îmi spune: „dispune de mine până la hotarul puterilor mele".

In cursul lunei m'a vizitat, venind din München, nepotul meu Ernest, pictorul. Purta un veston de catifea brună, şi pantaloni aşişderea ; pe cap stătea ţanţoş o pălărioară neagră, scofâlcită. O mantie sură, şi cu largi falduri, complecta portul artistic. Ca bagaj avea: un guler alb, o perie de dinţi, un piepten şi o gazetă. Era lefter de tot şi a venit la unchiu pentru ceva sămânţă de bani: ce alt rost au unchii pe lume? De altminterea flăcăul este serios, harnic, îndrăgostit de arta lui şi plin de spirit şi de veselie exuberantă. A stat numai două zile, cu toate stăruinţele mele: că trebuia chipurile să se întoarcă la München pentru a isprăvi un tablou până la încheerea semestrului. Bănuesc însă că tabloul era vreun „Münchener Kindl".

Dela Königssee, majestosul lac încadrat de stânci prăvălatici, ne-am urcat la Gotzenalp, 7 ceasuri de urcuş. Puzderia de stele ne lumina poteca care şerpuia argintie prin codru până sus, la poiană, unde ne dete adăpost fânul mirositor din podul hanului.

Lumea de aici este foarte catolică şi bisericoasă, dar are simpatii pentru evrei. In schimb urăşte de moarte pe protestanţi şi prusaci. Deputatul Dr. Siegel publică în ziarul „Beyrisches-Vaterland", din 28 crt., următoarele versuri, cu prilejul venirei Impăratului într'o staţiune bavareză:

Stosseufzer eines Bayuvaren;
„Taglich macht mich hin un hiner
Diese Masse der Berliner!
Und mich fasst ein stilles Grauen
Wie die das Gebirg versauen"!

www.dacoromanica.ro

Septemvrie

7. — Intors la Bucureşti. Adunarea generală a Ordinului B'nei Brith ţinută sub preşidenţia mea, la 1 Iunie, înaintea plecării mele, a hotărât a apela la marele organizaţiuni israelite din streinătate, ca să ia sub ocrotirea lor şcolile israelite din ţară. Am pornit astăzi aceste apeluri. Să vedem rezultatul.

Decemvrie

23. — Aflu că studenţii întruniţi în sala Dacia au străbătut ulițele oraşului, au spart geamurile caselor locuite de evrei şi au prădat prăvăliile lor. Mă aşteptam la aşa ceva. Societatea Israeliţilor Pământeni a ţinut săptămâna trecută o întrunire în sala Dacia ca să protesteze împotriva proiectului de lege al Ministrului de răsboiu, general Berindei, care înlătura pe evrei din serviciul armatei. D-l general este numai în logica lucrurilor. Dacă evreii pământeni sunt străini, fără drepturi cetăţeneşti, nu trebue să poarte arma pentru o ţară care-i reneagă. Dar tineretul evreiesc nu vrea această logică seacă: el se simte român şi cere a sluji ţara, măcar că stăpânitorii ei îi scoate din sânul naţiunii. La acea întrunire veniseră şi studenţi români, făcând scandal şi încercând să împiedice pe oratori. Dar de rândul acesta li se înfundă: au mâncat o bătaie straşnică dela evrei. Furioşi de această neobişnuită împotrivire, au publicat un apel: „Jos jidanii", chemând pe cetăţeni la o întrunire pentru „a veşteji îndrăsneala jidanilor care se vâră în trebile lăuntrice ale românilor". Efectul acestui patriotic apel este spargerea geamurilor şi jafuri. Ceasuri dearândul plebea a operat în cartierele locuite de evrei, lovind, spărgând, prădând. Poliţia s'a ivit târziu, şi numai când treaba era făcută, ea împrăştiă ceata. E vădit că guvernul ocroteşte excesele — de ce? Nu ştiu încă. Am aşteptat vizita mulţimei. Dar până acuma — 7 ore seara — nu mi-a făcut această cinste şi se vesteşte că oraşul pare pustiit. Chiar în Calea Victoriei s'au spart geamuri şi se povesteşte fapte de negrăită brutalitate.

25. Excesele au fost mai serioase decât credeam. O droaie de 5—6000 studenţi şi bătăuşi au luat parte la ele. Spargerile, maltratările, jefuirea au urmat până la 8

www.dacoromanica.ro

seara. Orașul a fost lăsat în prada plebei timp de 10 ore. Mișelie!

Ministrul de Interne, M. Ferikide, răspunzând în Cameră unei interpelări a d-lui Al. Marghiloman asupra acestor turburări, a avut curajul să răspundă că guvernul a fost surprins. Surpriză care a ținut 10 ore. Ba a dat evreilor vina pentru cele întâmplate. „Căci" zise el, „evreii după Constituție n'au dreptul de întrunire".

Numai „Epoca" d-lui Nicu Filipescu aprobă pe față excesele.

In acelaș timp sosesc știri despre turburări împotriva evreilor din Praga și alte orașe ale Boemei. Și la Paris stăpânește afacerea *Dreyfus*. Ministrul de Răsboiu, general Billot, a declarat în Cameră că nu există o afacere Dreyfus și că acesta a fost cu drept osândit. Aceste toate sunt apă pe moara zavergiilor noștri: bestia omenească este pretutindeni aceeași, cu deosebire numai că la noi guvernul și organele lui o ocrotește și o asmută.

Am văzut devastările: e îngrozitor. Și prefectul poliției, faimosul Caton Lecca, poate fi mulțumit....

Decemvrie

26. — Excesele au avut o altă victimă: Georges Em. Lahovary, nobilul, cinstitul, mărinimosul redactor al ziarului „Indépendance Roumaine", care a vestejit pe zurbagiul Nicu Filipescu pentru că a ținut partea excedenților, a fost ucis în duel de către acesta. Toată populația este indignată și îndoliată de pierderea acestui tânăr de viitor.

P. P. Carp în Senat, a spus guvernului adevăruri crude despre purtarea fățarnică și părtinitoare în excesele contra evreilor. Ministrul Ferikide și de rândul acesta a desvinovățit aproape pe excedenți.

Trebue să adaog că evreii jefuiți au fost în parte despăgubiți, pe semne după stăruința și cu banii Regelui Carol. Dr. Beck a dat poliției lista celor păgubiți.

www.dacoromanica.ro

1898

Dr. Sonnenfels. — Procesul Zola. — Rapsodia Română de G. Enescu. — G. Clemenceau si Zola: La vérité est en marche și J'accuse. — Abbazia. Weisser Hirsch.

Ianuarie

3.—In urma stăruințelor noastre, Baroneasa de Hirsch a trimis aici pe dr. Sonnenfels în chestia școlilor. Mărinimoasa văduvă a marelui filantrop Baron Hirsch, a hotărît să facă pentru România opera școlară pe care a întemeiat-o bărbatul ei pentru evreii din Galiția.

7. — Eri Bobotează, dar vreme de primăvară și pe Dâmbovița nici urmă de ghiață. Noroc pentru pescuitorii crucii. D-rul Sonnenfels a vizitat școlile evreești din Capitală care i-au făcut o excelentă impresie. El laudă spiritul de jertfă al evreilor. Mi-a povestit despre coloniile evreești din Argentina pe care le-a vizitat. Are mare dragoste pentru această operă. Aseară a plecat în județe.

10. — Eclipsă de soare, și încă acum (8½) se vede discul lunei pe marginea soarelui. Am ieșit pe splaiul Dâmboviței și văzând pe sergentul, stând nepăsător, l-am făcut atent asupra fenomenului cărula nici nu'i luase seamă. El se uită mirat în sus și apoi la mine cu o privire prepuelnică.

19. — Sâmbătă 17 Ianuarie la 4 și 20 dimineața soția mea a dat naștere unei fetițe a venit înaintea vremii așteptate, și prin urmare nu i s'a pregătit nici zestrea, nici doica. Dar biata soția mea a rămas cu mari suferințe și dureri în picioare, care păreau paralizate. Abia azi se află ceva mai bine. Fetiții i-am dat numele Miriam, în amintirea bunicii mele: nădăjduiesc că-i va semăna și la față și la suflet.

La Paris se urmează procesul tragic-comic al lui Zola, pe care reacționarii și partidul militarist și clerical s'au unit spre a-l înfățișa ca trădător de țară și dușman al armatei. „*Conspuez Zola*", răsună pretutindeni și „A mort les juifs", vive l'armée". Cei care strigă „Vive la républi-

www.dacoromanica.ro

que", sunt snopiți în bătăi. Iarăș turcul — adică evreul plătește! Ce prăpăd la sfârșitul secolului! Franța ideală, Franța mărinimoasă, s'a dus. Această cetățuie a libertății se năruе; parcă se clatină pământul. — Și procesul! Ce revoltătoare este purtarea președintelui și a procurorului general. In asemenea împrejurări, sub presiunea mulțimei turbate, verdictul se poate prevedea: nobilul Zola va fi osândit.

Martie

1. — La Ateneu s'a cântat „Rapsodia Română", sub direcțiunea autorului ei, tânărul Gheorghe Enescu. Simfonia trădează nu numai o mare stăpânire a tainelor tehnicei moderne, dar și un talent creator care promite. In partea a doua se variază trâmbițarea cocoșului, apoi răsună melodii populare românești și la sfârșit imnul național. Regele — altfel dușman al muzicei — era față, și când răsună imnul, publicul se sculă și o ascultă în picioare. Un entuziasm uriaș izbucni și imnul a trebuit să fie repetat. O ovație pentru întâiul compozitor român și pentru Rege.

2. — De ale drăguței Lily. La întrebarea mea dacă n'ar voi mai bine să i se zică Margot, ea a răspuns: „nu se poate, sunt deja la „imprimerie" (Primărie); și apoi cârnaților le zice „carnassiers".

15. — In Târgoviște. Am venit aici spre a șterge o ipotecă a unui client de pe o moșie din acest județ. Revăd orașul după 34 de ani de când am fost aici cu răposatul tatăl meu. Vechea capitală a lui Radu Negru este într'un hal de plâns. Străzile înecate în glod și băltoace. Am vizitat „Chindia", vechea biserică a Voevodului și ruinele Curții domnești. Este ziua proclamării regatului și ofițerii în mare ținută merg la Tedeum. Pe strade sunt înșirați vreo zece sergenți în uniforme murdare răblănite, cari ne fac salutul, crezându-ne persoane oficiale.

29. — Zola fiind achitat, cu toată zarva plebei, consiliul de războiu a hotărît să facă un nou proces. Să se deslănțuească dar din nou tot scandalul. Căpeteniile dela „Grande Armée" cu tovarășii lor reacționari și clericali, vor să atâțe iar patimile mulțimii ca să le folosească în scopul lor. Să sperăm că se va ajunge la contrariul: adevărul asupra nenorocitului Dreyfus, a căruia nevinovăție este

www.dacoromanica.ro

recunoscută pretutindeni, afară de Franța, căzută jos de tot. Adevărul a găsut doi crainici puternici: Georges Clemenceau, care în ziarul „Aurore" repetă mereu: "La Vérité est en marche". Și pe Zola, care cu glasul omenirii întregi, a lansat sublimul său „*J'accusé*".

Aprilie

Abbazia.— Am sosit aici cu fica mea Nelly și am găsit străzile pavoazate, pregătite pentru perechea noastră regală, care sosește aici la 15. Disdedimineață am auzit imnul național românesc. Din hotelul meu pot vedea splendida vilă „Angiolina" în care vor ședea Regele și Regina: o clădire pitorească, așezată într'o grădină înflorită, care se întinde până la mare. Marea sclipește domol, aerul e diafan, cerul albastru, munții râd, vegetația din toate climele scapără în verdele lor variat, florile răspândesc parfumul lor: totul amintește mândra Nissa, dar, e parcă o imitație. La 17 s'a făcut însă o schimbare desăvârșită: ploaie în găleți, și Abbazia a îmbătrânit. Intr'o zi am întâlnit pe Regele Carol, în civil, în parc ; pare bolnav. La 19 am mers cu vaporul la Fiume, oraș în creștere puternică. Are caracterul italian pronunțat. N'am găsit nici o librărie sau magazin de muzică cum se cade. Poziția e minunată, portul frumos, pe albastrul Guarnero.

Iunie

București. 10. — S'a sărbătorit a 50-a aniversare a revoluției dela 1848 cu alai, steaguri, cuvântări ale luminilor partidului „Liberal", dar libertatea la care s'a râvnit atuncea a ajuns zestrea partidului colectivist: o pocitură.

Septemvrie

29. — In vacanță am fost la sanatoriul dr. Lahmann, la Weisserhirsch, lângă Dresda, pe care mi l-a recomandat consulul german Kiliani. Am văzut pe chiar profetul. dr. Lahmann. Inalt, cu fața suptă, galben-străvezie, cu glasul răgușit, el nu face tocmai reclamă pentru cura lui. Dar în ochii lui arde un foc viu, și se simte într'însul o voință tare care impresionează. Aer, soare, regim: iată mijloacele fizicale ale curei sale, care nu sunt originale, dar pe care le-a combinat într'un chip adevărat genial. In regim se

www.dacoromanica.ro

ține seama mai ales de „sărurile nutritive", pe care Lahmann le socotește esențiale spre a împiedica ceeace el numește „Disemia". Aceste săruri le găsește în legumi, fructe, mai vârtos în ridichi de lună și salată de lăptuci. De aceea un glumeț spiritual a zis despre sanatoriul că e — un salatoriu. Mi-am rupt căptușelile de pe haină, m'am îmbrăcat cu flanele de bumbac, îmi fac bae de aer (în pielea goală, dar cu șorț obligator), baia de soare; umblu în opinci și mai mult desculț, dorm cu ferestrele deschise, fac băi, dușe și masaj, și — mă simt înviorat și întinerit.

După sfârșitul curei am petrecut câteva săptămâni vesele la Reichenhall, în societatea pictorului francez d. F. Bertier, a soției sale și a drăguței lor fiice, care e o pianistă minunată. Cu ei am fost patru zile la „Atena de pe Isar", München, unde ne-au vrăjit muzeele, grădinile, teatrele, și m'am întors apoi încheiând vara la Sinaia cu familia mea. Sunt împrospătat la trup și spirit și pregătit pentru nouă muncă.

Octomvrie

20. Singura citire sunt dările de seamă zguduitoare ale dezbaterilor în procesul de revizuire la Curtea de Casație din Paris în *afacerea Dreyfus*. Raportul consilierului Bard, rechizitorul procurorului general Manau și pledoaria avocatului Mornard desvăluie o prăpastie înfiorătoare de măsluiri, un putregai de minciuni și corupție.

Noemvrie

1. — Astăzi au loc alegerile comunale. Nu voiu vota de loc: pentru colectiviști nu, din principiu, pentru conservatori nu, de oarece pe lista lor se află mâncătorul de evrei, N. Filipescu. Curtea de Casație din Paris face anchetă în afacerea colonelului Piquard, în cel mai mare secret. Ministrul președinte Dupuis, cu toată întorsătura afacerii, n'a încuviințat de a vesti pe bietul Dreyfus, pe insula Diavolului că Curtea se ocupă cu revizuirea.

5. — Casația a ordonat interogatorul lui Dreyfus. Așa nenorocitul va afla despre revizuire și va scăpa poate de disperare dacă nu e încă mort. „Il est agonisant", zice o telegramă de azi.

www.dacoromanica.ro

1899

Cum fac eu o lege!. — M. A. A. E. — O zi de jale. — Modificarea Procedurii civile şi Ministrul Dissescu. — Parsifal şi Meşterii Cântăreţi la Beyreuth.

Februarie

19. — Miercuri la 14 a murit Preşedintele Republicei Franceze, Felix Faure. G. Clemenceau, neobositul apărător al dreptăţii şi necruţătorul polemist, scrie despre el în „Aurore" din 17: Felix Faure a murit. Aceasta nu face nici un om mai puţin în Franţa. Felix Faure este acela care a întreprins, pentru socoteala sa proprie şi a celorlalţi vinovaţi, de a înăbuşi revizuirea procesului Dreyfus. „*Eu votez pentru Loubet*".

Şi iacă că alaltăieri Congresul din Versailles a ales pe Preşedintele Senatului Loubet ca Preşedinte al Republicei. Semn bun. „Gyp" şi cu dânsa toţi reacţionarii plâng amarnic moartea lui Faure.

Martie

10. — O icoană a moravurilor noastre politice. Un sindicat englez a trimis aici un delegat ca să cumpere terènuri petrolifere în ţară. Acest delegat, d. Francis Skrine, mi-a fost recomandat de marea firmă de solicitatori din Londra: „Moris, Crisp & Cie". Om cu vastă cultură, scriitor de seamă, fost 20 ani funcţionar superior în Indii, Skrine a câştigat curând simpatia şi încrederea mea. De altminteri el a venit nu cu vorbe ci cu lire sterline. Am fost împreună la Ploeşti de am încheiat contracte cu proprietarii terenurilor, aproape ruinaţi, care sunt fericiţi de a-şi vinde cu preţuri bune terenurile, de care nu se pot folosi, din lipsă de fonduri şi de pricepere. Ei au primit 10% acont, iar restul li se va răspunde în Maiu. Se deschide o frumoasă priveliste pentru desvoltarea acestei bogăţii a ţării. Guvernul însă a vrut să întinză dispoziţiile Legei Minelor şi asupra exploatărilor petrolifere, ceeace însemna sfârşitul afacerii cu englezii. Proprietarii însă, alegători influenţi, cu primarul în cap, s'au dus la ministrul de justiţie, C. Stoicescu şi cu dânsul la ministrul-

www.dacoromanica.ro

preşedinte, D. Sturdza, cu un protest. In faţa primejdiei pentru alegerile apropiate, ministrul a făgăduit tot. Şi un deputat ploeştean a venit la mine şi m'a rugat să modific proectul de lege aşa cum să convină englezilor — şi iată cum fac eu legea!

Mai

23. — Casaţia din Paris a ordonat eri revizuirea procesului Dreyfus, trimis la tribunalul militar din Rennes, spre a fi judecat din nou. Omenirea se poate mândri cu această izbândă. Onoare Franţei şi vitejilor bărbaţi care au luptat pentru dreptate şi adevăr! Ce va fi simţit osânditul pe stânca pleşuvă a Insulei Diavolului? Cine o poate închipui?

In răstimp au mai fost iar excese împotriva evreilor la Iaşi, şi se aşteaptă şi aici. Aceasta este isprava unei societăţi oculte: „M. A. A. E.: Mare Alianţă Antisemită Română", care este răspândită în ţara întreagă şi are ca preşedinte pe ministrul actual d-rul Istrati. Ea lucrează ca cârtiţele, sub pământ, şi e cu atât mai primejdioasă.

Noemvrie

9. — Duminică la 7/19 a acestei luni — o zi de jale s'a stins din viaţă scumpa, buna mea mamă. Aşa a amuţit de veci gura care n'a rostit decât vorbe de bunătate, s'au închis ochii care nu se luminau decât când ne vedeau pe noi, copiii, şi a secat pentru totdeauna acest isvor de dumnezeiască iubire. Rămas bun, maică iubită. Cu limbă de moarte ai încercat să spui ceva, Paulei, dragei tale nurori, care a vegheat o noapte întreagă la patul tău: limba ta a bâlbâit fără glas, dar s'a ghicit ce vrei să zici, ochii tăi au spus-o. Erau sfaturi pentru căutarea şi îngrijirea mea. Cel din urmă gând ţi-a fost pentru copii. Alaltăieri când umbrele se scoborau ţi-au scoborât în pământ partea ta pământească..... Cu ea a plecat iar o parte din mine, precum alte părţi din mine zac sub lespezile tatii, a sorii, a fraţilor şi aşa cu încetul până când ultima părticică se va scufunda sub lespedea rece. Dar este vecinica reînviere şi primenire a noastră în odraslele noastre, şi este o legătură între ceiace a fost şi ce va fi, o reînviere şi o întoarcere.....

www.dacoromanica.ro

Iunie

29. — Am primit din partea ministrului de justiție, C. Dissescu, o scrisoare prin care mă roagă să viu diseară la dânsul, dorind să aibă părerea mea asupra unei chestiuni de interes general. Am găsit la ministru întruniți mai mulți confrați. Ministrul ne comunică că dorește să modifice procedura civilă și cere concursul nostru pentru acest scop. După un schimb de vederi s'a hotărît a se împărți materia între cei de față. Eu am arătat că cusurul cel mai mare al procedurii noatre este lipsa de pregătire a pricinilor: chemările în judecată abia indicând obiectul cererii, fără a se arăta temeiurile de fapt și de drept și fără mijloacele și actele doveditoare, ceeace dă loc la multe amânări și la judecare prin surprindere. De aceea am cerut să mi se dea mie spre revizuire capitolul despre „introducerea cauzelor".

Admițându-se aceasta, mi s'a trimis în urmă dela Minister articolele respective, lipite pe o coloană și lăsându-se loc liber pentru modificări. M'am și pus pe lucru, consultând legiurile streine, îndeosebi Procedura Austriacă și Germană, și am întocmit proectul, așteptând ca ministrul să ne întrunească din nou. Voiu spune de acuma, anticipând, că am așteptat zadarnic: după vacanță ministrul veni cu proiectul întreg de revizuire și noi am rămas cu lucrarea baltă. El nici n'a crezut de cuviință a se explica față de noi.

August

Beryreuth, 21. — Am venit aici pentru „Parsifal", în ziua de 11. Am pornit spre teatru la 3½. Lung șir de trăsuri și pedeștri suind aleea umbroasă spre clădirea lui Wagner, care nu are altă podoabă externă decât poziția lui frumoasă pe deal, cu un brâu de verdeață și flori. Terasa din față e înțesată de o lume multicoloră, vorbind toate limbile, mai cu seamă, pe lângă germana, engleza și franceza. Damele anglo-saxone sunt numeroase și elegante. O fanfară vestește începutul. Sala slab luminată e tixită, nici un loc gol. In tăcerea evlavioasă a acestei mulțimi te crezi într'un templu. Cum acest exterior predispune a sorbi magia muzicei! Și iată acum se revarsă, din

www.dacoromanica.ro

adâncul orchestrei invizibile, solemnele acorduri, și pe scenă prind a se perinda tablourile fermecătoare și valurile sublime ale muzicei. Dr. Krauș ca Gurnemanz și doamna Ternina ca Kundry, sunt minunați. Mai puțin perfect Gerhausser în Parsifal, dar bine Popovici al nostru, ca voce, cânt și joc, în Klingsor. Sguduitor este vaietul lui Kundry la începutul celui al treilea act, răpitoare de dulce melodia florăreselor, și mai presus de toate, punt culminant, ritmul măreț al corului preoților lui Graal care se îngână cu cântarea îngerilor de sus. Pe alocuri vin cunoscutele lungimi ale operilor lui Wagner, în care inspirația tânjește ; vin acele monologuri nesfârșite, cum de pildă povestea lui Gurnemanz, pe care Parsifal o ascultă - pe semne ca să-și poată ascunde plictiseala cu spatele la public. Atuncia trebue să te refugiezi în orchestră care totdeauna spune ceva interesant și original. In întreact lumea dă năvala în birturi. Pela orele 10 ne dă drumul Marele Fermecător, și toată noaptea răsună în mine corul preoților și imnurile cheruvimilor, plutind în slava cerurilor deschise, și imnurile se fac lumini și luminile se schimbă în ghirlande de flori...

A doua zi am vizitat Vila Wahnfried și Eremitage, și apoi am auzit „Meșterii Cântăreți". Ca totdeauna scena finală, ovațiunea pentru Hans Sachs, neîntrecut de frumoasă. Afară de Sachs, Demuth dela Opera din Viena, niciun artist n'a fost la înălțime.

Tot mai clar simt că ființa muzicei este *cântarea, melodia* ; când înflorește una în opera lui Wagner el, de hatârul principiului său, o dă cu fereála atunci auzitorul înviorează și se simte ușurat de apăsarea declamației. Sigur că inspirația melodioasă e partea slabă a lui Wagner și nu o înlocuesc „recitativele" melodia nesfârșită", Leitmotivul. Am găsit într'un foileton al gazetei de Beyreuth termenul „Sprachgesang", cântarea vorbită, care face să răsare prea bine contrazicerea lăuntrică al „dramei-operă" sau, „dramei muzicale", cum zic Wagneriștii. Oare e rostul muzicii a vorbi, a împărtăși idei? Dar cum am înțelege „ideile" din operile lui Wagner, dacă n'am citi libretul? De altfel Wagner singur confirmă, într'una din scrierile sale, acest rol esențial al melodiei, și cuvântul lui paradoxal,

www.dacoromanica.ro

cum că muzica este numai un mijloc pentru scopul dramei, e contrazis de partiturile lui, iar adepții lui fac din vorba asta o dogmă. Muzica este tocmai accea limbă, vagă și nelămurită, desfăcută de orice cătușă, materială, care se strecoară liberă și victorioasă în adâncul oricărui suflet. Nimic însuflețit în lume nu este surd pentru această limbă.

„Privește numai turma cea zglobie
Sau când de tineri mânzi neînvățați,
Zburdând nebuni, sărind și nechezând,
După imboldul sângelui lor cald.
Cum vor simți o trâmbiță sunând,
Sau vr'un alt cântec le atinge-urechea,
Îi veți vedea cum se opresc cu toții,
Cum ochii fioroși privesc smeriți,
Prin vlaga dulce-a muzicei. De-aceea
Poetul a urzit pe-Orfeu trăgând
La sine arbori, pietrele și ape“ [1])

Și muzica, ca orice artă, are darul împărtășirii căci altminteri ar fi numai „aramă sunătoare”, și „chimval resunător“, dar ea împărtășește *sentimente*, nu plăsmuiri cerebrale. Ea poate *învia* cuvântul, se poate inspira de el, dar nu trebue să ajungă argatul lui, - muzica poate însă crea *atmosfera*, să intensifice emoțiunile ce le deșteaptă cuvintele. Astfel au făcut Bach, Haendel, Mendelssohn în Oratoriile lor. Schubert, Schumann etc. în *liederii* lor...

August

Citirea dezbaterilor împătimate ale procesului Dreyfus la Rennes pe cari le publică pe larg ziarul „Figaro” mă ocupă câteva ore pe zi. Cum se desprinde din ele, din ce în ce mai lămurit, urzeala criminală care a adenenit un popor generos și a trimis pe un nevinovat pe Insula Draculuj! Un ecou al acestei drame îl găsesc și în cartea „With Zola in England” de E. Vizetelly, care povestește fuga marelui romancier din Franța și șederea lui în Englitera, în timpul epidemiei antidreyfusiste care bântuia Franța.

---

1) Shakespeare „Negustorul din Veneția“ actul al V-lea.

www.dacoromanica.ro

1900

Emigrările. — David Trietsch şi Evreii emigraţi în Anatolia. — Grupurile emigranţilor. — Dr. Istrate şi Dr. M. Beck. — Soc. Isr. pentru Asistenţă şi Emigrare.—Prefectul General Algiu şi «dezminţiri». Un creştin de dată recentă.—«Handeln!».—Proiect de emigrare în Argentina al Soc. ICA. — Alfred Berl. — «Standard Oil».

Aprilie

Am primit dela Bernard Lazare, neobositul şi inimosul luptător în afacerea Dreyfus o scrisoare prin care în cuvinte mişcătoare îmi spune simpatia sa pentru evreii români, vorbeşte de o acţiune în folosul lor, şi-mi trimite un cec de 5000 fr. pe care l'a primit „dela un filantrop evreu care vrea să rămâie necunoscut", spre a fi împărţiţi la săraci. Lazare mă roagă să-i răspund la Constantinopole, unde trece pentru a merge la Ismid în Anatolia. Mă voi ocupa chiar mâine de împărţirea banilor. Ei vin cât mai nimerit.

Căci ne aflăm în clipele cele mai triste din istoria evreilor din ţară. O criză cumplită bântuie în ţară. Negustorii şi meseriaşii suferă mai mult, şi prin urmare cea mai mare parte a evreilor. Suferinţa lor este însă înăsprită prin legile şi măsurile numeroase, care le restrâng mijloacele şi îndeletnicirile pentru agonisirea traiului. „Catastrofa generală a ţării" cum am zis în cuvântarea mea din adunarea generală a Ordinului I. O. B. B. "i'a lovit dar mai greu pe ei, şi a desăvârşit opera cavalerilor dela Marea alianţă antisemită română".

Evreii care pentru o bucată de pâine au răbdat toate impilările şi toate obijduirile, văzându-se lipsiţi şi de aceasta, s'au ridicat în masă şi vor să-şi ia lumea în cap. Lozinca este: *emigrarea*: emigrarea, cu orice preţ, fără mijloace, fără călăuză, pripită— o nebunie. Dar cine să cumintească pe acești desperaţi cari caută pâinea zilnică şi libertatea? Pas de te pune în drumul acestor muritori de foame şi spune-le: staţi locului! Poţi să spui naufragia-

www.dacoromanica.ro

tului care se agață de un pai, lasă paiul și înecă-te? Sfâșietoare dramă! Dar dacă suntem neputincioși de a opri șivoiul omenesc, trebuie să ne silim măcar a-i săpa o albie, ca să nu se reverse peste câmp, să nu se strivească de stânci, să nu se piarză în genuni.

Mai

10. — David Trietsch, cunoscutul Sionist, m'a vizitat astăzi. El a fost în Cipru, în Anatolia. la Constantinopole. Povestirile și descrierile sale m'au interesat în cel mai înalt grad. Spune cu căldura comunicativă a emoțiunii, pictează cu culori vii și răpește prin lumina din ochii săi de vizionar. El socotește că Anatolia e tărâmul de emigrare cel mai bun și mai eftin, dar laudă și Ciprul, și pretinde că evreii români ar trebui să se îndrepte într'acolo. Pământul e eftin, rodnicia mare, clima bună. Guvernul englez a început lucrări de irigație și de căi ferate, și dacă s'ar așeza acum acolo 1000 de evrei, mai vârtos în ținutul vechei Famagusta, ar putea ajunge la mare prosperitate. Evreii români așezați acolo acuma muncesc cu spor, și sunt foarte mulțumiți. Despre evreii așezați în Anatolia și despre munca lor stăruitoare și puterea de răbdare a lipselor de tot soiul, el îmi istorisește minuni. Măcar că locuesc în corturi și chiar sub cerul liber, ei nu sunt descurajați. Vizita nimerită a profesorului Warburg, care le-a dat zece mii mărci, i-a scăpat de flămânzire. Și Bernard Lazare a studiat chestia Anatoliei și mi-a scris că va sfătui ICA să încurajeze așezarea acolo a evreilor.

21.—Mizeria între evrei sporește pe zi ce merge. O dospire primejdioasă este în creștere. Firește că tot soiul de canalii se folosesc de această stare de suflet pentru a urzi scandaluri. Aseară la orele 10 m'am pomenit cu o deputație a unor nenorociți băjenari, azmuțiți de un student declasat, care au încercat să pătrunză cu deasila în casă. Ananghia și desperarea se citește în fețele lor — și la Paris d-nii dela ICA și Alianța stau la chibzuială dacă trebue să dea un ajutor! Satul arde și baba se piaptănă. Băjenarii vor să cutreere pe jos Europa, „martori teribili a unei situații, nevrednice de un membru deplin îndreptățit al

www.dacoromanica.ro

comunității popoarelor Europeene" cum spune „Neue Freie Presse", într'un foileton, desigur bine plătit.

24. — Dela Bernard Lazare primesc o nouă scrisoare din Constantinopole, în care între altele îmi spune: „aș fi voit mult să viu în România ca să văd prin mine însu-mi starea nenorociților noștri coreligionari, dar trebue să fiu în curând la Paris și părăsesc mâine Constantinopolul. De altminteri m'am ocupat aici de familiile emigrate și am examinat problema. Merg la Paris ca să vorbesc cu Alianța și ICA, și sper a-i face să lucreze. Imi rămâne a'ți cere un serviciu. Am de gând a scoate în câteva zile o broșură asupra situației evreilor români, broșură pe care voi face să fie reprodusă și comentată de presa europeană. Te rog să-mi dai material pentru dânsa".

Grupuri de emigranți. Intre grupurile întocmite pentru emigrare sunt unele care merită o pomenire deosebită. Așa „grupul de emigrare pe jos a meseriașilor din București", alcătuit din 120 meseriași din mai multe bresle. Președintele grupului, Emanoil Schwartz, îmi scrie: „suntem siliți a părăsi țara, unde ne-am născut și am crescut din cauza Mizeriei (cu M mare); nu găsim de lucru, *Și unde găsim suntem respinși pentrucă suntem evrei.* Ce putem noi face? Cu ce să ne susținem familiile?"

Și scrisoarea sfârșește astfel:

„Da, voim să emigrăm. Cu ce? Și unde? Aceste două întrebări ne facem noi singuri, de aceea am ales o comisiune care să se prezinte la D-v., și sperăm că D-v. veți binevoi a ne povățui, pentrucă știm nobilele D-v. sentimente etc.".

Al doilea grup este acela al „Lucrătorilor zugravi și vopsitori din București". Apelul lor către *frații evreii* este zguduitor. Ei zic: „cu toții suntem fii ai țării românești. și astăzi când mizeria ne copleșește, cu durere trebue să ne despărțim de iubiții noștri frați și să mergem pe alte plaiuri necunoscute nouă, spre a căuta pâinea de toate zilele... noi credem că astfel nu aducem nici un rău țării în care ne-am născut și în care trăim".

Iată un al treilea grup sub denumirea de *Pietonii.* Ei scot o gazetă cu acest nume. In numărul I (și cred cel

www.dacoromanica.ro

din urmă) al acestei gazete, citim pe pag. I-a „strigătul de durere către fraţii noştri evrei". Ascultaţi vorba lor:

„Apelăm din adâncul inimei, în numele lui D-zeu şi al umanităţii, la voi fraţi de religie şi de inimă, la toţi oamenii cari pun umanitatea peste religie". Un amănunt curios: la 18 Mai „Pietonii" s'au adunat în sinagoga rusească din Fund. Sticlari, şi acolo, în faţa unei mulţimi imense, care umplea sinagoga şi se prelungia până în stradă, bărbaţii şi femeile din grup au jurat, în faţa altarului, de a fi uniţi până la înfăptuirea scopului lor. Alte mănunchiuri de emigranţi sunt *Drumeţii*, cari la 19 Aprilie au plecat din Bârlad pe jos, după publicarea unui manifest, întitulat: „Trăiască România". Din toate oraşele şi târgurile s'a pornit şuvoiul, rupând toate zăgazurile. Astfel a plecat din Galaţi grupul „FIX" de 100 tineri, etc.

In foaia „Drumeţii", din Bârlad, mizeria se rosteşte şi în stihuri. Iată una din acestea, intitulată „America":

Unde-a plecat tătuca, mamă ?
— S'aducă bani, s'aducă pâine . . .
Hai, dormi! În casă-i întuneric
Şi-i frig. Ce mult e până mâine!

S'a dus la America departe,
In alte ţări ca să muncească.
Copilul tace, se gândeşte
Cu mintea lui copilărească.

Târziu, întreabă iar copilul;
S'a dus şi-o să se întoarcă mâine ?
De ce s'a dus aşa departe,
Aice, mamă, nu e pâine ?

28. — Ce o fi asta? Dr. Beck, predicatorul comunităţii templului, a fost chemat de Ministrul Cultelor, Dr. Istrate, care i-a spus că vrea ca comunităţile evreeşti să aibă păstori cu creştere academică, şi doreşte a întemeia pentru acest scop un seminar rabinic. Dr. Beck a fost de bună seamă uimit de această toană de dragoste pentru evrei a preşedintelui „Ligei Antisemite". Măcar că s'ar putea în parte explica prin aplecarea ministrului spre misticism, totuşi trebuie să fie la mijloc motive politice: nu cumva e vorba de un nou împrumut în străinătate? Acest demers a avut însă un alt rezultat, neprevăzut. Câţiva

www.dacoromanica.ro

agenți provocatori — din nefericire evrei — au răspândit apoi svonul că dr. Beck i-ar fi dat ministrului o declarație cum că evreii emigrează nu din pricina asupririi, ci în urma crizei economice generale a țării. In starea de disperare a săracilor și desmoșteniților, cari găsesc în bejenie singura lor mântuire, acest svon a fost ca o scântee în praful de pușcă. Presa suflă în foc, și iarăși sunt canaliile din mijlocul evreilor cari năvălesc în aceia pe cari ar trebui să-i apere. Niciun glas nu se ridică întru apărarea rabinului, care de 30 de ani muncește neobosit pentru coreligionarii săi. Acum, cum se putea aștepta, haita se năpustește și asupra mea. Alaltăieri m'am dus la Dr. Beck acasă. El stă singur și părăsit în locuința sa din curtea școalei „Iacob și Carolina Loebel"; nimeni nu îndrăznește a-l apăra, căci toți se tem de a se băga între guvern și evrei. Am îndupleeat pe dr. Beck a scrie un răspuns pentru ziare, în care dezminte toate minciunile răspândite pe seama lui, și mai ales un pretins interview publicat de antisemitica *Apărare Națională* (organul lui Istrate) care-i pusese în gură niște prăpăstii. Acest răspuns a apărut azi în *Dreptatea*. Dar nu va folosi nimic. Presa are nevoe de acest scandal, și guvernul tace.

Iunie

11. — Sunt îndurerat de ceeace zilnic văd și aud. Azi au venit la mine trei evrei tineri, cari fac parte dintr'un grup de 120, voind să plece din țară mâine. In ultimul moment însă a venit știrea că guvernul Austro-Ungar a oprit intrarea emigranților, dacă nu sunt prevăzuți cu bilete de vapor pentru America și nu au câte 100 franci de persoană. Azi noapte oamenii aceștia, cu neveste și copii, au mas sub cerul liber, în vifor cu ploaie și grindină. Ii voi adăposti deocamdată în casele mele din Calea Rahovei, până când va veni ajutor din străinătate.

13. — Numiții emigranți nu au primit voe de a lua adăpost în casele mele, până când n'au arătat comisarului polițienesc pașapoartele lor de emigrare, ceeace oamenii refuzară întâi, de frică ca să nu li se ia aceste pașapoarte. Prefectul Poliției, General Algiu, la care s'a dus fratele meu Sterian, porunci sbirului polițienesc să lase pe oamenii

www.dacoromanica.ro

în pace. Fratele meu a predat Prefectului apelul „Soc. Israelite pentru Asistență și Emigrare". Acesta, citindu-l, își rosti mirarea că între cei care subscriu acest apel sunt și evrei împământeniți. Algiu ceru să i se dea statutele acestei societăți pentru aprobare. De oarece această aprobare polițienească nu-i trebuincioasă, i-am trimes un exemplar din statute, fără altă cerere.

O nostimadă sinistră. Statele vecine, Rusia și Austro-Ungaria, au început a refuza trecerea pe teritoriul lor a evreilor români expulzați. Guvernul este în încurcătură, și caută un mijloc pieziș pentru a trece pe evreii izgoniți, prin contrabandă.

14.— Emigrarea urmează și sporește. Ca un fir roșu se întinde prin Europa convoiurile acestor emigranți, care merg pe jos, încovoiați sub povara durerii și a boarfelor ce au luat cu ei. Sunt însoțiți de femei și copii. Europa privește cu groază aceste exod.

Iunie

12. — Prin luna Mai venise la mine o doamnă Thal, care-mi spuse că fiul ei cu alți tineri, toți rezerviști, au emigrat, și după mii de greutăți, au ajuns cu vaporul, pe Rin la Rotterdam. Debarcarea li s'a îngăduit numai cu condiția ca să plece înainte a doua zi. Ea mi-a arătat o telegramă prin care nenorociții cer 1000 de franci spre a putea merge până la Londra. Astăzi numita doamnă îmi comunică că numiții emigranți au primit dela Comunitatea din Frankfurt am Main mijloacele pentru drumul direct la Canada. „Suntem salvați" spune telegrama emigranților.

Din Berlin ne scrie Marea Loje B. B. că a hotărît să vie în ajutorul emigranților.

Alaltăeri am avut o ședință a Soc. pentru Asistența Israeliților și emigrare, în care s'au numit sub-comisiuni pentru a culege aderenți.

Am scris ieri lui Iulius Bien, New-York, acum ales Cancelar pentru Afacerile Externe ale Ordinului, rugându-l să facă un apel pentru evreii români. In asemeni împrejurări grele Ordinul trebue să dovedească ce poate.

21. — Prefectul Poliției, General Algiu, a chemat pe mai mulți notabili evrei și li s'a plâns de „agitația" produsă

www.dacoromanica.ro

în străinătate de emigrația evreilor, și a adăugat: „dar ce, e persecuție la noi? Dacă sunteți români, iscăliți o declarație, dezmințind aceste calomnii". Cei chemați au respins, bineînțeles, cu o indignată energie, o asemenea nevrednicie. Fratele meu Iosif a adăugat ca ei n'au mandat a face asemenea declarație, și dacă ar face-o, ar fi lapidați de evrei.

Vechea șmecherie. Pe cine vor înșela asemenea minciuni?

Pe mine d-l General Algiu, de bună seamă, nu m'a chemat probabil pentrucă nu mă socotea fruntaș...

23. — Din Paris ni se scrie că ICA pregătește un *plan vast pentru emigrarea evreilor romîni* – mai ales în Argentina. Acolo situația s'a îndreptat. ICA posedă în acea țară moșii întinse pentru primirea și așezarea emigranților. De asemenea are în vedere fermele cele mari din America de Nord, ale căror proprietari îmbogățiți vor să se mute în orașele mari. ICA însă ne cere să stavilim curentul emigrărei pripite... Generalul Algiu a chemat iar pe fratele meu, Iosif Sterian, și i-a arătat că a trimis consulului nostru la Rotterdam 2000 de fr. pentru emigranții evrei rămași acolo, și a stăruit și el ca să împedice emigrarea neorganizată. O trâmbă de lumină în acest jalnic tablou este căldura cu care coreligionarii noștri din străinătate, și comunitățile din orașele prin cari au trecut emigranții, au îmbrățișat pe acești frați nenorociți. Aceștia au fost pretutindeni adăpostiți, hrăniți, mângâiați și mulți din ei au rămas în acele țări, sub ocrotirea evreilor. O bună parte din ei a izbit până în America: Statele Unite, Canada și Argentina.

Și evreii din țară se întrec în a ajuta pe nevoiași. Societătatea de Asistență și de Emigrare desfășură o activitate neobosită. In Iași *Loja Samoil* s'a pus în fruntea operii de ajutor. S'au deschis bucătării populare, și se împart ajutoare în bani și în natură. Femeile noastre au dovedit, și de rândul acesta, inima lor miloasă. Și au pus o muncă neobosită pentru a ajuta și alina.

24. — *„Un creștin de dată recentă"*, cum singur se numește, Mariu Săineanu, fost Mayer Schein, fratele filologului Lazăr Șeinianu, și el botezat, s'a nevrednicit să publice în „Epoca" un răspuns la un manifest al Alianței

www.dacoromanica.ro

Israelite din Viena privitor la situaţia evreilor în România. In acest răspuns Mayer, în legea creştină Mariu, atacă mişeleşte pe foştii săi coreligionari. Dintre milioanele şi milioanele de evrei cari în curgerea veacurilor au trecut, de voie de nevoie, la creştinism, puţini sunt nemernicii cari s'au rădicat împotriva evreilor. Ba cei mai mulţi, şi tocmai dintre acei care au ajuns la poziţii înalte în ierarhia bisericei creştine, le-au luat apărarea împotriva învinuirilor şi calomniilor. Al nostru Mariu însă face parte din acea minoritate care caută a câştiga harul noilor coreligionari, hulind neamul şi religia din care fac parte părinţii săi. Mariu spune dar, între altele, că motivul evreilor români de a emigra nu e persecuţia, ci numai sărăcia, că asimilarea serioasă cu Românii pentru evrei nu poate exista, căci „ca să fii român, francez, etc. trebue să renunţi de a fi ovrei". (Argument pro domo). El aprobă sistemul naturalizărilor individuale şi respingerea evreilor din şcolile publice, şi conchide astfel: „Nu ştiu care a zis că fiecare ţară are evreii ce merită. Eu cred că axioma aceasta trebue să fi sunat (sic!) astfel: adică că în fiecare ţară evreii au soarta pe care o merită".

Adevărul este mai de grabă că fiecare ţară are apostaţii pe care îi merită...

24. — Aud în uliţa mea strigătul „Handeln". Mirat dau fuga la fereastră şi văd, în adevăr, pe un sărac ovrei, cu nişte mardale pe braţ, suind uliţa, în dogoreala arşiţei. Poliţia închide ochii şi lasă pe evrei să facă „comerţul ambulant", pentru a stavili emigrarea. Bietul ovrei scoate strigătul cu glas stins, umblă nepăsător, alene, cu capul în piept,— ştie că nimeni nu-i va cumpăra boarfele şi că în realitate cerşeşte. Când şi când ridică ochii spre faţada caselor. Caută pe cele evreeşti...

Septemvrie

In vacanţa am fost la Karlsbad şi Paris, la expoziţie. Aici m'am întâlnit cu prietenii, dl. şi d-na Skrine din Londra, cu pictorul Bertier şi nepotul meu Ernest. Am petrecut zile interesante şi vesele. Expoziţia este însă „une foire", sau „un four".

www.dacoromanica.ro

Octomvrie

3.— Seceta urmează. Se aşteaptă cu nerăbdare ploaia. O recoltă rea, pe lângă criza economică, ar însemna prăpădul, şi negoţul lâncezeşte. Statul e într'o cumplită strâmtoare financiară, şi ministrul Carp se dă în vânt pentru a aduce venituri noi în lăzile visteriei: arendarea monopolului hârtiei de ţigară, a terenurilor petrolifere, a băuturilor spirtoase, impozite noi etc.

9.— Intr'o şedinţă, ţinută aseară, d. I. Astruc, delegatul Alianţei Israelite, a dat cetire marelui *Proiect al emigrărei evreilor-români în Argentina.* Se prevede transportarea a 100 persoane pe săptămână. Comitete în judeţe şi un comitet central în Capitală vor organiza emigrarea. O operă uriaşă care ca cere milioane pentru înfăptuirea ei[1]).

D-l Preston, reprezentant al Canadei, însoţit de un domn Wolfsberg, membru al Lojei B. B. din Hamburg, au fost la mine cu o recomandaţie a d-lui Dr. E. Schwartzfeld din Paris. Ei au fost la Iaşi şi Galaţi, ca să cerceteze starea evreilor, şi nu se pot îndeajuns mira că România nu apreciază un material omenesc aşa de excelent. El mi'a asigurat că în urma raportului său, Canada va deschide larg porţile sale evreilor români.

19.— Lungă convorbire cu d. *Alfred Berl*, din Paris, eminentul publicist. trimis aici din partea Soc. „ICA", pentru a studia chestia evreească. Inainte de a veni la mine s'a întreţinut cu fruntaşii noştri politici. Impresia sa mi-a rezumat-o astfel: „Niciunul nu spune adevărul. Niciunul n'are o idee lămurită. Un om de stat, dintre cei mai luminaţi, a scăpat printr'o vorbă de duh: „C'est un malheur historique". Nu se poate face nimic din punctul de vedere politic pentrucă este adânc încuibată teama atingerii art. 7 din Constituţie. Singura deslegare, deocamdată, este *emigrarea*, indreptarea stării economice şi şcoli". Eu am propus întemeiarea de societăţi de protecţiune, consum şi împrumuturi, pentru a combate campania Alianţei antisemite, şi dobândirea de domenii spre a creşte agricultori evrei, ca pregătire pentru Canada.

1) Mai bine de 70 000 de evrei au emigrat astfel în curgere de aproape 8 ani.

www.dacoromanica.ro

Noembrie

26.— Reprezentanţii puternicei societăţi Americane „Standard Oil Company" au tratat cu guvernul pentru arendarea terenurilor petrolifere ale Statului şi clădirea unei conducte, oferind un împrumut de mai multe milioane. Propunerea care trebuia să desvolte bogatele zăcăminte ce dorm în sânul pământului nostru, si pe cari nu putem şi nu ştim să le folosim, şi să dea şi Statului mijloace pentru acoperirea marelui deficit, a fost bine primită de ministrul P. P. Carp, şi avocatul americanilor, d-l. Dodd, îmi şi adusese proectul convenţiunii ca să-mi dau părerea mea asupra ei, din punctul de vedere al legii române. Opoziţiunea însă a combătut cu înverşunare afacerea aceasta, denunţând-o ca o instrăinare a ţării, ca o robie către americani. etc Azi ducându-mă la Americani, ca să le predau convenţia ce trebuia iscălită azi chiar, i-am găsit făcându-şi bagajele pentru a pleca. Dl. Dodd mi-a spus că Regele le-a propus să se mulţumească cu arendarea terenurilor Statului, şi să renunţe la conductă. „Am răspuns rupând tratativele", urmă Dodd, „ne ducem acasă. Regele s'a lăsat influenţat de D. Sturza, mai tare în opoziţie decât Carp la guvern. Vază Românii dacă vor putea, acum sau în viitor, desvolta isvoarele lor petrolifere — cari sunt mai numeroase şi mai bogate decât se ştie, — cum am fi făcut-o noi, cu marele noastre mijloace, cu experienţa şi cu risicul nostru. De altminteri ne-am resgândit: nu putem aduce milioanele noastre unde există un asemenea *public feeling*, şi fierb asemenea patimi".

Decembrie

23.— Un concert în folosul şcoalelor, aranjat de mine, a avut loc aseară în sala Edison. Am cântat şi eu într'un trio din *Creaţiunea*, de Haydn. Sală plină.

24.— La Marea Lojă Constituantă a Ordinului B. B. din Chicago, Marele Preşedinte Julius Bien, demisionând din înalta sa demnitate, din pricina vărstei înaintate,a fost ales Mare Cancelar al Ordinului pentru Afacerile Externe, iar în locul lui s'a ales mare Preşedinte, *Leo N. Levi*, jurisconsult eminent, orator de seamă, un om de inimă, devotat cauzei neamului său.

www.dacoromanica.ro

1901

La Oxford: moravuri Engleze. — Un «college» la Parkstone. — Biblioteca Bodleiană şi Hamlet. — De ce mă voi rade singur !—Bayreuth şi Muenchen : Wagner. — Reichenhall. — Halul Bacăului.

Ianuarie

24.— Intorcându-mă din Nissa am întâlnit pe drum pe d. Wolfsthal din Hamburg, despre care am vorbit deja. El vine în ţară, în numele Soc. ICA, spre a pune la cale emigrarea a 100 evrei la Canada. Aici am găsit soare.

Februarie

21.— Balul costumat *de Purim* care a avut loc la mine aseară, a reuşit de minune. In saloanele frumos decorate, strălucind în lumina electrică, s'au perindat peste 300 măşti, în costume elegante. Soţia mea, care a rânduit totul cu gustul său ales, a fost străvestită în Cardinal Richelieu, iar eu purtam roba de avocat. S'a dansat până în 3 dim., când au plecat ultimii oaspeţi.

Martie

18.— La orele 9 dim. am simţit un cutremur de pământ. După două zguduiri am alergat în biroul de alături al secretarului meu, care nu simţise nimic. Abia schimbasem o vorbă cu el, când urmară alte două zguduiri repezi. In acelaş timp auzii strigătul soţiei mele şi o văzui dând fuga în curte, urmată de copii şi slugi. Alergai după ei şi atunci — privelişte grozavă — văzurăm deslusit zidurile caselor vecine clătinându-se, şi coşurile aplecându-se — încă o mişcare şi toate s'ar fi prăbuşit. Dar am scăpat cu spaima.

Sinaia 28.— Ne-am instalat astăzi aicea, în vila închiriată pe str. Isvor. Pe Bd. Ghika întâlnirăm pe Ministrul Germaniei, Kiderlen Waechter, care ne-a petrecut până acasă. Aerul curat şi proaspăt ne inviorează. Mâine plec cu fiul meu, Mişu, în Anglia. A crescut prea repede, şi mama, îngrijată, vrea să-l întărească prin viaţa şi sportul din Anglia.

www.dacoromanica.ro

Iulie

Oxford. 17.— Am venit cu Mişu aici, invitat de prietenii Skrine, cu care mă leagă o duioasă prietenie. Cu anevoie răzbeşti în sufletul englezului, dar, odată intrat, rămâi acolo pentru toată viaţa. Şi la nimeni şi în nicio ţară n'am găsit ospeţie mai largă decât aici. D-l Skrine cunoaşte bine istoria şi literatura franceză, iar doamna se coboară din neamul Stuarţilor, şi Castelul ei strămoşesc se află pe lacul Lochearnhead, în Scoţia. Ea e gingaşă şi plăpândă, ca o figură de Tanagra, şi farmecă prin bunătatea şi spiritul ei. Fiind în India, cu tatăl ei, colonelul Stewart, a fost copilul răsfăţat al coloniei engleze şi cuceritä de soţul ei. Când, acuma doi ani, dl. Skrine, după ce încheiase la Ploeşti mai multe contracte pentru cumpărarea de terenuri petrolifere, se întoarse la Londra cu raportul meu juridic, spre a infiinţa societatea pentru exploatarea acestor terenuri, am fost chemat la Londra spre a'mi da părerea care trebuià trecută în prospectul destinat publicului. După întâia întrunire a promotorilor, în capul cărora era capitalistul Verner, Skrine mă pofti la „dinner", o treabă solemnă la englezii de clasa de sus. In salon găsii acea figurină de tanagra, în rochie de bal, purtând diamante la gât şi în inelele blonde ale părului, şi cu aşa înfăţişare de radioasă tinereţe încât mă închinai bâlbâind: „Mademoiselle". „Madame Skrine", se grăbi să mă lămurească, răzând, dl. Skrine. Tablou! La masă era un Lord, al căruia nume îmi scapă, şi un căpitan întors dela războiul din Transvaal. După obligata şampanie, conversaţia învià şi, în toiul ei, gazda, de unde şedea, în faţa mea, îmi spuse deodată: „Avem bilete pentru un concert diseară, şi te rog să însoţeşti pe doamna acolo". Vă închipuiţi uimirea mea! Primii, bineînţeles, şi aşa, după masă, un „hansom" ne duse la concert, dela care ne întoarserăm la mezul nopţii, pe un splendid polei de lună, care bătea în plin. Un aşa lucru nu s'ar putea concepe de o minte continentală! La ce s'ar expune la noi o femee care s'ar însemeţi a face aşa ceva? Vezi că poziţia femeilor în Englitera e cu totul alta. Ea are acolo o *personalitate*, pe care englezul o respectă. Pe când la noi, e mai mult un obiect

www.dacoromanica.ro

de podoabă sau desfătare, măcar că se „sărută mâna", numai din buze. Şi de aci libertatea femeei engleze, libertate care poartă în sine însăşi chezăşia contra primejdiilor ei.

Skrine a venit la Oxford spre a cerceta manuscrisele şi biblioteca reposatului guvernator al Indiei, Sir William Hunter, a căruia biografie vrea s'o scrie. Ne făcură, ca totdeauna, o primire călduroasă în casa lor. Ce poetic este acest oraş universitar cu clădirile lui bătrâneşti, în pitorescul şi solemnul stil gotic englez — „muzică înghe-ţată", cum o numeşte Schlegel,— cu bisericele, parcurile, grădinile sale şi amintirile sale istorice! La orice Englez numele de Oxford deşteaptă un simţimânt de evlavie şi mândrie, fiind acela al universităţii de unde de veacuri au eşit cei mai mari savanţi, scriitori şi mai ageri bărbaţi politici ai ţării. A doua zi după sosirea noastră, pe o căldură de 92° (Fahrenheit, bineînţeles!), plecarăm la Parkstone, lângă Southhampton, la şcoala unde, după sfatul soţilor Skrine, hotărîsem să dau pe Mişu. Intâmpinat la gară de Reverend Graham, „principalul" şcoalei, un preot scoţian, înalt şi slăbănog, îmbrăcat în surtuc lung, negru, şi cu o pălărie de păslă moale, neagră, pe părul cărunt, merserăm pe jos până la „College", o vilă frumoasă, acoperită cu viţă sălbatecă, în mijlocul unei grădini înflorite, cu sere şi locuri de tennis şi golf, aproape de portul Pool. Domnişoara Graham, o blondă simpatică, cu ochii galeşi viorii, ne salută la sosire. Indată după sosire Graham prezintă lui Mişu mai mulţi elevi: toţi flăcăi voinici, dolofani, rumeni la faţă, mici gentlemeni, cum cresc în răsadniţele pedagogice din Englitera. Pe lângă ei Mişu părea şi mai slab, şi este singurul cap negru între aceşti arieni roşcovani, mai toţi „indians", adică copiii de militari şi funcţionari englezi, cari servesc în India şi-şi trimit odraslele în şcolile ţării mame. Odăile de culcat sunt mari, luminoase, curate, sălile vaste, mâncarea îmbelşugată, frumos servită.

Petrecurăm seara senină pe lunca verde, albăstrită de lună, în răcoarea şi liniştea acestui colţ ascuns în verdeaţă, vorbind de toate cele. Graham, ca toţi dascălii englezi, pune greutatea pe limbile clasice cari, după el, dau spiritului cea mai bună pregătire pentru toate celelalte studii.

www.dacoromanica.ro

„Această creştere clasică", zise el, „nu a împiedicat ca noi să avem cugetători şi descoperitori ageri în ştiinţele pozitive, cercetaşi îndrăzneţi pe toate tărâmurile, pe un Darwin şi un Lister ; techniciani şi constructori ale căror opere au cucerit lumea". Dar mai mult chiar decât pe Homer şi Horaţiu, sau tot atât ca pe ei, Graham preţuieşte *sportul* (mens sana în corpore sano), şi-mi povesteşte cu vădită mândrie că fiul său a biruit în ultimul concurs de regată între studenţii celor două universităţi Oxford şi Cambridge, şi e preaslăvit de toată suflarea englezească. Numai că atletismul prea exagerat are şi el neajunsurile lui, şi am găsit la englezi o prea mare cinstire a pumnului şi a cravaşii.

Am fost faţă şi la o lecţie a lui Graham, în „open air school", şcoala la aer liber. Pe lunca înflorită din faţă vilei, sub straşina brazilor, patru cinci şcolari erau culcaţi pe şaluri intinse pe iarbă, cu pălării albe pe cap, iar pe un jeţ de paie şedea dascălul, în mantie şi tocă preoţească, dând o lecţie de greacă. Aşa se uneşte plăcutul cu folositorul... La orele 10 plecai, însoţit de Mişu şi de doi băieţi, din care unul ales dinadins de Graham ca să-i fie camarad, un băeţandru solid şi drăguţ, văr cu Skrine, ai căruia părinţi se află la Simla, în India. Mişu nu pare prea nişcat de a rămânea singur în streini, sau nu vrea să-şi trădeze emoţia. Eu abia mi-o stăpânesc.... Iată-mă pe drum de întoarcere. La Southhampton văd soldaţi în khaki, cari se îmbarcă pentru Africa de Sud. Oamenii sunt minunat echipaţi şi veseli. Sosind la Oxford pe o căldură tropicală, am mers la faimoasa *Bibliotecă Bodleiană*, unde ne conduse bibliotecarul, un om amabil şi foarte documentat. Ce bogăţie de cărţi şi manuscrise! Ce clădire splendidă şi ce înlesniri pentru cititori! „Să respectăm pe cititori", ne spune călăuza noastră când convorbirea noastră se făcuse ceva mai sgomotoasă. Intrebând pe bibliotecar dacă are pe Shakespeare în traducerile în limbi străine, şi el răspunzând afirmativ, eu îl întrebai într'o doară: „şi în limba română?" — Da, răspunse el, şi lăsându-ne o clipă singuri, se întoarse în curând cu o carte în mână, pe care mi-o dă. Mă uit la ea — este traducerea mea din Hamlet. Mărturisesc că m'am înroşit de plăcere. Aflând că sunt

www.dacoromanica.ro

traducătorul, amabilul nostru mentor părea că mă privește cu mai mult respect.....

De altminteri am găsit traducerile mele trecute în cataloagele lui British Museum.

Dela bibliotecă merserăm la New Chapel, din ferestrele căreia se deschide o frumoasă vedere în grădina bisericii unde, pe covoarele de iarbă, erau bărbați și femei cari desinau și pictau. Toată preajma îndeamnă la contemplație și studiu, și numeroase generații au adus partea lor la mărețele așezăminte de unde es viguroșii fii ai Albionului. Seara, prânz la Lady Hunter, văduva răposatului Sir William: fața fină, părul cărunțind, tăiat scurt, ochii inteligenți. Masa e pusă în grădină: plein air.

In ziua de 18, plimbare în barcă pe Tamiza și Chervel. Malurile înflorite, multă lume și muzică. Niște băiețandri ne urmăresc luntrea și unul din ei, arătându-mă, bătător la ochi prin părul meu negru și cam lung, zice: iată un rus!

Intr'una din zile era s'o pățesc. Fiind poftit la masă la profesorul de anatomie, Gotch, mă duc să caut un bărbier; dar e Joi, zi în care toate prăvăliile sunt închise după amiazi. Și așa, întovărășit de d-na Skrine, batem la toate bărbieriile. In zadar. După ce am colindat prin oraș, ne înfundăm într'o ulicioară dosnică și dăm de o prăvălioară de bărbier, prin al căreia singur geam putem privi înăuntru. Nimeni. Batem în geam, încercăm clanța ușii de alături: degeaba. Incepem a ciocăni din toate puterile, încât se speriă vecinii cari alerg la ferestre și holbesc ochii la noi. Insfârșit auzim scara scârțâind în dosul ușii; se crapă puțin ușa și prin deschizătură se arată, sfios și încruntat, un cap de bătrân, pleșuv cu fața suptă, uscată și crestată de zbârcituri, pe un gât subțire și lung. Bătrânul ne măsoară prin ochelari, și ne întreabă ce poftim, cu un glas gros, puțin amabil. D-na Skrine îi explică strimtoarea mea, și după o oarecare șovăială și clătinare din cap, omul ne dă intrare și cu mână îndemânatecă mă face „clean shaved", curat ras, condiție fără de care nu îndrăznești să te prezinți în societate. De atunci —am început să mă rad singur.....

Oaspeți distinși, din lumea academică, în încăperile

www.dacoromanica.ro

elegante ale profesorului, înecate de lumină. Masă solemnă, ca la îndeplinirea unui rit religios, încărcată cu toate bunătăţile, şi vinuri alese, cari cu încetul rumenesc obrajii şi luminează ochii. Intre oaspeţi: dr. Allen, organistul Universităţii, un muzician perfect. După masă el mă acompaniază la pian: cânt „Caro mio ben", aria din „Hamlet" de A. Thomas, şi apoi cântăm la patru mâini o bucată grea de Brahms, care-mi scoate broboane de năduşeli pe frunte. Profesorul Gotsch cântă, cu voce bine timbrată de tenor şi multă simţire, „An die Leyer" de Schubert. Apoi conversaţia generală se însufleţeşte, şi ne întoarcem târziu acasă.

Duminecă. Mergem la biserică, la New Chapel. Slujbă impresionantă: cor de voci alese de sopran. Organistul Dr. Allen cântă la orgă un supliment, în onoarea noastră. E maiestru al instrumentului. Apoi mai vedem monumentul lui Shelley, reprezentat aşa cum a fost găsit înecat.

August

Bayreuth. Pentru o doua oară am făcut acest pelerinaj la Locul Sfânt al lui Wagner, venind din Karlsbad, unde, la întoarecerea din Oxford, m'am întâlnit cu soţia mea. Comisia de locuinţi mi-a reţinut aici o odae în piaţa oraşului, înecăpătoare, şi având o epinetă bătrânească, care sună ca clopote dogite. La atingerea clapelor, îngălbenite de vreme, te înfioară ca dangătul clopotelor funebre. In ziua de 14, la orele 5 d. m., sunt la teatru. Se cântă „Aurul Rinului", până la 8½, fără întrerupere. Decorurile splendide, mai cu seamă actul I-iu, cu sborul fiicelor Rinului. Lungă reprezentaţie: pustietăţi obositoare, abia o rază de melodie ca să te odihnească.

15. In faptul zilei mă deştept de un sgomot asurzitor: huruit de roţi şi muget de boi. Sunt carele cu zarzavaturi cari sosesc pe piaţă. Puţin muzical tărăboi pentru oaspetii sosiţi ca să soarbă armoniile „Inelului Nibelungilor"! Mă despăgubeşte după amiază „Walkyria", sublima epopee din Walhala germană. Rooy in Wotan şi Ellen Gulbranson in Bruenhilde, neîntrecuţi. Publicul entuziast aplaudă şi chiamă pe artişti: nimeni nu răspunde. Aşa e consemnul sfânt.

www.dacoromanica.ro

Cu nervii încordați și sufletul răscolit, până la durere, de muzica năpraznică, abia sosit acasă, m'arunc în pat și dorm ca plumbul.

16. Aseară „Siegfried", până la 9½. Imi cântă mereu în minte:

„Notung, Notung,
weidliches Schwert,
Hoho, Hoho,
Hahei, hahei,
Blase, Balg,
Blase die Glut",

frasele melodice cele mai frumoase și mai puternice pe care le-a urzit Wagner. Tot așa duetul lui Siegfried și Brunhilde, la sfârșitul actului al treilea:

„Lachende Liebe
Leuchtender Tod".

Și nu știi ce să admiri mai adânc: pe poet sau pe compositor.

Muenchen, 22.— O adevărată orgie muzicală. Dacă la Bayreuth am văzut „Vasul Fantom" și sublima epopee a iubirii fatale „Tristan și Isolde", am venit aici ca să asist la deschiderea „Teatrului Prințului Regent", cu opera „Meșterii cântăreți", uriașa creațiune în care se întâlnesc toate genurile, împrăștieri de scântei din toate focurile muzicii: limba dramatică și comică, sglobie și serioasă, satira și ironia, toate culorile paletei, toată gama sonurilor, suava melodie și polifonia bogată și— ceeace mă mișcă totdeauna mai adânc— corurile în mai multe voci. Corul poporului, care închee opera, într'o apoteoză pentru Hans Sachs, m'a impresionat iar adânc în creșterea lui neîncetată. El trage undele sufletului în slăvi ca marea care se înalță la lună. Dar și interpretația a fost superioară celei din Bayreuth. Hans Sachs, Feinhals (nume predestinat!), Walther Knothe — voci tinere, calde, venind ca din isvoare de munte.

Reichenhall, 24.— Mângâieri de lumină, surâsuri de flori și verdeață, desmierdarea poenilor răcoroase, cununa munților, liniștea— toate le-am găsit în acest cuib gingaș; dar îmi pare și mai frumos după umbra mistică din operile lui Wagner. Bucuros mă întorc la natură. Am petrecut aicea zile senine împreună cu familia Skrine care a venit

www.dacoromanica.ro

de vară în acest rai, departe de colcotul metropolei engleze. N'am mai locuit la „Rosenhof", de care mă leagă atâtea dulci amintiri. Moartea a intrat în „grădina trandafirilor". . . . .

Octomvrie

Bucureşti, 7.— Iarna se anunţă: crivăţul sguduie copacii în grădină, zdrenţueşte foile late ale mussei, sbuciumă viţa din boltă, flutură frunzele arămii şi aurii prin văzduh. Cei doi plopi, străjerii porţii, se încovoaie şi'şi pleacă coamele foşnind, trandafirii se închină adânc. . ..

17. - Cedând stăruinţelor am primit alegerea mea ca preşedinte al Comunităţii Templului Coral şi al Şcoalelor, măcar că sunt prea împovărat. Dar e vorba de învăţământ şi primesc această sarcină.

Noemvrie

21.— Mai mulţi bărbaţi cu vază în viaţa publică mi-au declarat că, după ei, art. 7 din Constituţie este o mare greşală, şi ar trebui schimbat în sens liberal. Dar nimeni nu îndrăzneşte s'o spuie făţiş: bănuiala de a fi *jidoviţi* îi paralizează. Totuş d. *Fleişlen*, Consilier la Curtea de Apel, apreciat şi în streinătate pentru lucrările sale juridice, a publicat un articol în care dovedeşte, cu argumente solide, nevoia schimbării Constituţiei pentru a admite pe străini la cumpărare de imobile rurale. Face însă o temenea înaintea idolului antisemit: acest drept să se dea numai străinilor creştini. Dar chiar cu asta omul şi-a găsit beleaua ; atacurile cad ploaie pe capul lui, ba s'a anunţat chiar o interpelare în Cameră, de către deputatul Ion Stavri Brătianu, fost preşedinte al tribunalului de comerţ.

Cum însă crede d. Fleişlein că s'ar putea schimba art. 7 cu mărginirea pusă de el, în faţa art. 44 din Tratatul din Berlin? Naivă întrebare. Cine se îngrijeşte de acest tratat, ajuns un petic de hârtie? E interesant de amintit că în şedinţa din 30 Iulie al Congresului dela Berlin, un plenipotenţiar, Prinţul Gorciacof, a propus de a se hotărî că „Inaltele părţi contractante privesc totalitatea art. din tratat ca un întreg de hotărîri a cărora punere în lucrare se îndatorează a controla şi supraveghea." Ce deriziune !

www.dacoromanica.ro

Decemvrie

25.— Un episod caracteristic. Prietenul meu, dr. Marcovici, din Bacău, având o ipotecă pe o moșie a d-lui Juniu Lecca, se străduește în zadar de doi ani să o scoată în vânzare. Familia Lecca este atotputernică acolo. Administrația și justiția stau la porunca ei. Puindu-se un termen nou pentru vânzarea silită a moșiei, creditorul temându-se că, de frica familiei Lecca, nu se vor prezenta amatori, mă rugă să licitez eu. Mă dusei la Bacău pentru acest scop. In ziua vânzării merserăm la tribunal, cu creditorul și avocatul lui. Sala tribunalului era împănată de lume: mutre suspecte, bătăuși cunoscuți cari ne priveau chioriș. Atunci avocatul îmi șopti la ureche să plec acasă, că vor să mă bată. Bietul dr. Marcovici, speriat, mă scoase printr'o ușă dosnică și mă duse acasă în trăsura lui. Vânzarea se amână iar pentru lipsă de procedură. Seara, la masă, doctorul îmi povesti că a fost atacat noaptea de un bătăuș năimit, și bătut sdravăn. Poliția n'a descoperit pe agresor. Și pe când istorisea faptul, auzirăm deodată din afară un „aoleo". Sărirăm de pe scaune, dând fuga afară. Aici găsirăm un servitor, care se văeta că a fost bătut până la sânge de fostul vizitiu al d-rului, acum vizitiu la polițai. Asta e halul Bacăului! Evreii au, pe lângă aceasta, și pacostea din fabrica Letea, unde își face iar mendrele *Radu Porumbaru.* — Vă aduceți aminte? Cel cu tatuarea birjarului evreu, cel care a fost la mine ca să ceară o slujbă, tăgăduind schingiuirea evreilor. Este iar tare și mare, taie și spânzură, împrăștiind groaza între evrei.

www.dacoromanica.ro

1902

Fidelitas la Kiderlen-Waechter. — Legea poliției rurale: hatârul și mita.—Legea meseriilor: art. 4.— Regele vrea să «îndulcească» legea prin Regulament: «vorsichtig»! Mascagni la Teatrul Național. B. Lazare și guvernul: O lecție evreilor.—Moartea lui Adolf Weinberg.—P. Grădișteanu «Liga Culturală» și Pergamentul pentru evrei.—Un ovrei care «se abține».— Nota lui Hay.— Moartea lui Zola. Un tablou din drama emigrărilor.—Corda Fratres.— Garofescu și moșia.

Ianuarie

16.— Aseară serbarea aniversării Impăratului Germaniei — „Allerhoechstes Geburtsfest", la ministrul Germaniei, Kiderlen-Waechter. Am fost poftit și eu împreună cu fruntașii coloniei germane. Ospăț bogat și vinuri generoase — Ministrul iubește o „picătură bună". La șampanie el închină întâiu pentru Regele Carol, „luminatul și înțeleptul stăpânitor al acestei țări", și ciocnește cu mine ca „singurul român de față". Apoi închină pentru „Inaltul stăpân", care poartă un interes așa de viu germanilor în streinătate, și oaspeții ascultă în picioare, cu evlavie. Excelența Sa își așează bine cuvintele, îi lipsește însă avântul, și glasului său căldura, dar are patos solemn și humor, și, înainte de toate, multă inteligență, care sclipește în ochii săi mititei și în colțurile gurei. Dacă nu mișcă, impresionează. Va fi un bun orator parlamentar. După masa oficială trecem în vestibul, în care se servește cafea, licoruri, țigări, apoi oaspeții - numai bărbați -- se așează la o masă lungă. Se aduce un butoiu de bere bavareză, căruia ministrul singur îi scoate cepul, și tot el varsă oacheșa băutură spumegândă în paharele care se împart apoi la comeseni. Incepe „comersul", după datinele studențești. Cei mai mulți din oaspeți sunt doar vechi studenți. După miezul nopții s'a lățit *fidelitas*, s'au înfierbântat capetele, ochii sclipesc, vorbe glumețe se încrucișează. Stăm călare, pe spătarele scaunelor, și cântăm un cântec absurd, covârșiți de glasul

www.dacoromanica.ro

de trâmbiță al consulului Kiliani. Ministrul se ține cam cu greu pe spătarul subțire al scaunului. Kiliani cântă „Schnadahuepfl", eu „Im tiefen Keller sitz ich hier" cu tonuri grave, coborându-se parcă în pivnița adâncă. *Veselia umedă, fidelitas*, e în toiul ei, și pe la orele 2 dimineața plecăm, cam pe două cărări, în zăpada albăstrită de lună, pe calea Victoriei.

Fevruarie

Legea poliției rurale.— In capul bucatelor stă iar partidul național-liberal, cu meșterul vraciu, Mitiță Sturdza. Ca hârcile vrăjitoare din Macbeth el fierbe ciorba cea drăcească pentru evrei. Acuma a scos din cazan o nouă lege contra evreilor. Este *legea poliției rurale.* A depus'o în Cameră ministrul de interne, P. S. Aurelian. Cum s'a lăsat ademenit la una ca asta blajinul Aurelian? Hei, e molima: o boală a sîngelui care a ajuns o boală a minții și o boală socială.

E pe înțelesul tuturor: cum evreii sunt streini, legea tinde la stârpirea lor din sate și târgușoare, chiar a acelor născuți sau autorizați a sta în ele, și la împiedicarea lor de a face vr'un negoț. Aceasta înseamnă ruina desăvârșită a mii de familii.

Ce vom putea face ca să înlăturăm această nouă pacoste? Cine ne va ajuta? Numai *Adevărul*, gazeta curagiosului Constantin Mille, se ridică împotriva acestei legi. Noroc că măsura lovește și în adevărații străini, și opinia publică din streinătate se agită împotriva acestei măsuri, care de altminteri calcă tratatul din Berlin și tratatele de comerț. Până și „Neue Freie Presse" din Viena s'a făcut liberală, și protestează în contra acestei legi xenofobe, care merită a fi cunoscută în streinătate „pentru importanța ei socială, politică și financiară, și ca fenomen istorico-cultural".

Pasă-mi-te că nu rămâne evreilor obijduiți nicio altă putere ocrotitoare pământească decât cele două Mari Puteri: *Hatărul* și *Mita.* Dar cel dintâiu își revarsă harul la puțini, cea de o doua nu e accesibilă evreului sărăcit.

Legea meseriilor. — Cu o stăruință diabolică politicianii noștri urmează patriotica-nimicire a evreilor. După ce prin excluderea lor din școli, prin alungarea lor din sate și târ-

www.dacoromanica.ro

guri şi din comerţul ambulant, fericita ţară a câştigat zeci de mii de analfabeţi şi a scăpat de „lipitorile satelor" şi de „Herşcu boccegiul", o nouă pacoste cade asupra lor: este legea meseriilor.

Proiectul ministrului domeniilor, Vasile Missir, care înfiinţează în ţară iar vechile bresle, nu cuprindea la început vreo dispoziţie specială împotriva meseriaşilor evrei. Eram miraţi şi aşteptam cu îngrijorare desbaterile în Parlament. Şi temerile noastre s'au dovedit, vai! prea întemeiate. Art. 4. din această lege a fost votat în coprinderea următoare.

„Streinii, spre a fi admişi, conform condiţiunilor acestei legi, la exerciţiul unei meserii, vor trebui să dovedească că există în ţara lor dreptul de reciprocitate pentru români".

Rostul articolului e lămurit: cum evreii pământeni nu aparţin nici unui Stat străin, nu vor putea, bine înţeles, dovedi „reciprocitatea", şi vor fi, în puterea acestei legi nelegiuite, opriţi de a exercita o meserie în ţară.

O lege ucigătoare. Pentru a-i înţelege însemnătatea trebue ştiut că, după ultima statistică oficială, din numărul total de 155—158.000 meseriaşi din ţară, 68,8% sunt români, 17,3% streini, creştini (statistica face anume această deosebire) şi 13,9% evrei, va să zică aproape 30.000 capi de familie. Adică este vorba de a se arunca pe drumuri peste 100.000 suflete! De veacuri meseria, ca şi negoţul, au fost în mâinile evreilor, atunci când Românii erau prea fuduli pentru negoţ şi dispreţuiau meşteşugul. In toate oraşele şi târgurile se poate vedea meşteşugarul evreu, încovoiat pe lucrul său, muncind din greu, din albul zilei şi până noaptea târziu, spre a agonisi o pâine pentru el şi cele 4—5 guri din casă.

Şi'i se va smulge această unealtă hrănitoare din trudnica mână? Dece? Nici concurenţa meşteşugarului creştin nu o poate explica: e loc în ţară încă pentru multe mii de braţe în meserie. Este dar ura, oarba, năprazniva ură, care a urzit criminala lege.

Ştirea s'a lăţit cu iuţeala focului şi a aprins spaima şi grija în suflete. De la un capăt al ţării la celalt răsună iar sinistrul ţipăt: să plecăm! Afară din iadul ăsta!

In streinătate se trezeşte o furtună. Lordul Rothschild

www.dacoromanica.ro

din Londra, a supus chestia Lordului Salisbury, care a cerut ştiri telegrafice dela Ministrul Angliei, Kennedy. Noi căutăm a linişti poporul, a stavili deocamdată avalanşa. Am pregătit un memoriu pentru guvern, care, o ştim, nu va avea nici o urmare, şi am hotărît a apela şi la Rege.

Am fost primit de el la 20 Martie. După ce am expus urmările legii şi catastrofa la care va duce, Regele îmi spune:

— Da, trebue făcut ceva. Legea nu trebue aplicată evreilor pământeni, cari, firește, nu pot dovedi reciprocitatea.

— Numai o vorbă a Majestăţii Voastre poate linişti pe bieţii mei coreligionari, îngrijoraţi de viitorul lor. Ce se poate aştepta dela Guvernul M. V.., a arătat-o în Parlament. Nici un cuvânt de răspuns, nici o încercare de combatere: un singur deputat, Constantin Mille, a vorbit.

— Pentru sau contra?

— Contra. Chiar P. P. Carp.—

— N'a fost în Cameră.

— Ba da. Şi a desminţit tot trecutul său. Cuvântarea sa a fost direct duşmănoasă pentru evrei.

— Aşa? Apoi a fost totdeauna prietenul lor!

— Dar nu mai este, dacă a fost vreodată sincer. Astfel dar, evreii stau izolaţi şi nicăieri nu văd mântuire decât la M. V. Oare să li se ia şi dreptul la muncă? Oare ei trebue să se prăpădească? Atunci, în disperarea lor, vor apuca iar toiagul pribegiei.

Dar încotro? Li se închid pretutindeni graniţele.

Ei nu vor întreba de asta, şi vor fugi, în nădejdea că omenirea civilizată nu-i va lăsa să piară.

Dar, pentru D-zeu, nu trebue să ajungă acolo. *De asta voi îngriji eu.*

Iată o vorbă mângâietoare, Sire. Pot s'o spui acelor nenorociţi?

— Nu vă pripiţi. Trebue să urmăm cu tereală, ca să nu provocăm noi greutăţi. Voi căuta ca prin regulament *să îndulcim* (sic!) legea. Proiectul guvernului, discutat în Consiliul de Miniştri, nu cuprindea această dispoziţie.

— Da, a fost propusă de doi antisemiţi turbaţi: Radu Porumbaru, faimosul.

www.dacoromanica.ro

— A, cel dela Letea?

— Da, călăul din Bacău, și edecul său, Julius Lecca; și astfel s'a prefăcut într'o lege de persecuțiuni, ca toate legile noastre economice.

— De, s'a întâmplat ca și cu legea instrucțiunii publice: atunci și P. P. Carp s'a dat pe brazdă.

- Așa dar să plec cu siguranța că ne putem bizui pe ocrotirea M. V.?

— Da, se va face tot ce e cu putință. Dar precauțiune (vorsichtig) domnule dr., pentruca, dacă, cu toate acestea, nu s'ar îndeplini, să nu se zică că nu m'am ținut de cuvânt. Trebue ținut seamă de toate curentele.

Și înainte de a ieși din salon, Regele îmi spuse că a mijlocit ca d-rul Beck să fie primit de ministrul Sturdza.

Cunoscând pe Rege, am înțeles că de rândul acesta el *vrea* să „îndulcească" (cuvântul este chiar al Regelui, spus de el pe românește, măcar că vorbeam nemțește) rigorile legii prin Regulament. Și ce nu *poate* el dacă *vrea*? Și ce nu vrea Sturdza dacă o vrea stăpânul său, căruia îi sărută mâinile?

Aveam zor să împărtășesc buna veste și să duc mângâiere în casele chinuite de grija zilei de mâine: „vorsichtig", bineînțeles, ca să nu ies din vorba Regelui....

Insă ziarele publicară tot felul de știri fantastice despre audiența mea, pretinzând între altele, că am fost *chemat*. După câteva zile, întorcându-mă acasă seara, am găsit biletul de vizită al unui domn maior dela Palat. Curând după aceea veni și d-rul Beck, și-mi povesti că numitul maior fusese și la el, și-i spusese că „palatul" dorește ca să desmintă știrea c'aș fi fost chemat la audiență. Am și făcut-o, căci: „vorsichtig!"

Tocmai în seara de 30 Aprilie ministrul-președinte Sturdza primi pe d-rul Beck. Năpraznicul antisemit se muiase și spuse Rabinului (copiez textul din jurnalul meu): că greșit se crede că el ar fi antisemit (!); un om care, ca dânsul, are cultură apuseană, posedă prieteni evrei, a urmat cursurile unui profesor evreu (Barneys) la Bonn, etc. nu poate hrăni atari sentimente. Că, în ceeace privește legea meseriilor, ea a fost impusă guvernului de către agitatori, și anume de Iancu Brătescu, din tabăra

www.dacoromanica.ro

conservatorilor (?). Că legea vizează în realitate pe Rege, tot așa că la 1866 dărâmarea Templului din București. Dacă ministrul Missir n'a declarat în Cameră că termenul: *străin*, din lege, nu cuprinde pe evreii pământeni, aceasta nu s'a făcut, după ordinul lui (Sturdza), ca să nu se dea prilej antisemiților din Cameră să atace iar chestia evreească, și că legea nu va fi aplicată acestor evrei, după cum se va stipula ritos în Regulament. Că în orice caz el este absolut în contra emigrărilor.

Aici e bâtba: emigrarea, scandalul! Iată ce nu convine oblăduitorilor, mai ales acum, când e vorba de un nou împrumut. Finanța evreească, care de altminteri, n'are epiderma prea subțire, trebue totuși „menajată". De aceea l'a găsit mila de evrei pe hainul ministru.

Și s'a făcut minunea! Regulamentul „îndulcește" legea. Art. 6 coprinde într'adevăr aliniatul următor:

„Acei cari, neaparținând unui stat strein, sunt supuși protecțiunei române, nu sunt obligați a face dovada reciprocității și nici a cere autorizația prealabilă dela Camera de meserii".

„Acei cari nu aparțin unui stat străin și sunt supuși protecțiunii române" — sunt evreii români. Sublimă născocire a iscusinței legiuitorilor noștri! Birul și angaralele de tot felul și scoaterea din toate ramurile agonisirii, — iacă ce înseamnă „*protecția română*".

Martie

27. — Aseară, la teatru național, gemând de lume aleasă, Mascagni, primit cu ovații entuziaste, a dirijat întâiu orchestra, acompaniand pe cântăreții italieni (marfă mediocră, afară de tenorul Marconi) apoi, la pian, o baladă compusă de el (muzicalmente nu-i treabă mare), și însfârșit, „Cavaleria Rusticană", a căreia bogăție melodioasă și foc dramatic se desvăli sub bagheta lui. Minunat, ce făcu maestrul cu cântăreții noștri și orchestra noastră! S'au ridicat peste ei înșile. Cu mâinile sale eloquente el desină figurile muzicale, însemna deslușit vocile în cor, trezi instrumentele din orchestră, — și toți urmară, ca ipnotizați, mânii sale, privirii sale — și succesul fu de necrezut. O reprezentație cum nu s'a mai pomenit la noi, măcar că Turridu era —

www.dacoromanica.ro

Băjenaru. In schimb, Popovici a fost excelent. Un delir de aplauze.

Aprilie

29. — In Rusia dospește. Studenți și muncitori lucrează împreună pentru a scutura jugul despotismului: Revoluția e în aer, și numeroși membri ai burgheziei și aristrocrației simpatizează cu mișcarea. Am putut observa aceasta în timpul zilelor de Paști când am fost, împreună cu soția și fiica mea, la Odessa. Poliția stă la pândă. Ridicol zăgaz împotriva sufletului unui mare popor, acest suflet puternic și profund ca misterul nemărginirii stepelor. Parcă simți răsuflarea uriașă zguduind pământul. Ce s'au făcut frumoasele făgăduieli din manifestul Țarului Nicolae? Fumigei, rupți de vânt. Sistemele și înjghebările sociale sunt îndărătnice, ele stăruie în viața până când vine catastrofa să le îngroape.

Mai

Bernard Lazare și Guvernul. — La 7 ale lunei acesteia sosi Bernard Lazare, pentru a studia iarăși chestia evreească. In Iași a fost primit cu alai din partea evreilor de acolo și la sosirea sa aici mii de evrei l'au întâmpinat la gară, aclamându-l și acoperindu-l de flori. In seara de 7 l'am sărbătorit și noi, printr'un banchet, în sala Lojei B'nei Brith. In scurta mea cuvântare am salutat pe curagiosul luptător al căpitanului Dreyfus, pe nobilul apărător al libertății neamului său. Dar, abia rostisem ultimul cuvânt și încetase clinchetul paharelor, când feciorul meu îmi aduse o scrisoare de acasă. Purta însemnarea „urgent". Scriitorul îmi comunică că „Palatul" e îngrijat de manifestațiile evreilor și că ar fi bine să înceteze, ca să nu se dea loc la măceluri (textual). A doua zi Lazare primi — dela aceeaș persoană, se vede, — o comunicare, ca din partea ministrului Sturdza, sfătuindu-l să evite orice demonstrație. Lazare, nu de frică pentru persoana lui — își dovedise curagiul în împrejurări mult mai grave, — dar pentru a feri pe evrei de excese, rugă să se suprime toate manifestațiile. In răstimp apăru o proclamație a „studenților universitari români", plină de ocări și amenințări împotriva evreilor, și convocând la o întrunire publică, în localul

www.dacoromanica.ro

Tinerimea Română, sediul faimoasei „Alianță antisemită Română". Rezultatul acestei întruniri a fost că s'a spart geamurile evreilor din calea Victoriei. Presa oficială se bucură că s'a dat *o lecție* evreilor, și s'a împiedicat B. Lazare de a mai ține conferințe. Acesta fusese, în ajunul plecării sale, la dr. Sch., la masă. Casa era păzită de poliție și numai într'un târziu se putu spune oaspeților că se pot duce acasă fără pericol. Lazare a văzut și auzit destul, ca să-și dea seama de chestia israelită din țara românească!

23.— La 31 Mai st. n. orele 10½ seara, s'a încheiat pacea la Pretoria. Anglia respiră, și cu ea lumea toată.

Fiul meu Mișu învață pe capete pentru examenul clasei a V-a liceală. Dela 5 dim. studiază în grădină cu un camarad de școală. După amiază o priveliște gingașă se arată în grădină. Intr'un colț Mișu cu camaradul și profesorul său, pe micul dâmb la umbra salcâmilor; mai departe, în față, Lilly cu profesoara ei franțeză, încovoiată pe caietul ei, sub frunzarul liliacului; Baby (Marietta) în rochiță albă, cu pălăria de paie pe părul negru inelat, jucându-se și râzând, iar la masă în fața casei, Nelly, scriind o temă germană.

24.— *Adolf Weinberg a murit.* Fără de veste s'a stins scumpul meu prieten. Cine a fost Adolf Weinberg, cititorii mei au aflat-o din volumul I al Insemnărilor mele (pag. 162) unde se găsește și portretul reposatului. Nu-mi pot închipui că acest om îndrăgostit și răsfățat de viață a murit. Iubia lumea și a fost iubit de ea. Nu numai pentru exteriorul său — un Apolon, cam grăsuț — dar și pentru darurile sale sufletești. Iubia femeile — nu femeia, nu cu amorul perfect și ideal de care vorbește Diotime în *Banchetul* lui Platon, ci cu patima simțurilor. Dar firea lui nobilă iubea frumosul și binele în sine. Bunătatea lui era nemărginită și a semănat'o cu dărnicie. Am povestit, în volumul întâi, cum el a fost ales Președinte al Ordinului B.B., cum s'a dus la Paris pentru a-și complecta — la vârsta de 50 ani! — cultura, ca să poată fi un demn reprezentant al evreilor români, rol la care era chemat prin situația, popularitatea și inteligența lui vie. Și cum, în urma respingerii, în Cameră, a naturalizării lui, el a părăsit țara. — Noi însă am rămas în strânsă legătură; ne scriam adesea și

www.dacoromanica.ro

de câte ori treceam prin Viena mă primea cu brațele deschise și mă sărbătoria. Ce prețioasă mi-a fost prietenia lui, ce dulce și mângăietor gândul la inima caldă și brațele tari ale unui prieten! Zdrobit de jale am recitit câteva din scrisorile sale. Cu ce sfântă și părintească iubire m'a iubit prietenul meu! Intr'una din aceste scrisori (din Gmunden, 1880), el îmi scrie: „cruță trupul slab, hrănește-te și caută-te bine, bea vin bun vechiu, și de *celelalte lasă să îngrijească Dumnezeu și eu*".

N'am putut întovărăși rămășițele pământești ale prietenului mort la lăcașul de veci, dar în ședința de doliu al Ordinului B'nei Brith din București am rechemat viața și activitatea Președintelui de onoare al Ordinului. Va trăi în istoria acestui Ordin, în care a lăsat o dără de lumină ce nu se va putea stinge. In mine a lăsat un gol dureros; lipsit de această neprețuită comoară și curată prietenie, mă simt acum mai sărac.

Iunie

12.— In Sala Pașilor Perduți m'a oprit azi Petre Grădișteanu, puindu-mi prietenos brațul pe umeri. Am fost mirat, căci până acuma acest domn îmi ascundea abia antipatia, - câți alți nu hrănesc acelaș sentiment pentru deochiatul agitator al evreilor? Cu atât mai mult mă miră acest gest, cu cât Grădișteanu a fost de curând ales președinte al „Ligei Culturale", cuib de antisemitism, copil de flori al urei contra ungurului. Ceeace îmi spuse Grădișteanu trebuia să mă surprinză și mai mult. Iacă dialogul:

— Cunoști bine pe evreii naturalizați?

— Da. Pe mulți din ei.

— Și ai trecere pe lângă ei, fără îndoială?

Poate.

Ba, știu că ai. Știi că am fost ales președinte al Ligei Culturale?

— Știu.

— Ei bine, eu, care nu sunt și n'am fost ebreofag, doresc ca evreii împământeniți să intre în Ligă, care își propune a apăra interesele neamului, fără deosebire de confesiune. Recunosc că în chestia evreească se fac mari greșeli, în paguba țării și a voastră, și este nevoe a i se da cât mai curând o soluțiune leală și dreaptă.

www.dacoromanica.ro

Mărturisesc că am rămas năucit de această propunere și de această profesie de credință. Chipul meu arăta desigur uimirea mea, căci, înainte de a apuca să răspund, Grădișteanu adaugă: „persoana mea îți este o chezășie; lucrăm la lumina zilei, *și vă întind un pergament*".

Bănuesc că Liga are nevoe de ceva — fonduri, și banul evreesc *non olet*. Totuși mi-am zis că nu trebue respinsă mâna ce ni se întinde, și am răspuns că mă voi sfătui cu cei în drept.

Câteva zile în urmă am și chemat un număr oarecare de evrei naturalizați din București la o întrunire, în sala Templului. Veniră doi-trei, și chestia nu avu nicio urmare. Dar cu prilejul acesta am putut cunoaște pe un tip clasic al acelor evrei hibrizi cari cresc în gunoiul culturii antisemite: acei ovreiași, zișii intelectuali, cari cred că'și feresc cojoacele ascunzându-se în găuri și lepădându-se de solidaritatea ce datoresc neamului lor. Nenorociții de ei! Prin purtarea lor câștigă, pe lângă ură, și disprețul.

Tipul în chestie este un avocat pe care, întâlnindu-l la tribunal, l'am întrebat dacă a primit invitația mea și dacă va veni la întrunirea „evreilor naturalizați". El îmi răspunse scurt: *mă abțin*!

Se abține! Parcă ar fi vorba de băuturi spirtoase. Va rămânea de pomină acest abstenționism *sui generis*!

16.— Iar Bernard Lazare. Cum era de așteptat, Lazare a vorbit, sau, mai bine zis, a scris, despre cele văzute și pățite în țară. In ziarul „Aurore" din Paris a publicat un șir de articole, în care atacă cu violență pe politicianii noștri, oligarhii care au acaparat viața publică din țară. Dl. Ianovici dela „Voința Națională" a cerut D-rului Beck ca evreii să publice un protest contra lui Lazare. Mereu aceleași tertipuri! Mereu ni se cere mișelia a desminți adevărul, în loc ca d-lor să înlăture abuzurile a cărora destăinuire nu le place.

Bineînțeles că n'avem s'o facem.

Si studenții — iar studenții! — se frământă. Aici și la Iași se anunță întruniri de indignare. Știm ce însemnează ele: tot evreii sunt hoții de păgubași.

19.— In întrunirea studenților, tineretul, la care patima rupe zăgazurile rațiunei, și-a vărsat balele pe evrei.

www.dacoromanica.ro

In rezoluția votată de ei, vorbesc de *stigmatul rasei evreești*, de *lipsa ei de simț moral* — crâmpee din bucătăria smintitului Chamberlain. Și Prefectul de poliție a cerut iar să se desmintă adevărurile scrise de Lazare! Un confrate, om politic cu vază, a căruia cultură modernă osândește aceste apucături, mi-a spus azi la tribunal: „este o barbarie a se cere evreilor să protesteze în contra acelora care-i apără. Ce am zice noi dacă ungurii ar sili pe români să protesteze în contra acelora care-i apără în străinătate?" Așa vorbește, cuminte, acest domn, firește când — nu e la putere.

34. Ne-am așezat iar de vară în Sinaia. Prietenul Saniel Marcus, venind din Smirna, m'a vizitat aici cu soția sa și a plecat înainte în străinătate. El, totdeauna devotat cauzei judaismului, a primit misiunea de a stărui pe lângă prietenii noștri din străinătate pentru înfăptuirea propunerii mele de a întemeia în țară o mare bancă evreească.

O telegramă din Lucerna îmi vestește trista știre despre moartea cumnatei mele, Maria Sacker, sora soției mele. Abia îmi pot ascunde emoțiunea înaintea soției mele, care suferă vai!, de aceeași boală...

Iulie

Marietta s'a îmbolnăvit de scarlatină: o formă ușoară, îmi apune D-rul Ureche; totuși pricinuește neajunsuri: lungă carantină, izolare, trimiterea celorlalți copii la Brașov. Lumea ne ocolește și un sergent stă la poartă. Scrisoare importantă dela Saniel Marcus din Bruxelles cu rezultatul convorbirilor sale cu fruntașii evrei de acolo.

Aflu că Bernard Lazare, neobositul, vrea să convoace un congres pentru evreii români.

Septembrie

4.—Intors dela Sanatoriul Lahmann, lucrez cu Saniel Marcus, care s'a întors și el aici, un memoriu asupra proiectului Băncii de comerț și industrie, a căreia nevoie se simte tot mai mult în campania economică fără cruțare ce se duce contra evreilor.

Un d. Lupu Antonescu, profesor, a dat scolarilor

www.dacoromanica.ro

gimnaziului, lecție dé română, cetirea, din Juliu Cesar de Shakespeare, în traducerea mea.

S'a publicat nota *Secretarului de Stat al Americei John Hay*, către Puterile Garante ale Tratatului din Berlin, în chestia evreilor-români. Este o fanfară pentru a trezi conștiința Europei adormite. Este glasul puternic al Lumii Noi, care cheamă Lumea Veche la respectul unui pact solemn, iscălit de ea. Marea Republică Americană vorbește Puterilor semnatare ale tratatului din Berlin, nu în virtutea acestui tratat, din care ea nu face parte, ci în numele unui drept mai înalt: acela al Libertății. Și inima omenirii a tresărit de un sfânt fior. Măreață mărturie a unității morale a oamenilor acestei planete! Dar e dureros că biata țară, cea adevărată, trebue să sufere această rușine.

17.— A murit Emile Zola! Puțin fum otrăvitor din sobă a stins viața acestui geniu nobil. Dar numai partea sa muritoare a „adormit în somnul pământului", Opera sa nu va peri și al său sublim *J'accuse* va avea ecoul său în veșnicie.

Ziarul „Adevărul" cere ca Regele să ia o inițiativă în chestia israelită. Deoarece dânsa este o chestie internațională și Regele singur duce politica externă, și de oarece niciuna din partidele politice nu vrea sau nu poate s'o deslege, Regele are datoria s'o facă el.

18. — Ce l'a găsit pe bătrânul profesor Danielcanu? Decanul corpului avocaților, până acum dușman deschis al evreilor, se produce deodată, în *Gazeta Avocaților* din 12 crt., cu un articol sensațional, în care cere schimbarea art. 7 din Constituție și naturalizarea în bloc a evreilor născuți în țară din părinți născuți în țară. După el, numărul acestora ar fi 50.000. — Ce o fi aceasta stranie schimbare la față? — Dealtminteri învățatul jurisconsult susține teza sa cu agerimea și verva sa obicinuită. Așa spune printre altele: „naturalizarea pe cale individuală recunosc că este o nedreptate pentru acei evrei născuți pe pământul românesc din părinți și ei născuți pe acest pământ... Art. 7 din Constituție a fost edictat în 1879 în scop de a protege proprietatea rurală. Dar în toate Statele străinii au capacitate de a cumpăra imobile rurale, și acele State nu prăpădesc, și State mici ca Belgia, Olanda, Danemarca, etc.

www.dacoromanica.ro

Art. 7 a împiedicat pe evrei și străini a face aquisițiuni de imobile rurale. Cu chipul acesta valoarea lor a scăzut. Și proprietarul român se vede în trista stare de a le vedea vândute la licitație cu mai puțin de jumătate, numai" *sub patriotica consolare că este despoiat de un compatriot*". (Sublinierea este a autorului.

28. Un tablou din drama emigrărilor. Am avut aseară în sala Templului din str. Sft. Vineri, o ședință a comitetului de emigrare. Societatea ICA a pus în lucrare mărețul său plan, și în fiecare săptămână părăsesc țara convoiurile de emigranți, îndreptându-se spre Statele-Unite, Canada și Argentina. Ei primesc bilete de drum, sunt conduși de un om de încredere până la portul de pornire și suiți pe vapor, unde li se dă toate îngrijirile. Este materialul omenesc cel mai valid, căci sunt supuși unei riguroase cercetări medicale, și se primesc numai tinerii sănătoși, brațe bune pentru munca grea ce le așteaptă în Lumea Nouă. La sfârșitul ședinței se dă intrare unui grup de emigranți, care trebuie să plece azi. Sunt vreo 100, și se așează în cerc la masa verde. Figurile lor se deslușesc bine sub lumina lămpii. Ei își zic: „*Desperații*", și disperarea se zugrăvește în fețele lor. In ochii lor ațintiți, în mișcările tremurătoare ale buzelor lor, se ghicește sbuciumul din suflete: chinul pribegiei și al despărțirii de matcă, al plecării în meleaguri străine, depărtate, peste Ocean. Au venit să-și ia ziua bună dela noi. Le vorbesc: îi îndemn ca în țară nouă să păstreze bunul renume al emigraților din țară, spre a netezi calea pentru cei care vor veni în urma lor, să dea ajutor acestora când îi vor urma, și să se străduiască a'și aduce cât mai curând părinții, femeile, copiii, rămași înapoi. — După ce, cu greu stăpânită mișcare, le-am urat noroc și drum bun, strângându-le mâna la toți, unul se rupe din grămadă și, înaintând spre noi, ne mulțumește în numele tuturor tovarășilor săi de bunele noastre cuvinte, pe care le vor lua cu sine ca dragi amintiri din patria pentru care el a purtat armele în războiul Independenței, fiind naturalizat român.

www.dacoromanica.ro

Octombre

2.— Corda fratres. Studenţimea noastră a făcut mari pregătiri pentru primirea colegilor lor din Italia, membri ai Soc. universitare „Corda Fratres". Trebuia să vie vreo 60; n'au sosit decât 17. Motivul? Ceilalţi, ca demonstraţie în contra antisemitismului studenţimei române, au rămas înapoi la Fiume. Azi m'a vizitat dr. *A. F. Formiggini*, „secretarul Consulatului Corda Fratres", cum zice cartea sa de vizită. El, mi-a spus că e italian, şi ca atare iubeşte pe români, care sunt de aceeaşi nobilă ginte, dar, a adaugat el „umanitatea este mai mare, căci cuprinde şi gintea. Sunt îndurerat de chestia evreilor din România, şi de oarece mi s'a vorbit rău de ei în tabăra românească, voi s'aud o voce şi din sânul evreilor. Şi de aceea am venit la D-ta". De altminteri era destul de bine informat (avea o broşură asupra chestiei, apărută la Veneţia), şi-mi spuse la sfârşit că în Corda Fratres camarazii români nu vor avea loc câtă vreme nu se vor da drepturi egale evreilor.

Mai târziu am primit deadreptul din Veneţia două broşuri dela autorul lor, Angelo Sullam. Titlul lor este: „Ritornando al Medioevo; le nuove leggi Rumene contro gli stranieri", şi „L'articolo 44 del trattato di Berlino e gli Ebrei în Rumenia". Şi un manuscris cuprinzând un capitol dintr'o scriere a sa asupra „stărei evreilor în Orient, după dreptul internaţional". Toate bine documentate şi scrise cu caldă simţire. Sullam mă roagă, în scrisoarea sa, să'i cercetez scrierea şi să îndrept greşelile eventuale. El îmi mai zice: „sper că veţi ierta unui tânăr de 21 ani, îndrăzneala şi dorul lui de a cunoaşte şi a face cunoscut adevărul".

20.— Ramboldo Jacchia, Preşedintele secţiei italiene a lui *Corda Fratres*, din Padova, adresează o scrisoare deschisă studenţilor români, în care le lămureşte că cauza numărului foarte mic de camarazi italieni veniţi în România, şi mai ales adevăratul motiv al lipsei sale, este chestia confesională.

El le zice:

„Corda Fratres nu poate nicidecum permite deosebirea credinţelor religioase şi confesionale. Combat pentru adevăratul princip al lui Corda Fratres: principiul frăţiei universale şi nu numai a frăţiei

www.dacoromanica.ro

latine. Corda Fratres pot fi numai aceia care știu recunoaște și iubi ca frați pe camarazii din întreaga lume, oricărui neam și oricărei religie ar aparține".

Și sfârșește astfel:

„Camarazi români. Uniți-vă în jurul acestor Corda Fratres și veți avea aprobarea tineretului lumei întregi; atunci veți putea înțelege toată măreția ideei care însuflețește Federația noastră. Altădată, sper că voi putea veni în Românîa; atunci vor fi mai numeroși italienii care vor veni să vă salute, să vă îmbrățișeze, să vă aplaude".

21.— Puterile semnatare ale Tratatului din Berlin, cărora s'a adresat ministrul Hay, rămân surde. De altă parte în Parlament s'a sporit curentul împotriva naturalizărilor și în America împotriva imigrării evreilor români.

Leo N. Levi, Marele Președinte al Ordinului Benei B'rith în New-York, ne roagă să împiedicăm emigrarea în Canada. „Cei mai mulți" zice el „cad acolo în cea mai mare mizerie și disperare și caută apoi să treacă granița în Statele-Unite, călcând legile de emigrare ale Americei, ceeace face sânge rău și e menit a primejdui toată opera emigrării". Iar Dr. Sternlicht, Președintele Lojei Române, scrie că s'a pornit un curent puternic contra imigrării evreilor români — iată cu ce ne-am ales în urma acestui apel la conștiința Europei!

29.— Consiliul de disciplină al avocaților nu se lasa mai pe jos. El a declarat că secretarii de avocații pot fi numai români, licențiați sau studenți în drept. Un act arbitrar, care nu se intemeiază pe nicio lege, și tinde numai a lua pâinea din gura câtorva evrei, care trăesc din această meserie. Mulți avocați români, și din cei mai de frunte, având secretari evrei, harnici și cinstiți, se crede că ei vor protesta în contra acestei măsuri.

30.— *Garofescu si moșia.* Garofescu este fără indoială idealul samsarilor. Și-a schimbat numele, pentrucă acel de Rosenberg l'ar fi împiedicat să-și facă meseria. Și chiar așa, meșteșugul ăsta nu 'e tocmai brățară de aur: bietul Garofescu, cu tot numele lui înflorit, abia își tărește zilele. Nu știe carte: dar are scaun la cap și, mai presus de toate, o răbdare care te scoate... din răbdări, dar în cele din urmă te covârșește. Dacă îi spun că am treabă, așteaptă

www.dacoromanica.ro

ceasuri întregi; dacă plec la tribunal, se ia după mine: când ies din tribunal, îl regăsesc în sală. Dacă îi spui verde că n'am poftă, nici parale, să cumpăr moșii, râde, cu un dispreț milos, și-mi spune: „hei, cucoane, cum vă pripiți. Dar ce, e vorba de parale? Am o moșioară, s'o cumpărați fără parale"! — Cum așa? (m'a făcut să'l ascult!) — „Apoi creditorii ipotecari vă lasă ipotecile pentru 5—10 ani, cu dobânda mică, Creditul Funciar are să vă dea un împrumut nou, și am un cumpărător pentru pădure și un arendaș, care vă plătește înainte arenda pe un an, doi, și așa aveți o moșie pe nimic, și ce moșie? Un giuvaer. Aproape de o gară, cu acareturi întinse. cu toată zestrea, cu pătule mari. Și ce pământ? Prima! Un chilipir, cucoane; de'l lăsați, e păcat de D-zeu".

Și a stăruit atât omul că am plecat cu el hât în Vaslui, să văd moșia pe care nici gând n'am s'o cumpăr.

Ajuns la Vaslui, am tras la Hotel „Europa", care nu avea nimic european decât numele. Un chelner somnoros, nepieptănat, mă duce într'o cameră prăfuită, prin fereastrele căreia se arată curtea murdară și grajdul din care se scurge molcom murdăria... Intr'un colț stă patul, de o curățenie îndoelnică, în care bănuiesc vietăți... David, stăpânul trăsurii, îm spune că până la moșie sunt cinci ceasuri și că nu ne putem întoarce până seara, și trebue să stăm noaptea la „Curte". Cumpăr de ale mâncării și după un ceas aud zurgălăii și văd sosind trăsura. O hodoroagă, trasă de doi căiuți — „mici la pas" cum îmi spune birjarul. un ovrei cu barba roșie. Și nu știe nici drumul. Totuși sosim la Negrești. O tablă rotundă, întinsă pe doi pari deacurmezișul șoselii, poartă în litere mari: „Proprietatea d-lui I. C. Stoicescu, vânătoarea oprită" Intrăm în Negrești, unul din acele numeroase târgușoare înființate pe vremuri de ovrei, și locuite în cea mai mare parte de ei. Târgul e înecat în murdărie și sărăcie. Pe ulițele nepavate stau băltoace, în cari copiii aruncă pietre și râd, când noroiul negru-verde îi împroașcă. Ce limbă vorbesc oare copiii? Mă apropiu și aud o fetiță întrebând femeia de lângă ea: „is es scheen, mamă"? Cea mai mare cântase un cântec, și cea mică întreabă pe măsa dacă îi place. — Din ce o fi trăind nenorociții îștia? In odăile scunde și joase, ale că-

www.dacoromanica.ro

rora ușî sunt deschisé spre uliță, văd boarfe, mardale, o strănsură nenumită de lucruri, dar, înainte de toate — murdărie. Cismarii și croitorii precumpănesc. Ba este chiar un „cizmar de lux"! Pe piața de poame se vând prune verzi, struguri acri, mere putrede. Dar o ovreică bătrână, pricepând bine privirea mea, îmi spune (în românească curată:) „cucoane, avem alte mere bune în chivniță". Fug din mizeria asta...

In Hotel — și aici e unul! — găsesc, mâncând la o masă, din mijlocul singurei odăi, o ciudată tovărășie. Sunt notabilii din partea locului, între ei Primarul și un arendaș din vecinătate. Cel dintâi scund, puhav, cu părul vălvoi, cel din urmă înalt, deșirat, chel sticlă, cu ochii hoțești, dinți albi ca fulgul, o față de culoarea unei lulele afumate, purtând un guler albastru și o cravată de culoarea șofranului: danciu sadea!

După masă arendașul scoate din buzunar niște cărți de joc soioase și începe să joace cu Primarul „panțarola" — aud numele pentru întâia oară. La început în liniște. Cu încetul însă jucătorii se aprind la mișcări și la vorbă, și dau cu pumnul în masă. Unul, roș sfeclă până în chelie, răcnește cu glas de flașnetă stricată, celalt țipă cu un piuit răgușit — un tablou pentru penelul lui Caragiale.

După un drum de vreo trei ceasuri ajungem la moșie, spre înserate. Tragem în deal la „Curte". Curtea — „acareturile întinse" ale lui Garofescu — este o clădire joasă, părăginită, cu zidurile prăbușite și crăpate. Iar acaretele de prin prejur dărămate. Inăuntru însă e curat, deși simplu — se simte o mână de femee. Arendașul ne primește prietenos și-mi dă toate informațiile dorite. El se ocupă, în orele libere, să descopere perpetuum mobile, și-mi demonstrează, foarte serios, un aparat de lemn care, după părerea lui, trebue să aducă deslegarea problemii. De altfel om în toată firea. A doua zi vizităm moșia — o, Garofescule! Unde sunt minunile tale? Nici pătule, nici lanuri ca în palmă, nici pădure seculară — doar un lăstar de mesteacăni — nici mulțime de locuitori (o șatră de țigani) ș. a. „Dar ce vrei cucoane" — îmi spune omul, cu o inconștiență care dezarmează, „cu prețul ăsta ați vrea un domeniu?" — Râd, și-mi aduc aminte de istoria cu petitorul

www.dacoromanica.ro

care a propus unui tânăr „o partidă bună". Tânărul cercetează și apoi supărat pe petitor îl ia de scurt, și se încinge următorul dialog:

— Soacra nu-mi place.
— Ei, doar nu luați soacra!
— Fata nu-i tânără, nici frumoasă.
— Cu atât mai credincioasă are să vă fie.
— Nici zestre nu are.
— Cine vorbește de zestre? D-ta vrei doar o nevastă!
— Are și o cocoașă.
— Ei, ce vreți să *n'aibă niciun cusur*?

Am plecat cu bietul Garofescu, care de altminteri a fost de bună credință, căci nu văzuse moșia nici el și-l păcălise tovarășul din Moldova...

Așa n'am cumpărat moșie, dar, în schimb, am văzut un colț al țării, oameni și moravuri necunoscute. După câteva zile — Garofescu mi-a propus o altă moșie!

Noembrie

5.— *Sir Marcus Samuel*, noul Lord Mayor al Londrei — e un om și jumătate! La banchetul obicinuit din Guildhall a invitat pe toții diplomații străini, afară de Ministrul României. Interpelat, el a declarat: „că acel diplomat a fost anume lăsat afară, pentrucă e datina în Mansion House a nu invita pe reprezentații unui stat, care nu respectă datoriile sale dintr'un tratat iscălit de el" — Iată o faptă!

28.— Bancherul Z. a venit la mine, comunicându-mi că noul Ministru de Interne, Vasile Lascar, vrea să cunoască dorințele evreilor români, de oarece chestia lor se va aduce în discuția Camerii de către opoziție și el vrea să fie pregătit. Urmare a Notei Ministrului de externe al Statelor-Unite, Hay! Dar ce vrea Lascar? Oare nu știe ce doresc evreii? Egalitatea drepturilor — aceasta e programa noastră, și am însărcinat pe Z. de a o transmite ministrului.

In seara aceleiași zile am avut la masă pe Alfred Berl, delegatul societății ICA din Paris. Nici că se putea o alegere mai bună. Ager observator, cult și spiritual, are vorba și manierele parisianului, care îi deschide aici toate

www.dacoromanica.ro

ușile. Berl este deplin înțeles cu mine că, într'o țară ca România, stăpânită de o clică de politiciani, numai drepturile politice sunt garanția drepturilor civile. El mi-a spus că a vorbit cu ministrul Franței, Arsène Henri, care a desaprobat politica guvernelor față de poporul evreesc „harnic și folositor", dar că evreii sunt în genere *clientela nemților*, și vorbesc de preferință germana, deși reprezentații diplomatici ai Germaniei nu le poartă mult interes, „Franța" a adăugat el „se interesează de bună seamă—aceasta e în tradiția ei —de soarta popoarelor asuprite, dar situația ar fi mai favorabilă, dacă evreii ar arăta ceva mai multă simpatie pentru Franța".

Este vorba de a se înființa o asociație pentru „popoarele asuprite din Orient", care să lucreze la îmbunătățirea soartei evreilor — Leroy-Beaulieu, G. Clemenceau și alți fruntași vor face parte dintr'însa. Clemenceau are perspectiva de a ajunge Ministru de Externe în locul lui Delcassée, a căruia situație e zdruncinată.

29.— Dr. Beck a avut o întâlnire cu Ministrul Vasile Lascar. Acesta a încercat o tocmeală, și cum d-rul Beck n'a intrat în vederile lui, Ministrul i-a spus că nu poate trata pe baza unei emancipări complecte, și dacă evreii au a face propuneri „serioase și rezonabile"(?), să vie iar la el.

Citesc iar „Viața lui Isus" de Renan, și admir din nou expunerea limpede și plastică, frumusețea limbei, critica ageră, măestria în descrierea istorică și pictura mediului și persoanelor. El spune că ideea messianismului a găsit hrană în desperarea cu care evreii au cugetat la destinele lor. Aceeaș „cugetare" a dat naștere *Sionismului modern.* Sionism care dovedește neadevărul ideologului dar necriticului Herder care, în ale sale „Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit" spune că evreii ar fi un neam care în ciuda asupririi nu are nicăieri *dor de locuință proprie, dor de o patrie proprie.* In schimb autorul unui articol în „Koelnische Zeitung", din 25 Decembre trecut, vorbind despre conferința Prof. Friedrich Delitsch, despre „Babel und Bibel", numește pe evrei deadreptul „*Poporul Dorului*" și conchide că „dorul restabilirii suveranității naționale este încă viu în poporul evreesc". Adevărul o fi și

www.dacoromanica.ro

aici la mijloc: dacă evreii pioşi au această tânjală după patria pierdută, repetând cu evlavie rugăciunea „la anul la Ierusalim", ceilalţi, aşa numiţii asimilaţi sau asimilatoizii — iartămi-se această expresie —, nu sunt mânaţi de mesianism, ci, printr'o reacţiune firească împotriva crâncenului antisemitism modern, văd în Sionism mijlocul de a câştiga un adăpost pentru victimele prigoanelor din Rusia, România, Polonia, şi un Cămin Cultural şi Naţional pentru neamul acesta pe care popoarele îl privesc ca un popor învins, pribeag, străin pretutindeni.

Nu a crezut până şi Henri Heine în această întoarcere? In felul lui veşnic zeflemist iată cum o descrie el, într'un pretins vis ce a avut: [1])

„Tu, antic costum spaniol şi pe un armăsar spaniol, călăriai în mijlocul unei mari mulţimi de evrei, cari mergeau la Ierusalim. Micul Marcus, cu marile sale hărţi geografice şi itinerarii, păşia în frunte ca călăuză; Zunz, în conduri, purta *Revista* [2]), legată în marochin roşiu; doamna doctoreasă Zunz, cu un butoi de rachiu de sărbătoare *(iontefdig)* pe spate, alerga alături de el ca vivandieră. Era marea armată evreiască şi *Gans* mergea dela unul la altul, pentru a ţine ceva orânduială. Toţi evreii botezaţi urmau, în calitate de furnizori, şi un număr de trăsuri încheiau convoiul. Intr'una şedea Doctorul *Oppert*, ca chirurg-maior, şi Iost ca istoriograf al isprăvilor viitoare. Intr'alta *Friedländer*, cu doamna de Reke, şi în trăsuri mai măreţe de paradă, *Michel Beer*, reprezentând corpul de geniu, şi, alături de el, *Wolf* şi *Stich* [3]) cari trebuiau să cânte *Paria* [4]) la Ierusalim, şi să culeagă o glorie meritată".

In pornirea lui de autosatiră — comună tuturor satiriştilor — Heine, botezat el însuşi, nu se simte câtuşi de puţin jignit persiflând rolul ce'l atribue botezaţilor în acest convoi fantastic al exodului spre Ierusalim. Dealtminteri Heine n'a încetat a turna leşia sarcasmelor sale asupra botezaţilor. Astfel aflând că amicul său M. Moser ar

1) Scrisoarea către Moise Moser din 20 Iulie 1824.
2) *Revista pentru Cultura şi ştiinţa evreiască*, dirijată de Zunz. Persoanele pomenite în vis sunt prieteni ai lui Heine.
3) Actori renumiţi.
4) O piesă de Michel Beer, fratele lui Meyerbeer.

www.dacoromanica.ro

avea de gând să se boteze, îi scrie (scrisoarea din Decembrie 1825):

„Mi-ar fi foarte dureros dacă *botezul meu ar putea să'ţi apară într'o lumină favorabilă.* Te asigur că dacă legile ar fi îngăduit să fur linguri de argint, nu *m'aşi fi botezat.*"

Şi vorbind, în aceiaşi scrisoare, de prietenul Gans, trecut la creştinism, zice:

„Dacă s'a botezat din convingere e un prost, dacă din fățărnicie, e un ticălos."

Veştejind pe ceilalţi renegaţi, se scuză însă pe sine însuşi. Credea, se vede, că „quod licet Jovi..."!

— Imi place să transcriu aici versiunea latină a poeziei lui Goethe: „Ueber allen Wipfeln ist Ruh", datorită unui domn dr. Julius Becher:

Omnes silvas, montes,
Tegit atra nox,
Frondes, nec non fontes
Tacent — nulla vox
Aves somno levi
Captae suni diu,
Eheu, eheu, — brevi
Dormies et tu.

1903

La Congresul Latin! — Iar Standard Oil Comp. Congres pentru Chişinău. — Hermann Staub. — Birkenwerder. — O logodnă. — La Vârful cu Dor şi Peşterea. — Loja «Eintracht» din Viena, — Ţibucani. Subprefect şi ovrei. — Un «Dreptar».

Aprilie

Plec la *Congresul Latin* din Roma. Nu înregimentat în mulţimea plecată acolo, sub comanda profesorului Gr. Tocilescu, ci ca simplu particular, fără a mă înscrie oficial. Pentrucă, ca să fiu sincer, nu ştiu sigur dacă mă mână mai mult dorul de a revedea Italia, decât acela de a fi faţă la desbaterile Congresului. Probabil şi una şi alta: utile dulci... Şi este îndoielnic dacă Tocilescu m'ar fi primit între delegaţii Români ai gintei latine, pe mine

www.dacoromanica.ro

simplu cetățean Român evreu... Voi fi dar delegat-amator...

La 9 Aprilie, sosind la Abbazia, Bora șuera și Adriatica resvrătită vâjia și spumega, iată fața primăvăratecă a „Rivierei austriace"! Plecat la 8 Aprilie din Budapesta, m'am pomenit a doua zi, dimineața, cu zăpadă în Karst. Și jos, la Fiume, crivățul pișca amarnic. Vaporul spre Abbazia sălta nebunește pe valurile îndârjite, zăpadă nouă zaharisea culmile. Nici o cameră în hotelurile mari, din pricina sărbătorilor de Paști, și a trebuit să mă mulțumesc, după multă căutare, cu o odăiță în catul al treilea din stabilimentul „Wienerbrauhaus". Din cer atârnau sdrențe sure de nori și Bora urma hâul ei.

A doua zi cerul se însenină și făcui o plimbare, prin verdeață și copaci în plină floare, cu vederea mării îmblânzite, până la Volosca, teritoriu orientul al *Ladiniei, cu idiomul neolatin*. La întoarcere întâlnii pe d-rul Hertzka, proprietarul stabilimentului de hidroterapie din Ischl. Când mă zări rămase locului ca încremenit și aruncând brațele în sus, strigă: D-zeule, d-ta ești? El care mă văzuse ca un suflet călător, gata de ducă, nu putu crede că m'am făcut bine! Mă însoți o bucată de drum, întrebându-mă de cursul boalei mele și pipăindu-mă ca să vază de sunt eu aevea sau vreo nălucă. In parc întâlnii doi români: pe avocatul Tomulescu și un inginer, și ei în drum spre Roma, la Congres. A doua zi plecarăm împreună prin Fiume-Ancona, ajungând la Roma, seara, după un drum obositor de 12 ore. La gară ne întâmpină excelentul Benedetto de Luca, reprezentantul lui Tocilescu. Era necăjit, roșu la față, și-și ștergea fruntea brobonită de sudoare. Bietul om! „Domnul De Gubernatis este desperat" ne spuse el, „Tocilescu ne strică rostul Congresului aducând 160 de Români. Nu mai e un Congres Latin ci Român. Și apoi cum să se dea un banchet la atâta lume? D-zeule, dacă n'ar fi pentru Români, aș fi lăsat totul baltă! Pe lângă asta Tocilescu mi-a făcut și un alt bucluc: a însărcinat și pe un altul să reție locuințe pentru Români, fără să mă previe. Uf! uf!" Și omul geme, strigă hamalii, se frământă, din ce în ce mai excitat. In sfârșit ne-am văzut cu bagajul în trăsură, mergând la locuințele, unde de Luca rezervase camere. Bătând în

www.dacoromanica.ro

ușă: niciun răspuns. Mai ciocănim: ușa rămâne închisă. De Luca e în culmea disperării. Trebue să colindăm noaptea prin oraș până când găsim un loc în „Albergo Leone d'oro".

Congresul fu inaugurat în Capitoliu, Sala Curiațiilor, de Primarul Prințul Colonna. Mai vorbiră miniștrii instrucțiunii publice, Nasi (cap fin intelectual, cuvântare clasică ca formă, bogată în idei), Chaumié ministrul instrucțiunei publice al Franței (improvizație caldă și eloquentă), Președintele Congresului, bătrânul Angelo de Gubernatis, entuziast proslăvitor al gintei latine, Generalul Turr și alții.

Ministru Bacelli dete o *colazione* în termele lui Caracal. Ce feerie! Două mii de oameni la mesele bogat impodobite, în sunetele vesele ale muzicelor militare, în acest cadru măreț. Și ce zguduitor contrast între această roire de oameni și de viață, și tăcerea moartă a ruinelor clădirii Imperatorului Roman!

In onoarea Congresului am avut o reprezentație la Teatrul Dramatic Național. S'a jucat *Aulularia* de Plaut, *Romulo Augustulo*, un act de Gubernatis, și s'a cântat „Sentineia dela Dunăre" de învățătorul Grigoriu din București, în pitorescul costum național și cu tricolorul în mână. Succes nebun! Seara: Coloseul, luminat de foc bengal. Niciodată Orașul Etern nu mi-a destăinuit mai bine farmecul său...

După sărbătorile din Roma plecai la Capri. Aicea mă coprinse o altă vrajă. Mi se păru că niciodată ochii mei n'au văzut ceva mai frumos. Dela sosirea mea la Capri, cu vaporul german Nixe (Capri pare o insulă nemțească) sunt într'o încântare. Vremea s'a îndreptat, în cât pot sorbi minunile acestei naturi. Indată după debarcare, și abia instalat, am făcut întâia plimbare pe insula fermecată. După masă un servitor cu un felinar m'a dus la „Dépendance", care n'are legătură directă cu Hotelul. Portița se deschide trăgându-se de o sfoară care e legată printr'o gaură cu clanța dinăuntru, și o ridică. Jos locuește o pereche octogenară, ghemuită sub povara anilor; deasupra se află camera mea, vastă, cu un pat artistic sculpat, ale cărui perdele le strânge un înger. sub straja căruia dorm împărătește. A doua zi dimineață es pe ceardac și am o

www.dacoromanica.ro

vedere negrăit de frumoasă: tot cuprinsul sclipește în aurul soarelui, lămâii și portocalii înfloresc, marea albăstrește molcom, în departare: insulele stâncoase, Vesuvul cu sulul de aburi. Contururile insulei de smarald se văd deslușit, sărutate de valurile albastre... Fac o plimbare la Vila lui Tiberiu (pe care locuitorii îl numesc Timberio). Drumul șerpuește prin verdeață și flori.

Locuitorii sunt prietenoși ; copii dolofani, cu ochii negri și mari, salută și oferă flori. Peste un zid râd tufișuri de liliac și o frumoasă oacheșă, răzămată pe zid, mă întreabă: Vuole fiori? Imi dă un smoc de liliac și ia zece soldi, mulțumind. Mai sus, *la Salto di Tiberio*, o frumusețe cam trecută îmi propune a dansa tarantela, ceeace refuz absolut! La Vila lui Tiberiu: ruinele și bolțile mai vorbesc de mărirea de altă dată a reședinței tiranului, Dintr'o hrubă întunecoasă ese un bătrân pustnic, stafidit. E vorbăreț și explică panorama, văitându-se de beteșugurile lui: de reumatism și boala de ochi. — Mănânci carne? îl întreb eu — Si, Signore, un poco — Si bei vin? — Si, un pahar.—Apoi e rău pentru d-ta. — O nu, răspunde, zâmbind, dacă nu se face abuz. — Scriu numele în registru și las câțiva soldi în mâna cuviosului Padre.

După masă, în trăsură, la Anacapri, pe șoseaua stâncoasă, dealungul mării, până la Belvedere. Pe tot drumul se țin dupe mine băiețandri care se oferă drept călăuze. Cei mai mulți vorbesc puțin nemțește, nemțește sunt cele mai multe inscripții, nemțește vorbesc mai toți oaspeții și turiștii. Cumpăr câteva obiecte din lemn de măslin. La întoarcere s'a răcorit binișor: nu e mirare, pentrucă din toate părțile sosesc știri de zăpadă și ger. La Marsilia vijelie. la Paris zăpadă.

A treia zi— 21 Aprilie insula râde în beteala ei de lumină și verdeață. Mă scobor la Marina Grande ca să văd sosind pe Regina Portugaliei, care pleacă însă deadreptul la Grota de Azur. Mă hotăresc să mă duc și eu, și tocmesc o barcă. Bătrânul „Bateliere" vâslește cu braț vânjos și îmbrâncește repede luntrea, care se leagănă domol pe valuri. Drumul e încântător, pe unda opalină, sticlind sub soare. Dealungul pereților stâncoși ai insulei, trecând pela rămășițele Băilor lui Pompei, cotim la

www.dacoromanica.ro

stânga, şi ne găsim în faţa Grotei Azure. Venind dela un vapor italian şi dela *Nixe*, ancorate nu departe de intrarea peşterii, o puzderie de bărci brăzdează marea. Iacă-ne la Gura Peşterei. M'aplec, barcagiul trage de lanţ, luntrea se repede şi, suntem înăuntru. Fantastică privelişte! Apa argintie, bolta în lumina azură, toate persoanele din bărci cu feţele albastre de leşuri! Băieţi goi stau într'o firidă şi se oferă a sări în apă. Şi pe când mă uit, perdut în admiraţie, aud deodată vorbe româneşti din bărci, şi zăresc pe profesorul Tocilescu cu congresiştii români!

Ne întoarcem pe acelaş drum, cu privirea spre Ischia, Neapole, Sorrent, Vesuv, în bruma albastră. Birjarul meu mă aşteaptă şi mă duce la Hotel. Pe cerdacul meu, întins în lenea jeţului, sorb mireasma aerului molcom, şi sinfonia de culori şi lumini pe care amurgul o cântă în zări, până când noaptea îşi lasă perdeaua de umbre şi se aprind stelele în cer. Târziu numai mă pot despărţi de această minune şi mă culc sub aripile ocrotitoare ale îngerului sculptat. Dar abia sting lumina, şi, în muţenia camerii, începe graiul zidurilor vechi ale „Dependenţei": un cotrobăit în pod, un trosnet în pereţi, un târşâit de paşi pe podeală, un foşnet de aripi în aer, un zuruit de glasuri tânguitoare, un gâfâit ca de foale, — mă trec sudori şi aprind lumina: stafia piere îndată şi pandemoniul încetează.

A doua zi cu vaporul Nixe am părăsit insula vrăjită şi sosii'la Neapole iar pe o ploaie cu găleţi. Hotărît: este scris în cartea destinului ca n'am să văd acest oraş decât pe ploaie, ceeace nu-l face mai frumos...

La 25 Aprilie, după un scurt popas la Roma, am sosit la Florenţa. Intâiul drum a fost la Piazzale M. Angelo, unde se ridică statuia lui David. Vederea dela acea înălţime peste oraşul pitoresc de pe Arno, şi mai departe până la dealurile albastre la orizont, m'a covârşit ca şi întâia oară când am fost aici cu soţia mea.

La San Lorenzo m'am întâlnit iar cu Benedetto de Luca, cu câteva românce. Alte părţi răzleţe din caravana aduse de Tocilescu la Congresul Latin am mai întâlnit în stradă şi în muzee — toţi se plâng amar de impre-

www.dacoromanica.ro

sariul lor. „Şi-a bătut joc de noi", se vaită bieţii oameni, cari abia au cu ce se întoarce în ţară.

La 26 am fost la Veneţia. In vagonul dela Florenţa făcui cunoştinţa unui anglo-american, foarte original, cu numele de Nobles. Un „Scriptural Man", care crede că Moise a fost omul cel mai mare proroc şi că oamenii ar trebui să trăiască după poruncile lui. E hotărît să înceapă o campanie contra mâncării cărnii de porc, şi a scris o poezie: „The lament of the pig", pe care a pus'o în muzică, şi îmi cântă această „jelanie a porcului", şi eu şi o cucoană în doliu, care se află în cupeu, ne stricăm de râs. De oarece porcii mănâncă şerpi, americanul nostru va propune guvernului Indiei importul porcilor spre a stârpi şerpii din acea ţară! Doamna în doliu este doamna P. P. Carp, cum aflai în urmă, care se întoarce în ţară.

La Veneţia mă întâmpină la gară d-l Angelo Sullam, cel care mi-a trimis anul trecut scrierile sale asupra chestiei evreeşti dela noi. Un tânăr ca de vreo 20 de ani. Blond, lăstar al uneia din cele mai bune familii Veneţiene. El mă duce acasă la părinţi într'un palat lângă *Ca'd'oro*, splendidul palat pe care l'a cumpărat baronul Franchetti şi-l restabileşte acuma în forma sa primitivă. Iarăşi sorb splendorile Veneţiei. La expoziţia internaţională, în grădina publică, mă impresionează adânc picturile lui Fabre du Faure, resfrângând coloritul şi arşiţa Orientului. Apoi Lido, de unde văd pornind spre Fiume vaporul cu rămăşiţele delegaţiei române la Congresul Latin. Pe piaţa San Marco, ticsită de lume, muzica şi studenţii cântă. Mă izbeşte un lucru: lipsa Campanilei. Inaltul turn s'a prăbuşit şi Piaţa a câştigat prin aceasta: umbra uriaşă a turnului nu mai acoperă faţada Catedralei. Dar, din păcate, s'au şi început lucrările pentru reclădirea acestei namile de cărămidă, şi chiar în dimineaţa sosirii mele s'a sărbătorit punerea pietrei fundamentale. Tot bine că se reconstitue şi acel giuvaer de Loggietta al lui Sansovino.

A doua zi am mers în gondolă la Ghetto, unde am vizitat cele trei sinagogi. Un norod curios se strânge în jurul nostru: bărbaţi, femei şi copii, cu tipul pronunţat evreesc. Sunt urmaşii „Visătorilor din Ghetto", evocaţi la viaţă nouă de condeiul creator al lui Israel Zang-

www.dacoromanica.ro

will. Dacă ulițele și clădirile ar putea vorbi, ce poveste zguduitoare ne ar spune de neamul care, încătușat în acest obor, a visat, suferit și pătimit! Dar vai! aceasta nu pare o poveste din vremea veche, căci în aceeași dimineață citisem în *Tribuna* întâile știri despre *ingrozitorul măcel din Chișinău*. Se vorbește de 100 de morți, de fapte sălbatice care îngheață sângele: oameni tăiați în bucăți, femei înjunghiate, copii smulși dela sânul mamelor și asvârliți pe stradă, temple pângărite, suluri de lege rupte și asvârlite în maldărul fumegând de sânge...

Cine îndrăsnește a bârfi pe Sioniști, care tânjesc după pământul strămoșesc, unde să găscască repaos „semințiа cu picioarele pribegi și pieptul trudit?"[1]).

Și în tristețea adâncă ce mi s'a lăsat pe suflet, gondola cernită ce ne leagănă pe Canal grande, mi se pare un sicriu plutitor...

Mai

București, 8. Măcelul din Chișinău. Intorcându-mă acasă aflu amănunte înfricoșătoare despre măcelul din Chișinău. Guvernatorul orașului, von Raaben, unul dintre acei boieri nemți din provinciile Baltice, fudul și brutal, este urzitorul intelectual al acelui măcel, și a fost pedepsit cu destituirea. Atâta tot! El ceruse dela evrei 80.000 de ruble „împrumut" și neprimindu-le a lăsat drum liber teroarei sângeroase, apărând numai pe evreii bogați, cari i-au uns palmele. Măcelul își aruncă umbra și în țară, cum se putea prevedea. Insuși Ministrul de Interne, Vasile Lascar, a declarat că în județele Dorohoi, Covurlui, Argeș, etc., domnește mare fierbere. Aseară au fost temeri de turburări aici, de oarece a avut loc o întrunire a partidului liberal în sala Dacia. Din fericire nu s'a întâmplat nimic, pentrucă n'a voit — guvernul.

9. Am publicat un apel pentru victimile din Chișinău; ca totdeauna evreii dau obolul lor. La Bruxelles, Londra, New-York, Paris, etc. au avut loc întruniri de protestare, în care s'au înfierat excesele și ticăloșia autorităților rusești. Lordul Mayor al Londrei, Sir Marcus Sa-

1) Byron: „Hebrew Melodies".

www.dacoromanica.ro

muel, s'a dovedit din nou un bărbat întreg: învitat de municipalitatea din St. Petersburg la prăznuirea aniversării ei biseculare, Samuel a răspuns, scurt, că față cu întâmplările din Chișinău trebue să refuze invitația.

Petiție către Țar. — După străduințele Ordinului nostru B. B., evreii din Statele-Unite au adresat o petiție Țarului Rusiilor în această chestie, petiție care a fost scrisă de Marele Președinte al Ordinului, Leo N. Levi. Acest document istoric, după ce povestește pe scurt ororile din Chișinău, nepăsarea administrației și temerea de repetire a cruzimilor, zice:

„Prigoana religioasă este mai păcătoasă decât războiul. Războiul este câteodată trebuincios, onorabil și drept; prigoana religioasă nu se poate niciodată îndreptăți. Păcatul și nerozia care stârnesc război netrebuincios au primit cea mai mare stavilă când, prin inițiativa M. V., a avut de rezultat o Curte Internațională de Pace. Cu așa pildă în fața ei, lumea civilizată hrănește speranța că prin aceeași inițiativă se vor statornici în zilele apropiate ale veacului al 20-lea, principiile dăinuitoare ale libertății religioase; că printr'o rostire grațioasă și convingătoare M. V. va proclama, nu numai pentru guvernul supușilor dv. proprii, dar și pentru călăuza oamenilor civilizați, că nimeni nu va suferi în persoană, avere libertate, onoare sau viață, din pricina credinței sale religioase; că cel mai umil cetățean se va putea închina, după povețele cugetului său, și că guvernul, oricare au fost faptele sale de mai înainte, trebue să chezășuiască aceste drepturi și imunități cu toate puterile sale.

„Depărtați de țările M. V., trăind în alte condițiuni și datorind supunere unui alt Guvern, petiționarii îndrăznesc totuși, în numele civilizației, să pledeze pentru libertatea și toleranța religioasă, să pledeze ca acela care a mânat poporul său și toate celelalte popoare la altarul păcii, să adauge o nouă strălucire domniei și faimei sale printr'o nouă inițiativă, care să unească lumea întreagă împotriva prigoanelor religioase".

Această petiție, cu aproape 13.000 iscălituri, a fost telegrafiată, după ordinul Prezidentului Statelor-Unite, Roosevelt, ministrului american la Petersburg, și apoi urmată de o scrisoare a Secretarului de Stat, John Hay.

Mai târziu petiția (care n'a fost primită de Țar) fu legată, împreună cu foile de iscălituri, într'un volum, și trimis Secretarului de Stat, care răspunse că va depune acest document însemnat în Arhivele Departamentului de Stat, adăogând următoarele:

„Deși petiția n'a sosit la înalta destinație pentru care a fost scrisă, vorbele ei au căpătat o publicitate mondială și au găsit răsunet în mii de minți... In viitor, când cercetătorii istoriei vor citi acest

www.dacoromanica.ro

document, ei se vor mira cum iscălitorii, mişcaţi de adâncă indignaţie prin nedreptăţile nesuferite săvârşite împotriva celor nevinovaţi şi neajutaţi, s'au rostit într'un grai aşa de serios şi eloquent şi totuşi aşa de demn, cumpătat, şi curtenos. Este uu adaus preţios la literatura publică şi va fi păstrat cu sfinţenie printre comorile acestui Departament".

10. Eşind dela Tedeumul din Templul Coral, secretarul Comunităţii îmi întinse ziarul „Le Temps" din Paris, în care citii trista ştire, că prietenul meu din copilărie, Sigismond Vainberg, dr. în drept şi filosofie (fratele lui Adolf Weinberg), avocat la Paris, s'a sinucis. L'am văzut ultima oară, prin Ianuarie 1895. Era greu bolnav şi amărât, pentrucă îşi pierduse averea şi nevasta. „Vezi, amice", îmi zise el, „nu făcea să trăeşti pentru a ajunge aici". Îl sfătuii să meargă la Riviera, — „oh, voi merge la Montparnasse"', răspunse el: şi a făcut-o acuma, scuturând povara vieţii. Ce trist sfârşit a unei cariere începute în aşa strălucite împrejurări!

15.—La *Sir John Kennedy.* — D-l Filip A. Focşăneanu a înfiinţat *Şcoala profesională de fete.* care să pregătească fetele evreice pentru casă şi viaţă. O operă frumoasă pe care bătrânul a dorit s'o infiripeze încă în viaţă fiind, şi de care îngrijeşte ca un părinte. Dorind a asigura fiinţarea şcoalei şi după moartea sa, şi cum în ţară nu e chip a căpăta recunoaşterea persoanei morale pentru nici un aşezământ filantropic evreesc, fie chiar şcoală sau spital, Focşăneanu s'a hotărît a trece imobilele afectate de el pentru această şcoală, la persoane particulare, şi a face o donaţie Comunităţii Templului Coral, (căreia Curtea de Casaţie i-a recunoscut personalitatea morală) pentru întreţinerea şcoalei. Am primit procura din partea cumpărătorilor, d-nii Claude M. Montefiore, P. Errera şi Solomon Reinach, ca să iscălesc actul de vânzarea numitelor imobile. Ducându-mă la Legaţia Engleză pentru legalizarea procurei, consulul, Hamilton Browne, o făcu fără plată „fiind vorba de un act de binefacere", — adevărat englézeşte! Browne îmi spuse că Ministrul, Sir John Kennedy, ar dori să-mi facă cunoştinţă şi mă însoţii la şeful său. Ministrul, bătrân cu părul alb colelie, slab şi puţin îndoit de mijloc, îmi spuse că-i pare bine a mă cunoaşte, şi vorbii cu mine de multe. Avea în mână „The Roumanian Bulletin" din Londra, care pu-

www.dacoromanica.ro

blică ştiri despre chestia evreească din ţară, şi se dovedi bine informat. El îmi spuse că ţara, în această chestie, îşi face mult rău şi politiceşte, stîrbindu-şi cea mai bună armă de apărare: puterea morală. „Ce va face", urmă ministrul, „când se va creia o Bulgarie mare şi Rusia se va aşeza la Constantinopole? Englitera nu o va putea împiedica şi la vreme de nevoie România nu va putea invoca principiile de dreptate pe care ea însăşi le calcă în picioare. Cu D. Sturdza nu e de vorbit: e un fanatic. Lordul Rothschild mi-a spus că nu vrea să aibă afface cu ţara asta".

18. — Azi s'a desvelit statuia lui Ion C. Brătianu. Mare alaiu din partea „liberalilor". Lipsă totală a conservatorilor. Vrajba dintre partide merge până acolo, că Brătianu e privit ca „marele bărbat" numai al liberalilor, nu al ţării. Prinţul Bulgariei a trimis felicitări. Ministrul Preşedinte D. Sturdza, în discursul ţinut în sala Senatului înaintea delegaţilor liberali din judeţe, făcând apologia „Marelui Cetăţean şi Marelui Partid Naţional-Liberal", s'a folosit de acest prilej pentru a combate propunerile ademenitoare ale soc. Americane, Standard Oil Comp., care ar fi venit în ţară „ca să ucigă industria petroliferă română". Mai mult, ministrul de finanţe adăogă că proprietarii pământurilor petrolifere să le vânză mai bine societăţilor Olandeze, Engleze şi Germane. De ce această înverşunare împotriva Americanilor? Disconto-Gesellschaft, comanditara „Băncii generale române", concurează!

22. — După iniţiativa Lojei „Fraternitatea", a avut loc azi un serviciu funebru pentru victimele băii de sânge din Chişinău. Predicatorul dr. Beck îşi începu cuvântarea zguduitoare cu: „De ce, D-zeul meu, ne-ai părăsit?" şi se opri, cu glasul înecat de lacrămi. . . . un fior de jale trecu prin public, şi se auziră plânsete.

23. — *Dania lui F. A. Focşăneanu.* Vin dela tribunalul de notariat, unde am autentificat actul prin care d. Filip A. Focşăneanu vinde clienţilor mei, despre care am vorbit mai sus, două case pentru şcoala profesională de fete. După semnarea actului, Focşăneanu îmi strânse mâna spuindu-mi „Noroc", cu o mlădiere necunoscută în glasul său cavernos. Bucuria de a-şi vedea asigurată iubita sa şcoală îi puse o rază în ochii săi serioşi şi-i lumină faţa sa

www.dacoromanica.ro

smolită, înrâmată de o lungă barbă hirsută. O minunată schimbare la față, resfrângerea simplei bunătăți ascunse în adâncimile acestui suflet.

25. „Curierul Judiciar" No. 39, de azi, publică un articol de Iunius (Nicolae Mandrea), Președintele Înaltei Curți de Casație, asupra „condiției israeliților pământeni" în care, cu curagioasă francheță și obiectivitate, susține teza că Israeliții pământeni nu sunt străini. Că dar legile asupra străinilor nu sunt aplicabile lor, dacă în ele nu se vorbește ritos de *cetățeni români*, de oarece *român* nu este identic cu *cetățean român*. Acest articol, însemnat și pentrucă vine de așa sus și pentru argumentația limpede și strânsă, merită să-l răspândim cât mai larg.

27. — Agitația contra lui Standard Oil Comp. se face tot mai crâncenă, dar părțile interesate nu voiesc ca Mitiță Sturdza să le strice treaba, și amenință cu o grevă politică, în urma căreia se pare, cum aflu, că guvernul vrea s'o lase mai moale. Dar Americanii s'au lipsit de afaceri în România și au părăsit țara, de oarece guvernul nu le dă voie să comunice cu New-York, după codul lor telegrafic.

31. — Revoltă în conacul din Belgrad. Au fost uciși regele Alexandru, regina Draga, cu surorile, fratele ei și câți va miniștri. Sălbatic asasinat politic, săvârșit cu o cruzime bestială: cadavrele Regelui și Reginei au fost asvârlite în curtea conacului. Și aceasta pentrucă, altfel decât a făcut Cuza, Alexandru a refuzat să iscălească abdicarea. Se povestesc amănunte înfricoșătoare. Mai rău decât în vremea Pretorianilor.

Din Odessa aflu că starea evreilor ruși e periculoasă: ministrul Plehve și el unul dintre juncării nemți din provinciile baltice, care bântuie administrația Rusiei a declarat respicat unei deputații evrești, că intenția sa este a face nesuferită evreilor viața în Rusia. Așa dar nimicirea pusă la cale din oficiu a șase milioane de oameni!

Iunie

2. Dr. Kaminka, secretarul Alianței Israelite din Viena, a sosit aici venind din Chișinău. Spune lucruri cari îți varsă groaza în suflet.

7. — A apărut „La Roumanie et les Juifs" de Verax.

www.dacoromanica.ro

Un pamflet care schilodeşte şi mistueşte faptele cu meşteşug. El foloseşte isvoare oficiale, accesibile numai celor învoiţi de guvern, şi manuscrisele Academiei Române, al căreia secretar e ministrul Mitiţă Sturdza. Pamfletul e scris probabil sau dictat chiar de el, ori de un cirac al lui. Se zice că acel năimit pentru această treabă este Max Rosetti. N'a lucrat de pomană. Trebue neapărat combătută această îndrăsneaţă încercare de a înşela opinia publică.

Berlin ,31.—La *Congres pentru Chişinău.*—La 27 cr. am sosit aici şi am tras la Hotel de Rome, ca şi în zilele Congresului din Berlin. Ce amintiri! Teii răspândesc miresme de miere şi puternic ţâşneşte viaţa în marele oraş. De rândul acesta am venit pentru un congres în afacerea masacrelor din Chişinău, congres care se va ocupa de ajutoarele pentru cei rămaşi în urma victimelor, de emigrare şi de starea generală a evreilor. La gara Friedrichstrasse, am întâlnit, venind din Viena, pe dr. Alfred Stern, preşedintele, Pappenheim, membru şi dr. Kaminka, secretarul lui „Israelitische Allianz" din Viena. A doua zi am mers cu toţii la dr. Paul Nathan, secretarul lui „Hilfsverein Deutscher Juden", care a convovat congresul. Nathan e un bărbat între două vârste, scund, spătos, grav: vorba lui e curgătoare, vie, rece, plină de bun simţ. Are energie şi minte constructivă. Publicist de seamă, cu o situaţie independentă, el lucrează pentru chestia evreească din imboldul datoriei, jertfindu-şi pentru aceasta tot timpul şi o bună parte din munca şi averea lui. Are o cunoştinţă adâncă a chestiei. La opt ore seara ne-am întrunit în saloanele bogate ale d-lui *Iames Simon*, preşedintele lui Hilfsverein. Mare industrial, prieten al Impăratului, ca darnic subscriitor la „Societatea Orientală" de sub patronajul lui Wilhelm al II-lea. Ne primesc feciorii în livrea, cari ne duc în salonul somptuos, cu mobilă bogat sculptată, cu covoare moi persane, cu tablouri de preţ pe pereţii îmbrăcaţi cu mătase înflorită. Pe o masă cu oglindă stă o fotografie a Impăratului, în ramă aurită, purtând iscălitura Impăratului. La mijloc o masă lungă cu postav verde, sub valurile de lumină ale policandrelor. Reprezentanţii evreilor rusi sunt numeroşi. Ordinea zilei este:

www.dacoromanica.ro

I. *Rusia:*
1. Chișinău, a) Socoteala despăgubirilor; b cheltuelile de până acum; c) cheltuelile viitoare.
2. Emigrarea generală.

II. *România:* Starea evreilor, mijloace de ajutor.

După un scurt schimb de vederi se amână ședința și se redeschide a doua zi, pe la orele 10½. La prânz un dejun copios. Tocmai pe la orele 4 vine rândul României. Vorbesc rabinii și apoi desvolt chestia, sub toate fețele ei. Dr. Nathan mă felicită și mulțumește pentru vorbele de recunoaștere a activității Hilfsvereinului. Sigmund Bergel, neobositul luptător, îmi face măgulitorul compliment că e mândru a mă ști în fruntea Ordinului B. B. din România.

S'a acordat Rușilor, potrivit propunerilor lui Nathan, sumele trebuincioase pentru procesele contra autorilor măcelului din Chișinău, pentru ajutorarea victimelor, pentru negustorii ruinați. — Chestia emigrării s'a amânat. La 30 a avut loc ultima întrunire la d-rul Nathan.

Petiția evreilor din Statele-Unite către Țar a produs mare tărăboiu la Petersburg. Proteste contra acestui „amestec în trebile dinăuntru". Amenințări de rechemare a ambasadorului din Washington și câte altele. Unchiul Sam râde și este de părere că umanitatea nu face halt la graniță.

Hermann Staub. — La 1 Iunie am avut un banchet la hotelul Cassel, dat în onoarea noastră de marea Lojă B. B. Intre cei de față: Marele Președinte Timendorfer și Herman Staub, autorul Comentariului Dreptului Comercial German, recunoscută ca operă clasică și făcând autoritate în Germania. Frații arată o sinceră bucurie de a ne face cunoștință mai intimă și ne sărbătoresc cu multă dragoste. S'a hotărît o conlucrare mai strânsă între marele Loji din Europa, organizație mai solidă în Orient și înființarea unui comitet superior pentru Europa, pe lângă comitetul executiv din America. Buletinul Marei Loji a Germaniei va tipări și publicațiile noastre. Staub, care, cu ochii săi albaștri și părul blond, este tipul cel mai curat arian, n'are nimic din fudulia profesorului german. Vesel și șăgalnic, el ascunde reala sa valoare sub o modestie firească: e muncitor, dar iubitor al vieții și ale plăcerilor ei. Din gura lui es și glume ușoare și vorbele care luminează chestiile. Ne-am

www.dacoromanica.ro

despărțit, după miezul nopții, mai oprindu-ne puțin în „Kaiserhof", unde am văzut viața de noapte a Berlinului.

A doua zi, la 10 dimineața l-am vizitat pe dr. Staub, în biuroul său. Pereții căptușiți cu cărți, el îngropat într'un dosar, pe o masă alături mormane de dosare. Mi le arată, lămurind că sunt dosare trimise de colegi pentru a le cerceta și a da părerea lui. Are un mare renume în știință și o situație fără pereche în barou. Și pe lângă enorma muncă practică, scrie mereu, și tot ce scrie dovedește suverana stăpânire a literaturii juridice, o rară originalitate și agerime de cugetare juridică. L-am întrebat unde mai găsește vremea pentru atât lucru și mi-a răspuns că lucrează și nopțile. Mi-a mai povestit că a primit propunerea unei catedre la Univesitatea din Wuerzburg, dar că a refuzat. A scris comentariul său fără a-și da seama de valoarea lucrării, care astăzi se numește „Metoada Staub". La despărțire mi-a dat ultima sa operă „Comentar la legea asupra societăților cu răspundere mărginită", cu o dedicație măgulitoare. Pe lângă toate Staub mai publică și o revistă juridică. Prodigioasă rodnicie!

Dela Staub m'am dus să văd pe vechiul meu prieten, Salo Loewenthal, pe care l-am găsit îmbătrânit, dar încă plin de activitate. De când a părăsit Bucureștiul și-a croit o frumoasă poziție la Berlin, unde are un mare stabiliment de tipografie și editură. In editura lui a apărut scrierea filozofică a fratelui său, dr. N. Loewenthal, intitulată: „Hat das Menschentum einen Zweck?" (Are omenirea un scop?) Cartea cercetează vecinica problemă a relației între spirit și materie și pe temeiul datelor științei experimentale o desleagă în înțelesul celei mai înalt idealism. Acest prieten care, cum sfântul Ioan Chrysostom a părăsit forul de scârba avocaturii, s'a lăsat de practica medicinei fiindcă se simțea neputincios a lecui pe bolnavii săi, era chemat, cum se va vedea mai târziu, să mă mântuie de desperare în încercarea cea mai dureroasă a vieții mele.

Birkenwerder 30. Unde mă mână boala! Nu merg unde vreau, ci unde vrea ea. Din Berlin, arsă de o căldură de 40°, am venit în sanatoriul de aici, condus de dr. Ziegelroth, unul dintre cei mai buni discipoli ai lui Lahman, care publică și o revistă pentru cura dietetică. Drumul

www.dacoromanica.ro

până aici, deși scurt, a fost o adevărată suferință, în dogoarea căldurii. Sosind aici am lăsat bagajul la gară și am pornit pe jos, pe șoseaua prăfuită și înfierbântată. In aer plutea o pâclă grea, prevestind ploaia, și mă cuprinse o jale că trebuia să mă îngrop în această pustie de nisip, în loc de a mă duce în răcoroasa Sinaia, unde mă aștepta familia. Sanatoriul e o clădire încăpătoare, bine instalată, încadrată de pini și cu un început de grădină în față. Florile își pleacă capetele sub arșiță. D-rul Ziegelroth mi-a prescris cura: băi de aer, puțină hidroterapie, dietă vegetariană, masaj.

Din fereastra mea mă uit la peisaj: nisip galben roș, cu lăstare de pini posomorâți care împrăștie un miros aromatic greu. Cât bate ochiul, nici o movilă ; tăcere adâncă în preajmă, întreruptă când și când de tutuitul trenului și hămâitul unui câine, departe, la răsărit. Luna sclipește prin nori ai căror sdrențe pătrund în discul ei dându-i forme fantastice. Uruitul trenului se mistuie în depărtare. O moară de vânt scârțâie și-și învârtește aripile greoaie ca ale unei păsări uriașe. . . . .

6.—Cura își face, ca totdeauna, efectul. Sunt mai bine. Vremea trece cu aplicațiile medicale : citesc toată ziua pe Haeckel (Weltraetsel), așa încât doctorul declară că sunt pacientul cel mai sârguitor

Papa este pe moarte. Citesc tocmai în Haeckel: „Ce folosae". a întrebat ironic frivolul Papa Leo al X-lea, „ne-a adus această fabulă a lui Isus Christos?" Haeckel aśvârlă săgețile lui cele mai ascuțite împotriva Papalității.

14. — Floare a culturei moderne! In Galiția s'au dat școlarilor evrei pe stradă bomboane otrăvite: mulți din ei au murit. La Cracovia s'au dovedit trei inși pe când împărțeau asemenea bomboane copiilor. . . ..

21. Papa Leo al XIII-lea a murit. Vremea a trecut repede aici. Societatea aici este numeroasă, pestriță ; am făcut cunoștința unei baronese U. care are vederi „libere". Ea mi-a povestit că în Scandinavia, țara puritanismului îndârjit, se lățește o mișcare pentru „iubirea liberă". Baroneasă nu prea apreciază folosul căsătoriei ei. . . . . .

www.dacoromanica.ro

Iulie

5. Sinaia. — Chemat telegrafic de soţia mea, am sosit eri aici, unde am găsit pe tânărul Michel Fischerovich. A văzut pe Nelly la Odessa de Paşte şi a venit aici să-i ceară mâna. E orfan de tată şi mamă şi e nepotul bancherului Ch. Daniel, care a murit de curând la Iaşi. De oarece Nelly ne-a mărturisit că tânărul i-e drag, copiii s'au logodit. O mare fericire ne învăluie, dar o picătură amară cade în cupa bucuriei noastre: va trebui să ne despărţim de odorul nostru, scumpă podoabă a casei noastre. Sub soarele dragostei copila înfloreşte, şi-şi desfăşure toate farmecile ei.

29.—Azi am sărbătorit a 16-a aniversare a fiului nostru Mişu.

Zile de sărbătoare se perindă: vila Kessler de pe bulevardul Ghika unde stăm vara asta, e în vecinică sărbătoare: ospeţele se ţin lanţ: muzică, danţul, veselia ne înconjoară.

In Macedonia revolta bulgară a izbucnit iar. Turci şi creştini se măcelăresc. Regele Carol este oaspele Impăratului Franz Iosef la Ischl, şi se vorbeşte de o înţelegere Turco-Greco-Română, cu vârful împotriva unor eventuale pofte ale Bulgarilor şi Sârbilor.

August

5.— Plecăm cu toţii la Braşov. La gară auzim imnul naţional răsunând din cazarma Castelului Peleş: el salută naşterea unui prinţ, care va primi numele de Nicolae şi al căruia naş va fi Ţarul. Seara ajungem la Braşov. Nici o odaie liberă în hotelurile mai bune şi trebue să poposim în vechiul hotel „La Pomul Verde". Seara suntem la „Schuetzenhaus", la sunetele vesele ale lăutarilor unguri şi români. Ne întoarcem din promenada de sus, răcoroasă şi luminată de lună. Oraşul e pustiu, pare în plină decădere.

6.— *Tuşnad.*—Azi la 2 după prânz am plecat dela Braşov, cu un tren care părea că se mişcă abia. Totuşi am sosit. Amintiri din tinereţe se trezesc aici: aici am fost ca flăcău, aici ca tânăr căsătorit. Frumos e cuibul ăsta în codrii de brazi. Îl găsesc aproape neschimbat, dar vieaţa veselă de odinioară nu se mai simte: societatea e mai mult din pă-

www.dacoromanica.ro

turile de jos, instalațiile au rămas primitive — poate că nu locul, ci eu m'am schimbat. In pădure am întâlnit pe Ed. Wachmann, care de 20 de ani este oaspele Tușnadului. Imi spune că vrea să execute a 9-a simfonie de Beethoven. O întreprindere îndrăzneață, după încercarea neisbutită a „Anotimpurilor" de Heydn, cântată astă iarnă la Ateneu. Râvna însă e de lăudat. Lăutarii cântă aceiași muzică ca acuma 30 de ani. Seara dans în sala mare: vreo 30 de persoane se împrăștie în sală. Medicul băii e în smoking, se dansează un cadril, dar un tânăr strigă figurile pe ungurește și oprește — nu știu cu ce puteri — altă limbă. La ieșire, Tușnadul e înecat în întuneric și ne luminăm drumul cu chibrituri.

Sinaia, 8.— Suntem întorși aici. Scriu aceste rânduri în fața munților. Aerul e curat și mirositor, pe cer nici un nouraș și globul soarelui se afundă îndărătul culmilor într'o ploaie de culori. Jos Prahova își cântă viersul ei prelung. „Chelia" așa numim noi poiana de pe Piscul Câinelui — se îmbracă în umbre arămii, iar în față, Vârful cu Dor, deasupra codrilor tăcuți, se îngână cu azurul străveziu al cerului, și parcă mă chiamă în pacea și singurătatea lui. Mi-e dor de el.....

13.— La Peșterea.— Am ascultat chemarea „Vârfului cu Dor". Alaltăeri, în faptul zilei, Badea Coman dela Poiana Țapului, român deștept și voinic, prieten vechiu al munților și al drumurilor pe cari le bate de atâția ani, a adus caii și pe la orele 8 suntem adunați, vreo 20 de inși, bărbați, femei, băieți și fete. Incălecatul se face cu țipete și râsete, în șelele de lemn acoperite cu covoare și țoale, nu fără ajutorul lui Nea Coman și al tovarășilor săi, cari ne însoțesc pe jos și țin de căpestre caii celor mai fricoși dintre noi. Călărețiii scapă mereu și caută scările, se clatină în șea, se bălăbănesc și sunt aruncați înainte spre oblăncuri. Bietul Coman are de furcă. In sfârșit suntem toți călare și în lung șir urcăm strada Poștei, la mânăstire, ale căreia mozaicuri scânteie în molcoma lumină a dimineții. In curtea bisericii lume multă. Trupa cu muzică: e ziua prințului moștenitor, și prin ușa deschisă, din întunericul, abia risipit de făclii, al bisericii, vin trăgănate cântările psalților și plutește fumul tămâii. Lumea se uită, zâmbind în-

www.dacoromanica.ro

fundat și dându-și coatele, la nostima cavalcadă, care caută a străbate mulțimea cât mai repede. Eșind din curte cotim la stânga și curând ne cuprinde bolta răcoroasă a codrului. După un scurt popas la un izvor, începe urcușul. Ce cuminți sunt caii! Cum își aleg drumul! Cu ce pricepută grije pun picioarele pe poteca îngustă și lunecoasă din brâul muntelui! Un pas greșit și te prevală în prăpastie. Respirăm cu toții ușurați când de pe această cărare primejdioasă sosim pe prispa verde a Vârfului cu Dor, unde descălecăm și ne așezăm pe covoarele mușchiului moale. Pieptul se lărgește în aerul înălțimii și ochiul se îmbată de farmecul depărtării și al tăcerii. După un popas de câteva ceasuri și o gustare îmbelșugată, pornim înainte, cu privirile rătăcind când pe crestele care se grămădesc fantastic unele peste altele, ca valuri, în vibrarea văzduhului, când în fundul văii de unde ne vin vuete nedeslușite. Răsbim printr'un zăvoi de brazi moșnegi, cu crăcile joase de care atârnă bărbi lungi și încâlcite, și ne lăsăm la vale într'o luncă, unde scântec o apă grăbită. Căluții ne trec peste vadul Ialomiței, călcând încet pe prundișul care șclipește prin apa limpede, și urcăm o cărare la dreapta care ne duce la Hotelul „Peșterea". Este un șopron mare de scânduri, clădit pentru excursioniști, cu două încăperi, în care se află paturi de scânduri și fân de așternut. Dar o surprindere neplăcută ne așteaptă: „Hotelul" e ocupat pe deaîntregul de o societate de sași din Brașov, care nu se arată bucuroși de oaspeți. Cădem la învoială și ne împărțim odăile. Așternem fânul și întindem peste el șalurile noastre și ne culcăm dealatul, unul lângă altul, și toată noaptea odaia hohotă de râs. De somn nici vorbă. In faptul zilei eșim pe poiana plină de miresme și răcoare ; ne spălăm în apa limpede a isvorașului, mâncăm câte ceva și apoi pornim înainte. O potecuță strâmtă face colanul stâncii înalte din stânga și auzim vuetul căderii de apă, tot mai aproape. Cotind puțin ni se arată o spintecătură în două ziduri de stâncă, și din stânga, sus, vedem șivoiul Ialomiței prăvălindu-se în vale, bubuind și mugind, și căzând înspumat în colcotul cazanului din fund. Ne oprim cu sfială în fața măreției acestei priveliști. Mai cotim la stânga și, pe neașteptate, ni se arată o terasă și lângă peretele stâncii un

www.dacoromanica.ro

șir de chilii. Un singur călugăr, indoit de mijloc și gârbov de ani, a căruia barbă albă parcă-l trage spre groapă, șade nemișcat pe o bancă. El nu pare a mai cunoaște cele pământești și are privirea ațintită la movilele cu cruciulițe, împrăștiate pe pajiște, sub cari dorm tovarășii săi sihastri. La intrarea în peșteră stă o bisericuță, pitită în gâtlejul ei, care pare o jucărie, și de acolo se întinde adâncul înoptat al peșterii. Lumina tremurată a făcliilor ne descoperă coloane fantastice, horbote de stalactite, ciorchini de lacrimi încremenite, două lacuri șoptitoare, mistere de umbre și lumini... După câteva ceasuri o „tulim" iar la vale, prin Caraiman, Valea Cerbului și Bușteni. Și ne-am întors la Sinaia cu trupurile obosite, dar cu suflete inviorate, mândri de greutățile biruite ale drumului și parcă ușurați de greutatea pământului.

Septembre

București, 4.—Cum ne pare rău că am părăsit Sinaia așa de vreme! In Capitală aici avem o căldură cumplită.

O nostimadă. Azi dimineață m'a vizitat un locotenent, funcționar la Ministerul de Răsboi, tânăr elegant în bogata sa uniformă. El a tipărit o „istorie și literatura poporului israelit", tradusă din franțuzește. Mai mult: a publicat la inceputul cărții două scrisori de recomandație ale rabinului din Iași, Dr. Niemirower, și a d-rului Lippe. Ce i'a venit nenorocitului ofițer să se vâre în așa viespar? Căci, pe când se afla la Iași pentru desfacerea cărții, s'a pomenit chemat de comandantul piețiî, Generalul Iarca, care, îndată ce intră, i'a spus răstit: „ce, scrii istorii evreești? Te bagi în daraveri cu rabini și jidani, și murdărești epoleta de militar român? Lasă că-ți arăt eu!"—„Degeaba", spune bietul ofițer, „am arătat că e vorba numai de o lucrare științifică, care n'are a face cu chestia israelită. Iarca a raportat ministrului, directorul general mi-a vorbit cam pe acelaș ton, și în sfârșit am primit decretul de punere în disponibilitate de 6 luni. Iacă-l".

Ofițerul îmi arată decretul și'mi cere un ajutor pentru vânzarea volumului, de oarece n'are mijloace să plătească nici cheltuelile de tipar, pe care le datorește încă.

www.dacoromanica.ro

Proastă treabă! Dacă avea mâncărimea literară, nu putea omul să traducă bună oară istoria Zulușilor, cu care nu-și „murdăria epoleta"? Să-i fie de învățătură . . .

Octombre.

Viena, 5.—Inaugurarea Lojei „Eintracht". Am sosit aici cu soția și Nelly, și azi dimineață am vizitat Loja Ordinului B'nei Brith, numită „Wien", în frumosul ei local din str. Universității, unde a fost o „gustare matinală", cu prilejul deschiderii nouei Loji „Eintracht". Sălile pline. „Frații" mi-au făcut o primire cordială, și am făcut cunoștința Marelui Președinte al Districtului Austriac, Dr. Hammerschlag din Praga și a Marelui Secretar, Adalbert Skall, colegul meu în Comitetul Executiv al Ordinului. Intorcându-mă la Hotel, pe ploaie, am văzut pe Regele Leopold al Belgiei, împreună cu câțiva arhiduci, opriți cu trăsura în fața statuii Mariei Terezia, care, de pe jețul ei de bronz, se uită cu falnică gingășie la verdeața și florile ce se așternu la poalele ei. — La orele 4 p. m. a avut loc inaugurarea Lojei „Eintracht", în salonul de oglinzi al Hotelului Continental, și în prezența a 400 „frați", localnici și oaspeți din Lojile celelalte. Mai numeroși sunt delegații lojilor germane. Inaugurarea se face de Marele Președinte dr. Hammerschlag, în mod solemn. După o cuvântare plină de miez a președintelui Lojei, salut eu noul lăstar într'un discurs german. Dr. Horovitz din Varșovia, Rabinul dr. Caro din Lemberg îmi strâng mâna cu cuvinte măgulitoare. Un american se repede la mine și-mi spune: „Iți mulțumesc. Așa suntem deprinși noi să ni se vorbească în America". Fratele M. Wachtel din Iași e mândru de succesul reprezentantului districtului Zion din România. Adâncă impresie a produs mai ales scurtul istoric al „Infrățirii Zion" din România și evocarea nobilului chip al lui Benjamin F. Peixotto. Aceasta explică succesul meu oratoric.

Seara banchet: la mesele bogat impodobite o cunună de femei frumoase. De pe estradă muzica își revarsă valurile ei armonioase. Mâncări îmbelșugate, băuturi fine, dar — prea multe discursuri... Când, pela miezul nopții,

www.dacoromanica.ro

m'am întors la Hotel, soția și copila tocmai se înapoiaseră dela Teatrul Imperial, unde au văzut „Uriel Acosta", de Gutzkow. Soția mea laudă versurile clasice, cugetările înalte, acțiunea dramatică.

Berlin, 21. Sosit de câteva zile aici, n'am pierdut vremea. Alaltă seară, la Lessing Theater, am văzut piesa lui Suderman „Der Sturmgeselle Sokrates" Slab! Câteva figuri și episoade interesante: așa convorbirea între Rabbi Marcuse și fiul său despre antisemitismul din Germania. Tăcere geroasă în sală.

Aseară, în „Micul Teatru", am văzut „Azilul de noapte" de Gorki. Șir de tablouri sinistre din împărăția mizeriei. Fără o acțiune propriu zisă, piesa răscolește adâncimele sufletului, pentrucă în ea trăsar crâmpee din viața adevărată. Luminează viu prăpăstii sociale, în care privești înfiorat. Un apostol al adevărului și al umanității ne vorbește în accente zguduitoare...

Azi am predat d-lui Dr. Paul Nathan restul banilor adunați de noi pentru victimele măcelului din Chișinău.

22.—Vizită la James Simon, în impunătoarea sa casă de comerț, unde forfotă o oaste de impiegați și clienți, între mormanele de mărfuri. Simon mă primește în modestul său birou, și mă ascultă cu luare aminte. Calul său de bătaie este: „Societatea Orientală Germană". Povestește cu vădită plăcere că a pregătit o expediție pentru desgroparea vechilor sinagogi din Palestina, care formează legătura între arhitectura romană și postcreștină și au rămas cu totul necunoscute până azi. El scoate dintr'un dulap Dările de seamă ale numitei societăți, adaugând că Împăratul este protectorul Societății.

Decembrie

4.— Subprefect și evreu.— „Dreptarul".—Țibucani.— In toiul gerului am plecat, împreună că soția și fiica, la moșia mirelui acesteia, Țibucani, din Jud. Piatra Neamț. Scoborându-ne dimineața din tren, la stația Hălăucești, adormită sub zăpadă, am găsit în dosul stației două trăsuri ale arendașului care ne așteptau. Când să ne suim în trăsură, aud un glas poruncitor, răstit: „Ascultă, mă, peste o lună să nu te mai văd aici, auzi?" Mă uit îna-

www.dacoromanica.ro

poi și văd, deoparte, un individ în blană, cu harapnic în mână, rânjind către un om cu barba roșie, cu căciula de oaie în cap și în cojoc de piele, stând lângă o trăsurică cu un căluș roib. Acesta îngână: „dar, coconașule", însă boierul a plecat, fără a-l mai asculta, și trăsura sa se depărtează în zăpada înăsprită de ger, care scrâșnește sub roți. „E subprefectul" îmi explică logofătul arendașului „și gonește pe evreul ăsta din comună, deși lucrează la pădurea proprietarului". Mereu goana! Nici odată n'am simțit mai dureros tragedia aceasta, ca în acea clipă și la acel om încremenit, urmărind, cu disperare mută, trăsura zapciului care l'a trăsnit cu acea poruncă de surghiun, ce-l gonește ca pe un câine străin de pe prag. M'am apropiat de vecinicul pribeag, purtător al vitregiei veacurilor, ca să-i aduc, eu nemângâiatul, mângâiere. I-am luat numele și i-am făgăduit a mijloci pe lângă puternicii zilei. Fața lui arsă de ger și întunecată îi se însenină puțin: un strâns de mână rostește mulțumirea și speranța.....

Gerul e aprig; ne strângem în blăni și pornim până la hanul din capătul satului. E o clădire joasă, văruită, cu ferestre mici, în pragul căreia ne primește hangiul: Șimșe, evreu „dreptar", adică naturalizat. A căpătat cetățenia în războiul independenței, prin urmare și Marele Drept de a sta în sat. Străbatem odaia din față: băcănie, cârciumă și bazar, și intrăm într'o altă odaie, curată, caldă, unde ne primește o fetișcană, fiica sprincenată a hangiului. Bătrânul Șimșe, care ne-a urmat, șoptește ceva fetei care se înseninează de un zâmbet luminos și ne poftește să ședem, până ne va face cafeaua. Pe pereții văruiți atârnă portretele lui Sir Moses Montefiore și Baron Hirsch. Parcă umplă odaia scundă de lumină aceste icoane a doi mari filantropi evrei cu care Șimșe a împodobit casa lui. El știe carte și mă cunoaște de mult de nume. Ne însoțește până la gară, mândru de vizita mea, pe când fata se uită după noi cu ochii ei negri și mari.

Un șuer ascuțit vestește un tren, și, peste câteva minute, sosește, într'un giulgiu alb, trenul de Iași, din care se coboară logodnicul ficei mele, venind din Odessa. Pornim împreună în trăsuri, pe șoseaua așternută cu zăpadă: trecem Moldova pe un lung pod de scânduri și după un drum

www.dacoromanica.ro

de aproape două ceasuri sosim la Ţibucani şi suntem adăpostiţi de arendaş, care ocupă o aripă a Curţii, o clădire întinsă, cu un parc mare, ridicat pe un dâmb, de unde se deschide vederea pe valea Moldovei până la dealurile în zare. La poalele dealului se află Davideni, unde autorul lui Manasse a schimbat meseria condeiului cu aceea, mai rodnică, a arendaşului. Viitorul meu ginere, care a moştenit acest giuvaer de moşie dela bunicul său, bancherul Daniel din Iaşi, e încântat de ea şi visează de plăcerile vieţii dela ţară, în palatul reînnoit, în care tânăra lui soţie va fi regină. A doua zi mergem cu sania în pădurea de fagi, unde ne însoţesc pădurarii, sunând din corn. Ginerele meu face daruri, în lemne şi bani, pentru şcoala comunală, pentru săraci, pentru mica sinagogă de pe moşie şi şcoala evreească din Tg.-Neamţ. A doua zi am plecat: Michel la Odessa, noi la Bucureşti.

6. — Ger cumplit. E Sf. Nicolae: pe calea Victoriei s'a aşternut nisip róşiu şi s'au înşirat sergenţii: trece alaiul la Mitropolie, unde se slujeşte un Tedeum pentru ziua micului prinţ Nicolae.

9. — Max Nordau a fost împuşcat de un fanatic, la un bal sionist din Paris. Din norocire glonţul l-a sdrelit numai. Agresorul se numeşte Haim Lubau, şi a declarat că a făcut atentatul pentru că Nordau, apărând proiectul emigrării în Africa de Sud (Uganda , la Congresul din Basel, a trădat Sionismul..... Vom felicita pe ilustrul scriitor că a scăpat cu viaţa.

Orfanii evreilor măcelăriţi la Chişinău au sosit la Iaffa, unde vor fi crescuţi de Alianţa Israelită, într'o şcoală agricolă. Cum mă cutremură acest „fait divers" !

31. — Facem Revelionul la nepotul meu. Serată costumată. Soţia mea imposantă ca Maria Stuart, Nelly încântătoare ca M-me Lebrun, fiul meu bătăios ca student german, iar fratele meu Sterian minunat ca Cyrano de Bergerac.

Aşa se curmă anul. Multe ne-a adus, bune şi rele, dar logodna iubitei noastre Nelly îi dă culoarea veseliei. Anul viitor va fi sub zodia copilului nostru.

Fie ca nimic să nu-i turbure seninătatea !

www.dacoromanica.ro

Răsboiul între Rusia și Japonia pare înlăturat: pentru câtă vreme? Cu această întrebare îngrijorată se închee anul politic.

1904

„Roba" — Adunarea generală I. O. B. B. — Legea Comunală. — Brăila-Iași-Sinaia. — Conferința Marilor Loji I. O. B. B., Berlin. — Un mire englez la răscruce. — Prefectul I. G. Saita. — Conferința pentru emigrări, Frankfurt p. M.

Ianuarie

3. — A douazecea aniversare a căsătoriei noastre. Copiii ne-au oferit daruri, lucrate de ei, chiar baby a brodat ceva. Sala mare este schimbată într'o grădină de flori. Strălucește în lumină și e pregătită, cu gustul ales al soției mele, pentru primirea oaspeților. Sufrageria este „Auberge au coq hardi", și oaspeții vor fi slujiți la mese mici, după un menu, de chelnerițe din societate. Se vor împărți titluri de cărți și ghicirea desenurilor va face mult haz. Douăzeci de ani! Cum vremea trecută scurtează viitorul! Dar copii continuă tinerețea noastră.. . . . . .

5. O telegramă din New-York, dela Julius Bien, vestește moartea Marelui Președinte al Ordinului B'nei Brith, Leo N. Levi. Mare pierdere pentru Ordin. Ultimul raport despre activitatea Ordinului înfățișează într'o lumină strălucită pe cel care a murit așa de timpuriu. El a lucrat mai ales pentru organizarea imigrației evreilor Români și a pus la cale petiția către Țarul Rusiilor în chestia măcelului din Chișinău, despre care am vorbit înainte.

Februarie

3. Roba avocaților. — „Roaba", — cum se numește în zeflemea roba advocaților prescrisă ca obligatorie dela zântâi a acestei luni, de către Consiliul de disciplină, a stârnit o ceartă ciudată. Membrii vechiului Consiliu, sub conducerea fostului decan G. Danieleanu, se răsboiesc, din motive personale; alții, urmând pe Petre Grădișteanu, o combate, cu temeiuri între cari joacă un rol și curentele

www.dacoromanica.ro

de aer din palatul de Justiție. Senatul a respins eri o propunere pentru desființarea robei. In alte țări avocații cer același port ca cel prescris magistraților, pentru ca și în exterior să nu se facă deosebire între amândoi factori ai împărțirii dreptății. La noi ei protestează. . . . D-nii magistrați se cred ființe superioare avocaților, de a căror muncă și studii se folosesc ei, și raporturile între dânșii nu sunt tocmai colegiale. De sigur că roba ar contribui mult la solemnitatea desbaterilor și respectul cuvenit templului justiției. . . . . .

Azi la 2 dimineața, două mișcări puternice de cutremur. Am sărit toți din pat, dar nici un accident.

26. A izbucnit războiul între Rusia și Japonia. Aceasta din urmă, mânată de speranța izgonirii rușilor din Mancinria, a declarat războiu pe motiv că Rusia a întârziat prea mult cu răspunsul la nota ei. Pretext de mult căutat.

4.—Azi am pus întâiaș dată „Roba", la tribunal. Gâlceava între „robiști" și „antirobiști" urmează cu înviersunare. Adevăratul motiv, cum se vădește acuma, este dușmănia șefului acestei mișcări antirobiste, contra Ministrului de Justiție.

Rusia mănâncă bătaie strașnică pe marea Galbenă din partea Japonezilor, dracii pitici. Lumea se bucură de înfrângerea ursului. Invinsă sau învingătoare, Rusia, slăbită, va da lumei pacea câtăva vreme. Ministrul Germaniei von Kiderlen-Waechter, mi-a spus eri că Rusia, care nu e așa de tare cum se crede, fiind departe de baza sa de operațiune, are să fie înfrântă în acest războiu.

La 6 și 7 Ianuarie s'a întrunit Adunarea generală a Ordinului B'nei Brith, sub președenția mea. In cuvântul meu de deschidere am amintit mai întâiu pe răposatul Mare Președinte Leo M. Levi, descriind rodnica lui muncă în scurtul răstimp ce soarta i'a îngăduit de a sta în fruntea Ordinului, și dureroasa pierdere ce am încercat prin prea timpuria lui moarte. Ce rod ar fi dat încă această minte măreață, această inimă plină de dragoste și de nobile avânturi! Apoi am comunicat mijlocirea noastră pe lângă ICA pentru a ajuta familiile emigraților rămase în țară, conferința din Berlin a celor trei „Districte" din Europa, la

www.dacoromanica.ro

care am luat parte. Adunarea s'a ocupat și cu jurământul more-judaico, care nu vrea să moară. Unii judecători au mers așa de departe ca să osândească la amenzi pe rabinii care au refuzat concursul lor. Adunarea a hotărît lupta necurmată contra acestei jurisprudențe, învitând comunitățile a refuza sinagogile pentru aceste jurăminte scandaloase, și hotărând a izgoni din Ordin pe frații care îl vor deferi. La sfârșit s'a celebrat o slujbă funebră în amintirea lui Leo M. Levi și Adolf Weinberg.

11.— Telegraful vestește o înfrângere a flotei japoneze la un al doilea atac asupra lui Port-Arthur. Din Odessa cumnatul George îmi scrie că se începe a se întări orașul: războiu cu Englitera în perspectivă? Cerul politic se înourează.

14.— Aseară a venit la mine, pe neașteptate, Alfred Berl. Se întoarce din Petersburg, unde a fost trimis de ICA. Îmi spune de întâlnirea sa cu ministrul Plehve, pe care l-a găsit mărginit și fanatic. Totuș a dat voe soc. ICA să lucreze în Rusia, și să înființeze case de împrumuturi, a ridicat oprirea dreptului de ședere a evreilor în raza de 50 versti dela frontieră și le-a permis a dobândi până la un hectar pământ rural, pentru grădinărit, etc. A înțeles satrapul că proletariatul evreesc, care e temut, nu se poate crește prin pogromuri ca la Chișinău și Homel.

Știrea victoriei rușilor la Port-Arthur este falșa. Cei patru încrucișetori pe care i-au scufundat Rușii, sunt patru vase vechi încărcate cu materii explosibile pe care Japonezii le-a trimis în port și le-au dat foc pentru a astupa intrarea! In răstimp ei au debarcat trupe numeroase la Vladivostok. Indrăsneață ispravă!

18.— Aseară, serată de Purim. Ospăț și dans în Loja „Lumina", apoi serată în casa Z. unde m'am dus cu Alfred Berl și fiul meu Mișu. Muzică, danț, femei gingașe, toalete elegante, măști interesante — un tablou atrăgător, care a plăcut mult lui Berl, prin noutatea sa. Azi am luat masa cu el la hotel Bulevard. Ca toți cei cu misiuni speciale, toată gândirea lui e stăpânită de chestia evreească: despre toate celelalte el vorbește distrat.

Pe câmpul de războiu e tăcere: se fac pregătiri pentru

www.dacoromanica.ro

iureșul nebun. Și moartea își așteaptă secerișul. In răstimp „rațe" sbor în stoluri prin gazete.

Din New-York îmi scrie Julius Bien că în locul plânsului Leo N. Levi a fost ales Mare Președinte al Ordinului B'nei Brith *Simon Wolf*, din Washington. Nici că se putea alegere mai nimerită. Savant, bărbat politic, orator de rasă, scriitor abil omul va sfinți locul.

22.— A 12-a aniversare a fiicei mele Elisabeta (Lily). Mare sindrofie la ea: din sufragerie vine până la noi râsul vesel, argintiu al copiilor. Ce muzică gingașe!

Soția mea este iar în cura profesorului Noorden, la Frankfurt pe Main: boala ei se înrăește. O iarnă proaspătă s'a lăsat și un ger aprig ne-a năvălit.

23.— Curtea de Casație din Paris a ordonat revizuirea procesului Dreyfus și o nouă cercetare. Și, ce e mai uimitor, această hotărîre s'a primit cu o desăvârșită nepăsare, ba cu aprobarea publicului, mai ieri în colcotul patimei oarbe. Acum va veni în sfârșit la ivcală adevărul.

Martie

11.— Am fost la Bacău, Piatra, Iași,— tot în daraverile Ordinului B'nei Brith, al cărui comis călător sunt. Până la Focșani primăvară, de acolo zăpadă. Piatra, frumos așezată la poalele unui munte, este acoperită cu o mantie deasă de zăpadă. Intrunirea s'a ținut într'o odaie mică, unde încăpeau abia cele vreo 30 persoane care au venit să vază și să auză pe Marele Președinte. După ședință, întrunire la Hotelul meu. Sunt între frați oameni inteligenți, dar cu dispoziții de critică și fără inițiativă. Sper că vorbele mele vor da un rod și se va închega o Loje. Insoțit la gară de mulți din ei, ei s'au legat să lucreze în acest sens. Seara sosii la Iași, așteptat de Michel, viitorul meu ginere, cu care am stat de vorbă la Hotelul Traian până târziu noaptea.

A doua zi am primit vizita bătrânului dr. Lippe care, amărât și necăjit, înjură tot și toate, și se crede nedreptățit și persecutat, cusurul vârstei! El vrea să înființeze o Lojă nouă. „Oamenii aleargă după mine", îmi spune el. L'am rugat să aleagă cu îngrijire nouile elemente spre a întemeia o Loje de elită, care să restabilească vaza scăzută a

www.dacoromanica.ro

Ordinului la Iași. Plecat seara pe ploaie și ninsoare m'am întors azi dimineață aici.

19.— Viscolul șuieră și vâltorește pulbere de zăpadă prin stradă și peste coperișuri. O năvală nouă a iernii bătrâne,

Ziarele aduc știri neliniștitoare din Odessa, despre pogromuri în contra evreilor, în zilele de Paști. Am scris la Odessa și am telegrafiat soției mele la Viena, să nu plece la Odessa, până nu va primi știri dela mine. Tremur la gândul că iubita noastră Nelly va trebui să locuiască în acel oraș vecinic răscolit.

21.— Soția mea și fiica mea au părăsit Viena înainte de a primi scrisoarea mea. Fiind îngrijată, îmi cere știri la graniță. I-am telegrafiat la Podvoloscisk, „temeri de turburări, sfătuesc renunța călătoria". De altfel Michel va veni întru întâmpinarea damelor și va face cum e mai bine. Din Odessa soția mea îmi telegrafiază zilnic. Sărbătorile Paștelui au trecut fără turburări, mulțumită măsurilor luate de autorități.

Primăvara a venit. Sub sărutul ei firea renaște: în grădină e înflorire, înmugurire și primenire, și parcă simt adierea primăvăratecă și în vinele mele.

Citesc „Dr. Cohn", dramă de Max Nordau, tratând conflictul tragic între familii, isvorâte din dușmănia religioasă. Dialog spiritual, dar prea multă psihologie și prea puțină acțiune. Am citit cartea toată pe când copiii se aflau la concertul micului viorist Florizel de Reuter, la Ateneu, dat în folosul școalei evreești „Cultura" Regina a fost față, de dragul lui Florizel, nu al Culturei. Nu se anunțase că e vorba de o școală evreească.

Mai

1.— Noua *lege comunală.*—Monitorul de azi publică noua lege comunală. Art. 5 stabilește condițiile pentru așezarea străinilor în comunele rurale. Se cere pentru aceasta autorizarea consiliului comunal, și aprobarea prefectului, certificat de bună purtare, dovadă că s'a satisfăcut legea militară (de străini!), o meserie, și un capital de 1000 lei. Firește că un străin nu va putea nici când căpăta așa autorizare. „Hahamul" dr. Gaster din Londra a vorbit totuși, în adunarea generală a lui Anglo Jewish Associa-

www.dacoromanica.ro

tion, de o „îndreptare simțitoare" a stării evreilor din țară, de când a vorbit el cu regele Carol anul trecut. Mereu aceeaș megalomanie. . . . .

Brăila, 10.— Am sosit eri aici pentru instalarea demnitarilor Lojei „Peixotto". Am expus istoricul vieței și operei lui Peixotto și rostul Ordinului, iar secretarul a citit o dare de seamă despre activitatea de 30 de ani a Lojei, întemeiată de Peixotto și de mine. Seara, banchet în sala splendid împodobită din școala „Clara Baroneasa Hirsch". Sunt primit cu aplauze frenetice și iau loc sub polog de catifea roșie, cusută cu o stea de aur și o inscripție în onoarea mea. Discursuri numeroase. Iar se dovedi puterea de atracție a Ordinului și marea lui însemnătate socială. Dar și cât idealism și câtă vrednicie trăește în acești oameni îngenunchiați de o stăpânire vitregă! Un „frate" intelectual, rece, adept al concepției materialiste, numind pe Sioniști „bolnavi sau farsori", într'o adunare în care se aflau fruntași ai mișcării sioniste, ca Samuel Pineles, dr. Margulies și alții, o furtună se ridică în sală, pe cari abia o putui potoli. Această notă fără tact a turburat frumoasa armonie și însuflețire a serbării.

Orașul e în sărbătoare, și mergem la Lacul Sărat, a cărei apă moartă, grea cu asfaltul roșatec, împrăștie un miros de iod. Instalații primitive, dar sădiri frumoase, parc și grădină cu flori. Arendașul băii ne dă o gustare și urează succes cauzei. La 2½ am plecat, însoțit la gară de numeroși prieteni.

13.— Curtea de Casație, Secția I, a dat o decizie importantă (12 Mai, No. 223) în arzătoarea chestie a jurământului judaic. Ea hotărăște ritos că un jurământ conform ritului mozaic, în pretoriul tribunalului, iar nu în sinagogă, more-judaico, este valabil. Ciudată e deosebirea ce o face Inalta Curte între rit mozaic și „more-judaico".

Cu toate acestea, acest jurământ more-judaico va urma a fi impus de magistrații noștri. . . . .

Ministrul Germaniei, von Kiderlen-Waechter, însoțit de secretarul Legației, contele Mongelas, venind la mine eri, îmi comunică, cu vădită bucurie, că ministrul de externe al Imperiului a confirmat numirea mea ca avocat al Legației.

www.dacoromanica.ro

Iunie

1.— La *Iași*, unde am instalat Loja B'nei Brith „Neo Samoil". Am înlăturat vechile elemente nepotrivite, primind oameni noi. D-rul Lippe a fost proclamat președinte de onoare, iar ca președinte a fost ales d-rul Burstin, care până acum a stat deoparte. Bărbat stimat și iubit, cu o cultură vastă și acel farmec al omului bun și sincer, care cucerește prin puterea bunătății. O fi având și energia? Vom vedea. La banchetul ce a avut loc după instalare, în mijlocul unei mari însuflețiri, Burstin a rostit o cuvântare eloquentă, iar eu am închinat pentru Julius Bien.

24.— *Theodor Herzl a murit!* O zguduitoare veste sosește din Viena: dr. Theodor Herzl, genialul șef al sioniștilor, crainicul spiritual al acestei mișcări, măreață în concepția ei, a murit în vârstă de 44 de ani. Azi se face înmormântarea lui. Și pe mormântul lui plânge Israel îndoliat...

Iulie

2.— Numărul de doliu al ziarului sionist, „die Welt", din Viena, publică amănunte mișcătoare despre ultimele momente ale lui Theodor Herzl și mărețele manifestări de jale pentru pierderea lui.

Astăzi, serbarea aniversării de 400 de ani a morții lui Ștefan Vodă cel Mare. Cortej pitoresc, în uniformele și armele acelor vremuri mari: Ștefan și Vlad Țepeș (acesta înfățișat de un fel de uriaș, cu fața smolită și ochi fioroși, ce-i rotește în cap) pe cai bogat împodobiți, urmați de feciori domnești și călăreți, purtând arcuri, tolbe cu săgeți și pavăze. Lungul șirag, ca trezit din somnul secular, a străbătut bulevardul cu armele fulgerând în soare. Mare îmbulzeală de lume. Și bietul meu fiu Mișu a trebuit să meargă în cortegiu împreună cu camarazii săi din Liceul Sf. Sava, dela orele 6 dimineața, în arșița dogorâtoare.

11.—Căsătoria întâiei noastre născute, Nelly, a avut loc eri. Serata venețiană de azi în grădina noastră, cu mesele întinse pe pajiștea verde sub frunzișul luminat cu lampioane multicolore și sub pologul instelat al cerului, a fost, după spusele oaspeților, strălucită. Nelly încântătoare, radioasă în rochea și vălul ei alb, cu cununa pe bogăția

www.dacoromanica.ro

neagră a părului și sclipirile fericirii în ochii ei irizați. Din toate părțile ne-au sosit felicitări, sporind bucuria noastră. La 11½ tânăra pereche plecă la moșia Țibucani, în uralele oaspeților, în sunetele muzicei și ploaia florilor. Așa copilul a părăsit căminul părintesc, în care dragostea a născut-o, crescut-o, și alintat-o, apărând-o de orice atingere a vânturilor vieței. Pasărea veselă, care lumina casa cu ciripitul ei, si-a luat sborul; surioarele plâng, mama privește fără lacrimi—, o ultimă îmbrățișare, un ultim sărut și s'a mântuit. Pustie pare casa și, după ce au plecat toți și s'au stins luminele, ne-am cuprins în brațe. O chinuitoare întrebare s'a trezit în noi, am fi vrut să răzbatem în taina nepătrunsă a viitorului. Binecuvântat fii tu, văl milostiv. care ai ascuns-o ochiului nostru ! Altfel am fi văzut moartea stând la pândă și am fi vărsat lacrimi de sânge. . . . .

Sinaia.—Ne-am refugiat în răcoarea munților. Copii se rumenesc, ca roadele după ploaie. Vila e încăpătoare, cu grădină pe coaste, în fața intrării în curtea mânăstirii, și stăm ceasuri întregi între brazii seculari ai Peleșului.

Ziarele ne aduc amănunte oribile despre atentatul asupra ministrului Plehve. Bomba ispășitoare a sfâșiat pe autorul intelectual al măcelului dela Chișinău, care a prigonit fără cruțare și pe Finlandezi. Cine seamănă vânt culege furtună.

De pe câmpul războiului Est-Aziatic, vin știri dezastroase pentru Ruși.

27.—Zile minunate. Aseară concert simfonic. George Enescu a cântat, acompaniat de Moreau (Prix Rome) mai multe bucăți, revelând măestria sa ca technică și tălmăcire. Aplauze entuziaste ale publicului ales. Diseară se va cânta la mine: Moreau, M. Cohen-Lănaru și alți artiști, vor contribui. Cohen-Lănaru va cânta „Dorul de Brazi" poezie de Alexandri și alte cântece românești compuse de el, pe care le va publica cu traducerea mea germană.

29.—Sub protectoratul Reginei a dat un concert aseară pianistul Boscoff, cu concursul lui Enescu. Tânărul artist promite mult — dar acum l'a pus în umbră soarele talentului lui Enescu.

30.—Ministrul Cultelor a răspuns la cererea ce am făcut de a se aproba statutele modificate ale Comunității

www.dacoromanica.ro

Templului Coral. Aprobarea se va da cu condițiunea ca să se păstreze numele de „Congregație", și să se spuie că școlile Comunității vor avea „programa școlilor private". Ce noimă au aceste îngrădiri? Ah. le ghicesc! Părinteasca oblăduire se teme ca nu cumva să se recunoască astfel pieziș o „Comună" evreească și școlile sale ca școli publice. Voi răspunde, stăruind în schimbarea numelui de congregație, nume neobicinuit la evrei și propriu catolicismului.

August.

13.—Schimbare la față: plouă cu găleți, tunetul bubue și fulgeri brăzdează norii; întunericul a înghițit munții și a răzbit în odae până la masa la care scriu. Nu văd decât clopotnița la stânga și molifții la dreapta restul a pierit. In casă se fac pregătiri pentru serata în onoarea logodnei nepoatei mele Ella Staadecker cu Andor de Palotay.

21.—Bătălia hotărătoare dela Liaojang este în toiul ei: un măcel îngrozitor. Port-Arthur se ține încă. Generalul Stoessel îl apără vitejește — Noul nepot Andor îmi place: mult temperament. Fantaziile lui la pian pe motive naționale ungare sunt colorate. Iar ritmul lui întrearipează pe dănțuitori...

Sinaia-Sodoma. — Ploaia pârâe mereu; un potop. Și un potop ar trebui să deschidă isvoarele adâncului și jghiaburile cerului peste această Sodomă din creerii Carpaților! Iată un tablou de moravuri: Un domn a surprins pe tânăra sa nevastă cu un diplomat, care aici face pe știuca în balta de pești. Pe când bărbatul dădea nevestii lecția cuvenită, diplomatul scăpă prin fereastră spre a se refugia în brațele — altei frumuseți. In Hotelul cel mare lumea petrece. O doamnă tânără face vizite nocturne și se strecoară dintr'o cameră într'alta. Soția Consulului unui stat cu moravuri severe (Statul, nu Consulul) a pătruns noaptea în odaia unui tânăr ferchеș și a adus cu ea, drept trofee — o cravată — pe care o poartă cu mândrie că centură. O nerușinată Mesalină urmează bachanalele ei cu băieții abia ajunși bărbați. Ea coboară de pe înălțimi cântând și săltând, cu ghirlande în păr și mănunchi de flori de câmp în brațe, urmată de stolul tinerilor fauni...

www.dacoromanica.ro

Şi această „lume mare" se uită cu dispreţ la „mitocănimea" cu moravuri filistine, şi la „jidanii" care vin să molipsească curatul lor aer. Poate că Cel de Sus nu plouă foc şi pucioasă pe această lume, din pricina puţinelor drepţi ce se află în ea...

Octombre.

1.—Oraşul lui Bucur este pârjolit de căldură, şi bântuit de o ploaie de muşte! Astăzi mare vâlvă la Curtea de Casaţie: banditul Mărăcineanu, auzind că i s'a respins recursul, a tras cinci focuri de revolver în Procurorul General Stătescu şi înalţii magistraţi. N'a nimerit, magistraţii putându-se feri la timp. Cu mare greu s'a putut pune mâna pe fiorosul ucigaş.

Berlin, 20.—Conferinţa Marilor Loji. — Am venit aici ca să iau parte la Conferinţa celor trei Mari Loji Europene ale Ordinului B'nei B'rith. Ordinea de zi: organizarea emigrărei, Banca de comerţ şi industrie română-evreească, delegaţie permanentă a Marelor Loji din Europa. Duminică 17|30 a avut loc întâia şedinţă în localul Lojei; de faţă: reprezentanţii Marilor Loji pentru România: Dr. Beck, Dr. Ed. Silberstein, eu, ai Societăţii de ajutor a evreilor germani (Dr. Paul Nathan, James Simon, ai Societăţii ICA, (Consilierul de Justiţie Lachmann, Dr. Blau din Frankfurt pe Main), ai Alianţei Israelite Universale (M. H. Cohn), ai Comitetului Central Sionist din Viena (Dr. Werner), ai evreilor Ruşi (Dr. Landau din Moscova). Hotărîre: numirea unui comitet Central pentru emigrare. A doua şedinţă a reprezentanţilor Marilor Loji: după referatul meu privitor la proiectul Băncii, s'a admis în principiu.

Sâmbătă la 16|29 am fost la o şedinţă festivă în „Deutche Reichsloge".

Marţi dimineaţa au sosit Nelly şi Michel. A trebuit să se întoarcă dela frontiera Alexandrow, la Varşovia, pentrucă paşaportul lui Nelly nu s'a găsit în regulă. Am fost cu tinerii soţi la Theâtre paré (în franţuzeşte şi pe afişul oficial!), la Opera Regală. S'a cântat „Freischuetz", melodioasa operă romantică a lui Weber. Kaiserul a inaugurat dimineaţa un grup de vânătoare în Tiergarten, şi a „poruncit" această operă care cântă viaţa de vânătoare cu

www.dacoromanica.ro

neperitoare gingăşie şi prospătate. Sala, desigur după porunca Impăratului, e plină de miros de brazi, aducând oarecum codrul în teatru. Impăratul, bine dispus, intră în Loja lui cu mare alai, după ce Mareşalul bătuse de două ori cu bastonul şi tot publicul se ridicase în picioare cu faţa spre Loja Impărătească. O scenă amintind vremea lui August. Multe uniforme şi decoraţii sclipesc în loji şi staluri. Orchestra şi artiştii, sub direcţiunea lui Richard Strauss, s'au întrecut în interpretarea operii, în care parcă plutea mirosul dulce de brazi...

20. — Inalta Curte de Casaţie, secţia II-a, sub preşedinţia lui Nicolae Mandrea, prin decizia din 7 Sept. (probabil redactată de Mandrea) a hotărît că un martor de religia mozaică are a depune jurământul în şedinţa, înaintea judecătoriilor şi nu în Templu. Iarăşi o condamnare a jurământului more-judaico. Dar legiuitorul nu vrea să intervie ca să pue capăt acestui scandal. Şi ce avocat a pledat pentru jurământul judaic? Un evreu, — nu-i voi pomeni numele.

26.—Am asistat astăzi la inaugurarea şcoalei de băieţi „Resches-Daass", infiinţată prin contribuţii particulare. Primarul, C. F. Robescu, s'a întrecut declarând că consideră pe evrei *nu ca străini* ci ca *fii ai ţării*, şi că e fericit că ei prin şcoli contribue la pregătirea de elemente luminate şi buni cetăţeni, folositori societăţii şi patriei.

Credinciosul lui I. C. Brătianu vorbeşte astfel: el care până acuma nu se ştie să fi zis un cuvânt pentru aceşti „fii ai ţării". — După primar am luat cuvântul eu, amintind d-lui Părinte al Capitalei că această şcoală evreească a fost înfiinţată şi se va susţine nu de Stat, nu de district, nu de comună, ci din banul evreilor alungaţi din şcolile publice. Că prin jertfele noastre apărăm nu numai pe fii ţării de proletarizare intelectuală, ci săvârşim o operă patriotică. D-l Primar deveni cam nervos în cursul cuvântării mele, dar audienţa o acoperi cu aplauze prelungite. De oarece lăudasem, cum merită, devotamentul dascălilor noştri, care îşi îndeplinesc cu sfinţenie menirea lor, măcar că au lefuri ridicole şi sunt lipsiţi de pensie la bătrâneţe, bătrânul dascăl M. Schor veni să-mi strângă mâna, mulţumind în numele colegilor săi.

www.dacoromanica.ro

Noembrie

4.—Un mire englez la răscruce. — Un client al meu, englez, deobicei tacticos şi grav, a venit deunăzi în biroul meu, uşor şi sprinten de parcă nu atingea pământul, numai cu surâsuri pe obrazul lui de sărbătoare.

— Dar ce-ai păţi azi, mister P.? Ţi-a răzbit vreo sondă dând 100 vagoane ţiţei pe zi? Sau eşti amorezat?

— Tocmai, nu numai amorezat, dar — mă şi însor.

— Bravo! Cu cine, mă rog? Ţi-ai adus dragostea pe care ai lăsat-o în munţii albaştrii ai Scoţiei?

— Aş! E de pe malul Dâmboviţei! Dar — o bonboană! Şi m'a fermecat cu cântatul ei. S'o auzi cântând Chopin! Şi apoi din gură — o privighetoare. Iată, cu romanţa asta, (şi-mi întinde un sul) m'a cucerit.

Desfac bucata de muzică: e romanţa „Vous êtes si jolie". Cum să rezişti la aceste accente languroase, ciripite de un glas dulce prin buze purpurii?

— Şi cine e fericita aleasă a inimii d-tale?

— Iată, aduc chiar actele, ca să faci formalităţile. Zestre nu-i. Dar noi englezii nu căutăm aşa ceva. Ba, ne-ar fi ruşine s'o luăm.

Studiând în urmă actele văzui că domnişoara în chestie e fiică naturală, legitimată prin căsătorie.

Azi englezul meu veni iar, cu floare la butonieră, pomăduit şi mănuşat. Auzind însă aceasta împrejurare, îngălbeni, ochii săi se turburară, şi obrazul încremeni. Tăcu un răstimp şi apoi îmi spuse cu glasul stins:

— Asta-i lucru grav. Te rog amână formele. Trebue să mă gândesc.

— Dar, prin legitimaţie s'a şters orice prihană.

— La d-voastră. Noi englezii avem alte vederi. La noi nu există legitimare.

Degeaba am încercat să-l înduplec, să-l conving că această vedere este înapoiată, nedreaptă, anti-socială, englezul se sculă brusc şi se strecură afară, cu pasul trudit...

O, prejudecată, cât de adâncă eşti cuibărită în suflete! Dar mai puternică e iubirea, şi din aceste două patimi ea trebuie să biruie — dacă e adevărată. (Anticipând pot spune că iubirea — n'a biruit!)

www.dacoromanica.ro

18.—Societatea Israeliților pământeni și Prefectul Saita. Prefectul de poliție, I. G. Saita, mi-a trimis vorbă că vrea să mă vază într'o chestie importantă, și m'a rugat să-i spui când îl pot primi, dacă nu prefer să trec pela el. Mă întorc acum dela Prefectură: e vorba de mișcarea *Societății Israeliților pământeni.* Ca urmare la un discurs rostit la un banchet din Botoșani de Ministrul de Interne Vasile Lascar, în care acesta a zis că evreii pot adresa plângerile și cererile lor guvernului și vor *fi satisfăcuți*, numita societate ar fi hotărît să presinte Guvernului și Parlamentului o petiție, cerând încetățenirea. D-l Saita mi-a spus că asta îi vine peste mână ministrului, căci chiar în sânul partidului liberal, așa numita ocultă uneltește împotriva lui, și cum suntem în ajunul alegerilor noi, mișcarea evreilor ar putea da conservatorilor o platformă minunată pentru a ațâta „norodul de bețivi și mitocani" (sic!)" Ar fi o greșală tactică și politică de a zgândări acum chestia israelită. Nu se va dobândi nimic și, în schimb, se va face mult rău. Prefectul îmi arătă apoi informațiile lui secrete, după care în capul mișcării, ar sta mai mulți evrei fruntași din țară. Și o întrunire în această chestie ar avea loc în curând la mine acasă. Imi arătă în sfârșit ziarul „Drepturile", organ al numitei societăți, publicat la Galați.

Am răspuns d-lui Saita că nici nu fac parte din această societate și nici nu am căderea sau pofta de a stânjeni mișcarea ei.

— Dece?

— Pentrucă politica capului plecat a dat greș, și evreii trebue să revendice, prin toate mijloacele, drepturile ce li se făgăduiesc, și lipsa cărora este isvorul nesecat al tuturor suferințelor lor morale și materiale.

— Dar momentul este, cum ți-am spus, cât mai nepotrivit.

— Pentru partidul D-v. Dacă ne-am lua după interesele de partid, acel moment n'ar veni niciodată, căci chestia noastră este un cal de bătaie și fiecare partid în opoziție îl călărește în lupta cu cel dela putere. Și partidul liberal, care a creat și crescut chestia evreească, trebue și poate s'o deslege. D-voastră, elementul tânăr din acest

www.dacoromanica.ro

partid ruginit, ar trebui să-l refaceți prin ideile vremei și să ștergeți această pată de pe scutul României.

— Dar tocmai asta este în gândul nostru. Știi că Lascar vrea să organizeze comunitățile și și-a arătat în public sentimentele sale favorabile evreilor.

— Da, dar sunt numai vorbe. El a zis la Botoșani că evreii să ceară și vor fi satisfăcuți. Și acum, când vor să ceară, li se spune: așteptați! Dar trebue să cerem mereu. Cine cere nu piere.

- Dar nici nume bun n'are.

- *Dacă cere pomană.* Noi însă cerem ce ni se cuvine. Ne trebue fapte. Aveți curajul convingerii, luați inițiativa și țara vă va urma.

— Va să zică, nu vrei să intervii?

— Va să zică: iar nu vreți să faceți nimic?

— Ba da: la momentul oportun,

— Adică: la calendele grecești. E totdeauna momentul oportun pentru a îndeplini un act de dreptate.

D-l Prefect de Poliție a ridicat din umeri și ne-am despărțit.

Decembrie

Francfort pe Main. — Conferință pentru emigrare. — Ca delegat al Ordinului B'nei B'rith am venit aicea la o conferință în chestia emigrării evreilor din răsăritul european. Asistență ilustră. Am fost ales în biroul adunării. A prezidat James Simon. Sufletul mișcării e dr. Paul Nathan, secretarul lui „Hilsverein Deutscher Juden", al căruia președinte e Simon. Nathan este o minte clară, orator iscusit, foarte documentat, și'i se fac ovații.

S'a hotărît înființarea unui biurou Central la Berlin și de comitete în fiecare țară. Comitetele se vor ocupa și cu îndreptarea stării evreilor în țările de emigrare, prin procurare de lucru etc.

Conferința s'a ținut în sala splendidă a Lojei B'nei B'rith, una din clădirile cele mai frumoase ale orașului. Tot acolo a fost banchetul care a terminat desbaterile. Cu acest prilej am făcut cunoștința lui N. Sokolow, eminentul scriitor ebraic care a răpit auditoriul printr'o improvizație scânteietoare, deși rostită într'o limbă care nu era nici

www.dacoromanica.ro

germană, nici jargon, ci un ciudat amestec din amândouă. Dar spiritul a făcut să se uite forma.

București, 24. — La 1 Ianuarie st. n. avem două căderi: aceia a guvernului D. Sturza și a lui Port-Arthur! O depeșă a generalului Nogi dă condițiile capitulării. Cum acești „barbari galbeni" se arată cumpătați în victoria lor! Oare capitulația aceasta înseamnă sfârșitul războiului? Cavalul păcii răsună pretutindeni, afară de Rusia. Totuși în întinsa Impărăție, care trosnește în încheieturi, resmerița dospește. Mișcarea desigur nu se va mai opri până când vor veni reforme.

28. — Am revăzut traducerea mea din „Hamlet". Se va tipări o a doua ediție în „Biblioteca pentru Toți", a lui Alcalay. Și ascară am fost — după trecerea de mulți ani — la Teatrul Național, unde s'a jucat această tragedie, de bună seamă nu în traducerea mea. Eram curios să văd ce piesă se joacă. Ce am auzit a întrecut cele mai rele așteptări: o pocitură a piesei, prost tradusă după o proastă tălmăcire anonimă franțuzească: unele părți șterse, altele greșit traduse, multe pur și simplu adaugate, și — o limbă! Și asta este arta subvențională de Stat! Apoi jocul. Nottara, cu tot talentul său, făcu din Hamlet un măscăriciu (cam după concepția lui Mounet Souly), rotind ochii în cap, strâmbându-se, rânjind. Dece nu s'a folosit artistul de învățămintele pe care Hamlet singur le dă actorilor din piesă? — Și — am fugit după întâiul act. Destulă lume în sală, însă din păturile mijlocii, din mahalale, și din gradele inferioare — lumea simandicoasă și protipendada nu vine la teatru românesc.

1905

„Manasse". — V. Alexandri. — Standard Oil și D. Sturdza. — O naturalizare. — Viața la țară: Țibucani. — Manifestul Țarului și Pogromuri. — Goane și audiența la Nabab.

Ianuarie.

23. — Intâiul concert, vocal și instrumental, cu cor mixt, în Templul Coral. Mare succes pentru artiști și folos pentru săraci. Predicatorul nostru, care s'a împotrivit și la

www.dacoromanica.ro

înființarea orgei în Templu, a protestat și contra admiterii femeilor în cor, ca fiind în contrazicere cu „spiritul și datinele religiei". In zadar i-am răspuns că acestea se practică în sinagogile mari, și chiar ortodoxe, din streinătate, că în Templul lui Solomon, rugăciunile erau însoțite de voci și instrumente, cu o orchestră care număra nu mai puțin de 4000 cântăreți de artiști și 288 conducători de cor, și cuprindea flaute, trâmbițe, harpe, tobe, cimbale, ba și un fel de orgi : că muzica sporește evlavia, etc. — dar bate toba în urechea surdului ! El rămase morțiș la părerea lui, ba a și publicat protestul lui într'un ziar, invocând el, rabinul evreesc - pilda Papilor și a Bisericilor ortodoxe.

Februarie

7. „*Manasse*". — La cununia de eri, în Templu, a fiicei d-rului Beck, am întâlnit pe Ronetti Roman. I-am spus că am să mă duc seara la Teatrul Național ca să văd pe *Manasse*. Poetul, cu vecinicul său zâmbet de dureroasă ironie, îmi răspunse: „nu face osteneala". Și, pe legea mea, modestia asta avea o părere de sinceritate, ori cât de neverosimilă ar fi aceasta ! Seara, sala teatrului era arhiplină. Regina era de față. Impresie puternică, isvorâtă dela eroul dramei: figură monumentală, dăltată dintr'o bucată. Din acest caracter, care domină toate, emană cu necesitate firească acțiunea și desnodământul tragic final. Pictorul face din colori un portret, în spațiu ; cât de neasemănat mai mare e însă darul de a întocmi cu vorbe, în timp, un asemenea caracter, întreg și adevărat ! In jurul lui Manasse oscilează alte persoane, între cari tipul cel mai izbutit e Zelig Schor, ajuns o figură populară — sunt două tipuri vii și viabile. Drama abundă în fine observații și sclipiri de umor, și e plină de adevărată poezie. Și un public român, hrănit în ura și batjocura evreului, a ascultat cu evlavioasă reculegere, acest tablou măestru al problemii politico-sociale, în care conflictul din hotarul a două lumi este minunat expus.

Drama sfârșește cu înfrângerea evreului și a lumei sale, pe când singurul biruitor este creștinul Matei Frunză. Poetul a vrut să scrie o dramă, a descris situații și caractere, fără a urmări vreo tendință ; totuș sfârșitul tragic al evreului

www.dacoromanica.ro

— în urma împrejurărilor cari sunt, în esență, vremelnice și schimbătoare în curgerea vremii și faptul că toate celelalte persoane evreești, care se perindă în piesă, sunt puțin ideale, ar trebui să facă piesa simpatică publicului român. De aceea nu se înțelege de ce ea a avut atâta de luptat ca să răsbească și să se mențină pe scena română. Ba se știe că, după succesul răsunător din 1901 și 1904, la Teatrul Național din București (în urma căreia Roman a fost naturalizat de Parlament), piesa a fost interzisă, în 1906, la Iași, prin ieroarea studenților naționaliști, și Roman brutal insultat.

Un episod caracteristic mi-a fost povestit de o persoană vrednică de încredere. Intr'o audiență a poetului la Regele Carol, acesta, neștiind că Roman e evreu, i-a spus: „da, așa sunt evreii, ei nu fac nimic fără interes. Nici religia nu și-o schimbă fără interes". Creatorul lui Zeilic Schor gustă cu poftă această trufanda, și răspunse: „Și eu sunt evreu. Interes, Sire? De aproape 2000 de ani evreii nu s'au convertit, deși ar fi avut interes s'o facă". Dacă nu-i adevărat — e ben trovato.....

21.— La Baku s'au măcelărit Armenii, patru zile dearândul. Mai mult de 1000 de oameni au fost uciși în chipul cel mai sălbatic de Tătari. Perși și Mahomedani, cu ajutorul guvernatorului, al poliției și al armatei. Ba se zice, chiar după îndemnul autorităților. — pentru a împedica revolte politice! O ediție nouă a măcelului evreilor din Chișinău și Homel. In același timp urmează secerișul de vieți în războiul din Asia răsăriteană, iar în Rusia poporul e în vulcanică fierbere. Nedumerirea și zăpăceala Țarului se arată în ultimele sale două ukazuri: unul de alaltăeri (suflor: fanaticul procurator al Sinodului, Popedonosef), în care ideile absolutiste sunt afirmate peste seamă, și un altul de azi, în care Impăratul se arată dornic de a se alege bărbați din sânul poporului „pentru a lua parte la pregătirea proectelor de legi". O concesie silită, căreia va trebui să-i urmeze altele. Greva generală înlocuește baricadele de odinioară...

22.— Din Moscova sosește știrea despre omorul Marelui Duce Sergiu, lovit de o bombă. Groaznic fapt! Dar a scăpat lumea de un zăvod sângeros, care fără milă prigonea oamenii și mai cu seamă pe evrei. Din Odesa mi se scrie: „Moartea

www.dacoromanica.ro

acestui șef al reacțiunei va zori, să sperăm, reformele. Avem nevoe de pacea cu Japonia. Se pare că negocierele au și început".

23.— Profesorii „Școalei Superioare de Științe de Stat" au dat aseară, la Capșa, o agapă în onoarea noului Director al școalei, Take Ionescu, acum ministru de Finanțe. Acesta comunică că va da școalei o subvenție anuală și va face să fie recunoscută de Stat, și însărcină pe colegul nostru, Deputatul P. Negulescu, să reguleze această chestie cu Ministrul Cultelor, Vlădescu. Mi-a mai spus că era vorba să se aleagă în Consiliul Comunal din Iași un cunoscut avocat evreu, cel mai vechiu membru al Clubului Conservator. Era dorința lui Ionescu și a Ministrului Alexandru Bădărău, de a se face odată un început în chestia evreească. Dar antisemitul ministru Greceanu a făcut din această o chestie de cabinet. „Ori eu G. ministrul, ori G. avocatul". Și G. avocatul a fost jertfit. Ionescu mi-a mai spus că s'a străduit să se aleagă oameni moderați în comisia de indigenat a Camerii, dar din nenorocire a răzbit în ea un antisemit înverunat: Șerban Cantacuzino, fiul Ministrului Președinte. El mi-a schițat apoi mesagiul regal cu care se va deschide Parlamentul și în care pentru întâiași dată se vorbește de Românii din Macedonia. Are de gând să înființeze o Bancă la Salonic.

Martie

6. — Ziarele anunță: Generalul Kuropatkin a fost destituit. Nenorocitul strateg, care a mers din înfrângere în înfrângere, a fost în sfârșit înlăturat. Prea târziu, desigur. In locul său se zice că va veni bătrânul damblagiu, Generalul Dragomirov.

14.— O gazetă de șantaj, poreclită „Cronica Israelită", și publicată de un analfabet pripășit nu se știe de unde, tocmit de adversarii mei (și sunt destui !), a deschis o campanie de bârfeli și defăimări împotriva mea. Iată laurii acelora cari luptă pentru evrei ! Dar ce are a face? Trebue să cauți a mulțumi pe oamenii de treabă și pe tine însuți— pe ceilalți lasă-i în plata Domnului.

Editorul traducerii mele din Hamlet, ediția doua, mi-a trimis, ca „onorar", 50 exemplare și 100 lei, cerând și o de-

www.dacoromanica.ro

claraţie că-i las lucrarea pentru vecii vecilor, drept 100 lei pentru fiecare 5.000 exemplare!

V. Alecsandri. — Citesc iar câte ceva de ale Bardului dela Mirceşti. In cele mai multe din poeziile lui ce lirism răsuflat şi dulceag, ce emoţiune de suprafaţă! Simţimântul profund al pământului şi al naturii îi inspira însă minunatele *Pasteluri*, cari vor rămânea un giuvaer al literaturei. Ce bine l'a caracterizat Eminescu pe „Veselul Alexandri"! Da, e *vesel*. Şi în comediile lui, ce putere plastică şi ce humor Molieresc! Imi place acum, ca şi în vremea actoriei mele strengăreşti din copilărie. Dar şi ce turbat mâncător de evrei! Aşa s'a arătat în Constituanta din 1866, şi aceeaş ură năpraznică duhneşte în piesele şi scrierile sale. Am citit şi fragmentul dintr'o piesă a sa, intitulată „Năvălirea jidovilor", care e culmea fanatismului idiot. Editorii, Chendi şi Karkaleki (români neaoşi după nume!) zic: „în ori ce caz era să fie *cea mai bună operă antisemită* a lui Alexandri, şi din acest punct de vedere renunţarea la continuarea dramei e de regretat". Eu cred că nici literatura românească şi nici creatorul lui Moise din „Lipitorile satului' şi al lui „Herşcu Boccegiul", nu pierd nimic, prin lipsa acestei opere sublime. Imi dau însă seama că poetul acesta, el însuşi pui de „jidan", a contribuit mult la naşterea şi întreţinerea urei contra evreilor...

Ca şi marele Bărnuţ, Alexandri ura, pe lângă evrei, şi pe nemţi, şi-i zeflemeşte când şi cum poate. In „Piatra din casă" pune pe dr. Frantz Birman să zică:

„Du biest ein Huns gemeiner Don Jian!" Altă dată zice acelaş doctor: Terteifel! — Şi mai cântă:

„Terteifel, was ist das?
Mein Got, mein Got, ach wai!
Imi vine să te las,
Să cază ale zwei"

Aşa vorbeşte un *Doctor german* — la Alexandri!

27. — In şedinţa Camerei deputaţilor, din 9 cor., Deputatul Virgil Arion a zis:

„Astăzi când chestiunea evreilor este rezolvată în sens naţional, daţi-mi voe să spun că legea trebue aplicată în spirit larg, generos, ca să dovedim că am fost sinceri în concesiunile ce am făcut, şi să nu lăsăm în inima unei populaţiuni care trăeşte în mijlocul nostru, să nască acea amărăciune care-i cuprinde, dacă ar vedea că orice încercare de apro-

www.dacoromanica.ro

piere din partea lor, ar fi respinsă de noi". Dară a adăugat: „Evident că zic aceste cuvinte numai pentru acele elemente de muncă şi de cultură, cari *pot să aducă servicii reale ţării*".

Aceasta d-l Arion o numeşte „aplicare largă şi generoasă a Constituţiei"!

Mai

20. — Mă întorc dela Sanatoriul Dr. Lahmann, ceva mai bine. D-rul Lahmann este bolnav şi nu mai esc din casa lui. Rareori apare faţa lui palidă şi suptă, şi cu ochii stinşi priveşte mulţimea care forfotă în curtea stabilimentului. Am fost unul dintre cei dintâi clienţi, care au inaugurat baia cea nouă de bărbaţi, clădită încă după planurile medicului muribund.

Catastrofa groaznică în Marea Japoneză a flotei Baltice sub Amiralul Roşdesvensky, care a fost nimicită de Amiralul Togo, aproape fără nici o pierdere propie. Acest dezastru va pune oare capăt războiului?

Terenurile petrolifere ale Statului au dat loc iar la un mare scandal. Acelaş Dimitrie Sturdza care înainte a împiedicat pe conservatori a le concesiona lui „Standard Oil", li s'a pus în drum acum a doua oară. Aflu din izvor autorizat: un dr. Fialla din Viena, ca reprezentând pe Rothschild, a tratat cu ministrul preşedinte Sturdza pentru această concesiune, şi a căpătat dela el un contract iscălit, sub rezerva aprobării Parlamentului. Cum însă Rothschild refuză categoric de a intra în daraveri cu România, câtă vreme persecută pe evrei — Fialla a înjghebat un consorţiu compus din Deutsche Bank, şi Banque de Paris et des Pays Bas. Sturdza fu încântat de această combinaţie, dar în răstimp partidul liberal căzu dela putere, şi guvernul conservator, pe baza srisoarei lui Sturdza aflătoare în mâna lui Fialla, urmă tratativele cu sprijinul lui Sturdza. Dar „Oculta", partidul Băncii Naţionale şi al Creditului funciar, nedându-i mâna ca conservatorii să încheie această daraveră grasă, din motive politice şi economice, începu a denunţa „gheşeftul" ca trădare, ca înstrăinare a pământului naţional etc., şi când conservatorii răspunseră că nu fac decât a urma afacerea iniţiată de Sturdza, acesta avu obrazul să conteste iscălitura sa, pretin-

www.dacoromanica.ro

zând că a fost numai un „proiect" ! Afară de aceasta câțiva ocultiști și miniștri înjghebară o „Societate Națională" pentru exploatarea terenurilor petrolifere ale Statului, cu un capital — pe hârtie — de 8 milioane (!!), și o deputație se înfățișă ministrului președinte Cantacuzino cerând a se da concesiunea acestei societăți naționale. Nababul (Cantacuzino) în loc de a răspunde că este legat atât prin cuvântul lui Sturdza, cât și al său, o bagă pe mânecă, și afacerea rămase baltă. Iar străinii s'au ales cu iscălitura miniștrilor tăvălită în noroi. Hotărât: numai partidul liberal are dreptul a face treburi în țară, și orice face el, este național-liberal, dar devine „trădare", când e făcut de conservatori !

22. — Dr. Lahmann a murit ! A fost un medic genial, căruia mii de oameni îi datoresc sănătatea. Îi voi păstra o recunoscătoare amintire, căci în cura lui fisico dietetică am găsit de atâtea ori o ușurare a suferințelor mele.

Iunie

1.—O naturalizare. După 26 de ani de așteptare, fratele meu, Iosif Sterian, a venit iar la ordinea zilei în Cameră. El a stăruit în naturalizarea sa pentrucă curentul se părea mai prielnic acum, fiind la guvern bărbați mai moderni, ca Take Ionescu și A. Bădărău. Am fost la Cameră. Când raportorul a pronunțat numele Sterian, făcu o schimă ironică, și aceasta ajunse ca să nască o atmosferă dușmănoasă. Apoi Ionel Brătianu arătă că candidatul are un păcat mortal: un frate care e reprezentantul Alianței Israelite, deci un trădător de țară. In zadar Take Ionescu dăduse cuvântul de ordine că nu se poate „trânti" un candidat, dacă împlinește condițiile cerute de art. 7 din Constituție : cât pe aci era să cadă bietul frate-meu, din pricina mea. Noroc că votul a fost nul. Eri s'a repetat. Vorbisem cu toți prietenii mei deputați. Unul din ei se așeză lângă urnă, îndemnând pe deputați: și Vice-Președintele stărui și el. Și astfel candidatul abia izbuti să treacă. Cu o mică majoritate. Președintele Consiliului, Gr. Cantacuzino, votă pentru: lucru rar, căci deobicei atât el cât și fii lui votează contra oricărui evreu.

Frate-meu a stăruit în împământenirea sa, — de floriile mărului. Licențiat în drept dela facultatea din Paris,

www.dacoromanica.ro

a trebuit să lege jurisprudența de gard, și acum, după 26 de ani, nu mai poate fi vorba de avocătură! Câte carieri au fost astfel zdrobite!

17.—Pacea între Rusia și Japonia e pe drum: asemenea chestia Constituției în Rusia. Din Odessa vin știri grave: echipajul vasului de războiu „Potemkin" s'a răsvrătit pentru că căpitanul a înjunghiat pe un marinar, și au aruncat pe ofițeri în mare. Lucrătorii din port și armata de uscat fraternizează cu răsvrătiții, și vasele ce sosesc din Sevastopol se unesc cu ei. Portul și magaziile sunt în flăcări și orașul e amenințat cu bombardarea. S'a proclămat starea de asediu.

19.—Anarhia se lățește în Rusia: Petersburg, Varșovia, Lodz și acum Odessa sunt în plină revoltă. In Caucaz resmirițe sângeroase. Semstvourile adunate la Moscova cer o Constituție, sufragiu universal, și pentru femei. Vasul „Potemkin" bombardează Odessa, pentru că nu se dă amnistie echipajului. Ce va face Țarul?

Vremi turburi. Conflict Germano-Francez pentru Maroc, criză constituțională în Ungaria care amenință înțelegerea cu Austria. Japonia își urmează marșul victorios și refuză armistițiul, pe când președintele Statelor-Unite, Roosvelt, lucrează pentru pace.

21.— Treaba se îngroașe în Rusia. Vasul Pobedonoseff, un alt monstru marin, venind din Sevastopol, ca să supuie vasul „Potemkin", s'a unit cu acesta. In răstimp-Potemkin a apărut la Constanța! Mare vâlvă în port. Echipajul a cerut voie să cumpere merinde; i s'a refuzat aceasta dar i s'a propus dezarmarea și drum liber pentru echipaj. Resvrătiții însă au respins propunerea, de oarece „vor să se întoarcă la Odessa spre a lupta pentru libertatea patriei, sau a muri". Vreme epică în Rusia, care naște eroii de antică măreție. Poporul s'a deșteptat și nu se mai lasă înfrânat.

24.— Călduri năbușitoare!—Cu toate acestea dl. Kiderlen-Waechter a fost eri la mine, ca să mă consulte în chestia procesului unui fabricant german. Era lac de sudoare. El crede că situația în Rusia e foarte periculoasă. „O revoluție în Rusia" îmi zise el, „nu se va sfârși ca aceea din Franța, unde Parisul, inima țării, hotărește. Țăranul rus înțelege prin revoluție libertatea de a jefui și omorî pe proprietarii

www.dacoromanica.ro

pământului". Deocamdată se comunică oficial că în vastul imperiu domneşte linişte. Liniştea lui Suvarov.

25.— Ţibucani. – Sunt aici de câteva zile, în mijlocul copiilor. Conacul nu mai seamănă cu ceeace a fost când l'am văzut în iarna 1904. Ginerile meu a făcut danie tinerii sale soţii această mândreţe de moşie, ca dar de nuntă. Şi a schimbat casele într'un palat vrednic de aceea pe care o adoră. Intinsa clădire stă pe o înălţime, şi are trei corpuri: în aripa stângă stă bătrânul arendaş, la mijloc se află o sală mare cu cupolă - probabil o capelă, dărăpănată, în aripa stângă se află locuinţa noastră. De pe balcon şi peste răzoarele de flori şi covoarele de iarbă din curte, ochiul îmbrăţişează o priveliştе încântătoare: la dreapta se revarsă pe costişă parcul care imbie la răcoarea fagilor, livada cu peri, meri, şi corni, încărcaţi de rod, pe care vântul îl scutură (şi'l dijmuiesc sătenii noaptea !), apoi, jos, Davideni, Tusculul lui Ronetti Roman, în valea în care şerpuieşte argintul viu al Moldovei, şi cât bate ochiul grâul unduind, porumbul cu frunze late, ierburi înflorite, străluciri galbene de flaorea soarelui şi, în zare, linia neagră a codrului — toate sub un văl străveziu. Binecuvântat pământ !

In dosul casei trei brazi străjeri se înalţă falnici în văzduh, şi îndărăt se întinde o fâşie de pământ cu chenar de cireşi amari, al căror ciorchine negre—purpurii sclipesc ca flacăra prin frunziş. Pe acest loc Mişu face un „Tennis-Court", şi sapă singur, de oarece nimeni din sat nu vrea să facă treaba asta. Doar nisip s'au înduplecat să aducă.

Cât aş fi de fericit dacă, — e totdeauna umbră unde e lumină — soţia mea ar fi cu noi ! Dar ea se află bolnavă într'un sanatoriu din Kissingen, şi gândurile mele sunt la dânsa. Deşi copii se întrec în a mă distra...

Iulie.

3.—Viaţa curge aicea pacinică, domoală. Plimbări, muzică, jocuri, umplă vremea. E Duminică. Şi pe prispă şed ţăranii nemişcaţi, aşteptând cu răbdare ca arendaşul să le plătească munca. Sunt mai vesel în urma scrisoarilor primite dela soţia mea, aduse de poştarul rural, pe care îl vedem de departe, urcând pe indelete cu căruciorul şi

www.dacoromanica.ro

căluțul său. Facem o plimbare la velniţa părăginită. Trecem satul Ţibucani de jos (numit aşa fiindcă e sus în deal!] O grămădire de bordee, risipite în amândouă laturile ale şoselii şi pe deal. In faţa porţii e coliba potcovarului ţigan, alături prăvălioara scundă a evreului „tolerat", apoi cârciuma grecului cu sticlele multicolore la geam; mai jos biserica de lemn care se năruе de vechime — popa e jos la Ţibucanii de sus, unde se află şi şcoala,— ciudată alcătuire! La şcoală întâlnesc pe învăţătorul: tânăr inteligent şi citit, care mă surprinde spuindu-mi că cunoaşte traducerea mea din Hamlet. Afară vine bulziş în jurul nostru un cârd de danci, exemplare splendide, cu ochii ca cărbunele, sub stufişul de păr negru. Intrebându'l dacă ei învaţă carte, învăţătorul îmi răspunse: „nu-i iau în şcoală, că fac scandal. Dece să mă necăjesc cu ei? Ş'apoi nu stau la un loc". Ajungem la „bulgărie", unde Bulgarii, cu muncă pricepută, cresc zarzavaturi pe care le vând în Piatra. Vizităm şi Mica Sinagogă, primiţi cu adânci temeneli de hahamul care păstoreşte turma puţinilor ovrei „toleraţi" în împrejurimi. Acest haham este un om tânăr, voinic, cu barba de abanos, ceva nespus de melancolic în ochii săi adânci, cari privesc galeş pe tânăra soţie ce-i stă alături, cu un plod în braţe. Din ce trăesc oamenii ăştia? Omul e un cerşetor la cerşetori! Pare însă mulţumit şi se plânge numai că curge în sinagogă. Ginerele meu îi făgăduеşte ajutor şi visătorul haham râde fericit...

5. — Cu Nelly la Tg.-Neamţ. Frumos drum prin Davideni (unde întâlnim pe Ronetti Roman cu familia pe şosea) Păstrăveni (cu biserica frumoasă, clădită de proprietar) şi moşia Statului Grajdi (cu herghelia Statului). Pe şoseaua naţională înecată de soare şi praf, care e strada principală a oraşului şi poartă numele de Calea Ştefan cel Mare, intrăm în târg. N'am văzut aşezare mai jalnică: dogoare, praf, murdărie, sărăcie şi—evrei. Evrei luptând cu nevoie, uneltind toate meserile, mai puţin munca cămpului, dela care Statul ocrotitor îi depărtează. In piaţă de vinde carne — coşer, zarzavat, poame. Luăm masa la Hotelul Ştefan ce' Mare — aici toate poartă numele Marelui Voevod. Cară încărcate vin de'a Paşcani, oaspeţi din Băile

www.dacoromanica.ro

Bălţăteşti, şi în cărciuma din faţă roiesc ţărani şi ţărance... La întoarcere întâlnim pe şosea un cărucior, tras de o mărţoagă costelivă, în care se afl'ă hahamul dela Ţibucani! Cu barba sa de abanos, cu caftanul şi zulufii, figura lui se profilează pe asfinţitul vioriu: pare înviată din veacurile biblice.

7.—Am fost pe lanul de orz al logofătului. In rodul galben auriu secerătorii şi secerătoarele, în hainele lor roşii, aproape dispar. Un ţânc dolofan de vreo 6 luni şade singur, drept, şi ne surâde din ochişorii albaştri, pe când mama, cu catrinţa rădicată şi mânecile suflecate, se uită la el, zâmbind prin snopii galbeni. Ne culcăm în umbră, pe spatele dâmbului, lăsând să rătăcească privirea în depărtări, prin holdele verzi, în cari sunt aşternute moşiile, Davideni, Miroslăveşti etc. Ne-am întors prin înaltele ierburi înflorite. Secerătorii ne urmăresc cu priviri, ca pe nişte fiinţe de pe alte tărâmuri, şi ascultă miraţi cântecele noastre.

Spre seară am fost la Ronetti Roman. El mi-a spus că Regele Carol l'ar fi asigurat că va face a se vota o lege, prin care copiii minori ai evreiilor naturalizaţi vor fi declaraţi români. Ştirea aceasta am citit-o în câte va ziare şi Ministrul Ion Lahovary a susţinut cândva în public această idee. Dar sunt vorbe de clacă. Regele nu se atinge de chestia evreească...

8.— Intâlnind pe perceptorul eşind dintr'un bordei, îl întrebai:

— Dece umbli acuma să îndeplineşti dările? Oamenii sunt la seceră.

– Apoi, trebue să-i pândesc. Altfel ei cheltuesc paralele la cârciumă.

10.— La „Monumentul dela Războieni", în Uscaţi. E făcut din piatră moale, încoronat de un vultur care poartă un steag turcesc strâns în ghiare. In faţă, sus, medalionul lui Ştefan cel Mare (fără barbă!) şi dedesubt un relief în bronz, cu scene din lupta oastelor Voevodului cu Turcii. Din înălţime vedere frumoasă.

De aici la mănăstire, unde ne primeşte Maica stariţa Farkaş (!) dela Agapia. Odae modestă, dar curată, cu scoarţe pe pat, covoare şi icoane pe pereţi şi glastre cu flori. Sunt aici vreo 30 maici, locuind în căsuţe risipite.

www.dacoromanica.ro

„Superioara", cum îi place să se numească ea însăşi, nepofteşte să şedem, porunceşte să ni se dea apă şi dulceaţă şi ne povesteşte, cu cute de umor în colţul gurii, istoria femeii care, îmbrăcată ca călugăr, a trăit multă vreme la schitul Ţibucani şi nu i s'a cunoscut adevăratul sex, decât la moartea ei, întâmplată acum câteva luni.

— Şi-a luat pildă dela Sf. Teodora, care a făcut tot aşa, ca să scape de urmărirea lumii. L'am văzut şi eu pe falşul călugăr: avea părul tuns, mănuţele subţire şi albe, faţa delicată, spânatecă.

- Dar era răutăcios foc— interveni călugăriţa, care ne adusese dulceaţa, o maică tânără, nostimă, cu ochii galeşi — şi se certa uşor cu toată lumea.

Ne întoarserăm, străbătând grădina plină de meri şi pruni încărcaţi cu rod, şi prin târguşorul Uscaţi. Fiind Sâmbătă, numeroasele prăvălioare evreeşti aveau obloanele scoborîte şi lumea sta pe prispe, uitându-se la noi cu ochii mari.

Congresul Semstvourilor, cu toată oprirea poliţiei, s'a ţinut la Moscova. El a respins proectul de Constituţie al Ministrului Bulygine şi a votat un altul, mai liberal, prin care se desfiinţează autocraţia şi se garantează deplină libertate religioasă. Răsare ziua libertăţii pentru cele 60 milioane ruşi, şi aceasta se datoreşte — Japoniei! Witte, Imputernicitul Ţarului, tratează pacea cu Niponul victorios, pentru ursul din bârlogul Rusesc.

15.— Plimbare la *Schit*, prin Ţibucanii-de-sus, (în vale!) printre dealuri păduroase, livezi şi poeni. Se arată clopotniţa făcută la 1854 de fostul proprietar (cu numele suspect de Botez), şi apoi în curte biserica cu trei cupole. Dintr'o chilie răsare întru întâmpinarea noastră singurul călugăr din locaşul sfânt, sdravăn, desculţ, cu anteriu soios, cu comănac murdar pe pletele încălcite, şi barba încurcată. Ne dă miere, în schimbul bunătăţilor din coşurile noastre şi, după gustarea luată pe poiană, ne spune şi el, cu sclipiri de ochi şi zâmbete şirete, povestea călugărului travestit care, la moartea lui, s'a dovedit femee. Mai adaugă şi istoria unui fost câlugăr, tovarăş al lui în Schit, care se furişa noaptea la sfintele maici din Uscaţi (Războieni) şi a fost — primit de ele. „De, slăbiciunea

www.dacoromanica.ro

omului", adăugă el, trăgându-mă de mânecă şi făcându-mi cu ochiul, „de aia a şi fost mutat de aici"... Biserica a fost zidită de un Ghica — Deleni, şi în curte se află mormântul lui Botez: o cruciuliţă de lemn şi o împrejmuire de scânduri. Intrebat dacă nu i-e frică să stea în singurătatea asta, veselul sihastru răspunde: „ba, stă şi bătrânul pădurar la mine. Oamenii îs răi. Deunăzi mi s'a furat un cal, şi hoţul mi-a spus curat că e el l'a furat. Dar ce să-i faci tâlharului?"

20.— Locuitorii din Ţibucanii-de-sus, îmi spune logofătul, nu's soi bun". Hei, cică ţaranul e omul lui D-zeu, numai să ştii să-l iei. Dar vezi că nu ştim să-l luăm! Bun din fire şi deştept, ce minunat om s'ar plămădi din el dacă ar fi tratat omeneşte. Dar prin iobăgie, lipsă de şcoală, sărăcie şi băutură, se prosteşte, şi din omul lui D-zeu se face câteodată mânia lui D-zeu. Eri, vroind noi să apucăm din sat spre drumul Războienilor, l'am găsit astupat de un car răsturnat, din care un ţăran descărca nişte lemne. Nu vrea în ruptul capului să destupe drumul, şi să dea carul deoparte.— „Mergeţi p'ici", ne zise scorţos, arătându-ne şanţul din stânga. E drept că e luni şi omul are încă în creer fumurile basamacului. — „Las că vă ştiu cine sunteţi", mai mormăi el, rânjind. — Văzând că toate stăruinţele erau în zadar, logofătul îl arse cu biciul peste spate, ceeace'i atrase o mustrare zdravănă din partea noastră. Ţăranul nu se urni deloc, şi ne trimise o privire rea, ca de cal bătut. Dacă oamenii sunt trataţi ca dobitoace, dece să nu ajungă să-şi arăte colţii, când au prilej? — Am poruncit vizitiului să meargă pe alt drum, şi întâlnind mai târziu pe ţăran în sat, el ne fulgeră cu o privire rea, scrâşnind spre noi, şi vizitiul ne spuse că omul a săvârşit un omor şi a stat patru ani n puşcărie.

Azi, Sft. Ilie, am mers iar cu Logofărul pe lanul său de orz. Ajungând acolo zărim cai legaţi de picioare, ronţăind liniştiţi snopii săi. Păzitorul nicăieri. Când vizitiul vrea să pue mâna pe cai, se iveşte, la capul unei porumbişte, stăpânul lor, care desleagă picioarele cailor, se svârlă pe unul din ei şi o ia razna pe şosea. Noi cu trăsura după el. Deodată se face nevăzut între porumburile înalte, iar caii fug înainte până se opresc la un bordei. Ajungem şi

www.dacoromanica.ro

noi. Se întreabă de numele țăranului. Nimeni nu răspunde. O babă bătrână, mă-sa, răspunde: „A, îl chiamă Gheorghe". Atât. Oamenii fac cauză comună împotriva boerilor.

La treer. Ce pitorească e priveliștea! Cu ce îndemânare clădesc girezile! Printre belșugul galben răsar și apun cămășile albe. pălăriile negre, catrințele roșii, sclipesc secerile în soare, plutesc cântece vesele. Mișu se urcă pe o șiră și aruncă cu furca snopii în sus, unde îi primește girădarul.

21. — Soția mea s'a întors din Kissingen. E ceva mai bine, și fericită că e iar acasă. — Seceta grozavă urmează. „Fasolea s'a topit, păpușoiul se arde, vai de noi, cucoane", se tânguiește o țărancă întâlnită într'un cătun, îngropat într'o pădure. „Dacă seceta asta mai ține", ne-a spus săteanul olog și gârbov din prisacă, „apoi oamenii o să se bage în hambarele noastre ca să fure pâine".

La Portsmouth au început tratativele de pace între imputerniciții Japoniei și Rusiei. In răstimp flota franceză vizitează — Englitera, și Regele Eduard o primește la Cowes — o alianță Franco - Anglo-Rusă în perspectivă contra Germaniei și prietenilor ei. Puterea Rusiei fiind slăbită, Franța caută alianța Engleză, mai vârtos după rolul ce Impăratul Wilhelm l'a jucat la Maroc.

August

1. — Natura e întinerită și împrospătată prin ploaia de eri. Disdedimineață, pe când toți în casă dormeau încă, am plivit grădina de legume cu mititelul văcar, Gheorghe al lui Ion Vasile. Asta-i numele lui. E orfan și stă la unchiusău, unde nu duce zile albe, din pricina mătușei. Are ochi mari, negrii, față deschisă, deșteaptă și e zgribulit în haina lui prea largă și destrămată, cu capul aproape ascuns de căciula pleoștită. — Știi carte, măi băete?" — „Nu știu. Nu m'a trimis la școală". Dimineața, când mă arăt la fereastră, piciul stă și se uită sus, și cum mă vede, se înseninează și-și scoate căciula. Pe semne că simte pentru întâiași dată simpatia unui om.

2.—M'am dus cu micul prieten, Gheorghe, în parc, în mirosul umed al dimineții. Aici am făcut iar descoperiri. Parcul e năpădit de bălării, ferigi și urzici, cucută și bo-

www.dacoromanica.ro

zii. Dar are şi locuri tăcute, tufişuri tainice, ponoare verzi între bătrânii nuci, şi găsesc, pe o saltea de frunze uscate, fagi şi arbori roditori. Odată aud un scâncet: vine dela Gheorghe. — Ce ai, mă? — Apoi, nu mi-a dat de mâncare, bucătăriţa mă ocăreşte dacă-i cei. — Bietul copil! Alerg în casă şi-i aduc ceva de ale gurii, dându-i şi un leu. El se uită uimit la bunătăţile astea, ca picate din cer, parcă necrezându-şi ochii. Seara mi-a adus flori de câmp. E un păcat cum se părăgineşte acest material omenesc! Cei mai mulţi ajung leneşi şi beţivi şi nu-şi pot agonisi nici pâinea zilnică. Nici micul meu prieten nu-i mai breaz. Vacile intră mereu în livadă şi grădină, iar micul văcar doarme, ori cântă din frunză sau hoinăreşte prin sat. La un sătean vecin un copil moare din lipsă de hrană. Tatăl are „mături" în ogradă şi ceva ceapă. Am rânduit să se dea copilului lapte.

Azi am avut iar vizita primarului. Are ordin dela d-l Prefect să supravegheze pe fugarii evrei ruşi, cari ar căuta adăpost în comună. Şi pe când stăm în curte iată intrând prin poartă un grup ciudat şi grotesc. Doi inşi, unul bătrân şi altul mai tânăr, în zdrenţe, împing o roabă în care şade un băiat de o paloare de moarte, cu faţa îndurerată şi ochii leşie. Sunt evrei cari vin cu copilul, un frate olog, tocmai din Fălticeni, cerşind. Dau oamenilor o sumă de bani, şi un perdaf straşnic. La sfârşit, bătrânul cu nasul turtit mă întreabă, dacă nu-i pot dărui un cal bătrân, ca să încurajez această nobilă industrie, care a scăpat prevederilor legii ambulanţilor!

8. — Am început cu fiul meu studiul Institutelor şi Istoriei dreptului Roman. El arată interes şi pricepere. Cum va trece examenul de capacitate, îl voi duce la o Universitate, din Germania, probabil la Heidelberg, unde sunt mai puţine — ispite.

18. — Scoborându-mă de dimineaţă, ca să-mi iau baia de aer în parc, m'a întâmpinat Logofătul, strigând: Ţarul a publicat Constituţia! Ce cuprins imens în aceste puţine vorbe! Aştept ziarele cu amănunte.

19. — Iarăşi la „Schit". Chemaţi de corn, pădurarii se strâng şi ne întovărăşesc. Dăm de popa cosind fânul. Cum ne zăreşte, aruncă coasa punându-şi repede un fel de anti-

www.dacoromanica.ro

riu de stambă şi ne întâmpină cu surâsuri mieroase. Ia parte la gustarea noastră şi nu despreţueşte un gât zdravăn de vin. Incălzit, prinde a ne povesti istorioare din Schit şi din mânăstirea Războieni. La sfârşit ne arată pe un flăcău culcat în iarbă, între pădurari. „Vezi, cucoane, flăcăul ila de acolo cu flori pe pălărie? L'am botezat eu. L'au luat la „jândari". N'ai putea să mi-l scapi d-ta, cucoane?". — Pădurarii mi-au spus mai târziu, că numitul flăcău, o ştie tot satul, e mai mult decât finul cuviosului slujitor al Domnului. Şi au adăugat: „rău om e popa îsta. cucoane. Ajută-ne să scăpăm de el, şi fă-ne o jalbă la Mitropolie să ne trimată alt popă" — Să v'o fac, măi băieţi, răspunsei. Veniţi mâine la Curte.

La întoarcere, Nellly mă primi strigându-mi prin fereastră: s'a încheiat pacea! Insfârşit. Japonia cuminte a cedat mult, renunţând la despăgubirea de război, şi la jumătatea nordică a insulei Sachalin. Lumea datoreşte recunoştinţă presidentului Rooseveld, care, cu abilitate şi energie, a împăcat părţile, punând capăt la încaerul sângeros de 18 luni.

Piatra, 19. — Drumul până aici, pe şoseaua frumoasă, duce prin înălţimi ce se grămădesc unele peste altele. Poziţia oraşului pitorească, dar oraşul însuşi, cu străzile prăfuite şi cu murdăria lui, face un contrast neplăcut. In schimb, un Primar a tot puternic a cheltuit trei sute mii lei pentru o promenadă pe muntele Cozla! Şi aceasta contra voinţei celorlalţi membri ai Consiliului Comunal şi a populaţiei. Dar dacă e marele elector în judeţ şi ţare şi mare la Bucureşti, ce să-i faci? — Ce mândră e Bistriţa cu plutele mari cari duc buşteni şi catarguri la ferestrae şi până la Galaţi! Plutirea lor cere braţe vânjoase, îndemânare şi îndrăsneală, şi nu arare ori ele se izbesc de stânci, sunt prinse în vârtejuri şi se desfac, iar cârmacii sunt striviţi de grinzile slobozite sau se cufundă în valurile răsculate...

Septembrie.

Heidelberg. — Am venit aici cu fiul meu ca să-l înscriu la Facultatea de Drept. Oraşul e acum prada englejilor, cari foesc pretutindeni. E prea devreme pentru Universi-

www.dacoromanica.ro

tate. In cancelaria Universității nu ne pot recomanda acum pensiuni, de oarece ele se anunță mai târziu. Am vizitat pe Rabinul Dr. Pinkus. El și tânăra și frumoasă sa soție m'au primit foarte cordial. Dr. Pinkus e și prezidentul Lojei B'nei Brith de aici și mă cunoaște din renume. In aceeaș seară el a întrunit pe membrii Lojei la o agapă, în onoarea mea. Fraților veniră în mare număr, unii cu soțiile lor. Caldă și sinceră simpatie mă învălui. Și Ordinul își dovedi și aicia darul său înfrățitor. Deodată eu, străinul, mă găseam în mijlocul unui cerc de prieteni, care se întreceau a-mi oferi serviciile lor. Fiul meu a fost rugat de toți să privească casa lor ca a sa. Simpaticul și cultul dr. Pinkus mi-a lămurit situația evreilor în ducatul Baden: comunitățile evreești sunt recunoscute de Stat ca și celelalte comunități religioase, și rabinul este un funcționar al Statului. Ce deosebire între această stare și ceea dela noi, unde Statul socotește comunitatea evreească ca „extra-legală" !

Cu acest prilej am putut constata că nici membrii Ordinului nu prea cunosc situația evreilor din țară.

După multe încercări zadarnice, am izbutit să găsesc o bună pensiune pentru Mișu: la docentul privat Elsenhans. El și soția lui sunt oameni simpatici, plini de bunătate. Elsenhans a fost teolog, dar a trecut mai târziu la filosofie și face acuma un curs despre Nietzsche. Sunt oameni așa de simpli și modești, că plata pensiunei (150 mărci pe lună) înseamnă un spor însemnat pentru traiul lor. D-na Elsenhans se bucură că va putea să cumpere acum al doilea volum din Liederii lui Schubert! Mi-a spus-o cu bucurie înduioșătoare în ochi. Elsenhans va fi un camarad pentru Mișu. La întrebarea lui dacă doresc ca fiul meu să intre într'o corporație studențească, i-am răspuns că nici eu n'am făcut parte din aceste societăți, și nici nu vreau ca fiul meu să intre într'însele, cari, după mine, sunt școli de băutură, cârșotă și trândăvie. Și că, pe lângă asta, aceste societăți nu primesc pe evrei. La aceasta Elsenhans îmi răspunse că rușinea asta există în Prusia, nu însă în liberalul Baden.

Octombrie.

București, 20.— Toate privirile sunt ațintite asupra Rusiei. Marele popor, intelectuali și muncitorime, a făcut grevă

www.dacoromanica.ro

pentru a căpăta libertatea politică. Toată rotăria Statului, s'a oprit: căi ferate, fabrici, tipografii, luminatul, poştai telegraful, şcolile, presa, chiar medicii — şi aşa Ţarul a fost silit să publice un nou manifest, prin care dă libertatea conştiinţei, a întrunirilor, a presei, şi face din Dumă o adevărată adunare legiuitoare, liber aleasă cu dreptul de control asupra administraţiei întregi. Witte stă în capul guvernului: el a putut încredinţa pe Ţar că trebue să se plece, sau să plece. Şi acesta s'a dat la brazdă. La Odesa s'au clădit baricade şi Consiliul Comunal a hotărît a nu mai plăti poliţia şi a înfiinţa o poliţie proprie. Mare entuziasm în vasta împărăţie.

22.— Situaţia în Rusia rămâne gravă, cu tot manifestul Ţarului, fie că libertăţile sunt privite ca neîndestulătoare, fie pentrucă poporul nu crede că ele se vor înfăptui. In răstimp evreii plătesc! Cazacii şi poliţia stârnesc excese. La Chiew şi Odessa au avut loc încăerări sângeroase între huligani şi Liga de apărare, şi au fost victime numeroase. Care e rostul acestor pogromuri? — Vecinica politică imbecilă a Ţarului: prin panslavism şi pravoslavia în afară, şi prin huliganism înlăuntru, a produce diversiune şi scăpa despotismul!

Câţiva scriitori evrei au deschis iar un foc în contra mea. Eri ziarul *Ţara*, cu ocazia Congresului Comunităţilor israelite care se va întruni poimâine la Focşani, a publicat un articol veninos şi stupid contra mea. Sunt deprins cu asemenea atacuri, dar sunt dureroase, când vin dela aceia chiar pentru care lupţi.

„Auras-tu donc toujours des yeux pour ne pas voir, Jerusalem?".

24.— Măcelul şi jefuirea urmează în Rusia, şi mai cu seamă la Odessa. Amnistia acordată de Ţar deschide „casele Morţilor" din Siberia. Ni se arată minţii lungile şiraguri ale celor îngropaţi în ocnele Siberiei şi care acum es iarăşi la soare!

27.— *Pogromul în Rusia.* Ştirile din Rusia mă umplă de groază. Azi a venit o scrisoare din Odessa, în care mi se spune că a fost acolo o „baie de sânge": 500 morţi şi 3000 răniţi. Masacrele au avut loc deadreptul după porunca Guvernului din Petersburg, pentru a împedica încuviinţarea

www.dacoromanica.ro

Constituției. Aceasta însă a fost încuviințată cu trei zile înainte de cum se aștepta, și astfel excesele orânduite au venit prea târziu! Dar au venit! Acum naște sarcina grea de a întreține și adăposti pe săraci și a îngriji de orfani. S'au întocmit comitete de ajutor în străinătate, sub președenția Lordului Rothschild. Din Basarabia vin știri sguduitoare: Ismail este morman de ruine, mulți evrei fug în România. „Banda neagră", tocmită de cinovnici aflați în ultimile convulsiuni, lucrează cu bestială cruzime. La Tiraspol s'a aprins un foc mare și s'au aruncat evreii în flăcări...

In toate vremurile evreii au fost prăzile marelor crize istorice. Astfel în timpul cruciadelor ei au fost măcelăriți în Englitera, Franța, în Germania și în țările pe unde a trecut puhoiul religios. Ciuma izbucnită în veacul al XII-lea, pe când începu lupta între burghezie și feudalitate, a fost însoțită de măcelul a zeci de mii de evrei. In timpul reacțiunei, după epoca Napoleoniană, antisemitismul se lăți în Germania și Austria. Acelaș fenomen se produce acuma în criza Rusească. Și la noi au fost izbucniri antisemite mai năpraznice la 1866 — detronarea lui Cuza, alegerea Prințului Carol, Constituția — și după războiul Independenței.

Pogromurile sângeroase se dovedesc a fi puse la cale chiar de faimoasa Ohrana, pentru a înneca noua Constituție în sânge evreesc.

Pentru acest scop un anume *Nilus*, edec al poliției, a scos o nouă ediție a unui pamflet inept, în care denunță „complotul judeo-masonic", pentru înfăptuirea domniei antichristului prin revoluție; iar contele Lamsdorf a înmânat Țarului un memoriu în care îi propune ca să profite de relațiunile amicale cu Germania spre a combate pretinsa „primejdie judeo-masonică". In acest memoriu. aprobat de Țar, Contele Lamsdorf, copiând năzbătiile din cartea lui Nilus, afirmă că evreii sunt sufletele mișcării revoluționare în Europa, și dorința lor este triumful universal al evreimei anti-creștine și anti-monarhiste; că milionarii lor subvenționează mișcarea cu mijloace pecuniare și că sunt sprijiniți de Francmasoni![1])

31. — Co· trarevoluția își face de cap. Witte nu este în

1) Cartea aceasta, reprodusă mai târziu sub titlul „Protocol des Sages de Sion" s'a dovedit un îndrăznet fals.

www.dacoromanica.ro

stare să stingă focul. O notă bună pentru guvernul nostru: a ordonat ca să se îngădue intrarea în țară a fugarilor din Ismail etc., și fără pașaport. Astfel sutimi de oameni au putut scăpa de pieire.

Noembrie.

6. — Fruntașii evrei, convocați de mine, au întocmit un comitet de ajutor pentru victimele măcelurilor rusești. Și am scris un apel către public, pe care l'a aprobat comitetul. Un ziar din Viena reproduce o poezie a poetului ruso-evreu, S. Frug, scrisă de acesta cu ocazia măcelului din Chișinău. Ce înseamnă acest măcel în fața groaznicelor hecatombe omenești de acum? Iată câteva versuri din mica poezie (în traducerea mea românească):

„Râu de sânge și de lacrămi
Colcotă ca un puhoi.
Căci urgia noastră vechie
A pus mâna iar pe noi.
O, cumplită e nevoia,
Frați, surori, vă îndurați,
Celor morți dați giulgiuri negre,
Celor vii o pâine dați".

Cum te înfioară imagina urgiei punând iar mâna pe grumazul neamului pribeag!

7. — „Dragă Mișule. Am primit scrisoarea ta, care îmi comunică deschiderea Universității, înscrierea ta și cursurile la care te-ai inscris. Sunt înțeles cu ele; însă te fac atent că dr. Elsenhans îmi scrie că și el face un curs de filosofie, dar că orele sale colidează cu acelea ale „sistemului de drept roman". Se vede că din pricina aceasta ai ales cursul de filosofie al lui Windelband. E un cugetător superior acest filosof. Ce e cu Economia Politică? Te-ai hotărît la care profesor vei urma? Dar dece nu figurează în programa ta un curs de literatură? — Mă bucur că te poți înțelege ușor cu profesorii. E bine să faci note (cum am făcut și eu), ca să poți repeta. Nu lăsa multe lecții fără a le repeta și adânci. Vei urma la un *seminar?* E foarte folositor pentru insușirea materiei. Mă interesează să aflu cum face prof. Afolder cursul său de drept francez. N'ar strica dacă mi-ai face un rezumat al cursurilor. Îți voi trimite codul român, ca să compari.

www.dacoromanica.ro

„In Rusia s'au petrecut evenimente de cea mai mare însemnătate pentru familia omenească întreagă, şi desigur va avea o înrâurire şi asupra poziţiei evreilor din ţară. Antisemitismul a pierdut un sprijin puternic.

„Ţine-mă regulat în curent cu studiile tale, dar şi cu amănuntele vieţii tale: deşi departe de noi în spaţiu, dorim, mama şi eu, să rămânem în comunicare sufletească".

9. Parastas. — Duminică a avut loc în templul un parastas pentru victimele măcelului din Rusia. Un bancher evreu de aici se teme de a face parte din comitetul de ajutor, în care a primit să fie casier Solomon Halfon. Dacă ar fi vorba de creştini, Turci sau păgâni, acel domn banchier desigur că n'ar fi stat la cumpănă ; dar a se asocia în public la o operă pentru evrei. asta poate compromite! In lista celor care au contribuit la Viena pentru acest ajutor se vede trecut şi un „creştin". Nu şi-a dat numele îm vileag, de frica creştinilor — sociali ai lui Lueger...

10. — „Dragă Mişule. Avem mosafiri. Rudele mamei, Rose Kannegiesser cu copii din Nicolaef sunt aici[1]). E probabil că vor rămânea aici toată iarna, până când lucrurile se vor potoli în Rusia. Te cutremuri când îi auzi povestind grozăveniile întâmplate şi văzute în iadul rusesc. Unchiul tău, Georges, a rămas la Odessa, la postul de pericol şi de onoare, în capul comitetului de ajutor, care întreţine 8000 familii pe zi. Zilnic calea ferată aduce prin Ungheni pe fugari, cari în parte găsesc adăpost aici, parte plec mai departe. Până acuma întâmplările din Rusia nu au avut răsunet în ţară: numai un deputat a interpelat guvernul în privinţa „invaziei evreeşti". Dar s'a trecut peste incident, de oarece nu-i convine guvernului a se zgândări acuma vecinica chestie evreească. Mai mult: naturalizările se votează cu mai mare înlesnire ca altădată. Mă bucur că faci muzică şi scrimă: hrană pentru suflet şi trup. Mama ta e fericită de aceasta. Ah, mama ta! Ştii tu ce ai, ce avem, în mama ta? O viaţă numai închinată nouă, până la desăvârşita jertfă de sine, şi dacă grija ei pentru

1) Unul din băeţii Kannegiesser, anume Leonida, poet de talent, a ucis la 1918. pe bolcevicul Uritzky, sugrumătorul Comunei din Petrograd, şi a fost împuşcat de bolcevişti, după ce l'au supus de patru ori la tortură.

www.dacoromanica.ro

tot ce ne atinge se arată uneori în chipuri mai aspre, pricina e că cruda boală, pe care o poartă cu eroism, îi stronește nervii și-i surpă sănătatea. Mama ta, dragă băete, este o comoară de dragoste și de devotament, de minte și spirit practic, și atât eu cât și tu și surorile tale avem nevoe de dânsa. Trebue dar cu toții să o cruțăm, s'o înțelegem, și s'o iubim. Ea ține la anume forme exterioare. Nu râde de asta: „formele dovedesc adesea cine e omul".

11.—Goane. Audiență la „Nababul".— D-lui Prefect Vășescu din Botoșani i'a venit acuma toana să facă, tam-nisam, și el, o mică vânătoare de jidani, și s'a apucat să gonească din satele districtului vreo 200 familii evreești. Oameni născuți în acele comune, și din cari mulți au servit în armată, ba unii sunt încă dorobanți cu schimbul. Și aceasta în toiul iernii. Am fost azi dimineață la Primul Ministru Gr. Cantacuzino, în somptuosul său palat din Calea Victoriei, fiind introdus de un deputat, îndatorat și îndatoritor, din partidul său. Nababul m'a primit și ascultat cu răbdare, dar fără ca dinamica vorbelor mele să-l miște. Ce-i pasă lui Cresus de jidanii din fundul Moldovei? Parcă are să se certe el pentru atât lucru cu prefectul lui? Se uita parcă în depărtări și rămase nemișcat. De altminteri n'am avut gândul să'l emoționez: eu nu *plâng*, față cu miniștri, ci *mă plâng*, de nedreptate, de ilegalitate, de samavolnicii, și abia mai folosesc cuvintele de egalitate, omenie, cultură, acestea fiind monete eșite din circulație, bune numai pentru colecția numismatică — a d-lui Mitiță Sturdza. Dar este un argument, care niciodată nu dă greș: străinătatea! Și așa când îi spusei Nababului că situția internațională nu este prielnică pentru o înscenare de prigonire a evreilor la noi, Premierul clipi din ochi, și masca lui nepăsătoare înviă. Își făcu o însemnare pe o foiae albă dupe biuroul său, și-mi spuse că se va ocupa de chestie. Te pomenești că poruncește bunului său prefect s'o lase mai moale, și să amâie încercările de a fi trecut în rândul Marilor Huligani, ca Neron Lupașcu, Radu Porumbaru, Cimara, Juniu Lecca și alții, pentru vremuri mai bune. — Oricum, voi mai cere și audiența Regelui — dacă nu folosește, de stricat nu strică.....

www.dacoromanica.ro

1906

Legatul F. Klein. — Ministrul American Riddel. — Elenismos şi expulzarea grecilor. — Epilogul excelor din Rusia. —Moartea lui Saniel Marcus. — O eminenţă evreiască. — Dr. Karl Lueger la Bucureşti.—Sinaia. —Gortejul Românilor de dincolo. — Şcoala Dr. A. Stern.—Un mosafir misterios.

Ianuarie

8. — La Bacău a murit comerciantul F. Klein, un om simplu care, într'o viaţă de muncă şi cu mare economie, a agonisit o frumoasă avere. Neavând copii dorea să lase averea Comunităţii Israelite pentru scopuri de binefacere, şcoală, spital etc. Dar — se opunea legea! Comunităţile Israelite nefiind persoane morale, nu pot dobândi avere nici pentru scopuri religioase, măcar că Constituţia garantează — libertatea cultului. De aceea bătrânul Klein mi-a cerut sfatul, şi l'am povăţuit să-şi lase averea Comunităţii israelite a Templului Coral, căreia, cum am arătat în altă parte, Curtea de Casaţie i'a recunoscut personalitatea juridică, şi care va aduce la îndeplinire intenţiile sale nobile. Zis şi făcut. Şi a murit bătrânul cu cugetul liniştit. Averea lăsată este însemnată ; din ea se va înfiinţa şi întreţine la Bacău o şcoală de băieţi şi fete şi un spital. Cu gând pios Klein a dispus ca să se trimeaţă în fiecare an o sumă oarecare săracilor din Palestina... Ca Preşedinte al Comunităţii Templului şi executor testamentar am fost la Bacău pentru regularea succesiunei. Comunitatea Templului primeşte asemenea legate, deşi administrarea lor pricinueşte muncă şi răspundere.

23.—M'am întors dintr'o călătorie de inspecţie la Brăila, Galaţi şi Iaşi unde am căutat a improspăta activitatea lojilor Ordinului B'nei B'rith. La Iaşi am convocat pe membrii in grupuri mici şi am făcut alegeri noi. Mi s'au dat mărturii de dragoste, mi s'au făcut ovaţii, dar, ceeace e mai important, mi s'a făgăduit de a se sluji Ordinul cu credinţă. Sunt aproape 35 ani, de când am fost la Brăila şi Iaşi, împreună cu B. F. Peixotto, şi am înfiinţat Loji în aceste

www.dacoromanica.ro

orașe! Și am fost înduioșat regăsind pe câțiva dintre membrii din acea vreme. Unul dintre ei îmi aminti că atunci am vorbit de pe amvonul Templului la Brăila. — La Iași au venit la Hotelul meu mai mulți „frați", ceeace a stârnit atâta vâlvă, în cât umblă vorba că „a venit Messia al evreilor". Bătrânul Dr. Lippe este încă plin de entuziasm juvenil „*De când cu măcelurile din Rusia*", îmi spusc el „*numai cânt din flaut*".

24.—Ministrul I. W. Riddel.—Pentru azi m'a invitat la dejun, noul Ministru al Statelor-Unite, d. I. W. Riddel „spre a avea o lungă convorbire". D plomat de carieră a fost Ministru la Petersburg — are calmul diplomatic: a văzut și observat multe, și judecă bine. Ne-am simțit repede atrași prin simpatie intelectuală. Riddel îmi puse multe și m'găloase întrebări asupra diferitelor chestii ale vieții noastre politice, econom'ce și sociale, între altele și a celei evreești, pentru care arată un deosebit interes. I-am făgăduit un memoriu în această din urmă chestie. El tratează cu guvernul nostru încheerea unei convențiuni pentru protecția mărcilor de fabrică, și m'a rugat să-i traduc n englezește convenția cu Luxemburgu'.

31.—Helenismos și expulsarea grecilor.—Din toate părțile se aud strigăte: „jos străinii, afară trădătorii, puneți-i în țeapă, dărâmați-le Templele, stârpiți-i"! S'ar crede ca e vorba de evrei. Dar nu, de rândul acesta e o mișcare contra *grecilor*. S'a descoperit că societatea Helenismos, care a armat bandele grecești în Macedonia ca să pradă și să ucigă pe aromâni, are numeroși și puternici membrii printre grecii din țară. De oarece tocmai acum e la modă o duioșie deosebită pentru frații Macedoneni, este firească indignarea contra acelor greci cari trăesc și se înavuțesc aici și tr mit banii agonisiți aici tâlharilor din Macedonia, ca să stârpească pe Români. Consiliul de miniștri a și hotărît expulzarea unui oarecare număr din acești domni, între cari și a bancherului Chrisoveloni, care, deși a cerut naturalizarea, e prezidentul numitului Helenismos. De fapt este bine ca nobili fii ai Eladei, care au fost totdeauna cei mai vajnici antisemiți, să simță ce va se zică a fi hulit, gonit, expus atacurilor ligii și ale presei. — Oricum, aceasta este o digresiune folositoare evreilor: lumea găsește deodată

www.dacoromanica.ro

că aceşti evrei, cari trăesc, muncesc şi mor în ţară, nu sunt în realitate străini periculoşi, ca adevăraţii străini cu o deosebită — patridă!

Februarie.

2.—Nicu Filipescu a insultat eri în Cameră pe ministrul de Justiţie, Al. Bădărău, pe care-l ureşte, ca democrat răzbit în pătura oligarhică, cu cuvintele: „eşti un pungaş patentat, şi ceri să se ţie mâine şedinţă ca să-ţi treci pe evreii ce te-au plătit". Acest boiernaş fudul este acelaş care, ca Primar al Capitalei, a pus pe petiţia prin care ceream aprobarea loteriei pentru înfiinţarea unei şcoli evreeşti ,rezoluţia: „se refuză cererea ca fiind contrarie spiritului legii instrucţiunii publice". Bădărău, neputându-se sustrage datinei barbare adoptate dela francezi, va trebui să se bată cu acest spadasin, care a ucis în duel şi pe nobilul Em. Lahovary.

8. — Epiloguri ale exceselor Ruseşti. — Azi a venit la mine, însoţit de un agent de poliţie, un tânăr, recomandat de un prieten din T. Severin. Ii zice Niculae Sfetcu, căpitan în armata rusească, care, refuzând să dea ordin de a se împuşca evreii din Kiew, a trebuit să fugă. Acum pribegeşte din oraş în oraş şi guvernul nostru vrea să-l extradeze Rusiei, ca o sălbăticiune gonită de hăitaşi. S'a înfăţişat la mine, gâfâind, cu genunchile muiate, tremurând ca varga, cu ochii leşie şi obrajii supţi. Iam dat o sumă mai măricică. Extrădarea ar însemna moartea pentru acest om.

Reacţiunea este în toiul ei în Rusia. Oricine a luat parte la mişcarea liberală în timpul revoluţiei, nu mai e sigur de viaţă. La Odessa cetăţenii sunt prădaţi, ziua în amiaza mare, de o bandă de tâlhari, din care unul se numeşte cu mândrie: „Corbul negru".

— Iacă întâia încercare literară a fiicei mele, micuţa Marietta, care trădează fără indoială imaginaţie. Este o naraţiune în patru scene (gen literar nou!). In ceeace priveşte stilul şi interpuncţia, trebue să spui că autoara — opt ani — n'a învăţat franţuzeşte, ci o ştie din auzite. Dar totuşi citeşte şi scrie. Cer dar pentru ea indulgenţa cititorului. Persoanele sunt: părinţii autoarei şi surioara ei, Lilly, care însă e — un cal, — Baby Stern, Marietta Stern.

www.dacoromanica.ro

(Cum se vede autoara şi-a pus numele în capul operei (inovaţie interesantă):

CEN I.

Est ce cet Lily (sora autoarei) qui e si bete demanda le fermier a sa femme, Wei(oui) cest el et tu napas un idee com el este bet repondu sa femmes.

Le rido baise.

CEN II.

Le fermier don a mange a se chevaux. Sa femme entre. Adolphe (tatăl autoarei) apelon se cheval Lily parceque il est aussi si bet. Tu as raison, pauline (mama autoarei), je vais es aye si ce neffrai can je lapel. Alons Lily.

Le rideau baise.

CEN III.

Le fermer mont sur Lily pendant ce sa femme lui don les sac avec les legumes, pour vandre au marche. Le fermier donne en cou avec sa chravach e cri alons Lily. Alors la bet se met a galope si for que le fermier tomb par taire.

Le rido tomb.

CEN IV.

Imediatement un full(foule) se forme. On trouve que le fermier sest blese et que Lily ce casse le pie. Alors en amene a la maison Adolph. — Ortografia, cum se vede, e fonetică!

11.— A murit *Saniel Marcus*. Azi am primit din Berlin această tristă ştire. Cititorii mei îl cunosc din volumul întâi al memoriilor mele (pag. 339]. Şi el a fost un nedreptăţit, o victimă a intoleranţei. Patima sa a fost judaismul, a căruia istorie, literatură, ştiinţă, o cunoaştea adănc, a căreia limbă sacră o scria şi vorbea în perfecţie. Setos de cultură, îndrăgostit de adevăr şi dreptate, el era pătruns de frumuseţea învăţămintelor morale şi sociale ale Bibliei şi ale Profeţilor, şi de rostul mare împlinit şi încă de îndeplinit de acest neam, pe care'l iubia cu tot focul sufletului său arzător. De aceea a simţit mai adânc durerile neamului. Dar, înzestrat cu un temperament robust, nu a încetat a lupta. Născut la Botoşani, el se aşează de timpuriu la Bucureşti, unde ajunse curând fruntaş al Comunităţii Israelite. Il vedem în capul tuturor trebilor localnice şi obşteşti, îndemnând, îndrumând şi dând pildă, fără a se teme de piedici sau primejdii. Adânc înrădăcinat

www.dacoromanica.ro

în tradițiile religiunii, el era pios, dar tolerant, cu o înțelegere desăvârșită pentru progresul evoluționist, apărând reformele trebuincioase și în cultul exterior. Așa, la 1867, când eram la studii la Lipsca, l'am întâlnit în acel oraș ca membru în Sinodul evreesc, unde a apărat și care a adoptat soluțiuni liberale, în deplină înțelegere a rostului vremii. De aceea și școala a avut un rang deosebit în preocupările sale, și el a susținut cu neslăbită căldură și stăruință școlile comunității. După Congresul din Berlin, el a luat o parte de seamă în tratativele guvernului român în ceeace privește executarea art. 44 din Tratatul dela Berlin, tratative pe cari le-a descris mai târziu într'un șir de foiletoane publicate în ziarul „Siècle" din Paris, pe care le-am folosit în întâiul meu volum. Bănuit și invinuit, împreună cu ceilalți membrii ai Comitetului de acțiune, el se duse la o întrunire publică și declară acolo că, spre a dovedi că e călăuzit numai de interesul general, nu va fi între cei 3000 ovrei de a cărora naturalizare în bloc era vorba atunci. (Vezi vol. I pag. 347). Și s'a ținut de cuvânt ; n'a cerut niciodată naturalizarea. Amărît de dureroasa amăgire, (cum se exprimă el în Siècle) din partea Guvernului și mai ales a ministrului B. Boerescu, Marcus se hotărî să părăsească țara și plecă la Constantinopole și de acolo la Smirna, unde funcționă mulți ani ca director al agenției Monopolului Tutunurilor din Turcia. In timpul șederii sale la Smirna el se interesă mereu de chestia evreilor-români, și ajută totdeauna pe acei care treceau prin Smirna, fie pentru a se așeza acolo, fie pentru a-și urma drumul la Palestina. La Smirna își câștigă un cerc mare de prieteni, între cari și pe un demnitar înalt al clerului catolic care, apreciând mult cunoștințele teologice și istorice ale lui Marcus și adevărata sa filantropie, a zis odată că cel mai bun catolic din Smirna este Saniel Marcus. Din Smirna Marcus se mută la Berlin, tot ca agent al Regiei Tutunurilor, și se afiliă la Loja B'nei B'rith din acel oraș, ajungând repede iubit și apreciat de frați pentru erudiția sa, și noblețea caracterului său. Deși izbutise a-și câștiga simpatie în nouile sale sălașe, era însă pururi muncit de dorul patriei, și ar fi fost fericit să se întoarcă între rudele sale și la prietenii tinereței, dar împrejurările n'au îngăduit aceasta, și

www.dacoromanica.ro

aşa s'a stins în ţară străină. Prin testamentul său el a lăsat preţioasa sa bibliotecă Comunităţii din Bucureşti, şi ea se află astăzi instalată în sala Baraşeum, purtând numele său.

După scumpii mei prietenii B. F. Peixotto şi Adolf Weinberg m'ai părăsit şi tu dar, prietene al tinereţii mele. Rămas bun! In cartea minţii mele eşti înscris cu slove neperitoare....

Aprilie

Abbazia, 16— „Dragă Mişule. Sunt aici de câteva zile, dar pare un făcut ca să nu mă simt bine aici, cum am fost bolnav şi acum zece ani. Pe lângă aceasta mă plictisesc. Şi totuşi Abbazia e frumoasă. Clima ei e dulce, vegetaţia ei tropicală, grădinile ei sunt pline de palmieri, dafini, ciprese şi flori invoaltă. Dar sunt bolnav şi singur. De aceea voi pleca acasă mâine.

Semestrul al doilea va începe în curând. Caută de-l foloseşte serios şi rezistă mai mult ademenirilor lumeşti. Cultivă sportul, petrece, gustă plăcerile tinereţii, dar nu uita că viaţa te aşteaptă, cu datoriile ei aspre, şi că de acum trebue să clădeşti temeliile viitorului. Cum îţi vei aşterne...

Ţi am mai spus şi-ţi repet că nu înţeleg să faci un simplu „Brotstudium", adică numai cu privire la rostul practic. Ci studiază dreptul ca o ştiinţă socială, şi una din cele mai nobile, şi ca o artă ; şi caută a răzbi *principiile.* Ca să nu ajungi, cum zice Kant, un *hamal al ştiinţei.* Venind vorba de Kant, te sfătuesc să cauţi a înţelege pe acest filosof, unul din cei mai mari cugetători ai omenirei, şi pe care prof. Endeman îl va explica în acest semestru. Un mare eveniment în viaţa mea sufletească a fost când am pătruns *teoria cunoştinţei a lui Kant,* formele aprioristice prin cari percepem realitatea, care însă vai! pentru Kant este „o aparenţă". Şi nu neglija metafizica! Numai dânsa poate să mulţumească avântul nostru către absolut, şi să ne dea un răspuns la întrebările chinuitoare: de unde venim şi unde mergem. Nicio oprire din partea pozitivismului sau celorlate „isme" nu ne va împiedica să lucrăm la dărâmarea sau crăparea zidului indărătul căruia sufle-

www.dacoromanica.ro

tul nostru întrezăreşte „lucrul în sine", autorul universsului care, chemat mereu, nu vrea să se arăte publicului.

27.—De câteva ceasuri, pela orele 8½ seara, sunt tată mare! Am trăit trei ore grozave până când doctorul s'a hotârît să a ute natura, şi a venit pe lume un flăcău voinic, care seamănă cu tata mare numai în ceeace priveşte glasul sonor. In toate celelalte e bucăţică ruptă din tatăl său. Tânăra mamă are soarele în ochi, şi o bucurie serafică înfloreşte pe faţa ei.

Tot azi s'a deschis Duma la Peterburg, ceeace are o oarecare importanţă pentru tânărul rus, născut azi!

Mai

8.—Am trecut zile şi nopţi de spaimă. Scumpa noastră Nelly a fost în primejdie de moarte, în urma facerii. A scăpat-o Prof. dr. Drăghiescu, cui îi rămân vecinic îndatorat. Regele Carol s'a întors din Lugano pentru sărbătorirea aniversării a 40 a dela încoronarea sa şi a 25 a dela proclamarea regatului.

13.—*Primire la Palat. O Eminenţă ovreiască.*—In sala de aşteptare sunt grupaţi reprezentanţii tuturor cultelor. La dreapta catolicii, numeroşi, având în cap pe arhiepiscopul, cu fastul cuvenit unui prinţ al bisericei infailibile. Apoi Evanghelicii, cu pastorul lor, simplu, sobru; lângă ei un grupuleţ: calvini, unguri, se ţine smerit deoparte. In fund evrei: pentru comunitatea spaniolă, preşedintele S. Halfon cu prof. Bidjerano, apoi, eu ca preşedinte al evreilor „lehi" cu rabinul Dr. Beck, în ornat. Intr'un colţ descoperim, spre neplăcerea noastră, pe onorabilul Schor (nu Zeilig!) cu încă două umbre evreeşti, care caută a se ascunde îndărătul spetelor late ale şefului lor, dichisit în caftan şi zulufi. Omul ăsta, deşi nu e nici rabin, se porecleşte „Prim-rabin al României" şi este agreat, (nu ştiu prin ce minune], de autorităţi, cu toate că a fost denunţat în mai multe rânduri ca mistificator. Ne cuprinde ruşinea în faţa acestei batjocuri, cu putinţă numai, din pricina stării anarhice a comunităţilor evreeşti. Deputaţiile sunt primite, şi ne vine însfârşit rândul şi nouă, la coadă — pour la bonne bouche. Ia faţa noastră, într'un semi-cerc: Regele, mai puţin grav ca deobicei, Regina, ca totdeauna

www.dacoromanica.ro

zâmbitoare, Prințul Moștenitor, Principesa Maria, radioasă. Principele Carol, — Bidjeranu rostește rugăciunea în ebraică, Dr. Beck în românește: amândoi ridic mâinele, binecuvântând. Foarte impresionant. Apoi citesc eu discursul meu în care, după felicitările obicinuite, vorbesc de „israeliții români, de veacuri fii devotați ai acestei țări", și spun că „suntem mândri ca în temelia regatului român a intrat și sângele copiilor noștri". Regele răspunde cu o umbră de mlădiere în glas: „sunt foarte mișcat de frumoasele dv. cuvinte. Știu că israeliții sunt buni patrioți. *Ei sunt jumătate români*". Rămânem uimiți de această concepție ciudată, rostită tocmai cu acest prilej solemn, și după vorbele mele! Regele văzând Crucea de ofițer a Stelei României pe pieptul lui Halfon, îi spune: „Comandor". Crucea de cavaler al aceluiaș Ordin, pe care o purtam eu, nu a pus în mișcare harul regal. Lucru se explică poate prin faptul, pe care l'am aflat în urmă, că Regele ar fi fost jicnit de pretenția mea de a vârî „sângele fiilor evrei în temelia Statului român". La eșire, am predat adresa, scrisă pe pergament, Prefectului de poliție, Moruzzi, spre a fi publicată în „Monit. Of."

Mai tărziu primii o invitație a Ministerului de Culte la banchetul de diseară. Invitația este adresată:— *E. S. Monseniorul Șef al Comunității Israelite*" ! Deoarece nu puteam fi eu această Eminență, trimisei cartea d-rului Beck, care va lua parte la banchet ca E. S. Monsenior! Nostimada asta este isprava vreunui erudit slujbaș din minister care a dăruit pe hahamul evreesc cu titlul de Eminență și Monsinior.

Iunie

3. — Eroul zilei este acuma Dr. Carol Lueger „Der schoene Carl", Primarul și Pontiful antisemitismului din Viena! El găsește aici suflete înrudite și un mediu prielnic pentru cultura bacilului acelei boale a intoleranței pe care un scriitor a numit'o „atitudinea gorilei feroce care a parvenit să vorbească". Cu ciracii săi din Consiliul comunal al Vienei (între care vestitul falșificator de ștampile Schneider) a sosit aseară aici pentru deschiderea expoziției, care va avea loc mâine. Pe tot drumul dela Burdujeni

www.dacoromanica.ro

a fost primit ca un triumfător; la gări l'au întâmpinat deputațiuni, și virgini împodobite, și flori îi s'au presărat în cale. Insă e sărbătorit mai puțin ca antisemit decât fiindcă vulpoiul șiret, după ce a păcălit vulgul ca să ajungă Primar, acum face pe antimaghiarul și prin urmare trece de filoromân. De aceea venirea sa aici a și fost pusă la cale de frații de dincolo. In București un comitet, din care face parte Primarul și — firește! — antisemitul Nicu Filipescu, a publicat un apel către popor ca să facă o primire demnă Marelui Lueger. Studenții au făcut așișderea, și cu acest prilej — orice prilej e bun pentru acea nobilă ispravă, — mai scarmănă puțin și pe evrei. Ce dureros contrastează această stare inferioară de gândire a studenților și intelectualilor noștri cu ceeace vedem în Duma din Petersburg! Acolo reprezentanții poporului, între cari mai bine de 100 simpli țărani, au cerut egalitatea desăvârșită pentru concetățenii evrei, și Duma a vestijit măcelul evreilor din Bialistok, și a numit o anchetă pentru cercetarea faptelor și descoperirea autorilor.

6.—Expoziția jubilară, amânată în urma ploaiei torențiale, s'a deschis azi. Aveam o loje atribuită Comunității israelite. Intinsele „Arene romane" înfățișau un tablou pitoresc, cu miile de oameni gătiți de sărbătoare, care le umpleau în rânduri îndesate. Când, pela orele 10, sosi convoiul regal, în bubuitul tunurilor și în sunetul imnului jubilar, cântat de muzicele militare reunite, momentul era într'adevăr impunător. După cuvântarea aplaudată a Regelui, făcurăm o plimbare prin expoziția interesantă. In urma zăpușelii micul Prinț Carol leșină. După amiazi iar potop de ploaie și tunete și fulgere: recolta e primejduită.

Iulie

Sinaia, 11.—Ne-am așezat iar de vară aicia și am sărbătorit a treia aniversare a nunții ficei noastre Nelly. Suntem adunați cu toții, afară de fiul meu Mișu, care se va întoarce din Heidelberg abia peste o săptămână. Sinaia, de câte ori venim la ea, ne farmecă din nou.

Țarul a disolvat Duma, promițând că va convoca o nouă Dumă în luna Martie viitor. Ce batjocură!

Drama căpitanului Alfred Dreyfus a găsit o soluțiune

www.dacoromanica.ro

împăciutoare. Curtea de Casaţie a desfiinţat hotărîrea tribunalului Rennes, fără trimitere, declarând că n'a rămas *nimic*, *nimic*, *nimic* dintr'ânsa. Dreyfus a fost înaintat maior şi numit Cavaler al Legiunei de Onoare, iar nobilul colonel Piquard înaintat general, şi rămăşiţele lui Emile Zola au fost depuse la Pantheon. Aşa mărinimoasa Franţă ispăşeşte rătăcirea ei!

20. — In faptul zilei soţia mea şi cu mine am plecat la Predeal întru întâmpinarea lui Mişu, care se întoarce din Heidelberg. Minunat drum prin răcoarea dimineţii, prin aerul străveziu, prin văile tăcute între munţii şi codrii de brazi, insoţiţi de susurul legănător al Prahovei. In mai puţin de cinci sferturi de oră armăsarul Potemkin, înhămat la trăsură noastră uşoară şi mânat de vizitiul Cuzma, filozof, când nu e beat (ceeace se întâmplă rareori) ne aduse la Predeal. 20 de minute în urmă trenul de Arad se înfundă gâfâind în gară, şi un lungan sări din el, alergând în braţele noastre. Era Mişu, şi a mai crescut! Şi în studenţească zăpăceală a făcut toate anapoda. La Viena n'a mai avut gologani şi a trebuit să trimeaţă cufărul aici cu mare viteză, bez că n'avea nici paşaport!

August

Karlsbad. 10.— După multă stăruinţă numai mi-am înduplecat soţia să vie cu mine aici. Era aşa de frumoasă Sinaia şi ne aflam aşa de bine în sânul familiei! Dar starea sănătăţeii sale cerea o cură aici şi deci a cedat. — Am găsit aici ploaie, dar un număr mai mare de oaspeţi decât alţi ani în toiul sezonului. La *Muehlbrunn* o „coadă" întreită; pădure de umbrele şi feţe necăjite, afară de câteva cucoane elegante quand-même, cari îşi tăvălesc cu mândrie rochile şi ghetele albe în noroi. Mulţi români, engleji, americani, în mulţimea care forfotă prin străzile strâmte, în fumul de cărbuni şi sub cerul plumburiu al acestui oraş norocos, cu isvoarele tămăduirii. In birturi şi cafenele o îmbulzeală de speriat.

17. — Către seară ne-am coborît dela „Jaegerhaus". In străzile luminate roeşte o mulţime enormă, în ferestre ard lumânări, sus străluceşte vulturul austriac, ca plutind în cer; turnul Frantz Iosef e tivit cu un chenar de lumină;

www.dacoromanica.ro

un efect admirabil. E ajunul zilei Impăratului. Pe balustrada podului peste gârlă ard luminiți sfârâind în grăsime.

18. — Veteranii străbat străzile cu muzica în frunte. Imnul național răsună, și din biserică plutesc sunetele solemne ale orgei. Vremea e ba rece, ba se încălzește binișor, când soarele răzbește prin perdeaua norilor. Trecând prin „Alte Wiese", citesc o telegramă afișată, care zgudue: în Polonia rusească armata a ucis într'o zi 250 de evrei! Din pâlcul de oameni, bărbați și femei (mai mult evrei din Rusia) care stau și citesc cumplita veste, izbucnește deodată un hohot de plâns Măcelul a fost răspunsul stăpânirii la omorurile de polițiști și militari, săvârșite în ajun la Varșovia, Lodz etc. de revoluționari, într'ale căror căpetenii se zice că ar fi și evrei. Țarul și sfetnicii lui cred că prin asemenea înscenări vor sili norodul să se plece sub lovitura de stat.

21. — Am întâlnit astăzi pe Alfred Berl din Paris în societatea lui George Clemenceau, care face o cură aici.

Pentru a mai varia spectacolul rusesc, bandele bulgare omoară pe greci și pradă casele, bisericele și școlile lor. Lupta de tarife și ura între români și greci este la culme. Se înjură zdravăn deoparte și de alta. Și anume pentru Macedonia, unde Grecii prigonesc pe Bulgari și Aromâni, iar Bulgarii pe Greci. Frumoasă gospodărie!

22.—In Rusia harța între reacțiune și revoluție ia forme din ce în ce mai sălbatice. Infiorător este atentatul asupra primului ministru Stolypin. A scăpat el, dar 50 persoane au fost ucise și amândoi copii ai lui grav răniți.

Sinaia, 28.—Cortegiul Românilor de dincolo.—Un spectacol înălțător și emoționant, a fost azi cortegiul Românilor din Banat. Ardeal și Bucovina, vizitatori ai Expoziției, cari au venit să vază Sinaia. Erau aproape 2000 femei, bărbați și copii, târgoveți și săteni, în straiele lor pitorești, grupați după ținuturi, conduși de preoți și învățători. Din balconul nostru am văzut șiragul unduitor intrând în curtea bisericii, unde egumenul, îmbrăcat în bogate odăjdii, celebră o slujbă, și apoi revărsându-se pe șoseaua spre Castelul Peleș. Aci Regele și Regina întâmpinară pe frații de dincolo, care îi primiră cu urale, pe când muzica cântă Imnul Național. Regele ar fi zis să dacă Expoziția n'ar

www.dacoromanica.ro

fi avut decât acest rezultat: întâlnirea Românilor din toate țările, după atâte secole — ea și-a îndeplinit rostul.

Octombrie

București. 26.—Mișu, fiul meu, a plecat la Berlin, pentru a-și urma studiile acolo. El îmi scrie că cu ajutorul nepotului meu Ernest Stern, pictorul, și a soției sale, s'a învățat ușor cu noul mediu. La Universitate a găsit multe altfel și mai bine decât la Heidelberg, și în alegerea cursurilor are „embarras de richesse". Prin Ernest el a intrat în atingere cu lumea artiștilor, în care însă bănuesc că nu se cultivă totdeauna numai — idealului frumos. Nepotul meu și-a făcut drumul: după ce a căpătat un nume prin caricaturile lui spirituale în „Simplicissimus" și „Lustige Blaetter", acum genialul dramaturg Reinhard, recunoscând marele lui dar coloristic, l-a angajat la teatrele sale pentru desemnarea decorurilor și a costumelor, și Ernest este pe drumul de a deveni reformatorul artei decorului tradițional și convențional. Pe lângă marele său talent artistic este și un muncitor harnic, care studiază și citește mereu.

Te apuci de cap ca să te încredințezi dacă este aevea sau visezi. Noul cabinet francez are de președinte al consiliului pe Georges Clemenceau și ca ministru de războiu pe generalul Piquard — Vive la France !

Regele Carol este bolnav de „eroziuni ale stomacului", cum a găsit prof. v. Noorden, dar n'are încredere în diagnosticul acestui medic, deși e renumit pentru cercetările sale teoretice.

Guvernele noastre urmează a respinge cererile evreilor de a-și schimba numele, când e vorba de a adopta un nume care are un sunet românesc. Astfel am citit în *Monitorul Oficial* de azi, că s'au respins următoarele cereri de schimbare de nume:

Moise Herșcu, doctorand în medicină, în Stamate.

Leibiș Calman, în Leibiș Corda.

S'a încuviințat însă ca David Sulitzer să se numească Lupu Sulitzer, — în cazul acesta fiind numai vorba de schimbarea pronumelui, așa încât nu e primejdie ca Sulitzer să se dea prin contrabandă drept român. In schimb s'a dat voie lui Adam Grreszkievez (!) să se numească Ada-

www.dacoromanica.ro

mescu—şi cu drept cuvânt. Căci pe lângă că posesorul acestui nume nu e evreu, apoi pronunţa lui e mai grea decât chiar aceea a numelor celor doi nobili polonezi ai lui Heine Krapolinski şi Waşlapski.

Noembrie

27.—Eri s'a deschis, în colţul cel mai oropsit şi mai părăsit al Iaşului, în ghettoul din Socola sau Podul Roşu, o şcoală de fete întemeiată de Loja Ordinului B'nei Brith din acel oraş, şi care „ca un omagiu pentru marele preşedinte" poartă numele meu. Fraţii nu puteau să-mi facă o mai mare cinste şi bucurie. Precum arborele sădit odată lăstăreşte şi rodeşte mereu, astfel fiecare copilă căreia această şcoală îi va da, în fiecare an, lumina învăţământului, va fi un nou şi sfânt prinos pentru mine.

Neputând fi faţă la inaugurare, mi s'a trimis următoarea telegramă: „Loja împreună cu adunarea festivă regretă absenţa dv. şi vă urează traiu lung şi fericit, spre fericirea şi prosperitatea şcoalei"

(ss) *Dr. Burstin*, *Dr. Lippe*, *Dr. Niemirower* şi alţii.

Decembrie

1. — In scrisoarea ce am primit dela prietenul dr. Burstin acesta regretă lipsa mea dela inaugurarea şcoalei de fete şi-mi spune: „ai pierdut desigur unul din cele mai frumoase ceasuri ale vieţii d-tale".

De oarece partidul centrului a respins creditul colonial cerut de guvern, Reichstagul german a fost dizolvat. Ministerul Clemenceau a expulzat din Franţa pe Nunţiul intrigant, Monsignore Montagnini, şi a secvestrat arhiva Nunţiaturei. Ultramontanii sunt furioşi, temându-se de asfinţitul domniei lor. . . . .

Un mosafir misterios. — Am avut azi dimineaţă vizita unui domn bătrân. Intrând târâş în biruol meu, avea o mutră de pensionar, mototol, şi învârtind pălăria în mâini, rămase în picioare, aţintindu-mă cu ochi jăcăuşi. După o clipă de tăcere se încinse între mine şi misteriosul meu mosafir, următorul dialog:

— Ce poftiţi?

— Am descoperit ceva grav — grav de tot.

www.dacoromanica.ro

— O crimă?

— Ceva care poate conduce la crimă.

— Anume ce?

— O societate de preoți, profesori, magistrați, etc. contra comunității israelite și în special a comunității dv.

— Apoi, domnule, asta nu e ceva nou, o cunosc de mult: este „Alianța Antisemită".

— Eu acum am aflat-o și am crezut de datoria mea să v'o denunț.

— Numele d-tale?

— Ruzescu (?]

— Profesia?

— Pensionar (o ghicisem dar].

— Merci.

Și omul se depărtă, încovrigându-se. Ce o fi aceasta? E un țicnit, un spion sau un șantagist?

11.—Se pare că pensionarul meu, de care am vorbit mai sus, avea cuget cinstit. Anume fapte ar putea întări într'o oarecare măsură spusele lui. Astfel este năvălirea studenților în Ateneu, unde, sunt câteva zile, societatea femeilor israelite anunțase o reprezentație de binefacere. Studenții, amestecați ca de obiceiu cu fel de fel de lichele și secături, împiedicară reprezentația și maltratară publicul, femei și bărbați, care luară fuga. „Ateneul Român nu se poate închiria la jidani" a fost lozinca. Poliția nu s'a mișcat.

Alta. Vinerea trecută „Diva", d-ra Galvani, a cântat în „Lucia" la Teatrul Național. Cum se ridică cortina, un individ din galerie începu un logos, urmat de o ploaie de foi volante, care se revărsă în staluri. Era un protest împotriva închirierii Teatrului Național unui impresariu jidan.

In sfârșit mulțimea a spart o întrunire a sioniști.or.

Se pare că e o legătură între aceste scandaluri, și se svonește că ele sunt isprăvile „Societății Apărarea Națională", înjghebată de marele profesor N. Iorga. Când se va desmetici fertilul istoric din această cumplită rătăcire?

„Es tut mir in der Seele weh
Dass ich dich in der Gesellschaft seh".

www.dacoromanica.ro

1907

Jubileul Ordinului B. B. din Germania. — Revolta agrară. — Zehlendorf. — Năpasta.

Martie

Berlin, 18.—Alaltăseară am sosit aici pentru jubileul de 25 ani al Ordinului B'nei Brith în Germania. Am plecat bolnav şi am lăsat pe soţia mea bolnavă: stare sufletească nu tocmai prielnică pentru o sărbătoare jubilară. Ea a avut loc aseară, în sala de expoziţie a Grădinii Zoologice, sală enormă, încăpătoare de 6000 persoane, care era ticsită de oaspeţi, membrii ai Ordinului cu familiile lor, şi de delegaţi ale comunităţilor şi ale numeroaselor societăţi şi aşezăminte culturale şi filantropice. Priveliştea era într'adevăr măreaţă, mai ales depe estrada, împodobită cu plante şi flori, unde am luat loc împreună cu demnitarii Marii Loji şi reprezentanţii celorlalte Districte ale Ordinului. O mare unduită de capete ale căreia valuri se perdeau în fundul, abia zărit, al vastei clădiri.

După un concert dat de întâii artişti din Berlin, se perindară oratorii, preamărind, în cuvinte eloquente, Ordinul şi opera strălucită săvârşită de „Districtul" German, în acest sfert de veac al fiinţării sale. O impresie deosebită a făcut cuvântarea plină de avânt şi temperament al preşedintelui unei societăţi a studenţilor universitari evrei, care se înfăţişă în costumul pitoresc al „corporaţiei", purtând sabia în mână şi în obraz cicatricele de pe urma duelurilor studenţeşti. Aplauzele date tânărului student erau o demonstraţie împotriva excluderii studenţilor evrei din societăţile studenţeşti creştine, numite „combative" (Wehrhaft], ca „nevrednici de satisfacţie". Din scurta mea cuvântare, publicată în Buletinul Marei Loji din Germania No. 4 din Mai 1907 reproduc peroraţia:

„Districtul Zion" No. IX este districtul cel mai vechiu al Ordinului nostru în Europa, de oarece a fost înfiinţat la 1870 de Consulul Statelor-Unite în România, fr. Benjamin Franklin Peixotto, la început ca Ordin autonom şi cu simbole ceva schimbate. Mai târziu „Înfrăţirea Zion" a fost primită în sânul Ordinulu B'nei B'rith. Nu este locul aici ca să arăt ceeace a făcut Ordinul nostru în România pe tărâmul educaţiei de sine, al învăţământului, al filantropiei şi al intere-

www.dacoromanica.ro

selor generale. Dar nu este prea mult a afirma că renaşterea spirituală a judaismului românesc datează în bună parte din momentul înfiinţării lui.

Dar, „la valeur n'attend pas le nombre des années". Deşi mai tineri în ani, dv. prin operile dv. ne-aţi ajuns şi întrecut. Insă deosebirea se compensează, când se ţine seama cu cât mai grea este menirea noastră şi cât de neîndestulătoare mijloacele.

Am fi pierdut curajul în luptă, dacă n'am fi primit mereu un nou îmbold din conştiinţa că facem parte din Ordin. Când răsună bătaia simbolică a ciocanului în Lojile noastre, ea cheamă pe fraţi la muncă, nu numai pentru sine însuşi, ci pentru judaismul întreg. Pentru întreg judaism! Aceasta este ţelul final! In aceasta stă rostul şi necesitatea Ordinului nostru, care nu este decât solidaritatea organizată a judaismului, o poruncă a conservaţiei de sine! Nu este încheiat lanţul care trebue să unească pe Israel, prin legământul nostru; multe ţinuturi sunt încă de cucerit; însă cercul se va încheia şi atunci nu vor mai fi slabi şi părăsiţi. Atunci vom lupta uniţi lupta cea dreaptă pentru bunurile cele mai sfinte: cu armele iubirei vom dezarma ura şi vom face să birue curata, adevărata umanitate".

La banchetul care urmă n'am putut lua parte din pricina sănătăţii mele.

21.—Prof. Boas mi-a găsit stomacul „în regulă" şi că inima mea nu e bolnavă, fiind numai nevoe de o mai bună alimentaţie, dar prof. Goldscheider, vestitul specialist, declară că „muşchiul inimei nu e în regulă" şi mi-a prescris injecţii de arsenic şi băi de acid carbonic, şi o cură într'un sanatoriu din Taunus. Care din cei doi discipoli ai lui Esculap are dreptate?

Dumnezeul răsbunării. — La „Teatrul German" am văzut aseară premiera piesei „D-zeul Răsbunării", de Schalom Asch, tradusă din jargon. O pictură grozav de realistă din viaţa polonă evreească a păturilor sărace. Şi Asch, cu un lux oribil de amănunte şi o rară putere plastică, ne iniţiază în această tragedie omenească, în acest iad de vicţiuri hidoase, prăsite de mizerii şi de persecuţii. In acest mediu sinistru se ţese acţiunea, (care se petrece în parte într'un bordel]. Cu o tehnică uimitoare la un începător, se dăltează caractere dintr'o bucată, şi se smăltează totul cu un dialog viu, pasionat, zguduitor. Aici domneşte noaptea, abia ici colea câte o rază slabă de lumină — pleci cu sufletul îndurerat. Nepotul meu Ernest a desinat admirabile decoruri şi costume.

Din ţară vin ştiri grozave despre revolta agrară. Se zice că Iaşul e împresurat de 30.000 ţărani. La Botoşani, Paşcani, Tg. Frumos, P. Iloaiei, au fost turburări sângeroase. Aceşti iobagi impilaţi de veacuri vor însfârşit să scu-

www.dacoromanica.ro

ture jugul ce-i apasă. Bine înţeles că evreii, ca totdeauna, o păţesc şi ei, şi mulţi fug peste graniţă la Iţcani şi Cern uţi. Ziarul „Berliner Tagblatt" publică aceste ştiri cu titlul „Din ţara civilizată România".

Fanaticul Pobedonossef, procuror al sinodului, a murit în sfârşit. Omenirea a scăpat de un al doilea Torquemada.

25.—Revolta ţăranilor s'a lăţit şi în Muntenia, unde nu sunt decât foarte puţini evrei. Aceasta dovedeşte cât de tendenţioase şi mincinoase sunt încercările guvernului şi ale gazetelor sale ca să dea acestei mişcări curat agrare, un caracter antisemit, ca îndreptată contra „Trustului Arendăşesc" etc. Proprietarii şi arendaşii, români, greci, evrei, fug, sătenii cutreeră, arzând şi prădând, din moşie în moşie. Astfel la Zimnicea, Alexandria, Craiova, în districtul Teleorman, etc. „Mânia lui D-zeu" a ajuns acest sătean îndelung răbdător. „Berliner Morgenzeitung", în telegrama în care publică aceste ştiri, vorbeşte de „un preot anume Tg. Frumos", care a aţâţat revolta!

Cum s'a dovedit mai târziu, cel care a deslănţuit revolta, fără să-şi dea seama de urmările faptului său criminal, e Juliu Văsescu din Botoşani, care a aţâţat pe ţăranii din comuna Flămânzi spre a se răsbuna pe arendaşul Mochi Fischer. Şi ucenicul vraciu care a chemat duhurile rele, n'a putut scăpa de ele. Revolta s'a revărsat apoi ca un torent peste zăgazurile rupte.

Dela Marele Preşedinte al Ordinului B'nei Brith din Chicago, am primit o telegramă prin care îmi cere amănunte telegrafice.

Zehlendorf, 26.—Sunt într'un sanatoriu aici, lângă Berlin, la d-rul Ziegelroth, care mi-a declarat că mă va face bine. De fapt starea mea s'a şi îndreptat: nici vorbă de o boală de inimă, cum a diagnosticat marele specialist din Berlin.

Regele Carol a chemat la putere iar pe liberali. Şeful Mitiţă Sturdza, cu Ionel Brătianu la Interne, are menirea să cuminţească pe sătenii revoltaţi, nu prin reforme, ci prin tunuri. In răstimp revolta s'a lăţit în Muntenia, răspândind groaza. O telegramă spune că ţăranii înaintează spre Bucureşti.

www.dacoromanica.ro

Aprilie

3.—Am scris soției mele că medicul de aici, căruia i-am vorbit de boala ei, m'a sfătuit s'o aduc aici pentru o cură, starea ei fiind gravă. Am rugat-o să vie numai decât. Va vroi ea să părăsească copiii și casa, cărora se jertfește?

Sturdza a „potolit" revolta agrară punând armata să tragă în carne vie. Se zice că sunt 10.000 țărani uciși. Pagubele pricinuite sunt mari: Sturdza a vorbit de o sută de milioane, și se așteaptă o criză grea. Renta română a scăzut aici. Se spune că regele Carol ar fi zis unei deputații a marelor proprietari, că politica păcătoasă de până acum și chipul lor de a se purta cu țăranul au pricinuit revolta, și că trebue neapărat căutată o deslegare a chestiei agrare precum și a celei evreești. Adevărat o fi?

Imi place să însemnez aici numele d-lui Emanuel Mandel, fabricant din Karlsburg, Transilvania, care mi-a scris următoarele: „Față de tristele întâmplări în țara dv., vin, ca vechiu cunoscut, a vă oferi primirea prietenoasă în casa mea, ca adăpost și ospeție, dacă Capitala este amenințată de țărani". Omul mi-a făcut cunoștința la Elopatak, sunt acuma 32 de ani. Nu este aceasta înduioșător?

8. — Am asistat la o ședință a Comitetului general a Marei Loji B'nei Brith la Berlin, și am raportat despre revolta agrară și nevoia evreilor din țară, cerând un ajutor urgent. Comitetul a votat îndată o anumită sumă și va îndrepta un apel către toate Lojile din Germania. Voi face mâine o dare de seamă în scris. Sunt fericit de acest întâi rezultat. Am avut apoi o convorbire cu dr. Paul Nathan, secretarul lui „Ililfsverein Deutscher Juden". Suntem înțeleși că trebue reluată emigrarea, de oarece evreii fugiți din sate nu se mai întorc la căminurile lor și se mai gonesc și cei rămași încă acolo. Am telegrafiat Marelui Președinte, Adolf Kraus, la Chicago, ca să apeleze la Lojile Ordinului pentru ajutor, în urma telegramei sale prin care mă întreabă dacă doresc aceasta.

10. — Dr. Nathan mi-a trimis amănuntele făgăduite despre emigrarea prin Galvestone, în Statele de Sud si Vest ale Statelor Unite. Un evreu anonim (știu însă că este Iacob Schiff, generosul ban her] din New-York, a dat

www.dacoromanica.ro

500.000 dolari pentru repartizarea sistematică a evreilor imigrați, în spre teritoriile Americei cu o mai mică populație evreească și unde există lipsă de brațe. Dr. Nathan a plecat în țară pentru a face o anchetă. Evreii din America au subscris până acuma 200.000 dolari pentru evreii români.

Am văzut „Tosca" a lui Puccini, la Opera Comică. Tânărul Nadolovici (Naftolovici) a cântat și jucat rolul, cu un temperament și o putere dramatică, care m'a uimit, și a atras aplauzele publicului. Am ghicit talentul acestui tânăr evreu, originar din Botoșani, a căruia voce de o rară calitate am descoperit-o, sunt acum mai mulți ani, în București.

București, 17.—M'am întors azi acasă, cu fiica, ginerile și nepoțelul meu, pe care i-am întâlnit la Viena. La gară nu am fost întâmpinați ca deobiceiu de soția mea, și-mi intră un spin în inimă. Presimțirea mea se dovedi intemeiată: acasă am găsit pe scumpa mea soție slăbită, galbenă la față, și ținându-se în picioare numai cu o vădită sforțare. Dragii ei ochi sunt împăinjeniți și un surâs dureros plutește pe buzele ei pălite. Când ne-am dat jos la masă, ea a scos deodată un țipăt de durere, purtându-și mâna la inimă. Am culcat-o în pat și am trimis după doctori. O, mi-e frică, mi-e frică.....

Iunie

Sinaia, 24.—Au trecut mai bine de trei luni dela nenorocirea cea mare, de mult temută, dar nici odată crezută: soția mea s'a stins din viață, la 20 Aprilie, și la 23 Aprilie, în zi de Paști, pe un soare strălucitor — o crudă fire! — am dus-o la locașul odihnei de veci. Și am coborât în pământ negru și mut tot ce am avut mai scump pe lume. Bulgării care au sunat pe sicriul ei au huruit în creerul meu și m'a cuprins boala spaimei. Un neastâmpăr chinuitor, care multă vreme m'a gonit din loc în loc, m'a alungat din casă pe străzi și splai, departe de gândurile mele, de obida care înfige colții în sufletul meu. Doctorii o numesc „nevrose de l'angoisse". M'am dus la Sinaia. Când m'am întors, m'a apucat iar..... Cum am scăpat din naufragiul vieții mele? Agățându-mă de două plăvii, care pluteau pe valuri: credința nestrămutată într'o revedere

www.dacoromanica.ro

pe alte plaiuri, şi datoria mea către copiii noştri orfani. Mă silesc dar să vieţuesc fără dânsa. Dar o, mi-e inima arsă şi lumea pustie. Ca să trăesc trebue să uit, dar nu voi „nemernica uitare", doar răgazuri în gând, răgazuri în care să pot trăi spre a-mi face datoria...

28.—M'a vizitat ministrul Statelor-Unite, d. Knowles, cu un d. William S. Bennet, din New-York, membru al Congresului şi al Comisiunii de imigraţie, însărcinat de Congres ca să studieze starea evreilor români, cu privire la imigrarea în Statele-Unite. El îmi spuse că vine la mine pentru informaţii, că vrea fapte şi va auzi pe amândouă părţile. „Mi s'a spus că ura românilor şi a ţăranilor (?) isvorăşte din faptul că evreii, după ce îmbată pe ţărani, cu băuturi stricate, îi înşală şi îi jefuiesc". I-am răspuns că asta este curată halima. Dela 1871 legea opreşte evreilor negoţul cu băuturi spirtoase în comunele rurale. Afară de aceea sunt puţini evrei în satele din Moldova, în cele din Muntenia aproape nici unul. Judecaţi cât de temeinică sunt informaţiile dv!" Bennet a vorbit apoi la Bucureşti cu Ionel Brătianu (ministrul de interne ad-interim), a vizitat cartierele evreeşti şi a fost la Ploeşti, ca să vază un grup de emigranţi spre Montreal venind iar la mine, îmi spuse: „oameni tineri, voinici, şi am găsit între ei pe unii cari au fost în războiul independenţei şi mulţi cari au servit în armată" şi-mi scoase din portofel originalul unui ordin de expulzare dat de un primar unui anume Cohen, care a fost la războiu". Lucru de necrezut, adaogă el, clătinând din cap, „şi care pune toată chestia într'o lumină crudă". El a plecat în Moldova.

29.—Azi aniversarea a 20 a a fiului meu Mişu. Ea îmi redeschide rănile. Unde-i mama? Cum ne-am înveselit anul trecut! Cum ne-am zugrăvit viitorul în culori trandafirii.....

August

4.—In urma deciziei Inaltei Curţi de Casaţie, care hotăreşte că legea de expulzare se aplică evreilor pământeni, chiar dacă au slujit în armată, guvernul dă zor cu expulzarea lor. Dar statele limitrofe încep a respinge pe aceşti

www.dacoromanica.ro

„vagabonzi", şi nenorociţii sunt târâţi dela o frontieră la alta, trecuţi prin contrabandă peste graniţă şi părăsiţi pe câmpul deschis. Ne mai pomenită neomenie şi piraterie,

20. — Ministrul american Knowles a venit cu băieţelul lui Malcolm ca să mă invite la masă. Am cedat stăruinţelor sale, dar când m'am îmbrăcat aseară, pentru dineu, întâiaş dată dela moartea soţiei mele, m'a cuprins o jale negrăită şi am venit la Knowles cu ochii plânşi. Toată seara d-na şi d-l Knowles s'au întrecut, cu duioasă gingăşie, ca să mă distreze. Dar norul aleanului a plutit mereu asupră-mi.

24.—Zi bogată în chin şi lacrămi. Fiica mea Nelly, cu micul Volodia şi ginerile meu, au plecat la Odessa. Copila înlocuia în parte pe mama pe lângă surioarele ei, şi era o rază de lumină în întunericul meu. Totuşi, după stăruinţele bărbatului, a plecat în acel oraş, care e azi un vulcan revoluţionar, în starea ei în care orice iritaţie poate să-i fie fatală. . . . . şi nenorocitul părinte, pe lângă jalea pentru soţia pierdută, va mai purta şi grija copilei. . . . .

25.—Ştirile de ieri din Odessa sunt şi mai grave. „Sutele negre" ale „Ligei bărbaţilor ruşi", năvălesc pe trecători şi tărăsc pe oameni din tramvaiuri, maltratându-i. Spitalele sunt pline de răniţi. Unei deputaţii evreeşti Generalul Guvernator a răspuns, că n'are puteri să apere pe evrei, cari de altminteri sunt singuri de vină, de oarece favorizează revoluţia. Şi copila mea e pe drum în acel iad! Afară urlă vântul, gonind norii negri depe cer, zăpadă nouă acoperă culmile, e ger — tocmai vremea potrivită cu obida care-mi roade sufletul.

Septemvrie

Bucureşti, 7.—Altă dată reveneam bucuroşi, casa părea veselă şi frumoasă, şi mă puneam la treabă cu îndoită plăcere. Acum mă întâmpină jalea. Totul îmi pare searbăd, fără rost. Singurătatea mă împresoară, mă apasă. S'a deschis iatacul: un singur pat se mai află în el. Al meu. Singur. Pe al ei l'au scos afară. Acolo, în locul acela a zăcut ea, acolo s'au închis ochii ei, acolo am văzut-o în sfântă frumuseţe, măreaţă şi nobilă în umbra morţii. Acolo m'a cuprins în braţele ei, pentru cea din urmă dată. . .

www.dacoromanica.ro

Mişu nu se mai întoarce la Berlin ; va urma studiile la Bucureşti. A înţeles că bietul tată nu poate rămânea singur cu şurioarele lui şi cu jalea sa. A renunţat la „Burschenherrlichkeit", la viaţa fericită de student, fără a sta în cumpănă, ca ceva de sine înţeles.

23.—Pe tine, scumpă tovarăşă a vieţii, prietena mea iubită şi credincioasă, te chem seara, pe tine te chem dimineaţa, spre tine sbor gândurile mele în fiece clipă. Inima mi-e rănită, ochiul turbure, mintea apăsată: noapte pretutindeni, lumina e la tine în mormânt. Aşi vrea să url durerea mea: dar copiii mă pândesc cu grije, şi trebue să mă prefac. O, casa asta, casa ei, ce s'a făcut? Am fost afară, la mormântul ei. O, ea nu e acolo ! In ţărâna asta se află scrum. Ea e aiurea, în lumea senină, şi mă aşteaptă. Lângă mormântul ei văd piatra de pe groapă bunului meu frate Isidor ; a murit în vremea când mintea mea era înoptată, şi nimeni nu mi-a spus-o. S'a dus şi el: bunul frate care mi-a trimis tot ce agonisea ca să-mi pot sfârşi studiile. A avut o viaţă frământată şi soarta nu i-a surâs. O, aş vrea să te plâng, iubite frate, dar lacrămile mele toate le-am vărsat, şi jalea mea toată e prinsă dincoace, în groapa de alături, şi durerea mai mare birue pe cea mai mică. . .

29.—Marele Duce Vladimir a sosit ieri ca să viziteze perechea regală. Calea ferată dela Predeal până aici era păzită de trupe, gara de aici şi străzile închise publicului, aşa încât secretarul meu, care trebuea să plece la Ploeşti, s'a întors acasă. Din Odessa vine ştirea despre un nou pogrom. Tremur.

Octomvrie

11.—Am fost la Viena, unde am văzut pe d. dr. Engel, secretarul Societăţii pentru combaterea antisemitismului, ligă înjghebată de notabili *creştini*, în capul căreia se află un savant preot protestant. Bătrânul idealist m'a primit foarte prietenos. Am vorbit de „ruşinea secolului", de pustiirile morale şi sociale ce a făcut în lume, de datoria tuturor oamenilor cinstiţi de a combate această boală. Engel se arăta fericit şi mândru de societatea în sânul căreia sunt cei mai de frunte bărbaţi. A doua zi mi-a adus, într'un album frumos legat, o adresă a numitei Societăţi

www.dacoromanica.ro

pentru Regina noastră, coprinzând o pledoarie eloquentă în favoarea evreilor români. Engel mă rugă s'o prezint Reginei şi-mi mulţumi cu efuzie de acest serviciu, de parcă îi făceam un bine lui personal!

Din Odessa am primit azi mult aşteptata telegramă că Nelly a născut şi se află bine. Respir. E o fetiţă. Am telegrafiat îndată felicitări şi rugând a se da copilei numele soţiei mele. Ah, căci nu mai e aici mama mare!

14.—Un trăsnet din cer senin. Primesc o depeşă dela ginerile meu din Odessa că Nelly e bolnavă, şi chemându-mă degrabă la ea. Încă buimăcit de durerea pentru moartea mamei, abia pot înţelege vestea aceasta, care mă sfâşie, şi în supremă desnădejde fac ce n'am făcut de mult, ce poate n'am făcut nici odată: mă închin. Iţi cad îngenuchi, doamne! Ascultă rugăciunile unui părinte în lacrămi. Indură-te, doamne, de nevinovata copilă, de tânăra soţie şi mamă! In lunga mea viaţă n'am făcut nimănuia rău, dar am făcut binele cât am putut şi ştiut, dar pentru păcatele mele, cunoscute numai ţie, m'ai pedepsit mai presus de puterea mea de suferinţă. De am încă păcate de ispăşit, o, atunci loveşte-mă pe mine, trunchiu bătrân, ars de focul mâniei tale. Ia viaţa mea netrebnică, şi cruţ'o pe ea, gingaşe floare, abi aînmugurită pe tulpină. Miluieşte-te, doamne.....

Plec la Odessa. Fiul meu mă însoţeşte.

Odessa, 16. — După o călătorie nesfârşită, un calvar străbătut cu spaima în suflet, în timpul căreia la fiecare staţie m'am repezit ca să întreb de telegrame, mi-am găsit aici odorul însemnat de mâna morţii. Când m'a zărit, un zâmbet a înflorit pe faţa ei, o lumină i-a înseninat ochii şi apucându-mi mâna, mi-a zis: „papa, nu mă vei lăsa să mor?". Înţelegeţi, o voi care sunteţi părinţi, junghiul grozav al acestor cuvinte? Şi simţeam gerul urcându-se în braţul ei, şi intrând în inima mea..... Doctorul stă nedumerit la patul copilei.... şi eu, nenorocitul de mine, trebue să las să moară copila — şi acele vorbe ale ei vor răsuna vecinic în auzul meu....

Cum şi când s'a întâmplat acest lucru oribil, nu înţeleg. Am zărit prin ceaţa ochilor dricul, convoiul prin stradă, cimitirul, forfota lumii, groapa neagră care cască

www.dacoromanica.ro

şi mi-a înghiţit copila.... După mamă, copilul.... E o nebunie... Ce mai caut eu între cer şi pământ, mort între vii? Am fugit ca gonit de furii. fără a arunca o privire în leagănul, unde se afla pruncul a căreia viaţă a plătit-o copila mea, biata mea copilă, tânăra mea copilă, cu moartea....

1909

„Uniunea Evreilor Pământeni".

Februarie

27.—Doi ani s'au strecurat de atunci. Vremea, marea mântuitoare şi tămăduitoare, mi-a secat lacrămile şi mi-a închis rănile.... pe dinafară. Înăuntru sângeră încă şi săgeata amintirii pătrunde când şi când în suflet. Dar mai ales în muncă găsesc leacul şi puterea de a trăi. Nu munca pentru interesele materiale. Pe acestea sufletul meu le despreţueşte. Simt o răspundere morală de a lucra pentru un spor de bine în lumea asta. Răspundere faţă de mine însu-mi şi faţă de scumpele mele moarte, cu cari, lămurit prin această muncă, sufletul meu se va împreuna odată.....

Mă ocupă în primul rând chestia evreească. Ea a ajuns la un punct culminant: în pragul veacului al XX-lea, în epoca de rodire a culturii, a libertăţii şi a democraţiei, în înflorirea raporturilor intime dintre State, într'o ţară constituţională din vechea Europă, evreii români sunt prada unui regim de asuprire şi de impilare. Dela 1866 se urmează acest lucru barbar şi stupid. Printr'un potop de peste 200 de legi şi regulamente (care alcătuesc un cod întreg!) evreii băştinaşi au fost cu încetul, dar cu o diabolică stăruinţă a stăpânitorilor oligarhi, infimă minoritate a naţiunii, puşi afară de lege, despuiaţi de toate drepturile de om, îngrădiţi în toate indeletnicirile şi ramurile de muncă. Şi nu s'a terminat! Se clocesc alte lovituri menite a desăvârşi opera de gâtuire a acestei populaţii. E o nebunie!

Se pune dar o problemă de viaţă şi de moarte. Ordinul B'nei Brith a fost „preot deşteptării noastre", un se-

www.dacoromanica.ro

mănător de bine, o şcoală de educaţie morală. Dar acum cadrul lui a ajuns prea strâmt pentru a putea duce şi lupta *politică*.

Am înţeles că se impune o schimbare de metoadă, o nouă tactică, o acţiune energică, deschisă, *unguibus et rostro*, a acţiune dusă nu de grupuri, ci de o organizaţie a masselor.

Prietenii, vechii mei tovarăşi de luptă din Sanhedrinul Ordinului, mi-au dat neţărmurita lor încuviinţare. Aşa în cât iniţiativa nouei alcături aparţine Ordinului, este rodul învăţămintelor Ordinuîui, şi isprava pildelor şi îndemnurilor înalte date de el.

Şi eri, la 27 Decembrie,—dată istorică—o adunare de fruntaşi evrei din ţară, întruniţi aicia după chemarea mea, într'o însufleţire şi un entuziasm „de zile mari", a adoptat moţiunea următoare:

„Adunarea Generală a evreilor pământeni hotăreşte crearea unei Reprezentanţe a evreilor pământeni care, până la recunoaşterea lor ca cetăţeni, să lupte pentru înlăturarea nedreptăţilor ce li se fac prin confundarea lor, în toate legiuirile şi în toate ocaziunile, cu streinii".

In urma propunerii mele această moţiune s'a lămurit în înţelesul că Comitetul Central va putea, oricând şi în orice împrejurare, să ia apărarea cauzei evreilor pământeni, sub forma şi în direcţia ce va găsi de trebuinţă. Ca organ executiv adunarea a ales un Comitet Central compus, afară de mine, ca preşedinte, din d-nii: I. B. Brociner, S. Halfon, M. Gaster, I. Sterian, Dr. Erdreich, I. Hussar şi Jaques Catz, [1]) cu putere de a coopta alţi membri.

M'am pus dar în frunte, cu credinţa că toţi se vor strânge în jurul steagului desfăşurat, pe care-l voi purta cu mână tare şi braţ întins. Dacă istoria este biografia oamenilor mari, urez ca istoria emancipării evreilor români să fie biografia „Reprezentanţei Evreilor Pământeni"! cum s'a botezat noua organizare [2]).

---

1) Acesta s'a retras curând din comitet.
2) Nume schimbat în urmă în „Uniunea Evreilor Pământeni".

www.dacoromanica.ro

1910

„Cuvântul Evreilor Pământeni". — Jurământul more-judaico şi d. Dimitrie Alexandresco.—Doliul pentru Dr. Lueger. — Audienţă regală. — De Paşti la Ierusalim.

Ianuarie.

7.—Cuvântul Evreilor Pământeni.—Inceputurile „Uniunei" au fost grele şi laborioase. Cele dintâi fonduri ca şi cele dintâi lucrări le-am dat eu. Dar norocul a vrut ca să găsesc, din capul locului, un nepreţuit colaborator: pe *S. Labin.* Crescut în şcoala teoreticianului socialismului din ţară, Dobrogeanu-Gherea, profund cunoscător al problemelor sociale şi economice, Labin îşi făcuse un loc de seamă în presa română. Cu o vastă cultură generală uneşte o mare putere de muncă, o energie rară şi un dar neobicinuit de organizare, şi, pe lângă aceasta, şi mai presus de toate, are o caldă tragere de inimă, dragostea fecundă pentru interesele neamului. Toate aceste însuşiri l'au sortit să ajungă un factor precumpănitor îm înjghebarea şi izbânda Uniunei.

Intre primele lucrări care ni s'au impus, era să spunem cuvântul nostru ţării şi oamenilor dela putere, care fac şi desfac legile. Acest cuvânt, sub forma unei petiţii în massă a evreilor, trebuia să coprinză o expunere succintă a chestiunei, din punctul de vedere istoric, legal, social şi economic, şi să fie însoţit de tabloul complect al legilor făurite şi măsurilor luate în contra evreilor. Lucrare delicată şi migăloasă, cu care am fost însărcinat eu, şi pe care am putut'o redacta împreună cu Secretarii S. Labin şi Grossman.[1]) Elaboratul, care a fost aprobat de Comitetul Central, se compune din trei părţi:

1. Petiţiunea evreilor pământeni către Corpurile Legiuitoare, care după o scurtă ochire istorică şi combaterea tutulor învinuirilor ce ni se aduc, conchide astfel:

---

1) Acesta din urmă a părăsit curând „Uniunea",—post prea expus.

www.dacoromanica.ro

„Dreptatea este temelia Statelor. Legi excepţionale şi persoŭale o surpă şi sdruncină conştiinţa dreptului în popor. E timpul ca asemenea legi să nu ne mai fie aplicate! E timpul ca să nu mai trăiască între hotarele României un soi unic de oameni pe cari limbagiul oficial nu se sfieşte să-i numească: „străini fără protecţiune", sau „locuitori neaparţinând unei protecţiuni străine".

In numele Dreptăţei şi spre mărirea României vă conjurăm să desfiinţaţi această dureroasă anomalie.

Nu suntem „streini fără protecţiune".

Suntem fii legiuiţi ai acestei ţări şi avem dreptul la protecţiunea ei.

Nu ne mai tăgăduiţi însuşirea noastră de pământeni. Deosebiţi-ne de streini!

Insufleţiţi-vă dela gândul şi voinţa marilor Patrioţi cari au făcu România liberă.

Pătrundeţi-vă de sentimentul gloriosului nostru Suveran, care la 1868, vorbind de chestiunea Israeliţilor, a rostit Parlamentului, aceste nepieritoare cuvinte:

„Dacă Naţiunea română, în alte timpuri, nu s'a abătut dela principiile de umanitate şi de toleranţă religioasă, ea nu va începe astăzi, în al XIX-lea secol, sub domnia Mea, a viola aceste sfinte principii".

Ceeace Manolache Kostache Epureanu a zis părinţilor noştrii: „Veniţi! fiţi cetăţeni cu noi", spuneţi-o nouă urmaşilor lor!

Faceţi să răsară în sfârşit acea zi de înfrăţire, când „fii României vor avea toţi aceleaşi drepturi" şi care va fi — după cuvântul neuitatului M. Cogălniceanu — „ziua întărirei României".

2. Tabloul complect al legilor, regulamentelor şi măsurilor administrative îndreptate împotriva străinilor şi aplicate evreilor-pământeni.

3. Cuvântul Evreilor pământeni cu următoarele capitole. a) Dovada însuşirii de pământeni a evreilor români. b) Tăria elementului românesc. c) Chestia asimilării. d) Teoria clasei de mijloc. Evreii faţă de cultura naţională. e) Numărul evreilor români. f) Evreii în economia naţională. g) Evreii la sate şi în agricultură. h) Evreii în industrie, comerţ şi meserie. El se sfârşeşte prin următoarea „Incheere":

„Noi spunem acelaş lucru: între români şi evrei nu există deosebiri de interese. Ţara e destul de bogată ca să ne poată hrăni pe toţi, şi de aceia credem că se poate face politică naţional-ecoonomică fără să se lovească în noi. Evreii încap foarte bine în cadrul naţionalismului economic şi politic.

„Inlăturarea greutăţilor stă numai în recunoaşterea noastră ca „pământeni" adică în încetarea nedreptăţii ce ni se face de a fi puşi la rând cu străinii. Dacă n'am fi socotiţi ca străini, problema întreagă n'ar avea fiinţă şi naţionalismul nu ne-ar avea în vedere pe noi.

Suntem fii legiuiţi ai acestei ţări şi avem drept la protecţiunea ei. Cerem să nu ni se tăgăduiască ce-i al nostru: însuşirea de pământeni.

O cerem fiindcă n'am demeritat dela ţară.

Dragostea noastră de ţară şi neamul românesc am dovedit-o şi o dovedim în fiece zi. Am arătal rând pe rând netemeinicia învinuirilor ce ni se aduc.

www.dacoromanica.ro

Nu înţelegem să fim victimele unei uri pe care n'am meritat-o pe care faptele noastre n'o îndreptăţesc.

Am făcut opinia publică judecătoare între noi şi duşmanii noştrii. O rugăm, dacă au cumpănit bine cele arătate de noi, să se pronunţe dacă este drept, dacă este omenesc să fim trataţi ca nişte străini vătămători intereselor superioare ale neamului".

Februarie

25.— Jurământul more-judaico.—Recursul rabinilor din Iaşi, osândiţi la amenzi în calitate de experţi(!), pentrucă au refuzat ministerul lor ruşinoasei comedii a jurământului, poreclit more-judaico, s'a amânat eri la Curtea de Casaţie. E vorba acum de o decizie a Secţiilor Unite. Am publicat consultaţiunile celor mai de frunte rabini din străinătate şi din ţară. Ei declară în unanimitate că acest jurământ nu este întemeiat nici pe Biblie nici pe Talmud, cari dimpotrivă, învaţă:

„Ţine-te departe de minciună (II, C. Mos. 23, 7. Prov. 12, 22).

„Batjocoritori, micinoşi, calomniatori şi bârfitori nu vin înaintea lui D-zeu"] Sanhedrin, 103, a. Sota 41 a

Şi este *ilegal*: căci Art. 239 Proc. civ. dispune ritos că jurământul se va face în *audienţa la care a fost admis.*

Art. 240 prescrie pentru creştini: formula jurământului, rostită în audienţă, înaintea judecătorului, punând mâna pe cruce, şi prin Art. 241 dispune că juràmântul „se va putea modifica potrivit religiunii părţii [1].

Magistraţii noştri însă, sub înrăurirea cumplită a urii, impun impricinaţiilor evrei un jurământ pângăritor al religiei, hulitor al evreilor, care îi expune la dispreţul şi batjocura lumei, le inspiră scârbă şi repulziune. şi se exploatează împotriva lor ca mijloc de şantaj. Inaintea vremii era şi pentru creştini un jurământ numit „carte de blestem", prestat la mitropolie — el s'a desfiinţat, înlocuindu-se cu formula simplă a art. 239 Proc. civ. şi prestare în audienţă, înaintea Tribunalului.

In ciuda acestor dispoziţiuni legale însă se păstrează cu îndârjire pentru ovrei o „carte de blestem"[1]).

1) Ministrul de Justiţie, C Disescu, în reforma procedurii, la 1900, n'a avut curajul să puie capăt scandalului „jurământului judaic" lăsând chestia la apracierea tribunalelor. Şi acum pledează înaintea Inaltei Curţi pentru rabinii condamnaţi!

www.dacoromanica.ro

Cum s'a pripăşit acest jurământ la noi?

Ne-o spune referatul Ministerului Dreptăţii către Vodă, din 14 Iunie 1844:

„La 1838 urmând a se judeca la judecătoria ţinutului Putnei o pricină de judecată între unul Vasilie Obreja cu jidovii Leibu Fatel şi Zalman, pentru socoteli isvorîte dintr'o tovărăşie şi „hotărând" judecătorul să jure jidovii, după formularul în fiinţă, împricinatul Obreja s'a împotrivit, sub cuvânt că acest jurământ n'ar fi cel *adevărat*, şi a *dat el forma jurământului*". „Şi" — adougă luminatul Ministru, „acest jurământ *din însuşi cuprinderea formulei se cunoaşte a fi cel mai adevărat* (!)" şi deci socoteşte „ca *să rămâie pe viitorime în lucrare*". Domnul aprobă raportul şi iată dar vestita *Anaforă*, după care azi încă conştiinţa şi demnitatea evreilor sunt călcate în picioare!

Ştiţi această formulă? Ea este prescrisă când tribunalul „dă jurământ unui jidov, *în folosul unui creştin mai cu seamă*", dar se impune de magistraţii noştri şi când e vorba de pricini între jidovi, şi— din nenorocire il cere şi unii jidovi chiar...

„Formula" cere dar:

1. Trib. scrie Rabinului să trimeată un „ceauş" ca să scoată copie „revidată" după jurământ, (spre a nu fi schimbată de ceauş!

2. Lunea şi Joia, zile de post, când se citesc cele 10 porunci, (toira) *sunt cele bune pentru jurământ.*

3. Jidovul se va apuca cât de dimineaţă, în aşternut. ca „să nu apuce a mânca şi a se îmbăta".

4. Va lua cu el „o cămaşe curată" şi legătura cu falonul (tales) şi cămaşa cea de moarte (Kittel). (Se descrie anume ce colţuri şi legături de aţă de lână să aibă falonul, altminteri e falş (pusel).

5. Va fi dus la feredeu (mikve), şi *se va scufunda în ea de trei ori* şi apoi dus la „şcoala cea mare (şil)".

6. In şcoală să se ia seama ca să nu se puie la loc în sicriu „cele zece porunci", ca să nu se amestece cu altele falşe".

7. Jidovul „se va descălţa", rămânând numai în colţuni, se va spăla pe mâini şi îmbrăca cu cămaşa de moarte, şi'şi va pune falonul în cap, va lua în mână „poruncile însemnate", şi „sărutându-le să le ţină *perpendicular pe mâna dreaptă şi răzimate în umăr*", şi aşa cu două lumânări aprinse, împreună cu ceaşul, să se suie la sicriul pomenit şi trăgându-se perdelele de către ceauş să se deschidă uşile şi să se pună înlăuntru şfeşnicile cu lumânări.

8. Ceaşul să scoată trâmbiţa de corn (şoifor) şi să trâmbiţe de trei ori.

Urmează apoi un oribil şi scârbos măciniş de imprecaţiuni şi blesteme în contra sperjurului, pe care trebue să

www.dacoromanica.ro

le repete jurătorul, și în jargonul pe care cei mai mulți dintre evrei nu-l mai vorbesc și nu-l mai înțeleg!

Și acest caraghioslâc, urzit de fanatismul veacurilor trecute, este poreclit *more-judaico*, cel adevărat!

Nu numai de magistrați. La fel cugetă și Maarele jurisconsult, Dimitrie Alexandresco, (cu o!), despre care am avut prilej să vorbesc în vol. I. Paginele voluminoasei sale „Explicațiune teoretică și practică a Dreptului Civil Român", sunt pline de uleiul liberal. De câte ori însă e vorba de evrei, uleiul se schimbă în venin și autorul adoptă soluțiunile cele mai înguste, argumentând pe delături și nedesprețuind nici citații trunchiate.

Așa Alexandresco declară (Vol. pag. 401) că admite părerea, pe care „o credę juridică", cum că jurământul Obreja este cel bun, și care „orice s'ar zice nu este abrogat". Vă place argumentarea? Dar autorul simte că, în afară de această declarație autoritativă, îi mai trebue o proptea, și o dă în notă. Aici (Nota 2) spune că s'a oprit la această părere pentru „a inființa o garanție mai mult, căci israeliții nu se cred legați prin alt jurământ". De unde o știe?

Pentrucă „o spune atât Curtea noastră Superioară cât și un autor care în privința evreilor nu poate fi bănuit de parțialitate".

In ceeace privește Curtea Superioară, ea s'a rostit și în sens contrar, și de altfel dl. Alexandresco nu privește deciziile Curții Superioare ca sacro-sancte și se războiește destul de des cu ele. Aici însă este evanghelie.

Dar cine e autorul pe care'l aduce Alexandresco ca martor? Este *Ch. Laurent*, ilustrul jurisconsult belgian. Iată într'adevăr o autoritate! Dar se poate ca Laurent, cu spiritul său luminat și arzătoarea sa dragoste a libertății conștiinței și a egalității omenești, să sprijine teoria reacționară și obscurantistă a d-lui Alexandresco? Să vedem:

Alexandresco pretinde că „reproduce însăși textul, ca să nu se creadă că a tradus în mod greșit". (Dece să se creadă una ca asta, și de cine?) Iată textul tradus de Alexandresco:

„Ovreii talmudiști prestează jurământul în sinagogă, cu mâinele pe cărțile sfinte, cu blestemele cele mai îngro-

www.dacoromanica.ro

zitoare în contra sperjurului. Iată jurământul prin excelenţă, aşa cum îl defineşte Pothier, este D-zeul răzbunător care prezidă".

S'ar putea crede dar că Laurent ai legitima acest jurământ. Or, în toate paginele în cari Laurent tratează materia jurământului (pag. 241 urm. vol. 20) el combate jurământul religios, pe care-l numeşte jurământ *superstiţios*. Insă Alexandresco ciunteşte pasagiul citat, suprimând fraza finală, care îi dă cu totul alt înţeles. Iată această frază:

„Un evreu nu se crede legat de un jurământ prestat simplu cu invocarea divinităţii, el va calca cuvântul său fără scrupul de conştiinţă, *la aceasta duce jurământul religios*! Se vor vedea greutăţile, *ba chiar imposibilitatea juridică de cari se loveşte*".

Alexandresco, suprimând această parte a frazei, a falşificat gândul lui Laurent, care sfârşind zice: „Se vede că lupta este intre religiunea trecutului şi religiunea viitorului, între *superstiţie* şi *morală*".

26.—Doliul pentru Lueger.—Dr. Carl Lueger, Primarul Vienei, frumosul Carl cu sufletul aşa de slut, a murit azi. Agonia lui, pe care gazetele au descris-o zilnic în toate amănuntele ei, a ţinut 30 de zile. A pătimit cumplit până să-şi dea sufletul, parcă drept ispaşă pentru urgia ce a fost acest om pentru nenumărate mii de evrei. Mai mult decât durerile trupului trebue să-l fi muncit remuşcările pentru opera sa fatală, deoarece omul acesta nu avea fanatismul de rasă pe care-l afişa, ci se folosea numai de această unealtă pentru a ajunge la putere. Şi partidul creştin-social a fost un biciu nu numai pentru evreii din Viena şi Austria! Oare urmaşii săi vor putea să ţie acest partid, care trăia numai prin popularitatea şefului?

Face haz că România oficială, (nu cea adevărată, aceea a poporului) este îndoliată pentru moartea marelui Lueger! Camera şi Senatul, şi chiar Regele, au expediat condoleanţe mişcătoare la Viena! In acest manifest de jale Lueger e sărbătorit ca ilustru „filo-român". In realitate n'a fost decât un duşman al Ungurilor şi al evreilor.

Am primit azi o invitaţie la instalarea unei Loji a Ordinului B'nei B'rith la Londra. Insfârşit Ordinul a răzbit şi în Englitera, ceeace îi va da puteri noi.

www.dacoromanica.ro

Martie

3. — Un ziar poreclit israelit, anume „Progresul", scos de un analfabet și de un tipograf falit, organ de speculă și gheșeft, a publicat următorul „Protest al evreilor pământeni":

„Din partea Comitetului de rezistență al evreilor pământeni, primim următorul protest cu rugămintea de a-l da publicității:

Evrei!

Se svonește, și svonul se confirmă, că unii nepoftiți și nechemați, au scris un memoriu în numele pământenilor, fără ca pământenii să-l fi auzit și fără ca acești pământeni să fi fost măcar consultați.

Evrei!

Am auzit dela părinții noștri că la 1879 s'a umblat dela om la om, din casă în casă, cu o pantahuză, în care se cerea ca să fie iscălită de către toți evreii. La acea vreme oamenii lesne încrezători au iscălit fără de a ști ce iscălesc, iar mai târz,u au aflat că prin acea pantahuză s'a comis o trădare, s'a făcut o vânzare după urma căreia noi și copiii noștri avem de suferit".

Motivul acestei ticăloșii? Onorabilii gazetari au încercat o păcăleală. Scoțând gazeta lor au lăsat să se creadă că este organul „Reprezentanței evreilor pământeni", și fiindcă am denunțat acest șiretlâc, vine acum răzbunarea.

Bărbații inimoși care stau alături de mine, își vor îndeplini menirea, fără șovăire și fără preget. Iar eu nu voi dezerta causa căreia i-am slujit în timp de 40 de ani! Firește că mi-ar fi mai comod, și mai cu folos, să mă retrag din lupta în care eu personal n'am nimic de câștigat, nici averi, nici glorie, nici măriri. Mi-ar fi ertat să gust odihna la care mă îndreptățește vârsta și trecutul meu, să urmez pilda acelora care se alintă pe „perinele moi" ale egoismului, și-și adorm cugetul și glasul datoriei prin scuze înșelătoare: dar se vede că sunt dintre aceia pe cari. cum zice poetul, un inger sau un demon pe care îl poartă în ei, îi împinge la luptă și nu le dă răgaz. Glasul lor trebue să răsune în strigătul celor mulți și numai după ce au plâns cu cei nenorociți se simt mulțumiți....

4. — *Audiența regală.* Regele ne-a primit aseară, pe d. Max Gaster și pe mine. I-am înmânat „Cuvântul evreilor pământeni", lămurind că această „Uniune" vrea să fie o streajă pentru revendicarea drepturilor evreilor pă-

www.dacoromanica.ro

mânteni şi reîntregirea lor în viaţa naţiunii româneşti, căreia îi aparţin de drept şi de fapt ; că ea vrea să realizeze acest scop prin persuasiune, prin luminarea opiniei publice româneşti, prin combaterea prejudecăţilor, şi prin apeluri la eternele principii de dreptate, cari singure sunt temelia trainică a Statului ; şi că „Uniunea" voeşte să convingă şi astfel speră să *învingă*. făcând astfel o operă patriotică.

Regele a ascultat cu multă atenţie, a aprobat acţiunea noastră şi ne-a asigurat „tot concursul său".

Am vorbit Regelui şi de jurământul more-judaico, arătând că România este singura ţară în care se practică această urmă ruşinoasă a evului mediu, în ciuda legii, că chestia se află înaintea Curţii de Casaţie, şi că, dacă nu am izbuti, ne vom adresa iar lui ca să stărue spre a se şterge această pată dupe numele ţării. Regele ne-a zis la sfârşit: „Vă mulţumesc, voi vorbi cu miniştri mei".

Azi dimineaţă Solomon Halfon a venit la mine, spre a afla rezultatul audienţei la Rege şi a-mi comunica convorbirea ce a avut cu P. P. Carp, căruia i'a predat „Cuvântul" nostru. Carp i'a spus că e o chestie constituţională şi că atuncia când va veni la putere, va interpreta legea în alt chip de cum o fac liberalii, căci trebue făcut ceva pentru ovrei. Slăbuţ răspuns din partea Conului Petrache !

10.—„Cuvântul" nostru a fost predat Generalului Grădişteanu, Preşedintele Senatului, şi M. Ferikide, Preşedintele Camerei. Ferikide a întrebat pe fratele meu Sterian, care i'a predat „Cuvântul", dacă evreii pretind dreptul de a dodândi proprietate rurală, şi a aduagat apoi că Constituţia nu cunoaşte decât români şi străini, şi nu o clasă intermediară de „pământeni". Fratele meu i'a răspuns că Constituţia nu se ocupă de această chestie, şi că deci părerea sa este greşită.

Preşedintele Consiliului, I. Brătianu, n'a binevoit a primi încă pe delegatul nostru !

„*Cuvântul*".—Impresia produsă în ţară de „Cuvântul" nostru este adâncă şi generală şi-mi sosesc numeroase felicitări. Se laudă cuprinsul lui conciz, expunerea clară, argumentaţia strânsă, desăvârşirea formei şi demnitatea tonului.

www.dacoromanica.ro

17. —Insfârșit Brătianu a primit pe delegatul nostru (Gaster). In ședința Reprezentanței acesta ne raportă, că Brătianu s'a plâns mereu de agitațiile din străinătate contra României și a zis că trebue să schimbăm curentul.

— Dați-ne indicațiune, cum, replică Gaster.

La aceasta Brătianu răspunse scurt că va citi Memoriu. Atât.

Halfon ne comunică că a văzut și el pe Ferikide și că acesta i'a spus că petiția noastră se va înmormânta. „Atât mai rău", i'a răspuns Halfon, „această politică de struț se va răzbuna". Am hotărît a prezinta un nou protest contra proectului de lege asupra industriei care prevede că personalul industriilor trebuie să aibă 80% Români. Vom cere ca această mărginire să nu se aplice evreilor pământeni, cum s'a urmat și cu legea meseriilor.

Aprilie.

1. — De Paști la Ierusalim!

Plec la Ierusalim, nu însă să mă închin la Locurile Sfinte și să mă întorc hagiu, nici ca să mor și să dorm în Valea Iosafat, cum e datina bătrânilor evrei pioși, — ci ca să văd acel pământ încărcat cu istoria glorioasă a neamului. Istoria Neamului! Milenii s'au călătorit dela prăbușirea Iudeei și risipirea poporului ei în toate vânturile diasporei, și prin ceața vremii faptele și figurile din epopeea strămoșească, abia cunoscute mie din crâmpeile Bibliei învățate la școală, îmi apăreau ireale. Ierusalimul mi-era legendar ca Babilonul, Memfis sau Teba. David și Solomon mai depărtați de cât Cesar și August, Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, literatura și știința ebraică mai streine decât aceea a Romei și a Românilor, cu care am trăit. Și iacă că, deodată, ceeace trăia ca un dor tainic în inimi evlavioase, și era aproape mort în mine și în mii de suflete, a căpătat o nouă viață.

Sionismul, fiică a antisemitismului, a făcut în mare parte minunea asta! Și s'a făcut ca profesorul Boris Schatz, harnicul director al Școalei de Arte și Meserii „Bezalel" din Ierusalim, să vie la București și să ne desvălue, în vorbe și proecțiuni luminoase, minunile „Țării lui Israel", și bucuros i-am făgăduit să viu, de Paști, acolo unde văzdu-

www.dacoromanica.ro

hul e mai străveziu şi cerul mai aproape şi unde se zămislesc acele colonii cari sunt seminţele Renaşterei Ţării Sfinte.

Am plecat dar, însoţit de Solomon Halfon, preşedintele Comunităţii Spaniole din Bucureşti — demnitate ereditară în această familie de seamă — cu Orientul Expres, şi am ajuns, în toiul nopţei, în portul Constanţa, de unde se vedeau contururile oraşului, tivite de lumini pălpăinde.

Pe la miezul nopţii „Dacia" se urni, pilotată de un vaporaş, şi în curând, slobozită de această călăuză, eşi din adăpostul portului, printr'un gâtlej negru, şi se avântă în noianul mării. Ne înghiţi întunericul misterios, cer şi apă se îngemănară şi vaporul, legănat pe undele vecinic neadormite, părea un chit uriaş...

2.—Am scăpat răsăritul soarelui! Acum globul lui mijeşte prin nori. Suntem în Bosfor, mai măreţ de cât o poate gândi mintea şi spune vorbele, şi iacă că din valuri se ridică Bizanţul. El se desfăşoară într'o năzăreală de cupole şi minarete, scăldat într'un văzduh auriu şi încins cu un colan de dealuri verzi, lin unduiate. Dar farmecul se desface când corabia se opreşte la ţărm: de pe cheiu năvăleşte o pusderie de oameni, cari se îmbulzesc şi se îmbrâncesc, cari ţipă, urlă şi gesticulează şi se sbuciumă, cu ochii scânteietori şi feţele aprinse, într'o zarvă de bâlciu. Hamalii îşi fac uliţă prin vălmăşagul omenesc, se reped pe bord, înşfacă bagajele şi le cară pe debarcaderul sordid unde, în faţa cafenelelor scunde, şed Turcii, trăgând din ciubucuri şi narghilele, şi sorbind cafeaua din ceşti cât degetarul, tacticoşi şi gravi.

Aşa ni se înfăţişează Capitala Basileilor, somptuosul Bizanţ de odinioară!

Dar panorama fermecătoare ne robeşte şi aruncă chiar asupra furnicarului de lume sdrenţuită şi al şandramalelor meschine, haina pitorescului.

Dacă această întâiă vedere trezeşte în mine amintiri depărtate, când mă urc în oraş ele se încheagă şi se lămuresc: în uliţele strâmte, hodorogite, prăfuite, văd de amândouă laturile, simigii, bragagii, rahagii, tarabe, cafenele, cârciumi — curat Bucureştii copilăriei mele!

La debarcare ni se spune, spre marea noastră neplă-

www.dacoromanica.ro

cere, că vaporul Mesageriilor Maritime, care face 4 zile jum. până la Iafa, a plecat în ajun — şi celelalte vapoare merg opt zile până acolo! Noi, umblaţi prin lume, plecaserăm din Bucureşti, cam în dorul lelei, fără a ne informa de mersul vapoarelor. Dar norocul ne zâmbi, căci, cum aflarăm puţin în urmă, din pricina grevei marinarilor din Marsilia, vaporul va sosi abia mâine.

Facem o raită prin oraş, încheiând cu o vizită la Yildiz-Kiosk, Palatul Sultanului — fără Sultan, pe care Revoluţia l'a gonit din „umbra măreţului Sarai". Şi cu smintitul despot, care a urzit aceste palaturi, a plecat şi farmecul lor. Sălile întinse şi pompoase fac o impresie tristă. La fiecare kiosk un păzitor cere biletul de intrare. In săli nici un tablou de valoare, dar prin ferestrele înalte priveşti Bosforul cu malurile sale, smălţuite de palate albe, Cornul de Aur, dealurile înverzite, cerul azuriu - negrăit frumosul tablou al Naturii.

Tiranul sinistru a poruncit, jefuit, ucis, intrigat, în aceste încăperi, apărate de ziduri înalte, care acum parcă se uită în batjocură la străinii cari pot intra plătind câţiva piaştrii. Până şi servitorii flenduroşi râd de marele Padişah, înaintea căruia lumea tremura ; în curte se joacă copii, şi fac exerciţii soldaţi turci, învăţând pasul Prusian, asvârlind picioarele în sus, încât pare un regiment de ataxici.

Intorcându-ne la Hotelul Pera, întâlnim „pompierii voluntari", zorind — pe jos — la un foc oarecare. Ei port în cârcă o pompă şi un butoiu cu apă: halal de aşa pompieri!

3. — M'am trezit în zori, şi o larmă năpraznică îmi dă bună ziua: chelălăit furios de câini, trâmbiţări răguşite de cocoşi, fluere ascuţite din port, strigăte ale vânzătorilor din stradă, şi alte vuete fără nume. Cerul e plumburiu.

După dejun merg, însoţit de un impiegat grec al cumnatului meu Georges, la *Aja Sofia*, străbătând un labirint încălcit de străzi, în faţa caselor cu ferestre zăbrelite. Basilica lui Iustinian, ţăranul dela Dunăre ajuns împărat, acest giuvaer al arhitecturei bizantine creştine, ce părăginită e pe din afară, şi de ce meschine clădiri e împresurată! Dar interiorul şi-a păstrat majestatea spaţiului,

www.dacoromanica.ro

bogăția coloanelor și pilastrelor multicolore de iaspis și porfir, luxul mozaicurilor sub imensa cupolă. Turcii biruitori au schimbat, la 1458, Catedrala în Giamie, și au trecut cu bidineaua peste frescurile pe fund de aur cari povestesc istoria lui Iustinian. Prin spoială mijesc conturile unei cruci. martoră tristă a năpăstuirii lăcașului din care Allah a alungat pe Christos și Coranul Evanghelia. Parcă se uită mirată la închinătorii streini cari, prosternați pe covoare, își fac temenelile către Allah.

Mi-a fost dat să fiu martor aici unei scene sălbatice: niște bulgari intraseră după noi în geamie cu un turc drept călăuză, care însă, din păcate, uitase să le încalțe papucii, fără de care nu poți călca în sanctuarul lui Mahomet. Un hogia bătrân, cu turban verde în cap, băgând de seamă această nelegiuire, se repezi furios la bietul turc și sughițind și râgâind, îl împroșcă cu o ploaie de ocări, țișnind din gura'i știrbă. După cum îmi tălmăci însoțitorul meu, bătrânul îl certă pe turcul cum de a îngăduit ca ghiaurii, căinii de creștini, să pângărească astfel sanctuarul Profetului! Săracul turc fugi de mânia bătrânului turbat, trăgând după el pe bulgarii înspăimântați. Scena asta de fanatism îm tăiă pofta de a mai admira clădirea, în care materia neînsuflețită vorbește limba sublimă și evlavioasă a artei, pe când oamenii stau gata să se sfâșie într'însa...

După o plimbare prin oraș, la Stambul și Marele Bazar, ne îmbarcăm pe vaporul „Senegal": o marda scoasă din serviciul transatlantic, pentru a face drumul în Orient. Vasul e destul de mare, dar vechiu, râu întreținut și mașinele lui gâfâe, ca bântuite de ticnifes, însă marea e liniștită și corabia plutește ca o lebedă pe valuri. Pe bord avem o ilustră față bisericească: pe Arhiepiscopul cel nou al Smirnei, bătrân venerabil, însoțit de mai mulți preoți, toți cu bărbi lungi, înalți și grași, în caftane negre și cafenii, cari stau smeriți împrejurul înaltului Prelat. Cu așa vechili ai lui Dumnezeu pe bord nu avem să ne temem de Poseidon, măcar că acesta a rămas păgân... Pâlcuri de turci stau culcați pe covoare, și militari numeroși în uniforme răblănite, stau de vorbă, și câteva pașale se țin deoparte

www.dacoromanica.ro

cu cadânele lor, ale căror ochi scântee prin vălurile străvezii.

4. — Prin Dardanele în Marea Egee. Iată câmpiile Troiane, și muntele Ida cu gluga de zăpadă, pe care soarele pune un smoc de aur. Invie lumea lui Homeros, Ahei și Troeni, și zeii morți! Marea e de opal irizat... Pe coverta clasei a doua un amestec ciudat de lume: arabi, greci, evrei-ruși mergând la Palestina. — Ziua rămâne frumoasă; Ida ne face mereu cu ochiul, și mueții ne urmează țipând și apucând cu pliscurile roșii fârâmele de pâine ce li se aruncă.

Dar zeii sunt nestatornici. După amiază un vânt se ridică și vasul începe a sălta. Insă în curând oglinda apei se netezește iarăși, De amândouă laturile apar țărmuri natură măreață, bine aleasă de Homer pentru epopea lui!... Cotim în golful Smirnei, dar marea s'a supărat iar, și trebue să ne oprim la o oarecare depărtare de țărm, care în cununa sa de luminiți pare un diadem scânteietor. Un vaporaș elegant vine spre noi, având pe bord pe Consulul francez în plină uniformă, ofițerii superiori turci, o spuză de popi din toate ordinile, și alți fruntași — e deputația pentru primirea Arhiepiscopului. Discursuri, genuflexiuni, sărutări de mâini; înaltul trimis al Papei aet pentru toți un surâs blând, o vorbă bună, și cum s'a suir pe vaporaș isbucnesc clopotele dela țărm: „Bine ai venit" așa zice dangătul lor, care se revarsă în noapte, și se îngână cu trâmbițele cazărmilor, sunând „adunarea". Astfel se primește Roma papală în țara mahometană! — Abia s'a depărtat corabia oficială și ne vedem învăluiți parcă de o larmă de indiani; sunt caicgiii cari năvălesc la vapor, și caută a se întrece, încălcindu-se cu un vuet asurzitor. Când se desface ghemul, călătorii pentru Smirna s'au scoborît teferi, ca prin minune, și se depărtează pe valuri. Noi renunțăm a vizita Smirna și la orele 11 pornim înainte — încă vre-o trei zile pe mare!

5. — In fața țărmului Anatoliei. De cu seară vaporul începu a danța pe talazuri. Pe bord numeroși emigranți evrei, din Rusia. Intre ei un dentist din Jitomir, cu frumoasa sa nevastă; un domn din Grodno care merge în colonia Rechobot, unde'l așteaptă soția și copii, un scriitor ebraic

www.dacoromanica.ro

— mărunțel la trup, chiel, ghebos, cu plete albe lungi, în surtuc scurt și pantaloni așișderea, — un domn Pines, entuziast sionist; un fost elev al școalei „Alianței", născut la Creta, mutat cu părinții la Smirna, și logodit la Bagdad cu fosta sa profesoară.

Toată întinderea apei pare un câmp de bătaie: talazurile vin val-vârtej, ca regimente de călăreți cu albe fanioane — dealuri se ridică înspumate, văi negre-verzi cască: și bătrâna corabie se urcă, coboară, se sbuciumă și se răsucește, și sdrențe de nori atârnă și umblă târâș pe jos.

Pe covertă o lume pestriță: turci și arabi, mai ales militari, în îmbrăcăminte curioasă: unii cu papuci în picioare și pantalonii băgați în ciorapi. Un arab într'un halat vărgat și îmblănit, cu cisme galbene, umblă solemn, mângâindu-și barba. O englezoaică cade cu jețul pe podeală, cu picioarele răstignite în aer. O societate germană, foarte sgomotoasă înainte, a amuțit. Mai toți sunt bolnavi. Într'un târziu începe o bură de ploaie: marea se potolește puțin. Dar iată că tovarășul meu, care se plimba cu un francez, lunecă și se întinde jos, scoțând un țipăt: când îl ridicăm, se plânge de dureri mari la încheetura brațului. Doctorul îl pansează. Spre noapte furtuna se învrăjbește mai rău, vântul urlă a jale; sunt asvârlit din pat, pe când din cabina din față, bietul meu tovarăș se vaită mereu. Lugubră noapte! Cine m'a pus să fac drumul ăsta?

Pe la trei dimineața vine, din fericire, o schimbare la față: se însenineză. „Ça n'a pas été un mauvais temps" îmi spune al doilea ofițer, foarte serios.

6/19.— Beirut. Se ivesc munți, în limpezișul zării, la stânga creste înzăpezite răsar. Pasagerii își îndreaptă ocheanele spre linia din orizont. Un evreu rus mă întreabă la ce se uită lumea, și când îi răspund: Libanul, rămâne întâiu împietrit, apoi exclamă: Levunon!, și privirile-i aținteșc șirul munților, el repetând mereu, ca în extas: „Har Levunon, Har Levunon !" Este doar apropierea Țării sfinte! Când acostăm, soarele dă în asfințit și pune pe dealuri o cunună de foc. Acelaș tărăboi al caicgiilor se repetă, ca și la Constantinopole și Smirna. Said Bedran, un arab tânăr, cu ochii de foc și buze cărnoase și dinții sticlind, voinic și mare cât un munte, își face drum prin mulțime, și dând

www.dacoromanica.ro

din coate, ne ajută să intrăm în luntrea lui; şi ne duce cu bagajele noastre la vaporul „Portugal", care ne adastă în port. Dar şi el are avarie la maşini, şi nu poate pleca azi. N'avem noroc şi pace! Călătorii stau nedumiriţi, sfătuindu-se. Intre cei îmbarcaţi la Beirut este d-l Levantin, directorul lui Anglo-Palestine-Bank din Iaffa, cu fiică-sa, o tânără blondă, cu ochii viorii ca ghioceii. Se cunosc din Rusia cu d-l Pines, şi bucuria revederii este mare.

Dar ce deosebire între cei emigraţi înainte şi ceî ce sosesc acum! Cei dintâiu au un aer de sărbătoare: un fel de beţie în ochii lor, în veselia lor. Ei mă cunosc de nume şi'm strâng mâna cu căldură. Fetiţa blondă îmi zice ceva în ebraica, pe care din nenorocire n'o pricep. Când i-o spui, faţa ei se înăspreşte puţin şi ea îmi zice, cu un tremur mustrător în colţul gurei: „Comment, vous ne connaissez pas votre *langue maternelle*?" Mărturisesc că m'am ruşinat înaintea acestei copile, şi i-am făgăduit că o voiu învăţa, această limbă maternă. Un surâs gingaş mă răsplăti.

20.—„Nous avons trop de guigne", zice fratele Khedivului, care se află pe nenorocitul „Portugal". Cusurul la maşini nu s'a dres încă, şi nici nu se spune când se va drege. Apoi marea e iar în răscoală, cum rar se întâmplă în acest anotimp, şi comandantul ne spune că, după ştirile primite, debarcarea la Iaffa, pe vremea asta, este îndoelnică. Să aşteptăm dar! Fac o raită pe vapor. In clasa a patra este o strânsură de lume din toate neamurile şi culorile. Intr'un colţ şed, ghemuiţi pe jos, doi tineri, cu feţele bronzate, cu părul şi ochii negrii corb, în mantale destrămate, cu turbane pe cap. Dau să trec înainte, dar mă opreşte ceva: zăresc în mâna unuia din ei un manuscris cu litere ebraice. Prin mijlocirea unui evreu din Buchara, care vorbeşte ruseşte, aflu că aceşti doi „Beduini" sunt evrei autentici din Persia! De opt luni sunt pe drum ca să facă paştele la Ierusalim! Cum să fi recunoscut în aceste tipuri arse de soarele Răsăritului, lăstari din acelaş neam ca mine? Nu au nimic din ceeace se dă ca caracteristica rassei: prin forma capului, prin ovalul feţei, prin portul, prin expresia lor, gravă şi patetică, ei sunt ca ceilalţi copii ai Arşiţei şi ai Pustiului. Când află că şi eu sunt evreu, feţele lor se luminează. Îi rog să-şi scrie numele în carnetul meu de călătorie. O

www.dacoromanica.ro

fac bucuros, în frumoase litere ebraice: *David*, *Ruben* — atâta. Şi când le cumpăr ceva de ale gurii, ei se scoală, îşi spală mâinele, şi rup pâinea, murmurând binecuvântarea. Imi închipui că aceşti „fraţi" au rămas aşa cum au fost evreii băştinaşi din vremea Profeţilor şi Macabeilor.

Cum marea nu se astâmpără, ne hotărâm să părăsim hodoroaga de vapor şi să aşteptăm la Beirut zile mai prielnice. Poposim dar la „Deutscher Hof", în loc de a face Paştele la Ierusalim!

21.— Beirut în ploaie! Ah, desolarea unui asemenea potop mocnit! Parcă-mi curge în inimă şi în creer..... Stau posomorât la fereastra hotelului şi mă uit la pânza deasă de stropi, sgâlţâită de vânt. Nu văd decât apa de sus şi smârcurile de jos. Prinţul Eitel Friedrich, venind din Damasc, trece cu suita lui în şir lung de trăsuri, urmat de o droaie cu fesuri roşii, urlând şi bălăcind în mâzga neagră care acoperă drumul. Primirea oficială a căzut în apă, şi prinţul se duce drept la vaporul „Schleswig", care saltă pe talazuri în port. La masă doi tineri din Salonic, impiegaţi la o bancă de aici, se plâng amar de acest cuib oropsit, unde creştinii băştinaşi şi musulmani sunt în veşnică harţă, aşişderea evreii spanioli şi arabi. Halfon, întorcându-se dela spital, îmi spune — o culme! — că trebue să stea câteva zile aici ca să se caute. Atât mai lipsea — sunt într'o toană ucigătoare....

22.—Ploaia ţârâie într'una. Un piroscaf Italian, anume „Karlsbad" (!), stă în port, gata de pornit la Haifa şi Iaffa, dar starea mării fiind tot rea, prefer să merg mâine, cu calea ferată, la Baalbek şi Damasc. Folosesc un răspas al ploaiei pentru o plimbare prin acest oraş, popasul meu involuntar. Cu tramvaiul electric mergem la Far şi apoi la Colegiul American, un aşezământ vast, pe o înălţime care stăpâneşte o vedere încântătoare, cu grădină minunată şi numeroase pavilioane, îmbrăcate cu verdeaţă. O reţea de cărări o străbate, şi într'una din alee întâlnim pe un domn bătrân, care se apropie de noi salutând politicos, şi ni se recomandă ca Directorul Colegiului, unde funcţionează de 45 de ani. Se bucură că putem vorbi englezeşte şi ne spune că institutul are o facultate de medicină, de farmacie şi de comerţ, şi numără 340 elevi, de toate religiile. La în-

www.dacoromanica.ro

trebarea mea dacă n'are şi o şcoală de drept, Directorul răspunde că o vor înfiinţa când va fi un codice de legi în ţară.

O vizită la şcoala „Alianţei". Localuri vaste, luminoase, grădină, casă de rugăciune. Şcoala numără 500 elevi şi eleve, între cari Arabi, Turci, Ruşi. Aceştia din urmă, cei mai deştepţi — ne spune Directorul. „Arabii sunt leneşi, corupţi ca toţi arabii". Pe pereţi, portretele Baronului şi Baronesei de Hirsch. Ce operă binecuvântată au făcut ei aici! D-l Henri Franck, directorul societăţii I. C. A. din Iaffa, ne sfătueşte să mergem pe uscat la Iaffa şi să vizităm coloniile. „Drum comod în trăsuri bune" zice el: „toţi turiştii fac acest drum interesant. Mai ales d-voastră, ca Români, trebue să faceţi drumul, ca să vedeţi coloniile de evrei Români". Tovarăşul meu de drum se împotriveşte însă, din pricina braţului bolnav.

23 — N'am mers nici la Baalbek! Nu voi vedea dar „Templul Soarelui", nici Damascul! Şi vremea, ca şi cum ar vrea să-mi sporească supărarea, e splendidă! Azurul cerului se resfrânge în oglinda mării şi scăpărarea soarelui zugrăveşte curcubee pe ea. Natura împrospătată râde: e o rodire şi o înflorire veselă în toată preajma. Ce frumuseţe în fire şi ce urâţenie la oameni! Străbătând în trăsură uliţa înglodată văd, de amândouă laturile, în nişte vizuini negre şi murdare, meseriaşi jigăriţi şi răvăşiţi, stând încovoiaţi pe lucrul lor, iar în stradă mişună o sumedenie de cerşetori îngânând o milogeală neînţeleasă. Între ei mulţi orbi, cu pleoapele roşite, care-şi găsesc drumul dibuind, şi parcă mă aţintesc cu ochii lor morţi. . . .

După amiază excursie la Râul Câinelui (Nahr-el-Kelb, vechiul Lykos). Drum splendid între ţărm şi muntele Sf. Dimitrie. Pe pereţii stâncilor inscripţii asiriene şi egiptene şi bas-reliefuri cuneiforme bine păstrate — cuvinte cari spun de vremuri străvechi (670 a. Chr.). Apoi un drum făcut de Caracalla. La râul Câinelui întâlnim un preot mirinit, în strae zdrenţuite. . . .

24. — In sfârşit! La 7 dimineaţa părăsim oraşul acesta, unde mă rodea o cumplită nerăbdare. Suntem pe vaporul „Kedivieh". Călătorii clasei a treia sunt duşi în bărci la lazaret spre a fi dezinfectaţi, iar nouă medicul turc ne dă certificate de sănătate, în schimbul a doi franci. Şi aici

www.dacoromanica.ro

bacşişul e suveran! Vaporul e mic, dar, cum îmi zice căpitanul Englez, solid; marea lină, vremea frumoasă. Pe bord iarăş o amestecătură din toate neamurile, mulţi evrei din Rusia şi Polonia: turci şi arabi din Turkestan, cari îşi fac mereu abluţii şi se închină. Pe o bancă şade o tânără pereche: ea, măruntă, plăpândă, bălaie, cu faţa mirată de păpuşă, el înalt, slăbănog, cu ochii albaştri şi barba blondă — amândoi cu privirile încărcate de frumuseţile preajmei şi de dragostea din lăuntrul lor. E doctorul Auerbach, medic din Berlin, cu soţia sa, în călătorie de nuntă spre Ţara Sfântă, unde vor să se aşeze spre a închina tinerele lor puteri refacerii Sionului. . . .

25. — Jaffa! Vaporul se opreşte înaintea Porţilor de Fer, cari străjuiesc ţărmul: marea fierbe în colcot ca un cazan vrăjit, şi prin volburile de spumă îşi scot stâncile capetele lor negre, şiruind de spumă. Abia ne-am oprit şi dela ţărm se repede o oaste de bărci, cari, săltând pe valurile sbuciumate, îşi găsesc totuşi drumul prin cărările dintre stânci, şi se aşează dealungul corăbiei. Nu fără svâcniri de inimă mă cobor în aceste bărci şubrede, ameninţate a se frânge de stânci, şi închid ochii, spre a nu vedea limbile înspumate ce se întind lacome spre noi. Ajungem totuşi cu bine la ţărm şi pun piciorul pe pământul Palestinei, nu fără un fior de emoţiune. Cu gândurile perdute în trecutul micului popor, care a plămădit civilizaţia noastră, trec distrat prin stradă până la hotel, şi, abia descălecat, plecăm în trăsură pentru a visita coloniile din apropiere.

Trecem prin aromeala câmpielor înverzite, sub scăpărarea soarelui, pe şoseaua prăfuită, populată de pâlcuri de arabi, beduini, evrei, de cămile, catâri şi măgari pe cari călăresc arabii, pe când femeile umblă pe jos, îndemnând dobitoacele. . .

Ajungem la *Mikweh-Israel* (Speranţa lui Israel), şcoala de agricultură, întemeiată la 1870 de Alianţa Israelită Universală, după sfatul şi cu stăruinţa neuitatului *Charles Netter*, spre a pregăti pe evreii Palestinei pentru munca agricolă. In raportul său către Comitetul Central al Alianţei Netter zicea: „aşteptând proectul meu, veţi face un serviciu imens cauzei pe care aţi luat'o în mână. Veţi

www.dacoromanica.ro

răspunde unei dorinți generale: aceleia de a dovedi că evreul este agricultor acolo unde o poate fi. Veți da pâinea, viața, unei fracțiuni însemnate a familiei israelite. Veți pregăti un câmp de azil populațiilor cari, mâine poate, vor trebui să fugă de fanatismul neamurilor victorioase ale Semilunei. In fine veți face cucerirea acestei țări sfinte"... Excelentul Netter, pe care am avut fericirea să-l cunosc cu prilejul Congresului din Berlin, unde era ca delegat al Alianței, a fost prooroc: numai că colonia lui și cele ulterioare, din țara sfântă, nu trebuiau să fie evreilor adăpost contra fanatismului Semilunei, ci contra aceluia a Crucii.

Colonia se află la porțile Jaffei, pe drumul Ierusalimului, și are clădiri vaste, în mijlocul unor sădiri întinse: păduri de portocali, măslini, migdali, duzi; câmpuri de lucernă, livezi de pomi roditori, de zarzavaturi, vii, și lanuri de grâu, ovăz, răsadnițe, pivniți pentru vinuri, etc.

Vizităm școala, conduși de Directorul Lupu (originar din România) și de d-l Raphael Anany, „chef de culture". Școala are azi optzeci de elevi, din cari vedem pe unii lucrând pe câmp și în grădină, în bluzele lor albastre. Intre ei sunt câțiva băieți din România, pe cari îi cheamă și mi-i prezintă Directorul. Ei sunt veseli, mulțumiți cu soarta lor, iubesc munca și vorbesc cu drag de viitorul lor în Palestina, măcar că duc dorul țării nașterii lor. Ii îndemn să-și facă datoria și să-și croiască astfel, lor și acelora cari vor veni după ei, o nouă patrie în țara vechie, ale cărora brazde ei învață a le răsturna iarăși, cum au făcut strămunii.

Plecăm la *Rișon-le-Zion*, cea dintâi colonie palestiniană, întemeiată la 1882 de șase evrei ruși. Ea are azi peste 900 locuitori pe 930 hectare. Mergem între garduri vii de portocali și salcâmi și între sirtele, formând pereți de nisip galben cari, venind din mare, înaintează spre noi, amenințând a cotropi câmpia. Printr'o dumbravă de eucalipți, sădiți de coloniști pentru a stârpi miasmele din mlaștini, și prin vii, cactuși, salcâmi, migdali și măslini cu frunză întunecoasă, ni se arată Rișon. Intrăm în ulița principală. Ea e largă, curată, încadrată în ambele laturi de căsuțe albe, cu flori la fereastră și grădinițe în față. Coloniștii stau în prag, în grădini, sau se plimbă prin

www.dacoromanica.ro

strada mare. Ei sărbătoresc Paştele, şi te cuprinde o înduioşare stranie văzând evreii ţinând Paştele lor într'un târg evreesc! Dintr'o căsuţă din capătul străzii răsare o figură care'mi aţinteşte ochii: e un bătrân, încă robust şi voinic. O barbă albă îi se revarsă pe piept. El poartă un lung caftan negru de mătase ş'o pălărie îmblănită, din care răsar, pe tâmple, două şuviţe de păr alb. Umblă drept, răzimat într'un băţ noduros. Nu e îndoit de spete şi nu se fereşte fricos, ca în ţinuturile unde s'a născut, şi unde'l păşteau pogromuri şi goane, hula şi dispreţul. Da, se ţine drept, şi aceasta mi se pare simbolic: în căminul lui liber, evreiul, ca planta la soare, ş'a îndreptat şira spinării, încovoiată sub povara vitregiei veacurilor! Bătrânul păşeşte drept cu ochii spre capătul străzii: acolo unde, pe un dâmb, se rădică Sinagoga, către care se îndreaptă alţi colonişti. Mă isbeşte, pe feţele lor, o expresie de voie bună, de fericire, greu de descris, care radiază din lăuntrul lor ; oamenii se simt *acasă* pe acest petic de loc ; numai sunt copiii nimănui. . .

Principalele produse ale coloniei, pe lângă acelea ale pomilor roditori, precum migdale, smochine, rodii, mere, lămâi etc. sunt vinuri şi coniacuri cari se exportă în Egipt, în Rusia, Germania şi Statele-Unite etc., şi ea are, clădite cu cheltueala Baronului de Rothschild, întinse piv niţi, încăpătoare pentru 50.000 hectolitri. Pe vremea culesului viilor mişcarea în colonie este cu deosebire interesantă, când sosesc de mânecate carele cu struguri, „Pe lângă evreul rus şi român cu barbă şi părul roşcovan şi ochii albaştrii, lucrează evreul din Yemen cu pelita aproape galbenă, ochii negrii şi părul de abanos. Cu ei se amestecă evreul din Buchara, din Aleppo, din Mossul".

Urmând drumul prin stradă trecem pe la o casă mai cuprinsă, pe pragul căreia stă un venerabil bătrân, împresurat de soţia şi două tinere fete, îmbrăcate în alb. Bătrânul e Preşedintele Coloniei şi ne face un semn de poftire. Intrăm în odaia simplă dar curată, unde ni se oferă ouă şi vin. Bătrânul ne povesteşte despre Colonia, viaţa şi perspectivele ei. Colonia se cârmuieşte de un Sfat de cinci, aleşi de colonişti. De 28 de ani este reales el. Sfatul are căderi administrative şi judecătoreşti, şi coloniştii se supun,

www.dacoromanica.ro

de bună voe, hotărârilor sale. Chiar și Arabii recurg la Sfat în pricinile lor. Domnește aici o libertate de sine disciplinată, o autoritate bucuros respectată.

Mai deunăzi niște arabi băgăseră vitele lor în plantațiile coloniei. Cincisprezece tineri evrei, înarmați, încălecară noaptea, prinseră pe vinovați și le luară vitele. Arabii plătiră gloaba hotărîtă, fără nici o împotrivire. De 25 de ani nu s'a săvârșit nici o crimă în colonii. Ea are și poliția și o deplină autonomie. După greutățile dela început, pe care le-a biruit, mulțumită marelui filantrop Baron Edmond de Rothschild, colonia e în deplină propășire.

După o vizită scurtă la Sinagogă, unde suntem primiți cu un „Șalom" și strâns de mâini, mergem la „Hotelul" Coloniei, o modestă căsuță cu două odăi, spoite și mobilate cu scaune de brad și mese acoperite de fețe albe. Gazda, o ovreică din Rusia — din Rusia sunt aproape toți coloniștii — între două vârste, ne primește foarte cuviincios, și cu o bună gustare, cu azimi de Paște și un vin minunat din viile coloniei. Când mă întorc la stânga mea văd, șezând pe pragul ușei care duce în curte, o figură sculpturală de arab: un tânăr mlădios cu fața smolită, cu ochii negri cărbune, și părul negru creț. O manta albastră, cu chenar roșiu, în falduri largi, este aruncată pe umerii săi, și în mână ține o flintă. Se uită curios la noi și un zâmbet ușor lasă să se vadă, prin buzele purpurii, dinții săi albi. Un copil neaoș al pustiului, de bună seamă, un beduin! Ba nu, e un ovrei din Yemen! Unul dintre numeroșii ovrei, cari, plecați din iadul Arabiei Fericite, au străbătut pustia, pe ale cărora nisipuri arzătoare au albit oasemintele multora din ei, și au venit în Palestina, la frații lor, de a cărora întoarcere le a sosit vestea. Tânărul e păzitorul coloniei. N'am uitat nici până azi pe acest yemenit adus de fluxul istoriei, prin dogoarea pustiului, ca să străjuiască lanurile fraților în Țara Făgăduinței!

26.—Pe drum pe calea ferată din Iaffa la Ierusalim. In vagon găsesc iar pe tânărul medic din Berlin cu soția lui, în călătoria de nuntă: îmi spun că se duc la colonia *Rechobot*, la sărbătoarea de Paște a coloniilor. Mă poftesc să merg cu ei acolo. Tovarășul meu nu se învoește și atunci hotărăsc să mă despart de el, dându-i întâl-

www.dacoromanica.ro

nire la Ierusalim. La staţia Ramleh ne scoborîm. O cabrioletă aşteaptă pe tinerii soţi, în care mi se face şi mie loc, şi pornim prin nemărginirea câmpiei, înveşmântată cu fragedă verdeaţă, care azi a pierdut monotoana ei melancolie. Căci din toate părţile, şi pe toată reţeaua de cărări, vin şiraguri de trăsuri şi cară cu lume gătită, pâlcuri de călăreţi şi pedeştri, cu muzică şi steaguri şi cântece vesele: sunt cei din coloniile învecinate, cari vin la serbare. Pe un car cu boi sunt elevii din Mikweh Israel. Unul din ei îmi strigă, pe româneşte: „Bună ziua, domnule Doctor"! Ce stranie e vorba românească în aceste meleaguri! Ne prinde vălmăşagul omenesc, care prin aurul portocalilor şi negrul-verde al chiparoşilor, înaintează încet, până ce ni se arată un arc de triumf împodobit cu ghirlande de verdeaţă şi flori: e Rechobot. S'a dat sfoară prin colonie că venim, şi suntem întâmpinaţi de Profesorul Schatz şi Doctorul Moscovici (din Galaţi), medicul coloniei, însoţiţi de multă lume, care ne primeşte cu urale şi strigăte de „Şalom". Sunt dus la „Hotelul Rechobot" al d-lui Klewitzky, deoarece doctorul Marcovici şi frumoasa lui soţie nu mă pot adăposti în casa lor, care se repară acum. O plimbare prin colonie ne descoperă câmpii înflorite, grădini de portocali şi migdali, şi vii sclipitoare sub soare. Rechobot este o colonie de plantaţii, pe când Sichron Iacob şi Roş Pina (aşezare românească) sunt colonii agricole, unde coloniştii duc coarnele plugului. Pe când luăm masa, afară se formează convoiul şi când eşim, vedem un şirag multicolor rânduit: în cap Profesorul Schatz şi doctorul Moscovici călare, în pălării cu voaluri lungi, apoi steagurile şi muzicile cântând imnul Sionist, şi mulţimea într'o negrăită însufleţire, care mă cuprinde şi pe mine.

Convoiul se opreşte pe o întinsă livadă, care se prelungeşte în valuri până la linia albastră a munţilor Iudeei. Pe o tribună, institutorul Mosensohn ţine o cuvântare ebraică, care stârneşte aplauze prelungi, mai ales când ridică braţele spre munţi, martori neadormiţi ai trecutului glorios. Ghicesc cuprinsul vorbelor, de şi nu le înţeleg. Apoi mulţimea se grupează la locul alergărilor. Un sunet de trâmbiţă, şi din capătul depărtat se reped în cale vre-o zece flăcăi, călărind pe deşelate nişte fugari iuţi ca zmeii,

www.dacoromanica.ro

cu burnusurile fâlfâind în vânt şi slobozind puştile ce le ţin în mână: adevăraţi copii ai pustiului, aceşti copii ai evreilor veniţi din Ghetto! Impuşcături, chiote, urale, biruitorul, un tânăr voinic şi chipeş, pe armăsarul său înspumegat, se opreşte la ţintă şi primeşte premiul din mâna Preşedintelui Comitetului, După aceea încep exerciţiile gimnastice ale elevilor din gimnaziu, dovedind vigoarea şi mlădierea trupurilor. Aceasta este creşterea ce trebue tineretului Palestinian, în lupta ce-l aşteaptă,—căci luptă va fi! Mi-o trădează şeikul arab, aşezat sus pe măgură, cu familia împrejurul lui şi cu cămilele la spate, profilându-se pe orizontul luminos. Ei se uită lung, cu priviri iscoditoare, la lumea care forfotă în vale, şi pe feţele lor se citeşte întrebarea: ce caută streinii aceştia în casa noastră? Acesta e pericolul. Arabii din Palestina n'au încă simţul desvoltat al naţionalităţii, ca cei din Arabia. Dar mai târziu? Azi Palestina numără vre-o 500.000 arabi şi numai ca la 100.000 evrei. Trebue dar sporită populaţia evreiască, şi, pentru a face cu putinţă acest spor, trebue cumpărate pământuri.

Neuitata zi se încheie cu o seară neuitată. Pe o luncă albăstrită de lună s'a întins, la sunetele vesele ale muzicei, o horă, în care s'au prins flăcăii şi fetele, unduind în ritmice mişcări. Ceva nespus de straniu şi de mişcător e în acest tablou, desprins par'că dintr'un basm. Ecoul mileniilor se deşteaptă pe aceiaşi glie şi sub aceiaşi lună...

27.—Pornim pe jos din Rechobot, însoţiţi de toţi prietenii. La staţia Ramleh ne urcăm în tren, care trece prin câmpii verzi, până ajungem la „Poarta Văii", cum îi zic Arabii. De aici încolo rodnicia ţarinii se curmă şi începe domnia stâncei şi a muntelui; trenul urcă gâfâind între stânci prăvălatici, încinse cu brâe taiate de vechii evrei, în care odinioară creşteau viţa, smochinul şi măslinul, Aerul se răreşte şi se răcoreşte deabinele. Suim mereu şi am sosit la 800 metri, înălţimea Sinaiei, şi iată că, într'un zâmbet de soare, se arată silueta măreaţă, zidurile, meterezurile şi turlele, dărzii străjeri, cari azi încă par'că păzesc Ierusalimul. Acestea sunt zidurile pe care un mic popor viteaz a resistat patru ani de zile lui Titu, cu neînvinsa oaste Romană (70 d. Chr.), şi pentru cucerirea cărora, mai

www.dacoromanica.ro

târziu, a trebuit puternicei Roma trei ani de război, cincizeci bătălii şi prezinţa chiar a lui Adrian (35 d. Chr.). Şi pe când mă înfioară aceşti martori muţi ai unui uriaş trecut, zăresc, stăpânită de muntele Măslinilor, sinistra vale Iosafat, cimitirul evreesc, semănat cu nenumărate lespezi albe, sclipind orbitor în soare. Ele'mi amintesc că oraşul sfânt a fost în lungi veacuri necropola evreilor. Impăratul Hadrian opri printr'un decret intrarea evreilor în oraş, sub pedeapsă de moarte, şi dela recunoaşterea creştinismului ca religie de Stat, Impăraţii Imperiului Oriental, sub imboldul clerului, repetară această oprire, pe care numai Iulian Apostatul o desfiinţă, începând chiar reclădirea templului. Numai când semiluna birui crucea, evreii putură pune iar piciorul pe pământul sfânt, precum sub domnia musulmană, în Spania, evreii au putut răsufla până la prăbuşirea califatului, şi precum în sec. XV şi XVI, Turcia a fost adăpostul evreilor goniţi din ţările creştine. Numai marele Bonaparte, într'o proclamaţie faimoasă către evrei, în timpul campaniei sale din Siria, le făgădui întoarcerea lor în Ierusalimul din nou ridicat. Totuşi, imperii mari s'au năruit cu capitalele lor trufaşe, statuia falnică a lui Jupiter Capitolin pe muntele Sion s'a prăbuşit fără urme, iar Ierusalimul a rămas capitala ideală, către care tânjesc credincioşii a trei mari religiuni, şi spre care Israel îşi îndreaptă iarăşi paşii pribegi.

28.—Da, oraşul marelor amintiri! Umblu ca un visător, nu văd ce'm văd ochii, ci ce vede fantazia mea înaripată, nu văd ce este, ci ce a fost: totul îmi pare ireal, perdut în umbrele trecutului, care pluteşte peste ruinele băsmuitoare. — Aici, ca şi la Roma, multe părţi istorice ale oraşului sunt ascunse în pământ, măcar că tradiţia şi interesul religios primesc ca autentice locuri foarte îndoielnice.

Ierusalimul este, înainte de toate, oraşul religiilor. Prin ele, şi nu prin naţionalităţi, se deosibesc locuitorii. Şi aceasta dă vieţii aici o culoare care ne uimeşte la început, pe noi, trăitori în mijlocul patimilor naţionaliste. Şi religiile sunt aici tolerante, recunoscându-şi dreptul asupra Oraşului, deopotrivă sfînt judaismului şi celor două religii lăstărite din el. Chiar azi, în ziua sosirei, am văzut

www.dacoromanica.ro

ceva așa de straniu și de impresionant, cum nu se poate închipui de cât aici, și în acest cadru: procesiunea Arabilor la mormântul lui „Nebi Moissi", al Profetului Moise. Mormânt închipuit, bine înțeles, dar ce are a face? Credința face adevărul. Și Moise e sfânt și la Mahometani, și ei merg la mormântul lui într'o zi cu mare alai. Și ce alai! Sub dogoarea soarelui și pe drumul pietros dintre dealuri și ziduri, înțesat de spectatori, șerpuiește un convoi nesfârșit de bărbați, femei și copii, civili și militari, cu steaguri și embleme, dânțuind și răcnind, felahi asvârlind și ciocnind săbii sclipitoare, hogiale călări cu muftiul în cap, în sunetul unei muzici stridente. Inferbântați și înăduși ți ajung până la cortul bătrânului Pașa, guvernatorul orașului, care primește pe oaspeți cu o distincție seniorială, și face a se împărți țigări și cafele. Acolo rămânem, apărați de arșiță, până când procesiunea se întoarce pe la prânz, cu același alai zgomotos. Sosesc la Hotel rupt de oboseală și ars de cuptorul soarelui.

După amiază — nu pierdem vremea — eșim, în trăsură, prin poarta Ierusalimului, pe drumul la Betlehem. Câmpia tânjește în soare, stearpă, pietroasă; numai ici-colea o mărăcină, o floricică ofilită, câte un măslin perpelit. La dreapta șoselei se află *Mormântul Rahilei*, care se crede autentic; smerită clădire sub o cupolă joasă, pe care a răscumpărat-o marele filantrop Sir Moses Montefiore. Un paznic turc ne descuiă ușa, și intrăm cu o familia de evrei din Samarcand, compusă de bătrânii părinți cu fiu și noră, figuri înalte, chipeșe, în bogate veștminte de mătase și catifea. In mijlocul încăperei se află sarcofagul. Abia intrați, cei patru pelerini din Samarcand isbucnesc în vaete, sărută sicriul citind mereu din cărțile lor de rugăciuni, și vâră răvașe prin crăpăturile pietrelor. Sunt răvașe către Maica Rahila cerând harul ei. Ce scenă înduioșătoare! Pentru acești oameni cu credința naivă, Biblia cu toate figurile ei trăește aevea.

Urmând șoseaua prăfuită zărim, pe o înălțime pietroasă, la stânga noastră, silueta unui oraș, cu clopotnițe și minarete, și zarurile de piatră ale caselor—e Betleemul. Urcăm și intrăm în ulițele strâmte, în care femeile, fru-

www.dacoromanica.ro

moase, în scufile lor înalte şi văluri albe, se uită la noi cu ochii galeşi.

Pătrundem pe piaţa unde se ridică Biserica Naşterii, care cuprinde trei Biserici: latină, armenească şi greacă. În negura nedesluşită din lăuntru se mişcă umbrele unei mulţimi de lume, printre care circulă soldaţi turci, cu puştile pe umăr, priveghiând, nu pe credincioşi, ci pe preoţii celor trei rituri, ca să nu se încaiere. Scoborîm, printr'o uşă de marmură, în cripta unde tradiţia pune naşterea lui Christ. Sub boltă sunt numeroase altare, şi nenumărate lămpi şi candele sclipesc... Eşind pe piaţă cumpărăm cruci şi mătănii de sidef, măiestrit lucrate.

O luăm înainte până ajungem la *Cisternele lui Solomon*, cari adăpau grădinele şi palatul înţeleptului Rege. Ruinele încă spun de măreţia lor de odinioară. Alături se ridică „Notre Dame du jardin", cu frumoase grădini.

In răstimp umbrele amurgului ajunseseră a cuceri câmpia, însângerând-o: ne întorcem în muţenia văilor şi dealurilor, şi vizitiul nostru, un tânăr evreu Ierusalemitan, ne povesteşte de tâlhari şi hiene cari bântue cuprinsul. Drumul ni se pare nesfârşit în tăcerea pătrunsă de ţipătul şacalilor, şi sunt bucuros când se arată luminile oraşului, şi intrăm în adăpostul său.

29.—Zi plină de impresii adânci. Dimineaţa am văzut, pe repezeală: carierile lui Solomon, de unde s'au scos blocurile uriaşe pentru ziduri şi Templu, apoi catacombele Regilor cu firidele, săpate în stâncă, cari cuprindeau pe Regii morţi. La întoarcere, pe o potecă suitoare, am trecut pe lângă mormintele lui Absalon şi Iosafat, sumbre monolite de piatră, şi am vizitat mai multe sinagogi, din cari una cabalistică, unde bătrânul Rabin ne-a cinstit cu vin şi limonadă, şi am văzut un exemplar din faimosul *Zohar*, în limba chaldeă. O sinagogă se află într'o subterană, îngropată parcă în tainiţele mistice.

După amiază am mers la Sfântul Mormânt, Cu greu răsbatem prin valurile de lume cari curg înăuntru. Intre mulţimea roindă se deosibesc pelerinii Ruşi, *mujicii* cu bărbi cănepii, în halaturi destrămate şi cisme înalte sbicite şi sbâreite, babe rupte de şale, în broboade spălăcite, umblând toţi cu ochii bleoiditi şi ecstatici. Din policandre,

www.dacoromanica.ro

lămpi şi candele de aur şi argint, atârnând din bolţi, se revarsă în Biserică, ca o ploaie de stele, mii de lumini, cari gonesc umbrele în ungherele misterioase ale celor 36 biserici: latină, ortodoxă, armeneană, coptă, abisiniană, etc., în care se împarte Biserica Sfântului Mormânt. Din vălmăşagul oamenilor de toate neamurile, care umplă spaţiul, se rădică, sguduitor, un cor imens, un freamăt confuz de plânsete şi vaete, care se îmbină cu dangătul tânguitor al clopotelor şi se resfrânge înmiit în bolţile înalte.

In acest vaier palpită sufletul a milioane de credincioşi din lumea creştină. Feţele palide şiruiesc de lacrimi; la fiecare pas oamenii cad în genunchi, se pleacă până jos sărutând lespezile, se târăsc până la alt loc pentru a pune buzele pe alt obiect sfânt, şi pe varga care se vâră, printr'o gaură, într'un stâlp în care se află o ţandără din crucea pe care ar fi fost răstignit Christos... Precum însă într'o apă se vede un anume curent, aşa şi în acest fluviu omenesc se desluşeşte o mişcare spre un anume ţel: e Sfânta Sfintelor, Mormântul. Intrăm, câte unul, şi defilăm înaintea marmorei de pe mormânt, pe care credincioşii o sărută şi o udă cu lacrimile lor.

Şi aici soldaţii turci, armaţi, se plimbă rânjind prin mulţime, spre a opri bătăile dintre preoţii diferitelor rituri, cari păzesc geloşi fiecare petic din locul rezervat lor, şi sunt în stare de război în Templul Păcii. Evanghelia pe dos... Ah, sufletele pline de curată şi arzătoare credinţă cari se prosternă şi se târăsc pe lespezi, slujesc mai bine pe Isus de cât slujitorii Bisericei, cari adesea au înjosit'o, şi au ucis Verbul viu al aceluia care a venit să „plinească legea"...

Eşind, înfrigurat, străbat împreună cu Profesorul Schatz, strada lui David. Am văzut'o ziua: un furnicar de oameni printre care răsbeau călări şi cămile încărcate, de care abia te puteai feri, o înghesuială primejdioasă în dreptul prăvăliilor scunde, unde negustorii îşi laudau marfa şi muşterii se tocmeau, răcnind şi gesticulând.

Acum strada îngustă şi pustie doarme sub arcadele sale, prin cari luna îşi cerne albastrul său — numai într'un colţ se ridică un paznic, pitoresc în burnusul său alb, care

www.dacoromanica.ro

se potriveşte de minune cu măreţia locului, sporită prin măreţia tăcerii. . .

30.—După Sfînta Creştinităţii, am văzut azi alte două sanctuare: al Islamului şi al evreilor. Ce contraste! Inainte de prânz, faimoasa Moscheă clădită de califul Omar pe locul Templului lui Solomon, Pe o terasă întinsă, năpădită de iarbă şi buruieni, se ridică această minune albastră a lui Harum-ech-Serif, fala Islamului. In muţenia preajmei ea pare o mireasă părăsită, în beteala ei de aur, în salba ei de nestemate albastre. Nici ţipenie de om. O tăcere de cimitir, şi jos doarme valea Iosafat, presărată cu cimitiruri şi lespezi: şi Giamia însăşi pare un Mausoleu. Arabii şi-au clădit templele pe spaţii vaste, singuratice, cu zările largi, oarecum prelungiri ale pustietăţii de unde au eşit. . .

Intrăm în Giamie, însoţit de cavasul Băncii Anglo-Palestiniene, care arată sentinelei teşchereaua de intrare. Soldatul ne măsoară cu o privire rea, dar ne lasă să intrăm. Interiorul, plutind într'o lumină dulce, care se cerne prin vitraiuri, e uimitor: un basm din O mie şi una nopţi. Nu voi încerca descrierea în amănunt a acestui giuvaer de aur, sidef şi marmoră, scăpărând în dulcea desmerdare a smalţului său albastru — alţii au făcut'o mai bine de cât aş putea s'o fac eu. Sub cupola aurie se află, la mijloc, stânca sfântă, piscul muntelui Moria, pe care Solomon a clădit Templul său. Din noaptea unei hrube muntele îşi ridică capul său ursuz şi întunecat. El pare, în îndoita sa împrejmuire de fer şi de lemn, un prizonier în lanţuri. Dealungul pereţilor Giamiei lucesc, în litere de aur, versete din Coran. Mi se tălmăceşte unul care spune: „Messia Isus nu e decât fiul Mariei, trimisul lui D-zeu şi al Verbului, pe care l'a pus în Maria. Credeţi dar în D-zeu şi trimisul său, dar nu spuneţi că e o Treime. . . D-zeu e unic, D-zeu nu poate avea un fiu, aceasta e nevrednic de el".

La eşire asfinţitul a prins a polei Moschea, clădirile respândite în preajma ei, iarba de pe jos, grupurile de chiparoşi.

Străbătând repede câteva străzi sosesc la al treilea loc sfânt: al evreilor. Nu e nici biserică falnică, nici mândră giamie, nici casă, nici colibă; ci numai un petic de loc

www.dacoromanica.ro

care are cerul acoperiș, stelele făclii și câteva stane ciclopice altar. E zidul Plângerilor, *Kottel Maaravi*, Zidul apusului, cum îi zic arabii. Sărmană rămășiță a Templului! Cu atât s'a ales poporul lui Israel. Și în fața acestui crâmpei de zid, lucind în aurul asfințitului, evreii se închină, și rugăciunele lor acum se ridică în vaiere sfâșietoare, acum se lasă în murmure șoptite. Sunt bărbați și femei și copii, dar mai ales bătrâni, și mai vârtos săraci, moșnegi palizi și lihniți, cu bărbi albe, lungi caftane și pălării pleoștite sau chitii în cap, înveliți în *talethul* vărgat, și babe în broboade negre, Ei își mișcă trupurile înainte și înapoi, își pleacă frunțile și plâng pe pietrele sfinte, din cari ei fac scară la cer. Sguduitoare și sublimă vedere, fără pildă în istoria lumei!

Și aud cuvintele: „Dumnezeu e unul și numele său e unul". Oare „piatra vorbește și zidul aruncă strigătul lui" — cum zice Profetul — sau închinătorii zic, din cărțile lor de rugăciune, aceste cuvinte pe cari evreii le repet de două mii de ani?

Și iată că deodată năvălește din dreapta glasul clopotelor Sfântului Mormânt, și din stânga strigătul prelung și solemn al muezzinului dela giamia vecină, și se îngeamănă cu vaietul din fața zidului Plângerii, plămădindu-se într'un singur imn. Împăciuitoare apoteoză! Ce șubrede sunt întocmirile omenești, ce sarbăde riturile și dogmele și schimele plăsmuite de om! Vremea le mănâncă. Natura, în eterna ei tinerețe, râde prin aceste dărămături, și ne dă speranță că pe ele se va clădi, odată și odată, Templul nevăzut al Frăției omenești, sub bolțile tăriei.

Această zi, oricât de îndepărtată s'ar părea azi, va veni totuși prin puterea legilor imanente ale omenirei. Și prin opera profeților și poeților, acești plămăditori de suflete și semănători de adevăruri pe cari deasurda le învață muncitorii rațiunei. Sublim privilegiu al poeților, dar și aspră și sfântă datorie, și vai de aceia dintre ei, cari, în loc de a îndeplini acest apostolat și acest sacerdoțiu, seamănă ură și erezuri cari rodesc în otrăvitoare recolte.

Plin de această viziune a viitorului, am reluat, intrând la hotel, citirea cărții „Jerusalem" de *Pierre Loti*. O, nu el va fi unul din ctitorii acelui măreț templu invizibil

www.dacoromanica.ro

Acest scriitor delicat, acest adorator al Orientului islamic — şi mai mult încă al Orientalelor — recheamă marile amintiri ale Oraşului Sfânt, cu sensibilitatea lui intuitivă. El vizitează geamia lui Omar şi admiră frumoasele atitudini ale arabilor în straele lor nobile cu largi falduri. El vizitează Sfântul Mormânt şi se simte acolo cuprins „de o imensă milă pentru aceşti simpli, aceşti încrezători, pentru aceşti bătrâni, pentru aceste bătrâne aproape fără adoazi cari, toată ziua, au venit să plângă, să spere, şi cari tărâsc de acum cu ei putoarea cimitirelor". El ajunge la Zidul Plângerilor, şi atunci omul se schimbă: lirismul său superficial se prăbuşeşte şi prejudecata atavică a unui antisemitism sălbatec şi ignar ese la iveală: în acest „bârlog al jidovimei" („ce repaire de la juiverie"), Loti exclamă: „în sine, aceasta este unic, mişcător şi sublim, după atâtea nenorociri nemai pomenite, după atâtea veacuri de exil şi de împrăştiere, dragostea neclintită a acestui popor pentru o patrie pierdută". Dar urmează:

„Puţin lipseşte ca să plângi cu ei — *dacă ei n'ar fi evrei*, (aceste cuvinte subliniate în original), şi *dacă nu ţi-ai simţi inima straniu îngheţată prin toate figurilor lor abjecte*".

Nu este aceasta îngrozitor? La acest rafinat copil al civilizaţiei noastre, mila, cel mai elementar simţimânt omenesc, întreabă de neam şi religie, şi se refuză evreului! Apoi fiinţa care nu *cunoaşte mila, se află în afară de umanitate* — cum a spus-o Schopenhauer. . . .

Dar nu numai atât. D. Loti a mers la Jerusalim ca „să găsească pe Isus al copilăriei sale", *şi nu-l găseşte*. Aşa scrie despre Chrjstos:

„O, dacă a fost numai unul dintre fraţii noştri de suferinţă, *pierit acumă în moarte*, fie totuş amintirea lui binecuvântată *pentru lunga sa minciună de iubire*" (p. 64), şi iarăşi:

„Şi acuma când Christ este cu totul *inexistent, cu totul pierdut*" (p. 186).

Totuş, revenind la zidul Plângerilor, Loti zice despre evrei:

„Intr'adevăr, aceasta *lasă un neşters stigmat de a fi răstignit* pe Isus. . . ., şi netăgăduit, este un semn *deosebit*

www.dacoromanica.ro

pe aceste frunți, o pecete de oprobriu de care tot acest neam este însemnat", (p. 126).

Asemenea vorbe sinistre, care, în curgerea veacurilor, au însângerat lumea și au fost îndemnul pentru măceluri, ruguri și pogromuri, au putut fi rostite de primitivii zelatori de altă dată, aruncate în ardoarea lor religioasă de fanataci în potriva rasei „deicide", și se înțeleg în gura lor, dar sunt odioase și stupide sub condeiul unui „desincântat", unui sceptic modern, *care tăgăduește divinitatea lui Christos*. Aceste vorbe veștejesc pe autorul lor, și dacă e stigmat nește̦rs, numai fruntea autorului va rămâne arsă de el.

Loti observă (p. 125) că cei mai mulți dintre evreii pe cari i-a văzut la Zidul Plângerilor au fost „*Safardim* [*sic*] adică israeliții întorși din Polonia. . ., foarte deosebiți de *Ackenasim* (*sic*), frații întorși din Spania și Maroc". Tocmai contrariul e adevărat. Evreii spanioli și portughezi se numesc Sephardim, iar Askenasim sunt evreii germani și poloni.

Intâlnind în stradă niște evrei cari se grăbesc să se coboare la Zidul Plângerilor, Loti zice (p. 129): „Ceva în întârziere, aceștia! Căci noaptea vine — dar, *știți, gheșefturile*!" Gheșefturile acestor sărmani bătrâni trăind la Jerusalim din pomană și rugăciuni! De altă parte s'ar putea cu drept zice „știți, gheșeftul", despre editorul evreu (Calman Levy) care, publicând această carte plină de ură și venin împotriva coreligionarilor săi, și prin urmare contra lui, în scop de câștig bănesc, se desonorează însuși. . . .

1 Mai. — Aseară ședință solemnă, în onoarea mea, a Lojei B'nei Brith. Președintele Jellin, consilier comunal, m'a salutat într'o eloquentă cuvântare ebraică, pe care mi-a tălmăcit-o un alt membru al Lojei. Am răspuns în germană. Desbaterile Lojei au loc în limba ebraică. Ordinul are un rol însemnat aici, și un vast câmp de acțiune. După ședință ospăț, la Președintele acasă, la care au luat parte, pe lângă familia lui, demnitarii Lojei. S'a închinat pentru mine și pentru opera Ordinului. In mijlocul „fraților" am uitat că sunt așa departe de casă.

Azi am vizitat două așezăminte deopotrivă însemnate: întâi *Biblioteca Națională*, întemeiată de Lojă și subven-

www.dacoromanica.ro

ționată de Comitetul Executiv al Ordinului. Biblioteca are 35.000 volume, și manuscrise interesante, și un muzeu ebraic. Dintr'un dulăpior cu geamuri d. Jellin a scos un mic Sefer Torah (Sul al Legei], legat cu o panglică de mătase. Mi-l dă în mână, și zăresc pe el ceva rotund și roșiu care mi se pare o pecete. Dar uitându-mă mai de aproape, un fior mă sguduie: e o pată de sânge, — sânge al evreilor măcelăriți la Chișinău! O văd încă, această pată, dar așa de mare încât acoperă omenirea noastră întreagă. . . .

Al doilea: Școala profesională „Bezalel", unde directorul, profesorul Schatz, mă conduce prin atelierele unde lucrează băieții evrei din toate țările și culorile, între care și câțiva yemeniți, foarte harnici și destoinici. Se învață meserii, între care țesutul covoarelor de mătase și lână, vase în metal suflate cu argint, obiecte de fildeș și sidef și altele. Este o răsadniță care răspândește gustul meseriilor folositoare în tineret. Limba de predare este cea neoebraică, care se vorbește de toți evreii și chiar strengarii pe străzi se ceartă și se înjură în limba sfântă! Această limbă străveche are aceeași putere de viață și întinerire ca și poporul ei. In gimnaziul, care se clădește la Iaffa, este vorba ca toate cursurile să se predea, cum e firesc, în limba ebraică, limba țării.

2.—M'am îmbolnăvit și am zăcut două zile. Noroc că nu e disenteria, dar mi-a rămas o slăbiciune și frică. De aceea plec, lăsând baltă plimbarea la Iericho și Marea Moartă și vizitarea coloniilor evreilor din România.

La gară am fost însoțit de mai mulți „frați" și prieteni. O căldură de cuptor pe drum, în trenul zăbavnic. Am găsit Iaffa picotind în moleșala căldurii. In port însă mare mișcare: pelerinii ruși se îmbarcă pe vaporul rus care i-a așteptat, și belșug roșiu-galben de portocale rodul coloniilor se încarcă pentru țări streine.

Ne îmbarcăm pe un vapor al companiei „Khedivie". Rămas bun, Țară Sfântă, eu nu te voi mai revedea! Implinise-va ce e scris: „și voi scoate pe Iuda și pe Israel din captivitate și-l voi reclădi cum a fost înainte?". E dorul arzător și rugăciunea zilnică a evreilor cucernici, cari plâng de mii de ani pe râul Vavilonului și au spânzurat în sălcii harpele lor, și nu vor cânta cântarea Domnului

www.dacoromanica.ro

decât pe glia sfântă, şi cari repetă cu evlavie cuvintele Psalmistului: „De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea". Dar o doresc şi mulţi cari nu sunt mânaţi de poezia religioasă, însă, deşi nu le lipseşte, inconştient poate, elementul afectiv, văd aici leacul problemei evreeşti. Antesimitismul, nume nou al unui fenomen străvechiu, este doar o altă faţă a *misoneismului*, cum îl numeşte Lombroso, adică animozitatea împotriva unei minorităţi etnice, deosebită prin cult, port şi moravuri, de restul poporului în mijlocul căruia trăieşte. Această minoritate devine ţapul ispăşitor şi oaia de jertfă pentru toate păcatele.

Dacă la aceasta adăogăm urmele unei religioase şi împrejurarea că lumea e învăţată a vedea în Evrei un neam învins, care, după ce şi-a pierdut ţara, e blestemat a pribegi şi a fi vecinicul oaspe în streini, înţelegem adevăratul caracter al problemei, de ce nici un cercetător nu i-a găsit deslegarea, şi de ce toată aşa numita asimilare a evreilor, tot ce acest neam, în curgerea veacurilor, a putut contribui la propăşirea omenirei pe toate tărâmurile, n'a fost în stare să slăbească, în chip apreciabil, acel misoneism.

Căci noţiunea egalităţii individului, ca parte din organismul omenirii, trăieşte până azi în creerul filosofului şi biologului, dar e încă departe de a fi intrat în cugetul oamenilor şi neamurilor!

Herder, în ale sale „Idei asupra filosofiei istoriei omenirei", spune că poporul evreu şi-a ştirbit educaţia, pentru că n'a ajuns la pârgul unei culturi politice pe pământ propriu, şi că e „o generaţie, care, în ciuda asupririi nu *râvneşte* nicăieri la *onoare* şi *locuinţă proprie*, la *o patrie proprie*".

Filosoful optimist habar n'are de sufletul evreesc şi dorurile sale, dar spune un mare adevăr, prin care s'ar putea privi ca un crainic al *Sionismului*. *Onoarea* şi *locuinţă proprie* — iată cheia problemei, adevărata soluţie pe care au întrezărit-o cei dintâi apostoli ai Sionismului, *Hess* în Germania, *Pinsker* în Rusia, şi pe care a desvoltat-o şi a pus-o pe adevăratul ei tărâm genialul Teodor Herzl.

O locuinţă proprie! Când în Palestina poporul Israel

www.dacoromanica.ro

își va întemeia iar moșia, casa sa, minunat gospodărită, și steagul său va fâlfâi de pe ziduri și turle, când va fi ajuns din oaspe nedorit gazdă primitoare, când acest popor, oțelit prin lunga înfrângere și lămurit în focul suferinței, va întemeia o *cultură proprie*, în loc de a-și risipi, ca până acum, comorile minței și sufletului său, în culturile altor popoare, care în loc de a le aduce folos, s'au întors totdeauna împotriva lor, atunci lumina va ieși iar din Sion și se va revărsa și asupra milioanelor de evrei rămași în toate țările lumei, ridicându-le demnitatea și prestigiul. Și atunci se va îndrepta spinarea poporului întreg, ca și aceea a bătrânului colonist pe care l-am văzut pășind, drept și mândru, în ulița Coloniei Rișon-le Zion!

Mai

6.—*Cometa lui Halley* trebuia să se ciocnească aseară cu pământul. La patru dimineața acest sălaș al nostru trebuia să intre în coada cometei. Toată lumea veghea; cei mai inimoși erau neliniștiți. Mii de oameni se îngrijiseră cu oxigen contra „gazelor". Alții s'au dus cu familiile la șoseaua Kisselef sau pe piețele libere, spre a se apăra de prăbușiri, iar alții au căutat a-și înăbuși frica în chefuri și petreceri. Și noi toți în casă eram treji la orele 4, și observam cerul. Venus strălucea în toată splendoarea — nimic anormal. Cu încetul zorile se revărsară, norii se înroșiră — nici o mișcare, nici o adiere de vânt. Dar iată că deodată se ridică fuioare de nori argintii care se resfiră cu încetul: n'o fi gazele cozii care vin să ne înnăbușe? Nu; ele se destramă și se mistue, și acest vechiu pământ rămâne neclintit și vede iar dimineața unei zile noi.

Septemvrie

14.—*In Scoția.* In timpul verii am fost în Englitera și Scoția. La Ealing, lângă Londra, am vizitat pe fiica mea, Lily, în institutul d-rei Winter, fosta guvernantă a reginei Wilhemina a Olandei, și a prințului nostru Carol, și apoi pe fiica mea Marietta, care, cu guvernanta ei, se afla la părinții acesteia, în Ardrishaig, lângă Canalul Crinan, în munții înalți ai Scoției. De acolo am făcut

www.dacoromanica.ro

o plimbare până la Oban — Veneţia Nordului — şi am vizitat „Peştera lui Fingal" în Marea Atlantică, o minune a naturii, care a inspirat lui Mendelssohn nemuritoarea Uvertură cu acelaş nume. Şi aceşti „Highlands", cu lacurile, golfurile şi munţii lor albăstriţi de „heather", (erica) băsmuitoare de legendele lui Walter Scott, sunt un kaleidoscop, vecinic schimbător şi atrăgător. Din Ardrishaig am mers apoi la Ardvorlich, lângă lacul Lochearnhead, invitat de d-na Skrine, la castelul strămoşesc, unde mai stăpâneşte tatăl ei, octogenarul Laird, colonelul Steward, scoborâtor din viţă regală, în costumul scoţian ca şef al Clanului său: plutesc în plin romantism. Ce ţară de contraste izbitoare, în cari trăieşte acea rasă viguroasă, acei „englezi superiori", — cum îşi zic ei cu mândrie — care au dat Britaniei pe cei mai de seamă regi, cugetători, literaţi şi oameni de Stat! In natură: neîntreruptă alternare de munţi şi lacuri, un încaier între pământ şi apa care caută a se cuceri, ropotul oraşelor mari, ca Glasgow cu furnicarul milionului său de norod şi industria sa uriaşă, cu şantierele pe Thyne, de unde es giganticele corăbii care cutreeră mările — o activitate înfrigurată a muncii, o îngrămădire fantastică de avuţii — iar, de altă parte, în munţii înalţi, o populaţie rustică, simplă, trăind din sgârcitul rod al pământului şi al mării. O cultură milenară, o simplicitate de moravuri uimitoare, cultul viu pentru tradiţiile şi trecutul neamului, şi înţelegere pricepută a vremii, respectul ştiinţei şi concepţia luminată a universului şi credinţa religioasă, naivă, a inimii. O religie activă, întreagă, care pătrunde toată raporturile sociale. O pildă: dimineaţa, după dejun, are loc rugăciunea de familie. Se adună toată „familia", în care intră şi slugile, şi Lairdul citeşte un psalm, apoi toţi îngenuchează spre a zice pe „Tatăl Nostru". In această clipă pier deosebirile sociale, şi credincioşii se scoală mai împăcaţi cu sine şi cu lumea. Noi, d-l Skrine şi cu mine, ne uitam unul la altul cu râsul de auguri şi — cel puţin eu — nu fără a invidia naiva evlavie a acestor oameni..... Şi Duminică ne-am dus cu toţii la biserica din cătunul apropiat, întâlnind şiraguri de bărbaţi, femei şi copii, în haine de sărbătoare, cari soseau pe toate potecile, înspre casa Domnului. Acolo un preot

www.dacoromanica.ro

ambulant făcu slujba și ținu o predică cu subiectul luat din vechiul Testament, după care colonelul Steward făcu o colectă slujbă simplă, căreia cântecul credincioșilor îi dedea o poezie deosebită de evlavie. Cum Biblia evreească stăpânește lumea creștină, mai mult decât evreimea! Și mai cu deosebire creștinătatea anglo-saxonă. Thomas Carlyle zice: „Unele cărți fac și azi minuni. Cine a făcut Catedrala Sf. Paul? Divina carte evreească a făcut-o, cuvântul omului Moise, un izgonit care își păștea turmele Madianite acum 4000 de ani, în pustiile muntelui Sinai". Și când vezi acest cult pentru cartea evreească, și numeroasele nume biblice ce le poartă Anglo-Saxonii (pe când evreii se feresc de ele), să nu te miri că iluștri apostoli antisemiți pretind cum că englezii nu sunt altceva decât urmașii celor opt triburi evreești rătăcite! Astfel Drumond, în „La France Juive", vrea ca Englezii să se tragă numai dintr'un trib, pe când al treilea ar fi — Afganii. Un alt antisemit, Martin, se silește a dovedi că Englezii sunt evrei și conchide că „nu-i nici o îndoială că Scoția este populată de coborâtori ai evreilor..... In Scoția, ca pretutindeni în Englitera și în Irlanda, se întâlnesc tipuri evreești".

Lăsând aceste elucubrații nesăbuite, este de fapt o asemănare între Englezi, sau Anglo-Saxoni, și evrei, o asemănare lăuntrică bineînțeles, și anume întrucât ei reprezintă sinteza realismului și al idealismului....

Noemvrie

12.—Inalta Curte de Casație, în secțiuni unite, după pledoria avocaților C. Dissescu și C. C. Arion, a admis recursul Rabinilor Ieșeni contra hotărîrilor tribunalelor de Iași, care-i condamnă la amendă, ca experți, pentru că au refuzat să asiste la jurământul more-judaico. Să vedem dacă această hotărîre, care declară acest jurământ inadmisibil și din punctul de vedere al religiei și din cel al legei, va frânge cerbicia judecătorilor Ieșeni.

Nepoții mei au sosit aici dela Odessa. Ei sunt bucuria ochilor mei și umple casa de lumină și bucurie. Băiețelul, Vladimir, gânditor, serios, fetița (i-au dat numele mamei sale, nenorocitei mele fiice) leit mă-sa. Când ri-

www.dacoromanica.ro

dică pleoapele, mă uit în cerul din ochii copilei mele D-zeule, cum doare aceasta! Junghiul amintirei îmi sângeră orice plăcere născândă. Gurița copilei e o cireașă, râsul ei un ciripit..... duoă păpuși, zice toată lumea. Mama și mama-mare nu mai sunt aici să vadă aceste minuni. Ce fericire ar fi fost pentru *ele!* Dar parcă nu le văd de acolo, de dincolo?

Fiul meu Mișu, după ce a luat licența în drept la București, a trecut, acum câteva săptămâni, examenul de doctorat în drept la Universitatea din Heidelberg. Teza lui tratează despre „pactul în folosul terțiilor", și este o lucrare serioasă, cu folosirea sârguitoare a izvoarelor.

Decembrie

24.—S'a lăsat iar o tăcere asupra casei, de când micii nepoți s'au întors la Odessa. Trec prin odaia lor și parcă'i caut. In pătuc mai stă paiața care bătea din tălgerașe și acum pare întristată, și ursul negru pe fereastră ; într'un colț căluțul, iar pe o măsuță bucătăria.

25.— *Adunarea generală de azi a Ordinului B'nei B'rith*, a rămas înapoia înaintașelor sale, ca număr și calitate. Nivelul intelectual al evreilor pare că a scăzut în urma legilor scelerate. Am fost ales Mare Președinte, pentru a 30-a oară, cred.

Ministerul Ionel Brătianu a demisionat eri. P. P. Carp vine: depe acum se împart demnitățile și funcțiunile, și domnește o mare veselie în tabăra conservatoare. Liberalii pe ducă — tot practici — au mai înființat, înainte de plecare, funcții noi și grase și au numit în ele pe edecurile lor. Anton Carp e Guvernator al Băncii Naționale.

www.dacoromanica.ro

1911

Ad. Gen. a Reprezentanței Uniunii Evreilor Pământeni. — „Figaro" și P. P. Carp. — Proectul de lege pentru industrii și C. C. Arion. — A. C. Cuza și plagiatul. — Minciuna luării de sânge. — Osândirea unui avocat șantagist. — La miniștrii P. P. Carp și D. Nenițescu.—Legea meseriilor și audiența istorică la Rege și Art. 5 din legea Meseriilor.

Ianuarie

6.—Boboteaza fără gerul Bobotezei. Adie un vânt de primăvară și un soare radios poleiește pelița subțire de ghiață de pe Dâmbovița, în care se face botezul crucei, cu alaiul obicinuit.

Fiul meu, făcând serviciul în escorta regală, urmează la școala de cavalerie din Târgoviște. A venit aicea fără de veste, pentru o zi. E chipeș în uniforma sa bogată. Ne spune cu haz de pățaniile sale din orașul lui Radu Negru, de „Hotelul" în care era cât pe aci se degere noaptea, apoi de „apartamentul" închiriat la un dogar, în care s'a pomenit (în apartament, nu în dogar !) cu un musafir nepoftit și nedorit: un mascur intrat dimineața în odaia lui ; de un bal mascat și costumat ce a avut loc într'o odaie luminată cu lumânări, și celelalte. Și această viață trebue să o urmeze încă timp de cinci luni. Dar ce are a face? „E vorba", cum le-a spus colonelul într'un discurs eloquent, „de devotament pentru patrie, onoare militară etc". Se întoarce mâine la școală.

11.—La Iași studenții naționaliști, puși de profesorii A. C. Cuza și N. Iorga, au împiedicat prin fluerat, târșăit și alte sgomote, jocul unei artiste, anume Rozan, pentrucă e evreică. Nu se poate caracteriza mai bine această faptă, decât prin următoarele cuvinte din „ultimele observațiuni și note" ale ilustrului jurisconsult I. Unger: „dacă ideea de naționalitate nu este inobilată prin ideea de umanitate și hotărnicită de ideea de Stat, ea face să sare în aer ca dinamita toate legăturile sociale și politice".

14.—De ziua nașterii Impăratului Germaniei, mare pri-

www.dacoromanica.ro

mire la ministrul Dr. Rosen. Sclipiri de uniforme și decorații. Membrii noului guvern sunt în păr. Maiorescu mă zărește și se apropie de mine. Îl felicit. „Nu", răspunde el, „să mă feliciți după alegeri", și-mi scutură mâna în cât răspândesc șampania pe jos. „Cu plinul" zice el, și pleacă zâmbind mereu. Ministrul și poetul Delevrancea, în frac și decorație, nu pare în largul său și umblă cu fereală, cu un rânjet care nu-l face mai frumos. Vorbesc cu dr. Rosen, Om cult, literat și diplomat. El mi-a dat un exemplar din versiunea sa metrică din Omar Hajam, făcută de el în timpul șederii sale în Persia. Traducerea, precedată de o savantă ochire asupra literaturii persane, este în versuri și tot așa izbutită ca faimoasa versiune engleză a lui Fitz Gerald.

20.—Duminică am plecat la Brăila și Galați. Cer albastru și soare la plecare, dar la Făurei viscol. Oprire de două ceasuri până la sosirea unei a doua mașini din Brăila. Frig în vagoane. Trenul se sgâlțâie și amenință a ieși din șine..... La Brăila mă întâmpină la gară Președintele Lojei, Dr. Nestoriam. Vântul șuieră, fulgii de zăpadă înțeapă. „E foc afară" zice conductorul. Urmând călătoria la Galați, ajungem la gară cu trei ore întârziere. Nicio trăsură. Prezidentul Lojei, Dr. Feldmann, mă întâmpină și mă duce la „Grand Hotel Metropol" „Grand", mă rog, n'o lasă mai eftin! Și e fără lumină, fără încălzit cumsecade, fără telefon etc., și totuși „Grand"..... După instalarea demnitarilor și banchetul indatinat, am vizitat așezămintele Comunității: școli, spital, azil etc., toate instalații model, care fac fala orașului. Marți m'am întors și Miercuri am instalat pe demnitarii Lojilor „Fraternitatea" și „Lumina" din Capitală. In discursurile mele variez subiectul pe care-l tratez de 40 de ani. Și ce recunoscători sunt oamenii când aud o „vorbă bună"!

24.—*Adunarea Generală a Reprezentanței Evreilor Pământeni* s'a ținut în mijlocul unei mari însuflețiri. S'a hotărît scoaterea unui ziar zilnic — „Un glas zilnic" cum bine a zis un delegat. Fondurile trebuincioase se vor strânge cu siguranță, căci am găsit totdeauna pe evreii darnici nu numai la sfat dar și la dat. I. B. Brociner ne-a făcut istoricul tratativelor care au urmat în țară după tratatul

www.dacoromanica.ro

din Berlin, înainte de revizuirea art. 7 din Constituție. Ne-a comunicat amănunte interesante și hazlii despre tocmelile unor deputați cu fruntașii evrei, amănunte pe care eu nu le cunoșteam, de oarece m'am întors în țară tocmai după revizuire. Astfel. ca să nu citez decât una mai boacănă: 12 deputați, care formau limba cumpănei, trebuia să primească câte 1000 galbeni ca să voteze pentru naturalizarea în bloc a 3000 evrei, și se trimiseră delegați în țară ca să strângă petiții de naturalizare dela 3000 candidați, din care fiecare trebuia să dea patru galbeni. Ce se întâmplă însă? Mulți din acești candidați trimiseră banii deadreptul la Cameră împreună cu petițiile lor!

Februarie

6.—Zece fruntași evrei din Tulcea au fost eri la mine plângându-se că, deși născuți în Dobrogea ca supuși otomani, și deși cetățeni români după Tratatul din Berlin și Statutul de Organizare a Dobrogei, comisia numită după legile din 1900 și 1910, vrea să înlăture pe toți evreii din drepturile politice, cerându-le tot soiul de dovezi imposibile, din partea autorităților otomane, pe când la creștini se primesc ca doveditoare actele care se refuză evreilor. Voi reclama la Ministrul Președinte care — din norocire! — este P. P. Carp.

14.—*Figaro* din Paris a publicat mai deunăzi următorul interview cu ministrul P. P. Carp:

— Et la grave question des juifs!

— A cet égard, me dit le premier ministre, des réformes s'imposent. La législation à laquelle nous les soumettons exige des modifications. Les juifs sont injustement traités, ce n'est pas douteux. Nous les astreignons au service militaire et, d'autre part, nons les privons de tout droit politique ; nous leur interdisons d'acheter des terres. Les naturalisations qui avaient été promises au Congrès de Berlin ne sont faites qu'en très petit nombre.

„Il y eut anviron 2.000 à 3.000 d'un coup, après le Congrès. Mais depuis lors il faut une loi spéciale pour chaque cas de naturalisation et l'on n'en accorde guère qu'une trentaine par an.

„Force nous est bien de vivre avec nos juifs, puisque nous ne pouvons ni les exiler, ni les détruire. La manière dont nous les traitons actuellement tend à faire d'eux de véritables émigrés à l'intérieur, Les professions libérales, les postes de fonctionaires, leur sont interdites: il ne leur reste donc que le commerce et la banque. Ils s'y jettent avec impétuosité et ils réussissent.

„Ils conquièrent la fortune, tout en restant dépourvus du moindre droit politique. C'est là, evidemment, une situation fâcheuse, paradoxale, un manque d'equilibre dont le pays tout entier doit souffrir.

www.dacoromanica.ro

„Cette privation des droits politiques se complique de tracasseries administratives. Les juifs des campagnes sont soumis au bon ou au mauvais vouloir des fonctionnaires subalternes qui peuvent être tentés d'abuser de la situation pour se procurer des profits illicites.

„Il faudra changer tout cela!".

Ce bucluc pentru Guvern, tocmai în toiul alegerilor! Brătienieștii și Takiștii, din opoziția cartelată, exploatează acestea spre a da iureș în Carpiști. T. I. Maiorescu, în fața acestei primejdii, a spus eri, la întrunirea dela Dacia, că acel interviev este o calomnie.

Ce bun cal de bătaie este această chestie ovreiască! Câtă vreme se va mai răbda alergarea cu jigodia antisemită a partidelor noastre politice? Se va prăbuși odată bietul dobitoc cu călărеții cu tot...

15.—De altminteri calul de bătaie a și dat jos pe călărеții opoziției. Țara e a guvernului. Acum a conservatorilor. Brătianu cu anexa sa Takistă a căzut în chip jalnic: la București Takiștii au avut 7 locuri și liberalii cinci! Iată dar cabinetul lui Carp asigurat. Dacă nu mă aștept la o mare treabă, totuși un lucru e sigur: evreii vor fi lăsați în pace. Această chezășie ne-o dau bărbații cinstiți și culți din cabinet, precum P. Carp, Alex. Marghiloman și C. C. Arion.

Azi mi s'a trimis într'un plic o carte de vizită purtând pe o parte, scrisă cu mașina, cuvintele:

ROMÂNIA A ROMÂNIEI.

Jidanii la Palestina sau la MOARTE, iar pe verso:

AFARĂ JIDANII.

Flori Cuziste și Iorgiste!

Aprilie.

7.—Proiectul pentru industrii.—Discuția asupra proectului pentru industria națională care stabilește, în art. 7, că 75% din personal trebue să fie români, a avut loc eri în Senat. Cu această ocazie C. C. Arion, vorbind în numele partidului conservator, a rostit cuvinte cari merită a fi reținute, atât pentru însemnătatea lor în sine cât și ca dovadă pentru înălțimea de vederi a acestui om politic. D-l Arion, vorbind de Art. 7, a spus că el crede cum că prin acest articol se protejează munca *tuturor pământenilor*

www.dacoromanica.ro

din ţara noastră, oricare ar fi origina lor, faţă cu toţi străinii care ne invadează din străinătate, şi a adaugat:

„Dar n'aş voi să se pună prin articolul de faţă chestiunea arzătoare între diferitele categorii de pământeni, pe care putem să-i avem. N'aş voi să se pună chestiunea aceasta arzătoare pe terenul muncii, pentrucă cred că, din punctul acesta, tot pământeanul, creştin sau evreu, are drept la muncă în ţara românească. N'aş voi să se nască un antagonism primejdios, cu atât mai mult cu cât, dacă unei categorii din populaţiunea noastră i se interzice dreptul de muncă în fabrici, înţelegeţi, domnilor, că lipsa de muncă este mizeria asigurată. Oricine are drept la muncă, ca la lumină şi aer".

Evreii n'ar trebui să uite aceste cuvinte de aur şi pe valorosul bărbat care le-a rostit, în mijlocul unei atmosfere încărcate şi frământate.

In şedinţa de azi a Senatului, C. C. Arion, revenind la această chestiune, a accentuat din nou că pământenii lucrători au dreptul la muncă şi când sunt opriţi dela muncă este rău, pentrucă orice muncă este un isvor de bogăţie şi orice persecuţie a muncii este un isvor de anarhie. La cari cuvinte nobile, Ministrul, M. G. Orleanu, a răspuns:

„Evident, când voi aplica acest text, voi face apeï mai întâiu la cetăţenii români, şi apoi, pentru complectarea locurilor ce mai rămân, voi face apel la locuitorii din ţară, băstinaşi, cari deşi nu cetăţeni, nu se bucură de protecţie străină, şi numai dacă nici cu aceştia nu se va complecta numărul, mă voi adresa celor adevăraţi străini".

Comitetul Central a trimis d-lui C. C. Arion o adresă de mulţumire pentru inimoasa sa apărare a dreptăţii. Tot aşa a mulţumit d-lui P. Missir, pentru intervenţia sa la Senat în favoarea noastră.

Aprilie

8.—Dejun la Ministrul Germaniei, Dr. Rosen, în onoarea Prof. Gierke, eminentul jurisconsult şi autor din Berlin. Oaspeţii erau, pe lângă sărbătoritul cu soţia şi fica lui, Prof. Gluk şi fratele său, magistratul, din Berlin, ministrul C. C. Arion şi Prof. Emanuel Antonescu (elevul lui Gierke). Dr. Rosen, foarte amabil, şi simplu ; Dr. Gierke nu are mult din ifosul profesoral german. D-şoara Gierke, vecina mea la masă, câştigă mult prin conversaţie. Ea se întreţinu cu Arion şi adesea a trebuit să tălmăcesc vorbele franţuzeşti ale acestuia. Fratele Prof. Gluck, magistratul, când l'am făcut atent că suntem trei avocaţi la masă, zise: „deci trei duşmani".

www.dacoromanica.ro

30.—Am predat azi ministrului P. P. Carp, în numele „Uniunei Evreilor Pământeni" o jalbă în chestia *Regulamentului* care cere *calitatea de cetățean român pentru a putea fi expeditor la vămile din București și Iași.* Acest Regulament poartă — iscălitura lui Carp! Observând lui Carp că această mărginire nu se află în lege și este în contrazicere cu trecutul lui în chestia evreească, el a fost vădit surprins și mi'a făgăduit a schimba Regulamentul, despre care părea că nici n'are cunoștință. Adesea se dau iscălituri ministeriale fără citirea actelor, și cari lovesc adânc în interesele oamenilor.— Peste câteva zile am primit o adresă a Biuroului Vămii Poștei, prin care mi se comunică că „evreii pământeni vor putea să fie autorizați numai ca *procuriști* ai biurourilor de expedițiune, dacă au satisfăcut legei recrutării". — Vasăzică numai „procuriști", nu șefi de biurouri!

Mai

4.—Vreme frumoasă, nicio adiere, salcămii și liliacul în floare inmiresmesc aerul. Dar sunt trist, cu gândurile mele la iubitele mele moarte..... O omidă mi se tărește pe mână: o asvârl prin fereastră cu desgust, — dece un mărunt insect ca acesta are acest efect? Ne ocupăm prea puțin cu vieţuitoarele mărunte. Ele încep a-mi fi mai simpatice de când am citit „Naissance de l'intelligence" și „Psichologie animale", de Gh. Bohn.

Pastorul Comunității Baptiștilor m'a consultat astăzi în privința dobândirii unei case din partea Comunității. Comunitățile religioase eterodoxe nu sunt recunoscute ca persoane morale, de frica, „Cahalului" evreesc. Din pricina asta nu se regulează nici starea celorlalte Comunități.

6.—Plagiatorul A. C. Cuza. — La ordinea zilei e *plagiatul A. C. Cuza.* Acesta s'a dovedit, ca și toți tovarășii săi, căpetenii ale antisemitismului sălbatic, un impostor și un plagiator. El și-a început cariera printr'un ateism extrem, pe care l'a rostit, la 1890, în Revista „Contemporanul", într'o poezie „La mormântul meu", în care spune:

„La mormântul meu, prieteni, lăsați copiii toți să vie,
Dar le spuneți că în viață gândul meu a fost ateu,
C'am primit religiunea ca o goală comedie,
Spovedania minciună și prohodul ca prostie,
Și că cerul pentru mine a fost fără Dumnezeu".

www.dacoromanica.ro

Astăzi, având nevoe de o pârghie pentru viața politică, s'a prefăcut într'un cucernic ortodox și naționalist înfocat, și, copiând și într'asta pe Chamberlain, nu admite că Isus din Nazaret a fost evreu. Râvnind a fi și poet și profesor, a recurs la plagiat. Astfel a publicat pe vremuri următoarea epigramă:

„Te-ai rădicat atât de sus,
Iubitul meu amic,
In cât să nu te miri că'mi pari
De sus atât de mic".

Din nefericire pentru el, poetul Steuermann Orion l'a prins cu mâna în sac, dovedind că aceste versuri singurile izbutite pe care le-a scris Cuza al nostru sunt copiate din „Fliegende Blaetter". Cu acest prilej Caragiale a scris:

„Cine se scuză
Se Accuză".

Și de atunci A. C. Cuza, este *Accuză.*

Apoi a scos o lucrare științifică „Poporația", premiată de Academia Română, în temeiul căreia a fost numit profesor de Economie Politică la Universitatea din Iași, unde își revarsă ignoranța sa și veninul său în sufletele tinerimii. Or, avocatul Emanoil Socor a descoperit și dovedit într'o scriere documentată că această carte este pe deantregul plagiată, un furt îndrăzneț. Ce a făcut Accuză? A dispărut cu coada între picioare? Ași! Antisemitul, vrednic de acest nume, își revendică toate drepturile ca răsplată pentru mucenicia sa, între care și dreptul la minciună, furt și alte isprăvi. Deci Accuză a avut fruntea să cheme în judecată pe Socor înaintea Curții cu Juați din Iași, pentru calomnie. La Curte s'a judecat nu Accuza, ci evreii. Șiretul plagiator a pus chestia pe tărâmul naționalist și antisemit, avocații au bătut și ei în struna asta, publicul a demonstrat, totuși Curtea a hotărît o expertiză. Proastă perspectivă pentru Accuza și cărdășia sa! Deocamdată evreii s'au ales cu înjurături și amenințări, și ziarul „Evenimentul" ațâță spiritele.

Minciuna sângelui. Hâda stafie a fost trezită iară din somnul ei, de „Liga antisemită" ai căreia tovarăși, ca și „bunii veri" ai Carbonarilor („Cărvunari", cum își

www.dacoromanica.ro

ziceau revoluţionarii moldoveni la 1822) sunt legaţi cu jurământ pentru slujba sfântă, nu însă a libertăţii, ci a stârpirii evreilor. Şi a pus la cale acu o învinuire de sânge, măcar că a trecut Paştele. Dar ce are a face? Sângele este un suc preţios, care se poate păstra la răcoare până la Paştele viitor. Şi s'a găsit o unealtă docilă, un neamţ ungur, anume Ernest Parg, tâmplar din Bucureşti. Un băietan al lui, anume Iosif, de 18 ani, a fost sortit ca victimă.

La 20 Mai, disdedimineaţă, văzui intrând la mine pe un cunoscut, însoţit de un om între două vârste, palid şi în prada spaimei. Solomon Finkelstein, pielar din str. Moşilor. Acesta îmi povesti cu glas tremurat şi fălcile încleştate, că la 8 Mai, scoborându-se în pivniţa prăvăliei, a găsit un ghiosdan de şcolar pe care credea că e al fiului său. Acesta spuindu-i că nu-i al lui, l'a pus în prăvălie. A doua zi s'a pomenit cu o femee cu un copil, amândoi necunoscuţi lui, întrebându-l dacă n'a găsit un ghiosdan, şi răspunzând el afirmativ, femeea îi spuse că e al băiatului ei, care dispăruse de acasă de Sâmbătă. Văzând că nu e lucru curat el a trimis ghiosdanul la Secţie. Pentru azi se vede chemat la parchet, în urma unei plângeri a tatălui copilului, şi că s'a lăţit svonul că e vorba de o crimă rituală, aşa în cât vecinii au început a zbârnăi şi a se uita pieziş la el, şi e o oarecare frământare în târg.

Înţelegând gravitatea lucrului, sfătuii pe F. să nu meargă la parchet şi mă dusei îndată la Prefectul poliţiei. In drum văzui pe Calea Victoriei pe cunoscutul agent al Ligii antisemite, care cu un rânjet pe faţa lui de faun, anunţa imunda gazetă a Ligei, răcnind că e vorba de luarea sângelui de către jidani. Şi aceasta în faţa poliţiei! Lămurii Prefectului primejdia, rugându-l să ia măsuri urgente pentru a impiedica pacostea, spre a nu se răscoli patimele şi prejudecăţile norodului. Mitilineu făgădui a lua de grabă toate măsurile. A doua zi mi se aduseră copii din dosarul parchetului. Intr'adevăr tatăl Parg făcuse o plângere la parchet! Jalba lui — scrisă de un d. avocat cu numele fatidic de *Flămânda*, — spune că băiatul care se dusese la şcoală la 7 crt, nu s'a întors decât a doua zi, „slab, galben şi fără ghiozdan". Intrebat unde a fost, a

www.dacoromanica.ro

spus că venindu-i rău pe strada Armaşului, a fost găsit leşinat de către un domn care l'a adus acasă la el, l'a pus în pat şi apoi i'a dat drumul. Numai după „stăruinţă" a spus adevărul.

„Stăruinţa" este de bună seamă a tovarăşilor dela Liga antisemită, care ştiu prea bine ce se poate sugera unui copil!

Acest „adevăr", spus după stăruinţă, jalba tatălui Parg o expune astfel: Iosif întorcându-se dela scoală, cu ghiozdanul la subţioară, a fost întâmpinat de către două persoane, una mai în vârstă, alta mai tânără, care i'au propus să meargă cu dânşii să se plimbe, că are să-i dea lucruri bune, între cari zaharicale; şi l'au suit într'o birjă, şi „coborîndu-se pe strada Lazăr, pe un gang unde i'au dat să miroase dintr'o sticlă lichid şi i'au dat să bea; după care nu-şi mai aduce aminte până a doua zi Duminică la orele 4 p. m. când, deschizând ochii, l'a văzut pe cel mai în vârstă fugind cu *o tinichea în mână la care era ataşat* un tub de cauciuc". Apoi l'au scos pe stradă şi i'au dat drumul".

Până acum Minciuna Sângelui se scornea învinuindu-se evreii că au omorît un „copil de creştin muncit" spre a-i lua sângele. Acum Liga antisemită şi Ernest Parg au adus o variantă: moravurile s'au îmblânzit. Ovreii se mulţumesc să „ademenească un copil, să-l ameţească, să-i ia sângele printr'un „maţ ataşat la o tinichea" şi apoi să-i dea drumul! Ce mai ovrei proşti! Vezi că cei ce au tras iţele n'au putut îndupleca pe tatâl Parg ca să 'şi omoare copilul!

Naşte întrebarea: cum s'a aflat cine sunt autorii răpirii, unde şi în ce casă şi stradă a fost băiatul?

Tatăl Parg spune în jalbă că băiatul ar fi spus că ghiozdanul este „la acela ce l'a ridicat după stradă şi că-şi aduce aminte casa". Miraculoasă ştiinţă! Dar băiatul însuşi, în depoziţia lui înaintea Procurorului, spune că „l'au legat la ochi şi la gură şi numai când a venit în odae l'au deslegat la ochi; *dar a văzut ceva, căci a tras puţin dela ochi legătura.*" Atunci de unde i'a venit această clară intuiţie de oameni şi lucruri? Urzirea este evidentă: s'a aruncat ghiozdanul în răsuflătoarea pivniţei lui Finkelstein, care răspunde în stradă, şi s'a clădit pe aceasta toată infama

www.dacoromanica.ro

calomnie! Tatăl Parg, totuşi, în plângerea sa, nu vorbeşte deadreptul de luare de sânge ritual, ci roagă pe d-l Prim Procuror „a supune copilul la cercetări medicale, minuţioase, şi a constata în acelaş timp, în mod judecătoresc, faptele, ca în caz de vătămare a sănătăţii copilului, să poată face responsabil pe răpitori".

Intenţia este străvezie.

Primul Procuror însărcină pe dr. N. Minovici, medic legist al tribunalului Ilfov, să facă examenul copilului şi acesta, la 24 Mai, raportă că: Iosef *Parg nu are pe corp şi membre niciun semn de violenţă. Are numai pe obrazul stâng un semn de mărimea unei piese de 50 de bani, care interesează numai epidermul şi care semn prezintă toate caracterele unei boale de piele. . . . . In nici un caz n'are caracterul unei vivisecţii, care de altfel nu se practică pe aceste regiuni ale corpului.* Infundată toată cârdăşia, cu halimaua maţului şi a tinichelei!

In urma acesteia, Procurorul General, I. Vasilescu, prin ordonanţa sa definitivă No. 80 din 23 Iulie, după ce observă că „extragerea de sânge pentru satisfacerea unei credinţe religioase, asupra existenţei căreia nu avem de altfel nicio informaţiune ştiinţifică şi, *care se poate în fapt să nu existe*, căci în caz contrar nici ridicolul unui asemenea ritual n'ar fi în stare să egaleze obscuritatea credinţei care-l provoacă (!)", întemeiat pe raportul medicului legist, declară că nu există caz de urmărire.

Dar complicii nu dezarmează, şi Parg face o acţiune directă la Tribunal! In reclamaţia sa din 2 August el chiamă în judecată pe Solomon Finkelstein, învinuindu-l de astă dată că „a extras sânge din obraz, din pulpa piciorului şi de pe spinare!"

S'au înmulţit dar locurile de pe trupul nenorocitului băiat de unde i s'a tras sângele cu maţul în tinichea!

Tribunalul însă i'a respins acţiunea.

Dar n'am isprăvit. Un epilog tragi-comic se altoieşte pe calomnia principală.

In ziua de 19 Oct. Finkelstein veni la mine plângând-se că avocatul lui Parg, un anume S. Niculescu Scărţan, îi cere 1000 de lei, ameninţându-l că în caz contrar va deschide împotriva lui o campanie prin presă pe chestia sân-

www.dacoromanica.ro

gelui, şi că el s'a învoit cu el să-i dea 600 de lei, amânându-l pentru a doua zi. Sfătui pe F. să reclame Poliţiei. Dar bietul om, abia scăpat de năpaste, numai avea poftă să se vâre într'o nouă belea. Deci făcui eu însu-mi, sub iscălitura mea, o cerere Prefectului, denunţându-i cazul şi cerând să delege un agent poliţienesc ca să surprinză pe Scărţan, şi pe pretinsul său secretar Constantinescu, în flagrant delict.

Aşa se şi făcu. Şi în ziua de 22 Oct. Scărţan, împreună cu Constantinescu, se înfiinţară în biroul lui Finkelstein, care le dădu 200 de lei în bilete de bancă a 20 lei, pe care le însemnase cu litera F., amânându-i pentru rest pe a doua zi. Scărţan, primind banii, nu apucă să iasă pe uşe împreună cu Constantinescu, când agenţii, eşind din ascunzişul lor, puseră mâna pe ambii onorabili şi-i duseră la Poliţie, unde se încheiă un proces-verbal. Instrucţia sfârşindu-se cu o Ordonanţă de urmărire, Tribunalul Ilfov secţia II-a, prin sentinţa No .55 din 17 Ian. 1913, condamnă pe amândoi inculpaţii la câte două luni închisoare corecţională şi la un leu despăgubire civilă către Finkelstein.

Este interesant a nota că avocaţii onorabilului Scărţan, d-nii *Deşliu*, *Metaxa* şi *Aurel Iliescu*, au susţinut înaintea Tribunalului, că este vorba de o înscenare din partea reclamantului contra lui Scărţan, care era decis a merge până la sfârşit cu procesul de *omor ritual*; că *F. este vinovat*, că dacă că nu a făcut apel cauza este tocmai că intervenise între ei o transacţie verbală şi că Finkelstein cu d-l Avocat Stern, care este Preşedintele Comunităţii Israelite, s'au înţeles ca să *întinză această cursă lui Scărţan*!

Desigur că povestea pruncului Iosif Parg, „martirul jidanilor din Bucureşti", va figura de acum înainte în pomelnicul celorlalte crime rituale, dovedite tot atât de neadevărate ca acestea. Ziarul „Libre Parole" al faimosului Drumond, şi după el ziarele „Reci" şi „Zemstino" din Rusia, au şi publicat în August 1911, ştirea că „în România *a fost ucis* băiatul Ernest Parg, că reclamaţiei părinţilor s'a dat cursul normal şi că autorităţile judiciare fac ancheta în cel mai mare secret". Până azi acele ziare nu au dat rezultatul procesului, şi deci, pruncul Ernest Parg rămâne *ritualmente ucis*!

www.dacoromanica.ro

Adaug că în Iunie 1911 am prezentat, în numele „Uniunei Evreilor Pământeni", o cerere Ministerului Președinte P. P. Carp și Ministrului de Justiție, ca să se cerceteze *pe autorii înscenării*, fiind în interesul dreptății și al bunei ordine în Stat, ca asemenea uneltiri să nu rămâie nedescoperite. Dar, covârșit de alte griji, am lăsat lucrul baltă și până azi criminalii autori ai acestei infame născociri au rămas nesupărați. Păcat! Căci tâmplarul Ernest Parg, strâns cu ușa, ar fi dat în vileag pe adevărații autori intelectuali.

Spre a complecta istoricul acestui fapt, trebue să registrez, că Scărțan și complicele său făcând apel, cei doi polițiști, retrași în răstimp din slujbă, și-au schimbat depozițiile (având memoria scurtă), astfel în cât numiții au fost achitați, iar polițiștii martori mincinoși, n'au fost supărați.

27.— „*Scandalul bisericesc*". Iată rubrica permanentă a gazetelor și obiectul discuțiilor împătimate. Prea Sfintele Fețe se ceartă, și în acest timp es din mocirla scormonită mirosuri urîte.

In balotajele la alegerile comunale de eri, la Viena, creștinii sociali au suferit o înfrângere. Toate căpeteniile lor: Prințul Alois Lichtenstein, Ministrul Weisskirchner, Gessman, Primarul Neumayr au căzut. Insfârșit Viena scapă de această pacoste și rușine a ei, partidul-infam care, născut dintr'o minciună, a răsărit și a apus cu acela care i'a dat naștere: Dr. Lueger, al căruia nume împodobește o stradă a Bucureștilor! Până când?

Octomvrie

6.— *Legea industriei. La P. P. Carp.*— In vacanță mi-am primenit trupul și sufletul în streinătate: Weisser Hirsch, o săptămână neuitată la Beyreuth, apoi în Scoția, la Țibucani, și acum iar sunt în făgașul muncii. Noi lovituri se pregătesc împotriva evreilor, spre a le seca și puținele izvoare de muncă ce le-a mai lăsat Statul. Acum e vorba de reforma legii pentru *încurajarea industriei naționale*, care cuprinde grele restricții pentru „streini". Am fost în numele „Uniunei Evreilor Pământeni" la Ministrul Presedinte P. P. Carp. Conversație în limba germană. La cererea mea ca

www.dacoromanica.ro

în lege să se lămurească, că restricţia nu este aplicabilă evreilor pământeni, Carp răspunse că nu e cu putinţă de a dobândi aceasta dela Parlament, şi a stărui în aceasta, ar însemna căderea proiectului întreg.

„Am mărginit" urmă Carp — „această restricţie numai la lucrători, nu şi la personal tehnic, şi nu o aplicăm la micile ateliere ; afară de aceea, câtă vreme vom fi noi la putere, „*vom închide un ochiu*". La observaţia mea că ar fi drept ca cu acest prilej să se declare odată oficial că evreii pământeni nu sunt străini, Carp replică: „Hei, chestia evreească este o chestie de timp. Dela el trebue să aşteptăm deslegarea ei. Am întrebat pe colegii mei din minister, între cari N. Filipescu şi B. Delavrancea sunt mari antisemiţi, ce scop urmăresc în realitate? Şi le-am spus: avem odată pe evrei şi nu putem nici să-i ucidem nici să-i gonim, prin urmare se impune o altă politică faţă de ei, în interesul Statului. Pretutindeni evreii sunt un factor economic însemnat ; aşa au fost şi vor fi şi la noi. E drept că nici evreii nu sunt toţi cinstiţi şi adesea trag pe sfoară pe români (sie pflegen die Rumaenen ueber den Loeffel zu barbieren). dar numai popoarele sunt cumsecade, indivizii nu".

Am stăruit însă ca din partea guvernului să se facă o declaraţie spre a lămuri sensul legii şi a linişti opinia publică, şi am repetat că ar fi nemerit ca tocmai un guvern Carp să proclame de pe tribuna Parlamentară că evreii pământeni nu sunt streini, Cu aceasta s'ar face un început şi s'ar îndruma deslegarea pacinică a spinoasei chestii, în înţelesul părerii pe care el singur a rostit-o de atâtea ori.

Faţa lui Carp deveni gravă, şi el rămase o clipă pe gânduri. Apoi făgădui că va cugeta serios la cele spuse de mine, şi, la despărţire, reluînd tonul lui glumeţ, povesti că vorbind cu un antisemit francez, care înjura pe evrei, i-a zis în zeflemea: „Pire encore, ils ont même l'audace se de plaindre".

Foarte mulţumit şi înseninat de acest cuvânt de duh, Carp îmi strânse mâna prietenos.

10.— Intrevedere cu ministrul D. Neniţescu.— Carp a şi vorbit cu acesta în chestia legii pentru încurajarea industriei. Acelaş rezultat. Am sugerat ca în tot cazul să se prevadă

www.dacoromanica.ro

că, dacă nu se va găsi un număr îndestulător de cetăţeni români ca lucrători, să se primească în locul lor evrei pământeni. Nenițescu, deşi plin de bunăvoinţă, mărturisi că nu poate făgădui „de oarece nu depinde numai de el".

Noemvrie

16.—Logodna ficei mele cu fostul meu ginere, văduv după reposata mea fiică Nelly, s'a făcut ieri. Copilaşii nenorocitei mele fiice vor avea o a doua mamă. Am un ochiu râzând şi altul lăcrămând. După cuvântul Dantesc, nu-i nici o durere mai mare decât a'şi aminti de vremuri fericite în mizerie, dar şi amintirea mizeriei şi marelor dureri din trecut îţi învenineză orice clipă de fericire prezentă. . . . .

28. — Legea meseriilor. — Pe lângă proiectul de lege asupra încurajării industriei naţionale, s'a mai prezintat Camerii şi un nou proiect al *Legei Meseriilor*, amândouă ale ministrului D. Nenițescu, şi amândouă dezastroase pentru muncitorii evrei pământeni. In proiectul legei meseriilor se păstrează nefastul art. 5 al legei vechi, după cari numai acei streini pot exercita o meserie cari vor dovedi reciprocitatea în ţările cărora aparţin. Iar cel de al doilea prevede că 75 la sută din lucrătorii şi personalul tehnic trebue să fie români. Va să zică după cel li s'a luat evreilor şcoala li se ia şi dreptul la muncă.

Am hotărît să intervenim la guvern, la şefii partidelor, la Rege — că deviza noastră este doar „lupta în ţară şi prin ţară". Dar eu, Prezidentul, am o stingere complectă de voce: „quel guignon: Israel e răguşit", a zis ieri secretarul general al Uniunei, Labin. Noroc că Ionel Brătianu a trebuit să plece ieri şi a contramandat întrevederea ce mi-o fixase. Dar am să merg mâine la Take Ionescu. Mă va putea înţelege, măcar că nu sunt împăratul Friedrich, despre care s'a zis:

„Man hört, spricht auch heiser.
Gar wohl den Deutschen Kaiser".

Aceasta e însă numai un dar împărătesc!

Seara, — la orele 6 la Take Ionescu, care m'a primit cu vorbele: „desigur ai citit ce am zis la ultima întru-

www.dacoromanica.ro

nire a partidului meu, cum că cu ocazia revizuirii Constituției nu se va atinge art. 7?"

— Da, și aceasta a consternat pe prietenii mei. Dar ghicesc că această declarație ți-a fost dictată de motive de partid.

— Tocmai. Opoziția începuse să mă atace pe această temă.

— Să lăsăm asta — măcar că tocmai aceasta e partea cea mai grea a chestiei evreești, că e o armă de partid — vin într'o chestie foarte gravă.

Și-i lămurii economia și rostul legilor meseriilor și industriei. Mă ascultă cu băgare de seamă și-mi spuse apoi că, rugat de fostul ministru Vasile Missir, când, la 1900, a prezentat întâiul proiect al legii meseriilor, să nu se opue la Regulamentul „care îndulcea" rigoarea art. 5, scutind pe evreii de dovada reciprocității, i-a răspuns că Regulamentul este ilegal, dar nu'l va combate, dreptul la muncă fiind sfânt.

— Acum nici această „îndulcire", pe care am obținut-o la 1900, în urma intervenției mele la Rege, nu se mai admite, — i-am răspuns eu. Este dar o lovitură de moarte pentru muncitorimea evreească.

Ionescu dete din cap, întristat, și apoi a zis: „unde vom merge cu această politică de ură?" Și mă sfătui să merg la Rege și la Carp. . . .

Am plecat îndurerat. Ce ne folosesc simpatii — academice? Nici Carp, nici Ionescu, dacă au vrerea, n'au puterea de a face ceva, fiind și ei, șefii, robii partidelor și mai ales ai liberalilor, chiar când aceștia nu sunt la putere.

Decembrie

2. — *Audiență istorică.* — Zi de audiență, din care *una istorică.*

Cea dintâiu la primul ministru P. P. Carp, la care am fost împreună cu Sal. Halfon. L-am găsit nervos și agitat. „Iar ați venit?" ne apostrofă, supărat. „Nu știți ce e pe capul meu? (Aluzie la duelul cu Brătianu la Senat) și ne taie mereu vorba. — Dar e vorba de existența a 120.000 de suflete.

— Aș! Ce credeți, că o să-i lăsăm să moară de foame?

www.dacoromanica.ro

— Dar legea o vrea şi evreii sunt îngroziţi.

— De, evreii sunt totdeauna fricoşi.

Dar n'au dreptate?

— Nu. Vom căuta să facem ceva.

— Ce anume? — Ştiţi că legea dv. e mai neomenoasă ca a liberalilor?

— Cum aşa?

— Apoi în Regulementul lui Mitiţă Sturdza (în urma intervenirii mele la Rege, la 1900), se zice că evreii pământeni nu sunt ţinuti să dovedească o reciprocitate, pe când legea dv. nu numai reproduce articolul legei liberalilor, dar opreşte ritos facerea de Regulamente, acolo unde legea nu o prevede anume.

— (După o oarecare şovăire). Dar lăsaţi, *tocmai ne chibzuim ca să găsim o formulă pentru o soluţie.* Aşteptaţi.— Solomoane, (aceasta lui Halfon, care voia să-l întrerupă) pentru D-zeu, lăsaţi-mă. N'am vreme acuma.

Şi când îi prezentarăm memoriul şi petiţia noastră, Carp, din ce în ce mai întărâtat, strigă: Nu-mi trebue! N'am vreme de citit!

Totuşi luă actele, făgăduind că le va citit şi repetând că se va ocupa de chestie.

La ce slujesc vederile juste, cugetul liberal şi critica spirituală ale oamenilor ca P. P. Carp, dacă rămâne sterpe şi lasă să urmeze păcatele pe care le osândesc? De asemeni oameni se poate zice, cu Goethe, ca sunt ca spiritele ce vor mereu binele şi fac mereu răul. . . . .

Halfon, făcând cam aceleaşi reflecţii, îmi spuse, pe când ne întorceam acasă în automobil, „că nu mai are iluzii despre amicul său Carp. E vecinic doctrinar: când e în opoziţie profesează filosemitismul, când e la putere nu numai că nu face nimic, dar aprobă măsuri mai sălbatice decât liberalii".

Tot azi, la orele 6 seara, am avut audienţă la Regele Carol.

Regele mă primeşte, ca totdeauna în picioare, în salonul în care toate sunt potolite: lumina prin vitrine şi perdele, paşii prin covoare moi, vorba prin draperiile grele şi gravitatea Domnitorului.

Convorbirea s'a ţinut în germană, şi o transcriu aşa

www.dacoromanica.ro

după cum am însemnat-o în jurnalul meu, când m'am întors acasă:

— Iarăşi în vecinica chestie evreească, Majestate, şi iarăşi în chestia pentru care am intervenit la Măria Voastră la 1900, adică în chestia Legii Meseriilor, care ca şi aceea a încurajării industriei, ameninţă existenţa a muncitorimii evreeşti. Şi am expus Regelui în amănunt rostul numitelor proecte. Regele ascultă cu băgare de seamă şi mă întrerupse deseori cerând lămuriri asupra unor anume puncte.

— Sire, când legea meseriilor a fost întâiu propusă de partidul liberal în 1900, am fost la M. V. şi am căpătat asigurarea că art. 5 din proiect va fi „îndulcit". Aceasta s'a şi făcut prin regulament, care scuteşte pe evreii băştinaşi de dovada unei reciprocităţi imposibile, ei nefăcând parte din nici un stat străin. De aceasta evreii sunt recunoscători. Acum aceeaşi primejdie revine iar prin proiectul cel nou, şi iarăşi nenorociţii mei coreligionari se îndreaptă prin mine la M. V. 120.000 de suflete sunt ameninţate în existenţa lor. Şi de ce? Nu este vorba nici de concurenţă, căci ţara are nevoie de un număr întreit de meseriaşi de cât are acum.

— Da, da. Este de necrezut. Ce zice Carp? El e evreofil.

Carp, pe care l'am văzut azi, era foarte agitat.

— Dece? Din pricina acestei chestii?

— Nu, din pricina situaţiei politice. Ne-a făgăduit a face ceva. Ce tragic lucru că tocmai sub guvernul Carp se dau evreilor cele mai grele şi mai crude lovituri!

— Da, n'are noroc în privinţa asta.

— Va să zică evreul pământean nu mai poate unelti o meserie, dar evreul strein propriu zis da. Nu e absurd?

— De necrezut.

— Dar ce să căutăm aici raţiune? Dictează numai ura oarbă. Aşa dar nici meseriaşi, nici muncitori, nici funcţionari în industrie să nu mai poată fie evreii pământeni? Atunci ei, vânaţi ca fiare sălbatice, vor lua lumea în cap sau vor muri de foame.

Şi, covârşit de emoţiune, şi lăsând la o parte tonul convenţional, am izbucnit:

„Aceasta ar fi o catastrofă unică în istorie, mai cum-

www.dacoromanica.ro

plită decât isgonirea evreilor din Spania, mai crudă decât un pogrom sângeros în Rusia ; căci s'ar sârvâşi nu din fanatism, ci cu sânge rece, nu de popor, ci de guvern şi parlament. Ar ruina toată puterea morală care e temelia Statului. Aceasta, Sire, ar fi nedemn de o ţară civilizată, de o ţară creştină, de ţara pe al căruia tron se află M. T."

Regele se schimbă la faţă, apoi bătându-mă pe umăr, îmi spuse:

— Nu, *aceasta nu se se va întâmpla, nu trebue să se întâmple.* Daţi-mi memoriul dv.

— Iată-l. E iscălit de toate comitetele „Uniunei Evreilor Pământeni".

— Sunt şi evrei naturalizaţi între subscriitori?

— Da.

— Câţi evrei s'au naturalizat până acum.

— Vreo 1600.

— Voi recomanda cererea dv. ministrului, cerând satisfacerea ei, *căci este cu neputinţă a răpi dreptul la muncă unei populaţii stabilite în ţară de moşi-strămoşi.*

La aceste vorbe îmi năvăli sângele în faţă. Rezoluţia aceasta depăşeşte hotarul legilor în chestie, recunoscând calitatea, aşa de pătimaş tăgăduită, de băştinaşi a populaţiei evreeşti! O asemenea recunoaştere eşită din gura Regelui, trebuia să aibă cel mai mare răsunet.

— Voi putea avea o copie din această istorieă rezoluţie domnească, pentru a linişti pe coreligionarii mei disperaţi?

— Da, voi da ordin să vi se elibereze o copie.

Şi Regele îmi întinse, zâmbind, mâna, cu o pală de mulţumire în faţă, resfrângerea unei sfinte datorii împlinite.

Un D-zeu mi-a dat darul să spui cuvântul care să mişte inima Regelui, şi am simţământul că dacă n'aş fi făcut decât aceasta n'aş fi trăit în zadar. . . .

Chiar astăseară am întrunit pe membrii Reprezentaţiei spre a le comunica vestea cea bună, care s'a trimis a doua zi şi Comitetelor noastre din ţară.

Iată istorica rezoluţie pusă de Rege pe petiţia noastră, pe care am primit-o la minister:

„*Se recomandă la serioasa atenţiune a d-lui ministru al Industriei şi Comerţului spre a lua măsurile cuvenite în*

www.dacoromanica.ro

privința acestei cereri, care-mi pare dreaptă. O populație așa de numeroasă, care este stabilită de sute de ani aci și chiar născută din moși strămoși în țară, nu poate rămânea fără a trăi din munca lor".

In secțiile Camerei s'a propus în urmă un amendament la art. 5 al Legei Meseriilor, după care „*Streinii care nu se bucură de nici o protecție streină sunt scutiți de dovada reciprocității*". Și s'a votat astfel.

9.— Se mai întâmplă minuni— astfel numite din neștiința noastră, pentru că nu cunoaștem toate cauzele fenomenelor. . . . .

In China a izbucnit revoluția în toată regula — și dinastia stă de vorbă cu răsvrătiții. Intâiul semn al primenirii este decretul pentru tăierea cozilor cu care a început ambasadorul Chinei din Viena. Va urma tăierea altor „cozi". . . .

10.— Denunțarea tratatului de comerț Ruso-American.— Marea Republică a Statelor Unite din America a denunțat tratatul său de comerț și amiciție din 1838, cu Rusia, *pentrucă aceasta refuză intrarea în Rusia a Americanilor evrei.* Această măsură a fost votată în Congres cu unanimitate, cu toate că sunt în joc mari interese comerciale. Iată idealismul american, pe care nu-l atinge și nu-l stinge lupta aprigă pentru interesele materiale. Ce lecție pentru Țarul și stăpânirea sălbatecă a Rusiei, și pentru Marile Puteri ale vechei Europe, care au lașitatea a răbda această batjocorire, de către Rusia, a cetățenilor lor evrei. Și ce triumf al libertății și culturii. Eu cred că această nobilă pildă, unică în istorie, va avea o înrâurire în primenirea curentelor față de evrei. Ordinului B'nei Brith îi revine meritul inițiativei și agitației, care a făcut ca tot poporul Marei Republici să se ridice ca un singur om, și să ceară denunțarea tratatului de amiciție cu un Stat, care calcă toate datoriile, nu numai de amiciție, dar de omenie. Onoare Ordinului nostru !

Decembrie

24.— Pilda nobilă dată de Statele-Anite, găsește, cum am prevăzut, un răsunet: în Englitera a pornit o mișcare pentru a se asigura evreilor englezi dreptul de liberă circulație în Rusia. Este contagiunea faptei mari.

www.dacoromanica.ro

27.— A treia Adunare generală a U. E. P.— Zile neuitate, de emoţiuni adânci şi mulţumire sufletească.

La 20 şi 26 a avut loc a treia adunare generală a Uniunei Evreilor Pământeni. Au asistat delegaţi din mai toate oraşele din ţară şi chiar din târguşoare, dovedind avântul mişcării şi popularitatea largă a organizaţiei noastre, precum şi încrederea de care se bucură Reprezentanţa, pentru munca ei întru îndeplinirea programului de lucru şi dezlegarea problemelor născute în curgerea anului. Mai ales izbânda în chestia legei meseriilor a stărnit un entuziasm de nedescris şi a deşteptat în adâncurile poporului speranţa în mai bine.

Jubileul meu de 25 de ani. — In după amiaza zilei de 26, s'a ţinut, în Loja Fraternitatea, o şedinţă festivă pentru jubileul meu de 25 de ani ca Mare Preşedinte, şi al colegilor mei Dr. M. Beck şi Dr. Albert Blumenfeld, ca Mari Vice-Preşedinţi ai Ordinului B'nei B'rith în România. Au fost faţă delegaţi ai Ordinului din Germania, Dr. Goldschmidt, (Koenigshuette) şi din Austria (Dr. Kiesler şi Fr. Stadler din Cernăuţi) şi ai Lojilor din ţară. Numeroase telegrame de felicitări din America, Austria, Germania. Mi s'a oferit o statuie de bronz reprezentând „Charitas" şi s'a scos un Buletin Festiv în care se rechiamă activitatea mea şi a colegilor mei în acest timp şi răstimp. Seara un banchet împodobit prin prezenţa „surorilor". Am auzit atâte vorbe calde de laudă, am citit în ochi şi în feţe atâta dragoste şi admiraţie, în cât am trăit în acele clipe o viaţă întreagă. Fericiţi aceia cari aud chemările omenirei şi gustă măreţia jertfei pentru ea! Şi ca norii călători răspândiţi de vânt, mişcarea extatică a sufletului meu îmi descoperi cerul azuriu în care mi-au răsărit, plutind într'o strălucire de valuri argintii, iubitele mele moarte. . . .

www.dacoromanica.ro

1912

Şcoalele medii şi Ministrul C. C. Arion. — Şedinţa Comitetului Executiv al I. O. B. B. la Berlin. — I. L. Caragiale.— Paşapoartele şi Circulara Ministrului C. C. Arion. — O profesoară „artistă". — La ţară: Ţibucani. — Războiul în Balcani. Crucea şi semiluna.. — „Negustorul din Veneţia" şi B. P. Haşdeu.— O pagină de album a lui Luigi Luzzatti. — A patra Adunare Gen. a U. E. P.

Ianuarie.

6.— Moş Gerilă, vrednic de numele său, ne-a dat un pui de ger de crapă pietrele. Sărmanii soldaţi sunt înşiruiţi pe splaiul Dâmboviţii, iar un biet creştin va scoate crucea din apa îngheţată. Numai să nu o păţească ca bietul Florescu, care a avut mulţi ani darul de a scoate crucea, până i s'a înfundat. Altă dată sfinţirea apei se mai făcea şi cu îmbrăncirea vreunui jidan în apă. . . . .

8.—Mare întrunire a opoziţiei unite, Brătienişti şi Takişti, cu 10.000 delegaţi. Declamaţii înflăcărate contra „guvernului criminal Carp", şi moţiuni că „trebue să plece", ca să vină d-lor. Manifestaţii pe stradă. Ce politică! Nicio idee, niciun princip, nicio concepţie largă — numai sacul cu grăunţe.

22.— Neverosimilul s'a îndeplinit. Juraţii din Iaşi au respins acţiunea în calomnie a lui A. C. Cuza contra lui Em. Socor, care i-a dovedit plagiatul.— Dar aceasta nu strică cinstitului plagiator în ochii şlahtei naţionaliste, recte antisemite. Asemenea mici cusururi pier la un mare naţionalist: lumina soarelui ascunde petele lui. Aseară Cuziştii au lovit pe un jurat, au huiduit pe apărătorul lui Socor, Al. Bădărău, şi studenţii anunţă o întrunire de protestare.

24.— Ministrul D. Nenişescu, la care am fost azi, mi-a spus că Regele i-a dat, după cererea lui, voia să înregistreze resoluţia lui istorică (vezi textul mai sus la data 2 Dec. 1911) şi că pot lua o copie dupe ea, dar, a adăugat ministrul, „te rog să faci acum un uz discret de ea, ca să

www.dacoromanica.ro

nu-l mai atace pe Rege, destul de atacat acum, bietul bătrân" [1]).

Mulțumindu-i de amandamentul la art. 5 al Legei Meseriilor, care scutește pe meseriașii evrei de „dovada reciprocității", Nenițescu mi-a spus că n'a fost ușor a trece aliniatul și că l'a ajutat mult conu Petrache (Carp), și Take Ionescu nu s'a împotrivit.

In ceeace privește legea pentru încurajarea industriei Ministrul vrea să lămurească prin Regulament că ea nu se va aplica muncitorilor, cari sunt asimilați cu meseriașii, chiar dacă lucrează în fabrici.

— Dar cum rămâne cu personalul, funcționari administrativi, comerciali, tecnici?

— Pentru cei tecnici legea se va aplica tocmai după 20 de ani, și pentru ceilalți după zece — până atunci lucrurile se vor schmiba, sper.

— Poate da, și poate nu. Este o chestie de princip: dacă ați declarat că restricția din Legea meseriilor nu se aplică evreilor pământeni, dece să n'o spui și în legea industriei? Nu este o lipsă de logică, o contrazicere? Ce'i adevărat la meserii — dreptul la muncă — nu-i adevărat și la industrie?

— Ai toată dreptatea, dar mi-e frică să nu compromit legea.

— Dece frică? Să ai curajul convingerii, în orice caz fă-ți datoria de ministru, de român, de om.

— Voi pipăi și voi vedea.

30.—Petre Missir mi-a făgăduit să vorbească cu „șeful" (P. P. Carp), în chestia legii industriei, iar C. C. Arion m'a primit cu zâmbetul său, jumătate grav jumătate ironic, isvorând din resemnarea aceluia care înțelege și vrea, dar nu poate să stăpânească răul, și mi-a spus: „Ei, ce vrei? Chiar în Cabinetul nostru sunt elemente dușmănoase vouă. Eu mi-am atras mustrări pentru filosemitismul meu".

---

1) Secretarul general al Uniunei d-l Labin, care a fost la Ministrul Nenițescu, spre a-i cere această copie, mi-a povestit că registratorul nu voia să creadă că Ministrul a dat acest ordin și s'a dus să-l întrebe singur, și întorcându-se înapoi a strigat cu disperare: auzi cum ați smuls dela ministru acest lucru! Și o să vă folosiți de această rezoluție ca să vă pretindeți că sunteți români, hai? Numai mormăind și bombănind i-a dat în sfârșit copia!

www.dacoromanica.ro

De când am intrat în viața publică nu mi-am schimbat părerile, nu le voi schimba de acum încolo. Și'n aceasta sunt discipolul lui Carp". Apoi a adaugat: „du-te la Carp, e în zadar să-ți vorbesc eu", și plecă la o serbare în Seminariul Central.

Iată un om întreg, și totuși neînstare să facă bine, înlănțuit fiind de rigoarea partidului.

Februarie

2.—Cu dispensa Regelui s'a făcut astăzi cununia civilă a fiicei mele Lilly. Iscălind în registru funcționarul ceru să iscălească și mama. O ceață mi se sui în ochi. Totuși a trebuit să mă stăpânesc, căci copiii se uitau drept în fața mea. D-l Ulpiu Hodoș, ofițerul stării civile, a celebrat căsătoria cu potrivită solemnitate.

11.—Intre timp a venit la Senat legea încurajării industriei. Raportorul Comitetului delegaților, M. Rechtivan, a arătat că Senatorul Dr. Cerchez, a găsit proporția de 25% lucrători români prea exagerată, căci sunt insdustrii în țară pentru cari nu se găsesc destui lucrători români. Ministru a răspuns că acest neajuns dispare, de oarece se va *aplica art. 5 din legea meseriilor, care nu consideră străini pe acei cari n'au o supușenie străină.*

22. — O delegație de evrei din orășelul Găești mi se plânge că voind să dea un bal pentru școală, naționaliștii, în frunte cu un consilier comunal, au înscenat un scandal, lipind manifeste incendiare, amenințând etc. Balul n'a putut avea loc și situația este periculoasă. Ministrul Al. Marghiloman, prevenit, a declarat că va chema îndată telegrafic pe prefectul Faranga și-i va da instrucțiile cele mai severe. Delegatul nostru voind să-i mulțumească, Marghiloman a răspuns: „— Nu este o favoare pe care vi-o fac, îndeplinesc numai o datorie". — Iată limbagiul unui conservator și „reacționar"!

Martie

3.—In proectul de lege asupra *școalelor medii* se păstrează regula excluderii copiilor evrei. Și cine a prezentat acest proect? N'o veți crede! E ministrul Cultelor și Instrucției publice, C. C. Arion! Acela care, cu ocazia dez-

www.dacoromanica.ro

baterilor în Parlament al legilor instrucției publice, a apărut cu o nobilă cuvântare *dreptul la carte!* După P. P. Carp, C. C. Arion! Ce dureros este să vezi pe acești bărbați, care au osândit politica antisemită, căzând în acelaș păcat, când sunt la putere!

Am alergat la Arion și i-am predat un memoriu, întrebându-l cum a putut propune o asemenea măsură, care pălmuiește tot trecutul său curat. El îmi răspunse, cu acelaș ton resemnat:

- Ce să fac? Nu pot lucra după convingerile mele. Am mâinile legate.

— De cine?

De însăși colegii mei din cabinet, N. Filipescu și Ion Lahovari, și de considerații de partid. Îți închipui ce vâlvă aș fi stârnit dacă aș fi propus primirea în școli a evreilor!

— Dar la legea meseriilor și a industriei, Nenițescu a făcut o declarație în acest sens, — dece n'ai face-o și D-ta?

— Ah, aceea a făcut-o Carp. Eu nu o pot face. Pentru așa adâncă reformă partidul noastru este prea slab.

Legile acestea sunt legi de desnaționalizare.

— O știu prea bine, și chiar în expunerea de motive am spus că ar trebui admiși în școlile statului, în interesul țării. De aceea ar trebui recunoscută Comunităților și școlilor evreești personalitatea juridică, dar din nenorocire nu se poate face nici aceasta.

— Va să zică nu puteți face ceeace judecați drept și trebuincios?

(Cu tristeță) Nu..... rațiuni de partid. Nu vezi că și proectul învățământului superior este combătut de Senatele Universitare, unde majoritatea sunt liberalii și Takiștii? Va trebui să retrag proectul acesta, dar eu nu mă retrag.

— Atunci ce mai putem aștepta dela guvernele țării?

Arion ridică din umeri.

— Vrem să facem un liceu evreesc, ne vei da ajutor?

— Bucuros.

— Liceul să aibă dreptul a libera diplome recunoscute de Stat.

— Fă-mi o cerere în acest sens.

www.dacoromanica.ro

Aprilie

Şedinţa Comitetului Executiv al Ordinului B'nei Brith.— Mă întorc din Berlin, unde s'a ţinut pentru întâia oară în Europa, şedinţa numitului Comitet, ai căruia membrii locuesc mai toţi în America. Au fost faţă la întâia şedinţă, în somptuosul Palat al Lojilor, inaugurat în ajun, Marele Preşedinte al Ordinului Adolf Kraus, din Chicago, Lucius Solomon din San Francisco, Filip Stein din New-York, Prof. Ehrmann, Marele Preşedinte al Districtului Austriac, din Viena, Consilierul de Justiţie Timendorfer, Marele Preşedinte al Districtului German, eu, pentru România. Au asistat numeroşi membrii din Comitetul General al Districtului german. S'au luat, după propunerea mea, hotărîri însemnate, menite a îndruma o adevărată unitate în Ordin şi o colaborare mai strânsă a Districtelor. Dl. Sigmund Bergel a dat seamă despre întemeierea Lojilor şi a Marii Loji din Orient, cu sediul la Constantinopol. Intre hotărîrile luate menţionez înfiinţarea unui „fond de nevoie" pentru cazuri urgente, şi a unei „Medalii de aur", de conferit în fiecare an persoanelor care vor fi bine meritat dela judaism. Cea dintâi medalie s'a hotărît a se da Preşedintelui Statelor-Unite, Taft, care a iscălit Decretul pentru denunţarea tratatului de comerţ cu Rusia.

I. L. Caragiale. — Ştiind că Caragiale se găseşte la Berlin i'am scris, în ziua de 3 Aprilie , că aş dori să-l văd. Şi am primit dela el următorul răspuns printr'o carte poştală din 4 Aprilie :

Stimate domnule Doctor,

Vizite ca ale dumitale nu numai că nu mă supără, dar îmi fac chiar mare plăcere. Mă grăbesc, bucuros de scrisoarea dumitale, a te ruga să poftești când ai vreme, de preferinţă între 5—7 a. m., ca să te pot cinsti cu un ceaiu... englezesc. Te rog anunţă-mă de dimineaţă cu un Rohrpost, ca negreşit să te aştept. Să ştii însă că — mai înainte îţi declar — nu vei scăpa cu o vizită pripită. Pentru fiecare pahar de ceaiu, măcar o jumătate de ceas întreagă te ţiu. Să n'avem vorbă!

In aşteptarea răspunsului dumitale amabil. te salut.

Al d-tale, **Caragiale.**

Schöneberg (Berlin).

In ziua şi la ora hotărîtă m'am dus la el, şi când întrai în salonaşul său, Caragiale se sculă, se repezi la mine şi mă cuprinse în braţe. Ne cunoaştem doar din copilărie,

www.dacoromanica.ro

și îndată vorba noastră se întoarse la acele vremuri fericite. El îmi aminti de actoria mea, la 1862, în Grădina Jignița și Grădina cu cai, și cum a fost suflor la Teatrul Național când, în iarna aceluiaș an, fratele meu Leopold juca în acel Teatru în „Kean", „Fata aerului", etc., și verva lui s'aprinde și umorul jovial scântee..... ce natural și modest este acest mare scriitor și cititor de suflete! Vorbim de toate, de politică, poezie, muzică. Și de țară, și de proectele lui literare. Imi mai vorbește și de familia sa. L'am putut admira ca duios părinte de familie. De fiul seu îmi spune că știe perfect englezește și mi-l prezintă ca să vorbesc cu el în limba lui Shakespeare. Și apoi îmi spune: „Ei, în scurta mea carieră de director general al Teatrului Național, ți-aduci aminte că te-am năvălit la Sinaia, și te-am înduplecat să-mi traduci „Visul unei nopți de vară", ca să-l joc cu prilejul sosirii Principesei Maria în Capitală. Știu că s'a jucat apoi o altă traducere. Mai ai manuscrisul? Te-aș ruga să mi-l dai, ca să-l citesc cu băiatul ăsta (arătând pe fiul său) care o va compara cu originalul".

— Bucuros, Și la ce lucrezi acuma, maestre?

— Am două lucrări dramatice, dar nu prea sunt în toane de a lucra. Duc grija vieții, și mă gândesc să merg în țară unde prietenii mei vor să strângă un fond pentru mine. Când te întorci?

— Mâine.

— Ei taci? Știi ce, dacă aștepți încă o zi, plecăm împreună.

— Aștept cu plăcere.

— Așa dar mergem. Ingrijesc eu biletele pentru vagonul de dormit și ne întâlnim poimâine seara, la gara Friedrichstrasse.

— Prea bine.

— Dar cu chestia care te interesează așa, a evreilor, cum o duceți?

— Prost. Liberalii sunt din ce în ce mai dârzi, iar ceilalți lași. Ar trebui ca cineva să le scuture strașnic conștiințele. D-ta care pururi ai osândit intoleranța antisemită, dece n'ai ridica glasul? Trimite o enciclică.

— Ah, cu drag voi face-o. Dar nu printr'o scrisoare

www.dacoromanica.ro

pastorală — căci nu sunt nici Papă, nici Părinte al bisericii.

— Eşti mai mult: Poetul e profet.

— Prietenul meu Take Ionescu, om superior, şi. ca atare, fără prejudecăţi, stăruie să mă bage în Parlament. Voi primi. Şi atunci de pe tribuna parlamentară voi vorbi. Ce orbi sunt oamenii din ţară! Aş voi ca să se rădice într'un balon uriaş toţi evreii din ţară, pentru câteva ceasuri numai, şi atuncia s'ar vedea ce înseamnă acest element pentru noi.

— Din nenorocire asemenea experienţe nu-s cu putinţă.

— Poimâine seară dar.

— Da, în gara Friedrichstrasse.

Şi am plecat împreună. Dela pornire până târziu noaptea se lungi vorba noastră, mereu luminată de observaţiile lui fine, şi de vorbele lui de spirit. Într'un târziu îl văzui scoţând din sacul său de călătorie o carte, legată în negru, din care începu să citească.

— Ştii ce citesc?

— Ce e?

— Biblia.

— E aşi?

— Te miri? Apoi iată, eu nu călătoresc fără a lua cu mine trei cărţi: un călindar, ca să ştiu rostul vremii, un „mersul trenurilor" ca să ştiu rostul drumului, şi o Biblie ca să ştiu rostul vieţii. — Şi citea o Biblie franţuzească.— Ce ruşine, zise el, că n'avem nicio traducere cumsecade în româneşte a „Cărţii Cărţilor"!

Trecând frontiera în Ungaria, el îmi spuse:

„Iată ţara unde fraţii noştri de dincolo se plâng că sunt prigoniţi. Da, ei sunt priviţi ca străini în ţara lor. Dar să-ţi povestesc o nostimadă. Venind să văd pe Octavian Goga, osândit de tribunalele ungureşti şi închis la Budapesta, am fost primit la gara Budapesta de un prieten a lui Goga. Era îmbrăcat în redingotă neagră şi cu un joben în cap. Pe drum întrebai ce profesie are.

— Profesor.

— Profesor de ce?

— De limba maghiară.

— Unde?

www.dacoromanica.ro

— In liceul Statului de aici, din Budapesta.

— Ei drăcia dracului! Apoi tocmai pe d-ta, român, te-a numit dascăl de limba maghiară? Cum ai fost numit?

— Prin concurs.

— Va să zică dacă un român reuşeşte la concurs, îl numeşte înaintea maghiarului?

— Firește.

— Ei vezi, adaugă Caragiale. Aşa lucru nu s'ar întâmpla la noi!

La gara Budapesta luarăm dejunul. Deodată Caragiale dispare. Îl aştept şi ceasul plecării se apropie. Foarte neliniştit mă scol ca să-l caut, când iată-l venind repede prin uşă. Fusese să dea o telegramă familiei la Berlin, „aşa fac dela toate staţiile principale". zise el zâmbind, dar, vai, se dovedi la socoteală, că luase şi două slivoviţe...

La gara Ploeşti poetul era aşteptat de Vlahuţă şi Dobrogeanu-Gherea. Ne despărţirăm cu înţelegerea că el va veni să mă vază după întoarcerea sa din Iaşi.

Dar vremea trecu şi nu veni [1]). Aflând că s'a întors la Berlin, i-am scris următoarea scrisoare:

„Iubite d-le Caragiale. Nu m'ai „călcat", după cum îm făgăduiseşi când ne-am despărţit la gara Ploeşti, şi te-am aşteptat în zadar. Cât p'aci să crez că ţi-ai călcat cuvântul, dacă n'aşi fi aflat că ai fost bolnav şi că dar ai în favoarea d-tale „o împrejurare popritoare". Necălcat dar am rămas, şi ca să mă răzbun (vezi, tot legea talionului!), iată că te calc eu (nu voi mai speti bietul cuvânt gonindu'l astfel).

Ţi-am trimis „Cuvântul Evreilor-Pământeni", şi'ţi alătur şi o scrisoare a „Uniunii Evreilor Pământeni".

Nu strigi: săriţi că mă calcă (iară?) Jidanii?

Aşa e. Şi — o exces de indrăzneală! — nu'ţi cer numai să citeşti „Cuvântul" — căci nu e nevoe să convingi pe acela care este convins — ci'ţi cer să'ţi spui *Cuvântul d-tale* în această cestiune arzătoare, să te rosteşti în ancheta pe care o organizăm, la care sperăm că vor lua parte mulţi Români luminaţi şi cărturari de seamă. Semănători ai principiilor vecinice de dreptate şi de adevăr, dornici de a îndruma deslegarea unei cestiuni de o însemnătate covârşitoare, ei îşi.vor spune credinţa lor, cu cuget curat şi curajul sincerităţii. Deja Anghel ne-a trimis profesia sa de credinţă, rostită în limba sa măiastră — ca un diamant în brăţară de aur — vorbe nobile, generoase, pline de emoţiune adâncă şi înduioşătoare.

Începutul e minunat şi de bun augur!

1) Steurmann-Orion povesteşte (*Înfrăţirea* No. 93 din 25 Oct. 1915 : În Mai 1912 eram la Caragiale la Iaşi şi deabia intrasem în camera'i de hotel şi mi-a pus întrebarea „dacă nu ştiu cumva urmele d-rului Ad. Stern, căruia avea să'i scrie. Îi datorez un răspuns şi o vizită".

www.dacoromanica.ro

Mi-ai spus la Berlin că ai citit „Cuvântul" și ai adăugat că ți s'a părut „slăbuț" Mirat te-am întrebat: dece? Și atunci mi-ai dat acest răspuns lapidar: „Cereți prea puțin". Hei, iubite d-le Caragiale, ne-am mulțumi și cu ceeace se cere în acel document. Citește. te rog. încă odată lunga listă de legi restrictive, fățarnic poreclite legi împotriva „străinilor", ele sunt de fapt aplicate evreilor pământeni. O legiuire de *tabu*, care le încătușează traiul, le îngrădește putința muncii libere, îi isgonește din școlile publice, îi scoate în sfârșit din dreptul comun. Dacă nu li s'ar aplica lor, cari nu sunt „copii nimănui", ci copiii țării, această legiuire, dacă ei n'ar mai fi priviți și tratați ca „străini", aceasta ar fi un pas uriaș spre deslegarea chiar a nenorocitei cestiuni israelite.

Și ceeace face această legiuire a tabu-ului mai odioasă, este că cei priviți ca străini în ceace privește *drepturile*, sunt tratați ca Români față cu *datorii*, servicii (și cel militar) biruri și angarele!

Și cum răul trebue să nască mereu alte rele, aceste legi se înmulțesc mereu. De când am dresat lista de legi, ea s'a îmbogățit cu altele. nu mai puțin asupritoare. Numai de curând s'a pus în lucrare Regulamentul *legii pașapoartele* care dispune că în viitor pașapoartele pentru evrei-pământeni se vor libera numai de Minister, în urma unor dovezi mai complicate de cât se cer pentru căpătarea naturalizării! Intre altele. se cere evreilor, cari au făcut serviciul în armată, să dovedească că sunt pământeni. Va să zică. pentru slujba în armată a fost bun Român, dar pentru a căpăta un pașaport, care nu dă nici un drept de cât acel al liberei mișcări, ah — se cer *dovezi* strașnice!

Alta. Polițaiul Iașilor *Stroja*, mi se pare, îi zice acestui nou erou a găsit de cuviință, săptămâna trecută, să disolve o întrunire a meseriașilor evrei, sub cuvânt că evreii n'au dreptul de întrunire, după art. 5 din *Constituție*. Mâine va zice că n'au nici libertatea conștiinței. nici libertatea învățământului, nici a presei, căci Constituția zice că „Românii" se bucură de aceste drepturi. Recădem dar în plină barbarie!

Bună țară, rea tocmeală vorba lui Vlahuță!

Tot la Berlin mi-ai spus încă un cuvânt frumos care sintetizează minunat toată problema. Mi-ai zis: „regularea acestei chestiuni este atât în folosul Evreilor cât în al țării chiar".

Ce sfânt adevăr ai grăit! Căci aceste legi singulare surpă simțul de dreptate în popor. scad forțele morale ale națiunei înlăuntru și situația morală în afară și vătămă toată viața ei publică, economică și socială. Ții minte sguduitoarea poveste a spiritului tatălui lui Hamlet? El îi destăinuește acestuia că a fost otrăvit de frate-său, cu suc cumplit de măsălariță, care:

„Așa'i de învrăjbit cu sânge
„De om, că, sprinten ca argintul viu,
„Străbate alc corpului cărări,
„Și într'o clipă face să se prinză
„Ca printr'un acru chiag picat în lapte,
„Subțirele și sănătosul sânge
„Așa făcu și la al meu, încât
„Pe dată o spuzeală c'a lui Lazăr
„Îmi însolzi cu o scărboasă coaje
„Tot trupul meu...."

Boala antisemitismului este și dânsa un astfel de suc de măsălariță veninoasă.

Noi toți care ne străduim a stârpi această urâtă boală. îndeplinim dar o operă patriotică! Pentru această operă viu să-ți cer sprijinul d-tale.

Poeții sunt profeții neamului lor. Și nu este azi profet mai iubit și mai ascultat de sufletarea românească de cât Caragiale Vorbește dar neamului.

www.dacoromanica.ro

Iţi cer un simplu „cuvânt", nu un logos de lungă resuflare. Scrie o „Epistolă către Români", epistolă evanghelică în care, un nou apostol, vei propovădui religia iubirii şi păcii între oameni şi vorbele d-tale *oaste se vor face* şi vor cuceri inimile şi minţile.

Primeşte iubite maestre, cu mulţumirile mele, mărturia admiraţiunei şi dragostei ce'ţi păstrez.

P. S. Aş vrea să'ţi trimit traducerile mele din Shakespeare, şi mai ales manuscrisul traducerii din „Visul unei nopţi de vară" pe care era vorba să'l citeşti împreună cu fiul d-tale, S'o fac?

La aceasta primii următoarea scrisoare, cu slova lui frumoasă, caligrafiată pareă:

„*Prea stimate domnule Doctor*,

Mi se pare că. în preţioasele ceasuri ce le-am petrecut în campania d-tale mergând către patrie. ţi-am spus câtă greutate am pe capul meu — fiind robit de o lucrare începută care nu suferă nici măcar o scurtă întrerupere, necum o amânare mai îndelungată. Astfel, până către iarnă, când să-mi văd lucrul terminat, nu-mi rămâne nici o clipă de libertate, în care să pot gândi serios la altceva. Iartă-mă, deci, te rog. că nu sunt în stare să răspund acum în grabă la cestiunea ce-mi pune Onor. Dv. Societate, cestiune pe atât de grea pe cât de importantă, şi care merită prin urmare o severă cercetare [1])—şi binevoeşte a primi cele mai distinse salutări, o strângere de mână dela prietenul d-tale, care iscăleşte cu toată stima

I. L Caragiale

5/18/IV/1912.

P. S. Aşteptăm cu bucurie, şi eu şi fiul meu, cărţile promise ; mulţumim anticipat.

Fiind la Kissingen, în dimineaţa zilei de 19 Iulie st. n., şi eşind din hotel ca să mă duc la cură, predai portarului un plic cupinzând o scrisoare [2]) pentru Caragiale şi manuscrisul „Visului unei nopţi de vară", pe care

1) Tot Dr. Steurmann mai povesteşte (în acelaş număr al *Înfrăţirei*, mai sus arătat): „In vederea viitoarei sale activităţi parlamentare ilustrul scriitor (Caragiale) pregătise un *Proiect de rezolvire a chestiei evreeşti în România*, actualmente în păstrarea unui tânăr profesor universitar ieşan, pe atunci în studii la Berlin, şi devotat prieten al maestrului până în clipele din urmă. Am îngăduinţa profesorului ieşan de a lua cunoştinţă de acel manuscris preţios destinat, poate, publicităţii într'un viitor apropiat". — Nu datoreşte acel domn profesor maestrului şi istoriei să dea în vileag această lucrare ?

2) Iubite domnule Caragiale. Am primit înainte de plecarea mea, scrisoarea d-tale drept răspuns la apelul ce ţi-am făcut. Uitasem că mi-ai pomenit la Berlin de lucrarea ce o faci acuma, sau, dacă mi-am adus aminte de ea, am crezut că ea nu este aşa de absorbitoare încât să te oprească a scrie rândurile pe cari ţi le ceream. Iată că te-am supărat. Şi vei ierta dacă vei ţine seamă că în preocupările mele, cestiunea despre care ţi-am vorbit ţine loc de frunte, dacă nu precumpănitor, şi sunt pornit a crede că şi ceilalţi simt la fel ca mine!

Aceasta nu însemnează că nu preţuesc la adevărata lor valoare motivele ce invoci, voi aştepta cu răbdare recunoscând că lucrarea

www.dacoromanica.ro

mi-l ceruse. La Chioșcul de pe promenadă cumpărai, ca în toate zilele, „Berliner Tagblatt". și mă întorsei la hotel ca să iau dejunul. Deschizând gazeta, întâia știre care îmi lovi ochii, era aceea despre „Moartea fără de veste a eminentului scriitor român, Luca Caragiale".

Rămăsei ca trăsnit. In două rânduri a încăput o veste așa de năpraznică? Când mă desmeticii, îmi amintii de scrisoarea trimisă cu o jumatate oră mai înainte și mi se năzări tragica scenă când scrisoarea ar sosi—mortului. Mă repezii jos și rugai pe portar să trimeață îndată la poștă și să retragă, dacă se poate, scrisoarea. Din norocire aceasta se putu face. Și păstrez încă astăzi plicul cu mărcile poștale pe el și cu observația poștei: „Vor Abgang zurück"....

Nu-l voi mai vedea dar pe marele poet, pe omul nobil și bun. Bun, da! A răs de oameni, de slăbiciunile, de nerozia, de zădărnicia lor, pentrucă a iubit lumea. El a avut arta superioară care face din el un clasic al literaturii noastre, de a vedea și de a întrupa vederile sale în caractere neperitoare ,plămădite în comediile sale.

Aprilie

12.—In scurta mea lipsă din țară, schimbare de Cabinet: a plecat P. P. Carp (mereu în luptă cu Regele) urmat de N. Filipescu și Al . Marghiloman (acesta victima Tramvaelor!) și s'a publicat *Regulamentul la legea pașapoartelor.*

Ca toate legile, și aceasta e o pacoste pe capul evreilor: Art. 5 (iar deochiatul art. 5) cere dela „streini" pentru a căpăta un pașaport, dovada *nesupușeniei streine*, și că sunt proprietari și industriași mari. Ceilalți ce se vor face? Și „Domnul Birou", în spirit dușmănos, mai înăsprește legea cerând aceste dovezi și dela evreii, cari au făcut serviciul

---

ce o faci acuma are o precădere, cu atât mai mult că mi-ai trădat ca într'una din acesta lucrări (ai vorbit de două) vei atinge și chestia arzătoare despre care este vorba.

Aștept dar: oricând va veni epistola d-tale ea va fi bine venită!

Iți trimit prin poște traducerea mea din Shakespeare: Visul unei nopți de vară. O cunoști; ea a fost întocmită de mine la Sinaia, după dorința și comanda d-tale, și caietul a fost mult timp la d-ta. Voiu fi fericit dacă vei găsi vreme să o citești împreună cu fiul d-tale, căruia te rog să-i dai complimentele mele, față de textul englez, și să îndreptezi asperitățile de limbă, ce de sigur le va întâmpina artistul incomparabil ce ești, Benvenuto Cellini al graiului, cum te numește Vlahuță.

Primește, etc etc.

www.dacoromanica.ro

militar, și se folosește de ea pentru a sâcâi și exploata pe evrei. Și de cine e iscălit acest Regulament? Este, horribile dictu: C. C. Arion, ministrul de interne în noul cabinet.

Am alergat la el cu o nouă jalbă. Arion rămase uimit. Habar n'avea de rostul dispozițiilor din Regulament, pe care-l iscălise! După lămuririle mele, el chemă pe secretarul general și-l întrebă cine a făcut Regulamentul.

— Eu, răspunse, funcționarul, cu Panaitescu (dela Siguranță). Scopul nostru a fost a se împiedica invaziunea (!) Evreilor din Rusia, cari îndată ce soseau în țară căpătau pașapoarte românești, și cereau chiar naturalizarea (!) Apoi e și o măsură împotriva *Prefecților din Moldova* cari traficau cu pașapoartele. Dar n'am înțeles a lovi pe adevărații evrei pământeni.

– Dar legea, după termenii ei, poate lovi tocmai pe aceștia, zisei eu. Dece cereți alte dovezi dela evreii, cari au servit în armată?

— Nu se va cere dovadă dela ei.

— Dar Regulamentul nu deosibește. Și am un caz concret: studentul Orenstein din Bacău, venit din Berlin pentru recrutare și voind a se întoarce la studii, cu voia autorităților militare, nici până azi n'a putut căpăta pașaportul. Auzind aceasta, ministrul, supărat, întrebă:

Cum așa, cine se ocupă de aceste lucruri?

Secretarul general numi pe funcționarul respectiv.

Chemat, funcționarul cu pricina intră peste câteva minute, și rămase lângă ușă cu o privire întrebătoare.

— Ce e, Domnule, cu pașaportul studentului Orenstein?

Conform regulamentului s'a cerut prefectului să facă o anchetă.

— Ce comedie e asta? strigă ministrul. Înțelegeți că eu nu voi tolera asemenea abuzuri. Oamenii nu trebue șicanați. Să liberați numai decât pașapoartele pământenilor și să nu le cereți alte dovezi dacă au făcut armata!

Eu: — Dar după litera *b*, celor cari n'au făcut armata li se cere dovada nesupușeniei streine și să fie proprietari și industriași mari — parcă ar fi vorba de naturalizare! Și ce se vor face ceilalți?

www.dacoromanica.ro

— Ministrul (jenat, secretarului): Pentru ce aceste dispoziţiuni? Ceilalţi oameni să nu poată pleca? Să se aplice legea în mod larg şi omenesc. (Mie:) „Lasă voi îngriji eu".

In convorbirea mea, care urmă, cu Secretarul General, Paul Teodoru, acesta îmi spuse că Regulamentul „ar fi şi în interesul evreilor". Numai pentru întâiul paşaport se vor cere dovezi, odată căpătat el va fi un certificat de supuşenie română, şi apoi paşapoartele se vor libera de Prefecţi, fără nici o greutate. Asemenea oameni nu vor mai putea fi nici expulzaţi.

Am plecat puţin convins şi nu fără grijă pentru viitor: căci dacă ministrul e sincer, „Domnul Birou" e rău năravit şi va da cu tifla ministrului bine intenţionat, dar slab.

Şi s'a întâmplat aidoma. Siguranţa urmează a-şi face de cap şi plângerile ne sosesc din toată ţara. O nouă mijlocire a mea la Arion, cu stăruinţa ca să schimbe Regulamentul, a avut jalnicul răspuns că el nu poate face o schimbare a Regulamentului, pentru că s'ar supăra Marghiloman care l-a întocmit şi pe N. Filipescu. Ce ne foloseşte bunavoinţa ministrului dacă n'are curajul a stârpi răul? Dacă politicianismul şi oportunismul domnesc suveran?

Ni se dă mereu zor că trebue să lucrăm numai „în ţară şi pentru ţară", şi U. E. P. a adoptat cu bună credinţă această deviză. Dar cum să o păstrezi, dacă vezi că toţi aceia cari stau la cârmă, şi chiar cei mai bine întenţionaţi, nu pot să facă un pic de dreptate, necum să atace nucleul chestiei? Dacă asemenea *sus-puşi* sunt neputincioşi, ce soartă pot avea cei *supuşi*?

Astfel ministrul comerţului D. Nenişescu, om cu vederi largi, căreia i-am arătat că este o antinomie între art. 69, 71 şi 72 din Legea Meseriilor, dîndu-se în cele dintâiu streinilor dreptul de a alege comitetul breslei ceeace se tăgăduieşte de cel din urmă, el mi-a mărturisit următoarele: Cunosc antinomia. S'a introdus de Cameră. Conul Petrache, P. P. Carp, şeful, mă părăsea totdeauna la orele 4½, lăsându-mă singur în Cameră. El mă zeflemisea că sunt fricos, când în realitate n'aveam autoritatea lui ca să împiedic asemenea toane ale Deputaţilor. Şi aşa s'a vârât în lege această contrazicere de care mi-e ruşine. Am dat însă instrucţiuni să se procedeze conform art 69.

www.dacoromanica.ro

Am mai atras atenția Ministrului asupra Art. 103, după care românii vor fi primiți la licitațiele publice dacă vor oferi cu 5% mai puțin decât streinii.

— Este bine înțeles că sub „român" se înțelege și evreul pământean?

— Firește.

— Te rog însă s'o lămurești în Regulament.

— Nici vorbă. Sunt hotărît ca pe acest tărâm al muncii să înlătur toate deosebirile, cum ar trebui urmat și pentru școli: munca și cartea trebue dată tuturor. Voi lămuri asemenea că în atelierele unde lucrează numai tatăl cu copii, să nu se aplice nici mărginirea privitoare la naționalitatea personalului.

Da, iată un om de treabă. „Intre larve singurul om cu piept simțitor".

Mai

24.— Cutremur destul de tare azi noapte pela 4 dim. Ne-am pomenit cu toții pe balcon, îngroziți — din norocire n'au mai venit alte lovituri.

O delegație din Iași a venit să se plângă că fanaticul prefect Stroja oprește întrunirile meseriașilor evrei. Ministrului Arion, când a fost la Iași, numitul zapciu i-a spus că evreii ar vrea să turbure serbarea inaugurării statuei lui Cuza-Vodă. Adevărul e tocmai contrariul, căci evreii știu că Cuza-Vodă a fost sincer prieten al lor și i-ar fi încetățenit, dacă n'ar fi căzut pradă conspiratorilor. Arion a spus delegației evreilor: să știți că vă protejez, pe voi evreii pământeni, cum iubim și protejăm mișcarea Uniunei Evreilor Pământeni. Deși unii susțin că numai Românilor aparține dreptul de întrunire, eu sunt de altă părere și voi da ordin să nu se împiedice întrunirile voastre.

Asemenea vorbe din gura unui ministru român sunt un act de curaj civic și onorează pe cel care le-a rostit.

Dela „Federation of Roumanian Jews", Asociația evreilor Români din Philadelphia, am primit o frumoasă adresă prin care mă felicită călduros pentru stăruința mea în folosul fraților din țară și pentru rodnica activitate a „Uniunei". Avem în Statele Unite o adevărată putere în numeroșii evrei emigrați, din cari mulți au ajuns la poziții

www.dacoromanica.ro

mari în lumea intelectuală, politică şi economică, şi cari, organizaţi, ne-ar putea da un puternic concurs moral şi material.

28.— Inaugurarea statuei lui Cuza Vodă la Iaşi, a avut loc după o lungă gâlceavă în privinţa locului unde să se aşeze monumentul marelui Voevod. Regele cu principii a fost de faţă şi a rostit cuvinte înţelepte: Intâiul Rege al României a salutat pe Intâiul Domn al Principatelor-Unite. Cu această ocazie Reprezenţanţa Uniunei şi Preşedinţii Comitetelor ei din ţară au trimis Preşedintelui comitetului inaugurării, următoarea telegramă:

„Reprezentanţa Uniunei Evreilor Pământeni se foloseşte de prilejul desvelirei statuiei lui Cuza Vodă, ca să-şi manifesteze sentimentele de adâncă recunoştinţă pentru marele Domnitor, care, în cursul Domniei sale, a fost deopotrivă drept pentru toţi supuşii români, indiferent de origină şi de religiune,

Evreii pământeni nu vor uita nici odată că Vodă Cuza a făgăduit prin Mesagiul Domnesc (6 Decembrie 1864) că se vor lua măsuri „pentru a grăbi pe cât cu putinţă emanciparea românilor de rit-israelit". Ei se asociază ţării întregi pentru a sărbători memoria lui Cuza Vodă cel drept şi bun, a cărui amintire le va fi vecinic scumpă".

Arion, ministrul de interne, a dat circulara pe care mi-a făgăduit-o în ultima noastră convorbire, în privinţa aplicării art. 5. din regulamentul asupra paşapoartelor. In această circulară ministrul explică că exigenţele Regulamentului se vor aplica în deosebi streinilor vremelnici în ţară, iar nu acelora care sunt binecunoscuţi în localitate şi au avut în trecut paşapoarte, sau care au satisfăcut legea recrutării. Pentru aceştia este îndestulător să înfăţişeze paşapoartele vechi sau actul doveditor că au satisfăcut legea recrutării, şi circulara se termină astfel:

„Limpezind astfel, faţă cu exigenţele regulamentului, situaţiunea acelora cari nu sunt supuşi vre-unei protecţiuni streine şi cari au fost întotdeauna consideraţi ca supuşi români, se înlătură şicanele la cari s'ar putea da loc prin pretindere de acte cari, deşi prevăzute în Regulament, dar nu pot fi nici ocaziune, nici pretext de a se face dificultăţi celor cari au dreptul la protecţiunea Statului Român".

Iunie

1. — O dăscăliţă artistă. — In năduful preocupărilor mele şi în căldura asta de cuptor, un răcoritor episod. Directoarea unei şcoli, al căreia Preşedinte sunt eu, mi s'a plâns de o tânără profesoară de desemn că se îmbracă „extrava-

www.dacoromanica.ro

gant", se „fardează" şi nu ascultă de ea. Şi bătrâna directoare, zicând aceasta, îşi scutură zulufii cărunţi şi dete ochii peste cap, în sfântă indignare. Imi spuse de asemenea de o altă profesoară, serioasă şi harnică, care n'a putut încă dobândi dela minister autorizaţia trebuincioasă. M'am însărcinat a vorbi cu cea dintâiu şi a mijloci la minister pentru cea de a doua, ştiind bine că voi putea mai lesne răuşi la ministru decât la profesoara artistă ! Alaltăieri mi se anunţă o tânără profesoare dela numita şcoală aha ! artista ! Ea intră, şi eu, fără a pierde vremea, o apostrofez: „Hm, d-ta eşti cea cu frizura extravagantă şi...." Dar faţa ei se îmbujorează şi ea îmi taie vorba: „Sunt profesoara pentru autorizaţie, aduc actele. . . ." Ingân o scuză şi-i făgăduesc, foarte zorit, a stărui pentru ea. . . . A doua zi, eri, se înfiinţează cea cu pricina. Intră cu mişcări iuţi şi foşnet de mătase. Drăguţă, dar de ! pentru o dăscăliţă, prea înzorzonată. Simţul meu estetic intră în luptă cu datoria prezidenţială. Birue datoria, de ochii lumii. Ea are părul lung şi buclat, coborât pe obraji (dernier cri), faţa albă delicat rumenită, pălărie de paie largă cu o grădină de flori pe ea, ochi negri şi buclucaşi, e ţanţoşă, şi în mândria ei de artistă de loc sfioasă. Şi'i turue gura !

„Sunt artistă, domnule Preşedinte, şi am dreptul să mă îmbrac şi să mă piaptăn astfel. Părul *e al meu*, rochiile bine croite dar modeste, şi numai puţină pudră. Altceva nimic. Totul estetic. Şi pentru sgripţoroaica de directoare, rea şi geloasă, n'am să mă fac de râs eu. Mai bine plec".

Pas de fă ceva în aşa împrejurări ! Incerc o mică învoială ; dar în zadar. La plecare ea se întoarce spre lumină şi atunci văd pe lângă „puţină pudră" şi un roş discret pe faţă. . . . .

— Poetul D. Anghel mi-a trimis, pentru ancheta ce am întreprins între oamenii noştri de seamă, cu privire la chestia evreească, un articol minunat întitulat „Pentru Ahasver", care coprinde aceste splendide cuvinte:

„Nu înţeleg să fiu născut undeva şi să nu fiu la mine, nu aşi putea pricepe că ocup un loc în spaţiu, şi nu sunt nicăieri".

Aceste vorbe spun mai mult decât volume de fraze.

www.dacoromanica.ro

August

Tibucani, 14. — Contele Berchtold, noul ministru de externe al Austro-Ungariei, a sosit ca să se prezinte Regelui Carol. Aceasta are însemnătate politică față cu întâmplările din Turcia și cu propunerea făcută Puterilor de către Berchtold ca ele să „ajute" Turcia a restabili liniștea lăuntrică. „Neue Freie Presse" zică că de oarece România este capul de punte pe drumul din Rusia spre Balcani, autonomia românească are pentru Sudul Orientului aceeaș importanță ca cea belgiană pentru Nord Ost.

In târgușorul învecinat Răsboieni, evreii, cari trăesc te miri cu ce, mi s'au plâns de prigoanele și impilările din partea administratorului. Acesta, pentru a înainta prefectului spre aprobare autorizațiile primăriei pentru șederea lor în comună, îi muluge mereu, și pe lângă aceasta le face într'una procese de contravenții.

18. — Berchtold a zis în delegațiunile Austro-Ungare: „Un credincios colaborator în opera diplomatică a păcii în Orientul apropiat, avem în Regatul României, al căruia ilustru Domnitor este legat cu prea Inaltul nostru Stăpân prin amiciție de mulți ani, și în urmărirea energică a acelorași intențiuni politice. Năzuința noastră va fi a favoriza și întâri raportul cordial cu Statul vecin".

După ce Junii Turci, cari au făcut revoluția, au căzut dela putere, în urma politicei lor de otomanizare a tuturor neamurilor din Imperiul turcesc, domnește acolo o dictatură militară. Noui alegeri, dușmanul italian la poartă, Albanezii răsvrătiți înăuntru, Bulgarii și Muntenegrenii mișcându-se cu pofte trezite — ce va ieși din această fierbere? Se pare că Italia va înghiți provinciile pe care le-a cotropit — dreptul celui mai tare hotărăște încă, între particulari ca și între națiuni.

Chestia tramvaielor. — Așa, ca o ilustrație a dreptului celui mai tare și a tiraniei șefilor de partid, este și chestia scandaloasă a *Soc. Tramvaielor* din București. Ea e profund imorală: membrii Comunei, cu Primarul în cap, pun la cale o societate „cointeresată", în care principalii acționari sunt ei înși-le. In altă țară ei ar fi fost măturați de indignarea generală. Dar la noi nimic: guvernul liberal cedează,

www.dacoromanica.ro

bineînțeles, fiind vorba de „ai noștri", magistratura se înclină, partidul nu se tulbură, dinastia Brătianu tae și spânzură și nimeni nu crâcnește.

Astăzi iar sărbătoare (Adormirea). In sat se vestește prin scripcele lăutarilor țigani care țărâie în cârciuma de peste drum, și chiotele sătenilor strânși la băutură, de cu vreme. Pe când niște italieni și evrei lucrează în curte, sătenii beau. Numeroasele sărbători sunt numai prilejuri de beție și trândăvie.

15. — Doctorul spitalului Războieni mi-a povestit următoarea pățanie: ducându-se să inspecteze o cârciumă din satul Talpa, și găsind în catastife dovezi că cârciumarul dă pe credit sătenilor, în contra legii, el vru să ia registrul. Atunci cârciumarul se repezi de încuiă ușa și-i smulse registrul din mână, ridicând o măciucă ca să-l lovească. Noroc că doctorul, prevenit, avea un revolver cu care putu ține în respect pe agresor, până când sosiră oamenii. Atunci tâlharul țipă că doctorul voise să-i siluiască nevasta (o babă urâtă și murdară) și de aceea l'a atacat. Și va aduce martori omul! Bietul doctor se plânge că e dușmănit și amenințat mereu fiindcă își face datoria. Un țăran i-a spus: „hei, boierule, ce-am făcut la 1907 este numai *o logodnă:* nunta are să vie în curând, și atunci mai bine ai dormi în patul meu".

Septemvrie

București, 27. — Pe Peninsula Balcanică războiul pare de neînlăturat: Bulgaria, Serbia, Muntenegru, Grecia s'au învoit, și strigătul de război sună peste tot. Pretextul este: „mobilizările Turciei și reforme în Macedonia". Adevăratul scop: fiecare din aceste State balcanice găsește momentul — când Turcia este încurcată în războiul Tripolitan cu Italia și desbinată înăutru, — ca să-și ia o bucată din trupul ei. Puterile Mari încearcă, în ultimul moment, să împiedice izbucnirea războiului, și ministrul președinte al Franței, Poincaré, a luat inițiativa în sensul ca Turcia să puie în lucrare reformele prevăzute în art. 22 din Tratatul dela Berlin. Dar nu se va mai putea opri năpasta. Se pare că Muntenegro a și declarat războiul, și aliații lui vor trebui să'l urmeze. In fața acestei situațiuni se face la noi con-

www.dacoromanica.ro

centrarea conservatoare: P. P. Carp, și Take Ionescu, conservatorii cu conservatorii-democrați. Sunt elemente bune în acest cabinet.

Am citit interesantul volum al lui N. Leven „Cinquante ans d'histoire", povestind activitatea vastă a Alianței Israelite Universale în acest răstimp. Rodnică și minunată operă, de care se poate mândri această societate, unică în felul ei, întemeiată de Crémieux! Foarte interesant e istoricul evenimentelor din România, mai ales acela privitor la Art. 44 din tratatul din Berlin și Art. 7 din Constituția noastră. Se dau la lumină corespondențe și fapte intime. Combinat cu cele spuse în Memoriile Regelui Carol, nu mai rămâne îndoială că evreii au fost prețul dat de România pentru răscumpărarea acțiunilor căii ferate Strousberg.

Octomvrie

5.— Războiu și Pace. — Turcia a încheiat pacea cu Italia ca să se războiască cu cele patru State Balcanice, care s'au aruncat asupra ei, din spate, la umbră. Ce va ieși din acest foc? Măcelul a început. Criza financiară s'a ivit și la noi; în această privință există solidaritate. Nu încape îndoială că Rusia suflă în foc și trage țițele pe ascuns. Numai ei i-ar veni la socoteală înfrângerea Turcilor. O confederație a popoarelor balcanice cu Rusia în frunte, întronată la Țarigrad!

10.—Crucea și Semiluna. — Regele Ferdinand al Bulgariei a publicat un manifest în care predică o nouă cruciadă. Regele George al Greciei zice în telegrama adresată aliaților săi că „rugăciunile națiunilor aliate se înalță la A-tot-puternicul în entuziasm cucernic și adorație arzătoare, rugând pentru victoria nouei cruciade. Fie ca domnul să ducă la biruință sfânta cauză a *ortodoxiei noastre*". Și conchide astfel: „Poporul meu, soldații mei și eu, trimitem Majestății Voastre un salut de dragoste frățească și cu ochii îndreptați spre simbolul crucei vom lua drept deviză: în hoc signo vinces!"

Deci un războiu religios! Ce fățărnicie! Parcă aceste Puteri Aliate nu se vor războiu între ele pentru împărțirea prăzii, și parcă Sârbii și Bulgarii nu s'au bătut între ei!

www.dacoromanica.ro

De altă parte Sultanul a declarat războiu pentru Patrie.

Astăzi au venit la mine doi membrii din Loja B. B. din Rusciuc. Toți oamenii valizi au plecat în războiu, lăsând familiile lor în mare lipsă. Ei mă roagă să le dăm ajutor. Voi telegrafia Marelui Președinte Kraus la Chicago. Marea Loje pentru Balcani este la Constantinopole, va să zică acuma într'o țară dușmană. Nici măcar un medic n'a rămas la Rusciuc. Tot poporul sub arme, și viața civilă s'a oprit. Nimănui nu-i pasă de cei rămași la vatră, femei și copii. „Să meargă să cerșească dacă li-e foame", cum zice grenadirul în faimoasa baladă a lui Heine. Sublimă ridicare a unui neam întreg! Și evreii nu rămân înapoi. Din patru părți năvălit, cu un iureș infocat, omul bolnav cu greu va putea să înfrunte această înspăimântătoare izbire.

16.— Dumineca trecută am fost la Craiova unde am vorbit în Templu înaintea unui auditor foarte numeros despre „Uniunea Evreilor Pământeni".

17.— Fostul ministru Nenițescu, pe care l-am văzut azi, m'a asigurat că opera lui socială, adică legea meseriilor și a industriilor, în care a introdus dispoziția că pe câmpul muncii evreii, pământeni vor fi priviți ca români, nu va suferi prin plecarea lui dela guvern, căci Regele se va împotrivi la orice schimbare a Regulamentului în paguba evreilor. Am mulțumit lui Nenițescu de ceeace a făcut pentru evrei. Prima licărire de lumină după 45 de ani de întuneric! Nenițescu mi-a răspuns că nu și-a făcut decât datoria și că va stărui ca să se schimbe legile asupra instrucțiunii publice, spre a se primi evreii în școlile Statului. „A fost un mare păcat când s'a votat acele legi, sub ministrul Take Ionescu, și trebue revenit cât mai de grabă".

Situația Turciei este disperată: armatele ei nici nu intră în foc. Debandada este generală. Ce jalnică priveliște — prăpădul unui mare popor! — La noi victoria Bulgariei stârnește îngrijiri: se vorbește de mobilizare, se zice că Regele se plânge că Austria l-a păcălit. Acum e prea târziu. Nimic nu va opri mersul triumfal al Bulgariei, afară dacă armata Turcească nu va face o supremă opin-

www.dacoromanica.ro

tire în bătălia care este acum în toiul ei lângă Kirkilisa. Am trimis pe un membru al Sanhedrinului la Rusciuc ca să cerceteze starea evreilor, care se zice că suferă de foame.

27.—Statele aliate din Balcani merg din victorie în victorie: o plimbare la Ţarigrad! Turcia abia se mai împotriveşte şi cere aman dela puteri, iar Sultanul, în disperarea sa, a făcut următorul apel către naţiunea otomană.

„Patria otomană şi lumea mahomedană sunt în mare pericol.

Sultanul nostru şi membrii familiei imperiale au jurat să-şi sacrifice viaţa pentru a păstra patriei noastre demnitatea şi islamismului onoarea.

Dacă Europa voeşte să rupă toate tratatele, noi nu vom lăsa să se şteargă istoria naţiunei otomane şi în deosebi Coranul nostru neîntrecut.

Marele nostru Vizir, bătrân de 84 de ani, miniştrii şi demnitarii noştri, soldaţii şi întreaga naţiune au jurat să-şi verse sângele în acest scop.

Atâta timp cât va curge în vinele lor o picătură de sânge, ei vor fi gata la orice sacrificii.

Aceia cari gândesc să părăsească patria noastră, blestemaţi să fie pentru totdeauna!

Aceia cari vor să se sacrifice pentru apărarea Capitalei Sfântului Califat, a religiei, a patriei şi a rasei, sa fie gata.

Noemvrie

15.—Un armistiţiu s'a încheiat şi se tratează pacea în faţa lui Catalgea. Ambele tabere sunt istovite. Eşi-va pacea sau va urma războiul şi se va isca un războiu european? Serbia se împotriveşte Austro-Ungariei, cerând un port la Adriatica. In răstimp mare agitaţie în ţară: ce compensaţie va căpăta România? Deocamdată „fraţii creştini" prigonesc pe macedo-români, şi grecii pe evreii din Salonic. Bună perspectivă! Singurul Stat unde evreii erau egali, dacă nu chiar mai bine decât creştinii, s'a prăbuşit, şi crucea se ridică în locul semilunei. Vai de evrei...

Marele preşedinte Kraus mi-a telegrafiat că-mi trimite 10.000 fr. pentru ajutorul evreilor din Balcani şi anunţă că-mi va trimite mai mult.

Bravo, prietene şi frate! Aşa Ordinul nostru se afirmă în vreme de grea cumpănă.

16. — Conservatorii şi conservatorii-democrati „colaborează faţă cu situaţia internaţională gravă"; alegerile s'au făcut în mijlocul unei nepăsări generale, după tipic şi poruncă. S'a făcut un târg cu liberalii cărora li s'au „dat"

www.dacoromanica.ro

35 locuri. Şi lucrurile merg strună .... Dacă se va întruni o conferinţă europeană, se va pune neapărat la ordinea zilei chestia confesiunilor în Statele Balcanice — şi atunci nu se va atinge şi chestia evreilor din România în legătură cu tratatul din Berlin? Şi n'ar trebui însfârşit cârmuitorii României să înţeleagă ce pericol este pentru ţară această nenorocită chestie, care-i slăbeşte puterea morală? Cu un gest generos în Parlament, România s'ar întări şi ar câştiga în putere şi autoritate pentru revendicările ei. Dar vai, se vor repeta desigur greşelile din 1878! Iorga şi Cuza sunt stăpâni.

— „*Negustorul din Veneţia*" şi *B. P. Haşdeu.* — Am tradus această puternică dramă a lui Shakespeare, în al cărei centru stă monumentala figură a lui Shylock, pe care poetul o dăltează în chip lapidar. Cine poate citi celebra scenă III din actul I, fără o adâncă zguduire a sufletului? Sub biciul crudei batjocuri a trufaşului Antonio („diavolul poate cita scriptura în folosul său"), Shylock izbucneşte, strigându-şi revolta care colcotă în sufletul său. pentru tot ce a răbdat:

Siniore Antonio, de multe ori
Ş'adesea pe Rialto m'aţi hulit
Pentru dobânzile şi banii mei.
O am răbdat c'un stâns din umeri. căci
Răbdarea i scrisa semineiei noastre.
Păgân îmi ziceţi, câine, hrăpitoare.
Şi îmi scuipaţi caftanul evreiesc
Fiindcă folosesc ce e al meu.
Acum vă trebue ajutorul meu,
Şi deci veniţi la mine şi îmi ziceţi:
„Shylock, vrem bani". Mi-o ziceţi voi,
Care balele mi le-aţi golit pe barbă,
Şi m'aţi călcat cum de pe prag goniţi
Pe câinele strein. Bani dar poftiţi:
Ce-aş trebui să zic? N'aş putea zice:
Un câine are bani? Se poate un
Dulău să dea trei mii de galbeni? Ori,
Să mă închin şi cu un glas de rob,
Cu slab răsuflet, şi-umilit şoptind.
Să zic:
Cucoane, Miercurea trecută m'aţi
Scuipat, cutare zi voi m'aţi călcat,
O altă dată iarăşi mi-aţi zis câine,
Şi pentru toate-aceste gingăşii
Am să vă împrumut atâţia bani?

Cine nu simte în aceste cuvinte toată calda simpatie a poetului pentru evreul obijduit şi hulit?

www.dacoromanica.ro

Mai mult. La acest țipăt al unei inimi chinuite, Antonio răspunde:

„Și prea se poate să'ți zic iar așa,
Iar să te scuip, să-ți dau iar cu piciorul.
De vrei să mă 'mprumuti ăști bani, nu'i da
Ca la prieteni, *căci prietenia*
Când a luat spor pentr'un sterp metal
De la prieteni? — Dă-i mai bine la
Dușmanul tău, *căci dacă nu plătește.*
Tu vei putea cu un mai bun obraz
Să-i ceri amenda"

Nimeni n'a arătat mai isbitor psihologia „chestiei evrețești", nicăeri nu s'a dovedit mai limpede rădăcinele ei! In fața acestei dușmănii neîmpăcate a creștinului, Shylock, în care s'a trezit arzătoare, năpraznică, setea răzbunării, propune, cu viclenia omului obsedat de patimă, un„ zapis glumeț":

„Să mergem la notar, să'mi iscăliți
Un simplu zapis, și, ca într'o glumă,
De nu îmi veți plăti'n cutare zi
Și loc, cutare sumi sau sumă,
Cum zice zapisul atunci amenda
Să fie hotărâtă drept un funt
Din buna voastră carne, de tăiat
Din orice parte-a trupului îmi place".

In răstimp, năpasta urmărește pe Shylock, în sufletul lui se războiesc durerea și rușinea părintelui pentru fuga fiicei, și mânia pentru banii răpiți de ea ; un potop de nenorociri cade pe capul său, sau cum geme el:

„O, pierdere peste pierdere!... Și nici o satisfacție, nici o răzbunare! Nici o nenorocire care să nu cază pe umerii mei! Nici un suspin decât din sufletul meu, nici o lacrimă decât din ochii mei"' (Act. III, scena I).

In această stare sufletească, el se întâlnește cu doi nobili Venețieni care găsesc cu cale să zeflemisească pe bietul bătrân, și atunci Shylock rostește acele celebre cuvinte, în care poetul, cu o căldură și o putere de nimeni întrecută, pledează cauza evreului și, accentuând identitatea firei omenești, în împrejurări egale, arată că, în aceste împrejurări anume, Shylock, nu evreul, ci Shylock omul, a trebuit să ajungă ce a ajuns, și va trebui să se poarte cum se va purta în urmă.

Iată acel pasaj:

„*Sunt un evreu. N'are un evreu ochi? N'are un evreu*

www.dacoromanica.ro

mâini? Organe, mădulare, simțuri, afecțiuni, patimi? Nu e hrănit cu aceiași hrană, rănit prin aceleași arme, supus la aceleași boli, vindecat prin aceleași leacuri, încălzit și răcorit prin aceiași iarnă și vară ca și creștinul? Dacă ne înțepați, nu sângerăm? Dacă ne gâdilați, nu râdem? Dacă ne otrăviți, nu murim? Dacă ne necinstiți, să nu ne răzbunăm? Dacă suntem ca voi în toate celelalte, vrem să vă semănăm și prin asta. Dacă un evreu necinstește pe un creștin, care este smerenia acestuia? Răzbunare. Dacă un creștin necinstește pe un evreu, care trebue să fie răbdarea lui, după pilda creștinească? Apoi, răzbunare. Răutatea pe care ne-o învățați, o voi înfăptui, și ar fi rău de mine dacă n'așĭ întrece pe dascăli".

Actul al IV-lea culminează în scena judecății. Shylock se bizue pe dreptul său formal și refuză plata înzecită a amenzii. Justifică însă stăruința sa în zapis, în răspunsul ce-l dă Dogelui:

„Am spus Măriei Voastre
Ce vreu, și am jurat pe sfântul Sabat,
A stărui în dreptul meu din zapis,
De mi'l știrbiți, veți pune în pericol
Hrisovul libertății urbei voastre.
Veți întreba de ce vroiesc mai bine
O greutate de spurcată carne,
Decât trei mii de galbeni? La aceasta
Nu voi răspunde. Dar să zicem că
E toana mea, ajunge ăst răspuns?
. . . . . .
Așa eu nu pot nici nu vreau să dau
Un alt motiv, decât o veche ură
Și silă de Antonio, pe care
Il urmăresc așa cu-o judecată
In care pierd. E un răspuns acesta?"

Acum vine peripeția — trăznetul neașteptat. Portia, prea învățatul judecător, după ce recunoaște tăria zapisului, spune:

„Inscrisul nu'ți dă nicium pic de sânge;
Anume este scris: „un funt de carne",
Ia'ți după zapis dar un funt de carne;
Dar dacă, când îl tai, tu vei vărsa
Un pic de sânge creștinesc, atunci
Moșiile și bunurile tale
Cad, după legile Veneției,
Pe seama Statului Venețian".

Prin acest *truc*, Shylock abia scapă cu viața, perzând averea și fiind osândit a se boteza în legea acelora, care îl despoaie de avutul său și de credința strămoșească. Și ca

www.dacoromanica.ro

culme a neomeniei, Dogele îl mai întreabă „dacă e mulțumit", și bietul om, nimicit și năucit, răspunde bâlbâind: „mă mulțumesc".

Cine citește sau aude aceasta, simte fiorul tragic al acestui „mă mulțumesc".

Shylock dispare acum din piesă. Și în închipuirea noastră îl vedem târându-se afară din sala judecății, cu moartea în inimă, sub rânjetul batjocoritor al mulțimei; îl urmărim cum străbate șovăind străzile și se zăvorește în casa pustie ca ursul în bârlog, spre a plânge pe ruinele vieții sale...

Actul al V este o pastorală. In palatul măreț și mândrele grădini ale Portiei, sub clar de lună și polog de stele, și în sunetele dulci ale muzicei, vedem gângureala fericită de dragoste între Portia și Bassanio, de o parte, și Iessica și Lorenzo, de altă parte.

In urmă li se adaogă și Antonio, căruia i s'a întors tefere în port corăbiile ce le credea pierdute.

Și peste tot se întinde vraja poesiei lui Shakespeare. Fericirea bucolică din acest act este clădită pe prăpădul unui om, ca flori pe ruine, și nici Iessica, fluturatica și frivola fiică, care ca un fluture caută numai a sorbi mierea din potirele iubirei n'are un gând duios, un cuvânt de compătimire pentru părintele pe care l-a părăsit, trădat și prădat. Nimeni n'a îndrăznit să zică însă că Shakespeare ar fi voit să întrupeze, în persoana ei, tipul fetei evreești, în sânul familiei evreești cu legătura ei duioasă între părinți și copii!.

Shakespeare, și în piesa aceasta, a creiat pe *om*, cu temperamentul înăscut al firei și caracterul plămădit sub înrâurirea împrejurărilor. Nici un cuvânt ca să puie în joc religia. Nici evreul nu e reprezentant al judaismului, nici creștinii ai creștinismului. Nici religia lui Moise, nici aceia a lui Cristos nu răspunde de faptele acestor persoane. Toate au patimele, scăderile și slăbiciunile lor, pe cari dramaturgul, preocupat numai de adevărul obiectiv, le arată fără înconjur și fără părtinire. Ba, între acești oameni, precum ni-i înfățișează poetul, Shylock pare, după cum zice Heine, *singura persoană respectabilă*!

Și dacă vrem să desprindem o idee generală din puternica dramă, trebue să spunem că Shakespeare, ridicându-se deasupra pâclei prejudecăților religioase, plutind ca vul-

www.dacoromanica.ro

turul în seninătatea zărilor, ne dă în Shylock simbolul tragic al pătimirei unui neam, pe un om năpăstuit și obijduit, a căruia durere o simte profund, și pe care îl reprezintă ca pe o victimă a năpastei.

Și așa poetul ne dă drumul cu o mângâere și cu o speranță. Punând în gura evreului acele cuvinte lapidare, prin care explică setea de răzbunare a lui Shylock și vestejește ura și nedreptatea, el arată că „e ceva putred în lume" și ne face să simțim acea mângâiere liberatoare și purificătoare, acea aristotelică *Katharsis*, în care se cuprinde și speranța în evoluția către o mai înaltă umanitate.

Se înțelege că cuvinte răzlețe din ale lui Shylock, ca frânturi din text, fără legătură cu el, se pot răstălmăci împotriva evreilor. Și s'a făcut din belșug de tagma judeofobilor vechi și noi. In cărțile noastre școlare (aprobate de autorități) se găsește o puzderie de defăimări ale evreilor care otrăvesc mintea fragedă a copiilor și sădesc sămânța urei religioase. Din nenorocire, și în literatura noastră, poetică, istorică, științifică, înflorește această buruiană rea. Așa, la poeți, ca Alexandri (în piesele sale teatrale), Eminescu, Vlahuță, așa la istorici ca Hașdeu, Xenopol, N. Iorga.

B. P. Hasdeu a publicat, la 1865, o broșură intitulată „*Trei Ovrei*". Acești „trei ovrei", reprezentativi ai neamului, sunt: „Jupânul Shylock" al lui Shakespeare, domnul Gobseck al lui Balzac și jupânul Moise al lui Alexandri.

Mi-aduc aminte de vâlva pe care a stârnit-o această scriere, când a apărut. Deși sub înfățișarea pretențioasă de „Studie (sic !) asupra judaismului", este un ordinar pamflet zămislit din ură oarbă și cu acel diletantism care caracterizează scăpărătorul spirit al lui Hasdeu.

A trebuit scărmănat mai de aproape acest pamflet care, sub masca analizei serioase și științilice, cuprinde îndrăznețe erezii și falșuri. Această treabă ar covârși însă cadrul acestor însemnări. Voi spune puține numai spre a arăta cu câtă rea credință și patimă Hasdeu restălmăcește opera lui Shakespeare, pentru a întări teoria lui prestabilită.

Intâi Hasdeu pretinde că teatrul englez a reprezentat piesa sub titlu de „Judan" — afirmație falșă· acest cuvânt, născocire filologică a lui Hasdeu, nu există în englezește și în nici o limbă.

www.dacoromanica.ro

Hasdeu reproduce apoi scena III din actul I, pe care am analizat'o mai sus și pe care pretinde că o traduce „după textul englez". Și dela întâiul pas săvârșește un falș, căci vorbele lui Bassanio către Shylock: „yes, sir" — da, domnule, — le traduce prin „da *jupâne*". „Jupânul" este vârât prin contrabandă, pentru a reduce pe Shakespeare le nivelul lui Alexandri, pe „domnul Shylock" la „jupânul" Moise și pe „Negustorul din Veneția" la „Lipitorile satului".

După această ispravă Hasdeu declară că „se mărginește a rezuma elementele mai positive, un *simplu inventar din trăsăturile mai pipăite ale caracterului evreesc*, și stabilește *c'a dovedit* că Shylock:

1) urește pe creștini;

2) urește mai mult orice sentiment de umanitate:

3) își legitimează perversitatea prin denaturarea înțelesului Sfintei Scripturi;

4) se spală apoi de toate, mergând la Sinagogă.

Dar cum Hasdeu nu poate deduce aceste teze din analiza piesei, chiamă în ajutor — Talmudul! Shakespeare, mărturisește însuși Hasdeu, de sigur, „nu citise" Talmudul. Ba el constată că Talmudul nu era tradus atunci „nici într'o limbă europeană". Totuși, Hasdeu constată că „Shylock e pare-că fotografiat prin un aparat în care nu lumina, ci Talmudul servia a tipări imaginea", și conchide că „Shakespeare își cunoaște materia ca un adevărat rabin, îmbătrânit în studiul și în predica doctrinei talmudice". Cum asta? Apoi pentrucă „un adevărat poet este un fel de „prooroc".

Dar nici Hasdeu nu cunoaște Talmudul! Dar ce are a face? Nu sunt „isvoare"? Și Hasdeu, lăsând la o parte pe Shakespeare și piesa lui, se adapă din aceste isvoare. Câte și ce fel sunt? În total patru, mari și late. Citatul principal este din „Rabi Shelomo". Cine e acest haham? Am întrebat de el pe cunoscători și e cu domiciliul necunoscut: nu'l are în Talmud. Dar Hasdeu l'a scos dintr'un izvor vrednic de credință: din „Înfruntarea jidovilor" cartea prea vestitului Neofit, demascat de mult [cum am arătat în vol I al „Insemnărilor din viața mea"] ca șarlatan și impostor deși numita carte s'a tipărit cu blagoslovenia Mitropolitului D. D. Iacov la 1813, și intr'a doua ediția la 1830.

www.dacoromanica.ro

Nu voi mai vorbi de celelalte trei citate, *ejusdem farinae* — căci ce valoare pot avea citate rupte din legătura lor contextuală şi dintr'o carte ca Talmudul — 20 volume în folio !—care, într'o parte, numită *Agada*, e o tribună de discuţii teologice, filosofice şi ştiinţifice, un „bazar", cum o numeşte Ronetti Roman, unde sunt în vânzare, pe lângă pietre preţioase, tot felul de mărunţişuri, şi care mărfuri n'au nici o putere de lege? Numai a doua parte, *Halacha*, cuprinde reguli pentru practica religioasă, şi aceste reguli, departe de a slăbi, lămuresc, lărgesc, înăspresc chiar codul moralei evreeşti, morala din Biblie, morala profeţilor şi psalmiştilor, etica judaismului care s'a revărsat în creştinism, în islamism şi în filosofia şi doctrina socială.

Hasdeu are însă o slăbiciune pentru — sexul frumos, şi de aceea face o excepţie pentru cea mai puţin simpatică fiinţă din piesă, pentru Iessica, pe care o numeşte „ naivă şi blândă copilă". Şi întrebându-se cum „ fiica unui părinte atât de antipatic poate fi atât de dulce, atât de iubitoare, atât de devotată", răspunde: „*evreica nu are dreptul a citi Talmudul. Aşa dar evreica nu e coruptă, ca jidanul, prin studiul unei religiuni antisociale şi antikreştine*".

Tot bine că cel puţin partea femeiască a noastră—de sigur cea mai simpatică, (afară de Iessica !), — a găsit har în ochii lui Hasdeu. Dar ce ar zice răposatul dacă ar afla că eu, şi marea majoritate a Evreilor habar n'avem de Talmud? Ar rămânea dar cu o mână de ovrei talmudişti, şi n'ar mai putea susţine triumfala lui încheere că: „Shylock este o formulă generală, aplicabilă către toţi evreii în particular, precum a+a este aplicabil către orice adiţiune aritmetică. Jidanul englez, jidanul german, jidanul din Egipt sau din Pensylvania (!), sunt felurite expresiuni cifrice corespunzătoare cu una şi aceeaşi valoare algebrică numită Shylock".

Bietul Shakespeare ! El care, cum o spune însuşi Hasdeu „va fi cunoscut *câţiva* jidani rătăciţi în Anglia" (de fapt evreii isgoniţi din Anglia la 1290 nu s'au întors decât sub Cromwell), nu a visat că în Shylock personifică milioane de „valori algebrice !".

Dar Hasdeu şi-a rostit el însuşi sentinţa, căci de opera

www.dacoromanica.ro

sa poetică — şi toată opera lui este mai mult poezie decât ştiinţă — a zis el însuşi că e:

„O poezie neagră, o poezie dură,
Mişcată de teroare şi palpitând de ură".

O pagină într'un album a lui Luigi Luzzatti. — Am răsfoit astăzi albumul doamnei Mendel, (din Galaţi) fiică a frumoasei Italie, dar de multă vreme mutată în România. Mă feresc de albume: în ele se resfaţă, de obicei, un diletantism pretenţios, o duioşie făţarnică, un efort de a face spirit cu orice preţ, chiar cu spiritul — altora. Aici însă am citit cu un interes mereu crescând: pe filele acestea se perindă fruntaşi de-ai gândirei, ai literaturei, ai artelor şi ai lumei politice, din toate ţările, cari atrag nu numai prin strălucirea numelui lor, ci şi prin originalitatea cuprinsului. Mai toate paginele culminează într'un prinos de admiraţie pentru femeia de elită, fermecătoarea stăpână a albumului, care e proslăvită în poezie, în proză, în pictură. Întorcând aceste file, ea trebuie să întoarcă chiar paginele vieţei sale, şi să-i reînvie mireşmele din primăvara acestei vieţi... Deşi argintul vremei s'a aşezat pe buclele ei, odinioară cântate de poeţi, farmecul ei sufletesc radiază încă sub această albă cunună, ca o floare ninsă de primăvară...

Din această grădină multicoloră o floare numai voi culege spre a împodobi cu ea cartea mea. Este scrisă de Luigi Luzzatti, în 1880, adică pe vremea când se discuta cu aprindere chestia articolului 44 din Tratatul din Berlin care prevedea încetăţenirea evreilor Români, şi a căreia jalnică soartă am descris'o în Volumul I al Memoriilor mele, Ilustrul erudit şi bărbat de Stat, care mai târziu trebuia să publice sguduitorul „Apel către Puterile civilizate în favoarea libertăţii religioase", libertate pe care a apărat-o toată viaţa lui, cu îndrăzneala rodnică a ideologului şi pe care o numeşte aiurea„cea mai măreaţă, dar şi cea mai târzie floare a progresului omenesc", scrie: (originalul e italian):

„Gentilă doamnă. Te duci într'o ţară locuită de un neam tare, devotat patriei; cu gingăşia chipului tău, martor al inimei, cum zice Alighieri, şi cu bunătatea curată care e eloquenţa femeii, vei convinge pe oamenii aceia ca să fie

www.dacoromanica.ro

tot așa de devotați libertății conștiinței. Vei fi admirată, și scumpii copii evrei cari gem singurateci, lipsiți de cel mai mare dar ce Dumnezeu a făcut oamenilor: libertatea, vor găsi mângâiere în prezența ta, și mângâierea va hrăni speranța că noblețea sentimentelor va introduce în România libertatea cultelor al căreia triumf îl așteaptă încă știința.

Vei dovedi prin pildă, că în Italia, femeile, cu facultatea de a adora în felurite chipuri pe Dumnezeu, se aprind de un mai mare entuziasm pentru patria a căreia podoabă și splendoare sunt".

Iunie, 1880. **Luigi Luzzatti**

Decemvrie

In zilele de 25 și 26 ai acestei luni s'a întrunit *a patra Adunare generală a Uniunei Evreilor Pământeni*, în prezența a reprezentanților din 34 orașe și târgușoare ale țării. Raportul comitetului Central cuprinde o expunere luminoasă a creșterii continue a Uniunei și a activității spornice desfășurată de dânsa în cursul anului. Dintr'însul reese că Uniunea a ajuns aceeace a fost în vederile întemeietorilor ei: evreii au căpătat o nouă speranță și o nouă viață. Ea a izbutit să puie iarăș pe tapet și s'o menție înaintea opiniei publice chestia evreească, în privința căreia se făcea conspirația tăcerii; ea a izbutit să impue chestia ca o problemă actuală și să-i câștige prieteni până și în sferele intelectualilor și parlamentarilor români.

In cuvântarea mea de deschidere am zis în rezumat:

„In zi de sărbătoare, zi de odihnă pentru alții, noi ne-am adunat aicea pentru interesele noastre ideale. Eu am venit deadreptul dela Londra: sunt în fruntea dv., prin urmare primul servitor al cauzei obștești și am ținut să dau pilda împlinirii datoriei.

Acum trei ani putem zice că am fost un haos: după trei ani suntem o organizație. Sentimentul de neputință piere încetul cu încetul, conștiința de sine se întărește și dă rod când ea este împărtită de mai mulți. Simțindu-ne alături unii de alții, ne simțim mai tari ca înainte; de aceea vă salut cu un sentiment de fericire și speranță, și cu deosebită cordialitate salut pe reprezentanții din Dobrogea.

De pe tribuna Parlamentului român era să răsune în favoarea noastră glasul marelui Caragiale, care mi-a spus la Berlin puțin înainte de moartea sa: „odată intrat în Cameră, voi ridica chestia evreiască și voi arăta că interesele României cer rezolvirea". S'a închis pentru totdeauna gura acestui geniu român, dar în amintirea noastră Caragiale va trăi pentru vecie.

In ceeace privește activitatea noastră în cursul anului trecut am izbutit, în primul rând, să obținem ca printr'o lege să se recunoască

www.dacoromanica.ro

calitatea noastră de români: Legea industrială. Aceasta este un succes al nostru: îl punem la activul Uniunei Evreilor Pământeni.

Am dobândit și din partea Regelui această recunoaștere, pusă de el într'o rezoluție istorică pe petiția noastră.

Programul Uniunei îl cunoașteți. Cerem ca să nu mai fim consideraţi ca străini. Noi nu ne ascundem după deget.e Să nu se crează că, dacă nu ne-am formulat programa în acest sens, am făcut-o fiindcă am fi timizi. Noi toți cari suntem în fruntea dv. suntem hotărîți să plătim cu persoana noastră lupta pe care o ducem. Scopul nostru este politic ; voim să intrăm în cetățenia română". (Aplauze prelungite, îndelung repetate).

După desbateri însuflețite, purtate de un sentiment de mulțumire pentru opera Uniunei și de încredere într'un viitor mai bun, Adunarea votă în unanimitate și aclamațiuni o moțiune prin care delegații se declară mulțumiți cu activitatea desfășurată până în prezent de Reprezentanța și au încredere în conducerea prudentă a ei. Intăriți de această manifestare caldă de dragoste și încredere, vom duce opera înainte !

Finele volumului II

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL[1])

Pagina

Prefaţa VII

(1879–1880)

I. Întoarcerea în ţară. — Naturalizarea mea 1
II. Efectul sufletesc al împământenirii. — Debutul meu în Lumea Dreptăţii 8
III. Boala. — Zionul. — Cura. — Dr. Tausig. — 10 Mai . . . 12
IV. Proclamarea Regatului şi încoronarea.—Azilul Elisabeten. Moartea fratelui meu Leopold. — Plecarea lui Adolf Weinberg 15

(1880–1882)

Din Palatul Justiţiei.—Tribunalul Comercial.—Romeo şi Julieta la Maiorescu.—Eminescu 21

1883

Tribunalul de Comerţ.—S. Borosnai.—Pake Protopopescu.—Un sindicat. — Episodul Ioan Rădoiu. — Codul adnotat.—In peţit.—Odessa.—Logodna şi căsătoria 26

1884

Starea evreilor. — Legea comerţului ambulant. — Goane. — Expulsări 34

1884 (urmare)

Naturalizările. — Două liste. — Făina din Mihăileni. — Legea pentru vânzarea moşiilor Statului. — O danie a lui Iacob Neuschotz şi Oda lui Jacob Negruzzi. — De Paşti la Odessa şi Cherson. 37

1884 (urmare)

Audienţă la Rege în chestia ambulanţilor — şi ministrul D. Sturdza. — Un proces de moştenire. — Viena. — Paris. — Londra. — Berna. — Congresul de Pace. — O naştere. . . 42

1885

Armand Lévy 58

1886

Poveste de Sf. Silivestru 68

1) Acest „Cuprins“ indică numai materiile mai de seamă ale volumului.

www.dacoromanica.ro

Pagina

1887

Congresul antisemit.—Procesul Moroiu-Dr. Beck.—Un exequatur. Un moştenitor 70

1888

Din streinătate (scrisori către soţia mea). — Kaltenleutgeben. — Londra.—Tamisa.—Schechter şi Gaster.—Cazul I. G. Fior. 77

1889

Paris. — Max Nordau. — Londra. — Adelina Patti la Albert Hall 86

Intemeerea Marei Loji a Ordinului Independent B'nei B'rith în România 88

1891

Proiectul P. Poni. — Cabinetul L. Catargi 90

1892

Eufrosina Popescu. — Delegat al mahalalei. — La Clubul Conservator. — „Călăul dela Letea" la aman. — Pantelin Popasu şi „Delfinul". — Minciuna „Omorului ritual". — Bad Hall şi Ischl. — Dr. Raţiu şi Ungurii. — Goanele Conului Lascar. 91

1893

Intrarea în Capitală a Prinţesei Maria şi „Visul unei nopţi de vară". — Legile scelerate: Legea şcoalelor de meserii şi asupra învăţământului primar. — Goane din sate şi talpa casei. — Sanatoriul şi Majorul. — Istoria unei loterii pentru şcoli — Un botez. — Unde dai şi unde crapă.—In templu. 106

1894

La Viena: Dr. Bloch. — Veneţia în zăpadă! — Roma. — Columna lui Traian. — Camera s'a liniştit! — O revoltă împotriva mea. — Impărat şi Galilean. — Ziua Unirea Creditorilor . 117

1895

Reichenhall. — Woerishofen: Pastor Kneipp 130

1896

O vizită în Anglia 134

1897

Ar. Pascal şi art. 7 Const.—Nepotul meu Ernest.—N. C. Aslan pocăit?—La Odessa.—Războiul Greco-Turc.—Reichenhall: Iulius Bien. — Un proiect al generalului Berindei, excese studenţeşti şi moartea lui G. E. Lahovary. — Revizuirea procesului Dreyfuss 138

1898

Dr. Sonnenfels. — Procesul Zola. — Rapsodia Română de G. Enescu. — G. Clemenceau şi Zola: La vérité est en marche şi J'accuse. — Abbazia. — Weisser Hirsch 145

1899

Cum fac eu o lege! — M. A. A. E. O zi de jale. — Modificarea Procedurii civile şi Ministrul Dissescu. — Parsifal şi Meşterii Cântăreţi la Beyreuth 149

www.dacoromanica.ro

Pagina

1900

Emigrările. — David Trietsch şi Evreii emigraţi în Anatolia. — Grupurile emigranţilor.—Dr. Istrate şi Dr. M. Beck.—Soc. Isr. pentru Asistenţă şi Emigrare.—Prefectul General Algiu şi „dezminţiri".—Un creştin de dată recentă.—„Handeln!". Proiect de emigrare în Argentina al Soc. ICA. — Alfred Berl. — „Standard Oil" 154

1901

La Oxford: moravuri Engleze.—Un „college" la Parkstone.— Biblioteca Bodleiană şi Hamlet.—De ce mă voi rade singur! Bayreuth şi Muenchen: Wagner. — Reichenhall. — Halul Bacăului 164

1902

Fidelitas la Kiderlen-Waechter. — Legea poliţiei rurale : hatârul şi mita. — Legea meseriilor: art. 4. — Regele vrea să „îndulcească" legea prin Regulament: „vorsichtig"!—Mascagni la Teatrul Naţional. — B. Lazare şi guvernul: O lecţie evreilor. — Moartea lui Adolf Weinberg. — P. Grădişteanu „Liga Culturală" şi Pergamentul pentru evrei. — Un ovrei care „se abţine". — Nota lui Hay. — Moartea lui Zola. — Un tablou din drama emigrărilor. — Corda Fratres. — Garofescu şi moşia 173

1903

La Congresul Latin!—Iar Standard Oil Comp.—Congres pentru Chişinău.—Hermann Staub.—Birkenwerder. — O logodnă. La Vârful cu dor şi Peştera. — Loja „Eintracht" din Viena. — Ţibucani. — Subprefect şi ovrei. — Un „Dreptar". 193

1904

„Roba".—Adunarea generală a I. O. B. B.—Legea Comunală. — Brăila-Iaşi-Sinaia. — Conferinţa Marilor Loji I. O. B. B., Berlin.—Un mire englez la răscruce.—Prefectul I. G. Saita.— Conferinţa pentru emigrări. Frakfurt p. M. 216

1905

„Manasse". — V. Alexandri. — Standard Oil şi D. Sturdza. — O naturalizare. — Viaţa la ţară: Ţibucani. — Manifestul Ţarului şi Pogromuri. — Goane şi audienţa la Nabab . . 230

1906

Legatul F. Klein. — Ministrul American Riddel. — Elenismos şi expulzarea grecilor. — Epilogul excesele din Rusia. — Moartea lui Saniel Marcus. — O eminenţă evreiască. — Dr. Karl Lueger la Bucureşti. — Sinaia. — Cortejul Românilor de dincolo. — Şcoala Dr. A. Stern. — Un mosafir misterios 252

1907

Jubileul Ordinului B. B. din Germania. — Revolta agrară. — Zehlendorf. — Năpasta 266

1909

„Uniunea Evreilor Pământeni" 275

www.dacoromanica.ro

Pagina

1910

„Cuvântul Evreilor Pământeni". — Jurământul more-judaico şi d. Dimitrie Alexandresco. — Doliul pentru Dr. Lueger. — Audienţa regală. — De Paşti la Ierusalim 277

1911

Ad. Gen. a Reprezentanţei Uniunii Evreilor Pământeni.—„Figaro" şi P. P. Carp. — Proectul de lege pentru industrii şi C. C. Arion.—C. C. Cuza şi plagiatul.—Minciuna luării de sânge. Osândirea unui avocat şantagist.—La miniştrii P. P. Carp şi D. Veniţescu. — Legea meseriilor şi audienţa istorică la Rege şi Art. 5 din legea Meseriilor 314

1912

Şcoalele medii şi Ministrul C. C. Arion. — Şedinţa Comitetului Executiv al I. O. B. B. la Berlin. — I. L. Caragiale. — Paşapoartele şi Circulara Ministrului C. C. Arion.—O profesoară „artistă".—La ţară: Ţibucani.—Războiul în Balcani. Crucea şi semiluna. — „Negustorul din Veneţia" şi B. P. Haşdeu. — O pagină de album a lui Luigi Luzzatti. — A patra Adunare Gen. a U. E. P. 334

www.dacoromanica.ro